

Študijski oddelek

2

STOPINJE...

19285/1993

262.2(497.12-18)(059)

19000017

PIŠK M. SOBOTA

COBISS *

1993
STOPINJE

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Franc Kodila, Martin Poredoš, Izidor Veleberič

Uredil uredniški odbor:
Lojze Kozar, Lojze Kozar ml., Vilko Novak, Franc Puncer,
Jože Smej, Jože Zadavec

Naslovna stran ovitka:
Jože Zel – Domačija na Goričkem, olje

Zadnja stran ovitka:
Gujčeka smo klali (posnetek: Jože Ftičar)

Ovitek oblikoval Lojze Veberič

Tisk: GP Pomurski tisk, Murska Sobota

Republika Slovenija

Ministrstvo za delo, usposabljanje in družinske zadeve

1000 Ljubljana, Maršalov trg 1
1000 Ljubljana, Maršalov trg 1
1000 Ljubljana, Maršalov trg 1

STOPINJE 1993

© 1993 Republika Slovenija, Ministrstvo za delo, usposabljanje in družinske zadeve
Vse pravice pridržane. Ni dovoljeno kopirati, razmnoževati ali razšarjati brez dovoljenja izdajatelja.

Obmejna Slovenska Krajina

Še vedno velja, kar sem zapisal v svojih zgodovinskih silhuetah:

*Razpeti v trikotu
med Nemci, Madžari, Hrvati
spoznali smo svojo resnično podobo
SLOVENSKO, v lepoti vsej!*

Tisto noč, pozimi leta 1941, ko sva bila s sobratom Mihaelom Jeričem v Văcu na Madžarskem obsojena na večletno strogo ječo, sem sanjal in poslušal znano pesem »Slovenec sem, Slovenec sem!«. Ko sem zjutraj sotrpino o tem pripovedoval, sva bila oba polna novega poguma in tolažbe.

Izpolnjen je naš davni sen, živimo v samostojni svobodni državi Sloveniji, mednarodno priznani. V državi, ki se vedno bolj vključuje v evropsko in mednarodno skupnost. Zato je toliko bolj žalostno, če se nekateri na drugi strani Mure premalo vključujejo v naša skupna prizadevanja. Ali bomo postavili na laž našega premalo poznanega pesnika iz nedavne preteklosti:

*»Ka je Múra šepetála?–
Ne me Večni zato stvoro,
da bi vâl moj brate ločo!
Jaz vezâlje sem za njé,
ki kre strani mi živé!«*

Od 21. avgusta 1992 je odprt meddržavni mejni prehod Martinje – Gornji Senik. Že davno prej so bila odstranjena minska polja ob madžarski meji. Lažje in večkrat bomo obiskovali naše rojake onstran meje, oni pa nas. Utrjevale se bodo vezi z matičnim narodom, počasi bo oživel in se krepil ponos, da smo Slovenci.

Razstava ob 600-letnici župnijske cerkve sv. Martina v Martjancih in celotedenske odlične prireditve so govorile: Kako daleč in kako globoko segajo naše krščanske korenine, koliko spodbud in bogastva se skriva zlasti v zgodovini naših starejših župnij! – Delo naših pokojnih in živih sobratov kliče sodelavcem Stopinj: Raziskujte arhive, kažite na zdrave krščanske korenine, nadaljujte delo naših slavnih prednikov!

Ivan Camplin

- 1 P NOVO LETO, OSMINA BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1) 3
 2 S Bazilij Veliki in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3)

- 3 N 2. PO BOŽIČU (2); Genovefa Pariška, dev.
 Beseda se je učlovečila (Jn 1, 1–18)

- 4 P Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, škof
 5 T Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.
 6 S Gospodovo razglašenje, sv. Trije Kralji (1)
 7 Č Rajmund Penjaf., duh. (4); Lucijan Antiohijski, muč.
 8 P Severin Noriški, opat; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red. ☺
 9 S Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat

- 10 N JEZUSOV KRST (2); Viljem iz Bourgesa, škof
 Ta je moj ljubljeni Sin (Mt 3, 13–17)

- 11 P Pavlin Oglejski, škof (3); Teodozij, opat
 12 T Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč., Ernest, škof
 13 S Hilarij, škof in cerkv. uč. (4); Veronika Milanska, dev.
 14 Č Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.
 15 P Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok ☺
 16 S Marcel, papež; Berard in tov., franč. muč.

- 17 N 2. NAVADNA (2); Anton (Zvonko), pušč.
 Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jn 1, 29–34)

- 18 P Marjeta Ogrska, red.; Priska, muč.
 19 T Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.
 20 S Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), muč. (4) Pečarovci
 21 Č Neža (Agnes, Janja), dev. muč. (3); Epifanij, škof
 22 P Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4) Teodolinda, kralj. ☺
 23 S Emerencijana, muč.; Ildefonz, škof

- 24 N 3. NAVADNA (2); Francišek Saleški, škof, c.u.
 Jezus začne učiti (Mt 4, 12–23)

- 25 P Spreobrnitev apostola Pavla (2); Ananija, muč.
 26 T Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Štefan, r.u.
 27 S Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež
 28 Č Tomaž Akvinski, duh., c.u. (3); Peter Nolasko, red. u.
 29 P Valerij, škof; Julijan Ubogi, spok.
 30 S Martina, dev., muč.; Hijacinta (Jacinta) Marescotti

- 31 N 4. NAVADNA (2); Janez Bosko, red. ust. 3
 Osmero blagrov (Mt 5, 1–12)

- 1 P Brigita Irska, dev.; Pionij, muč.
 2 T Jezusovo darovanje, Svečnica (2); Simeon in Ana
 3 S Blaž, škof, muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)
 4 Č Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.
 5 P Agata, dev., muč. (3); Ingenuin in Albuin, škofa
 6 S Pavel Miki in tov., muč. (3); Amand Belgijski, škof
-

7 N 5. NAVADNA (2); Nivard, red. ☺

Naloga Jezusovih učencev (Mt 5, 13–16)

- 8 P PREŠERNOV DAN; Hieronim Emiliani (4)
 9 T Apolonija, dev., muč.; Nikefor, muč.
 10 S Sholastika, dev. (3); Viljem Veliki, pušč.
 11 Č Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.
 12 P Evlatija, muč.; Benedikt Anianski, opat
 13 S Katarina de Ricci, red.; Gregor II., papež ☹
-

14 N 6. NAVADNA (2); Valentin (Zdravko), muč.

Jezus dopolnjuje postavo (Mt 5, 17–37)

- 15 P Jordan Saški, opat; Georgija, dev.; Agapa, dev., muč.
 16 T Julijana, muč.; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
 17 S Sedem ustanoviteljev servitov (4); Frančišek Clet, muč.
 18 Č Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof
 19 P Konrad iz Piacenze, spok.; Barbat, škof
 20 S Sadot in tov., muč.; Evherij, škof
-

21 N 7. NAVADNA (2); Irena ☹

Ljubite svoje sovražnike (Mt 5, 38–48)

- 22 P Sedež apostola Petra (2); Marjeta Kortonska, spok.
 23 T Polikarp, škof, c. uč. (3); Dositej, menih; Pust
 24 S †† Pepelnica (1); Matija, ap.; Sergij, muč.
 25 Č Tarazij (Taras), škof; Valburga, dev.
 26 P † Matilda iz Hackeborna, dev.; Porfirij, škof
 27 S Gabrijel Žalostne Matere božje, red.; Leander, škof
-

28 N 1. POSTNA (1); Roman, opat; Hilarij, papež

Jezus zavrne skušnjavca (Mt 4, 1–11)

- 1 P Albin, škof; Svithbert, škof; Antonina, muč. 9
 2 T Neža Praška, dev.; Karel Dobri, knez
 3 S Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij; muč.
 4 Č Kazimir, kraljevič (4); Arkadij, škof, muč.
 5 P † Janez Jožef od Križa, red.; Evzebij, muč.
 6 S Kvatre; Fridolin (Miroslav), opat; Koleta, dev.

7 N 2. POSTNA (1); Perpetua in Felicita, muč.

Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1–9)

- 8 P Janez od Boga, red. ust. (4); Beata, muč. 9
 9 T Frančiška Rimska, red. (4); Gregor Niški, škof
 10 S Štirideset mučencev; Makarij, škof
 11 Č Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.
 12 P † (Gregor Vel., papež); Doroteja (Rotija), muč.
 13 S Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidara), muč.

14 N 3. POSTNA (1); Matilda, kraljica

Jezus in Samarijanka (Jn 4, 5–42)

- 15 P Klemen M. Dvorak, red.; Ludovika de Marillac, red. 9
 16 T Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof
 17 S Patricij, škof (4); Jedrt Niveljska, opatinja
 18 Č Ciril Jeruzalemski, šk., c. uč. (4); Salvator, red.
 19 P **Jožef, mož Device Marije (1); Sibilina, dev.** Cankova
 20 S Klavdija in tov., muč.; Kutbert, škof

21 N 4. POSTNA (1); Filemon, muč.

Jezus ozdravi sleporojenega (Jn 9, 1–41)

- 22 P Lea, spok.; Katarina, spok.
 23 T Turibij iz Mongroveja, škof (4); Viktorijan in tov.
 24 S Dionizij in tov., muč.; Katarina Švedska, red.
 25 Č **Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik**
 26 P † Evgenija, muč.; Kastul, muč.
 27 S Rupert Salzburški, škof; Lidija, muč.

28 N 5. POSTNA (1); Bojan (Vojan) knez, muč.

Jezus obudi Lazarja (Jn 11, 1–45)

- 29 P Bertold, red. ust.; Evstracij, muč.
 30 T Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa
 31 S Modest Gosposvetski, škof (4); Gvido, opat 9

Prehod na
poletni čas

- 1 Č Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, muč.
 2 P † Francišek Paolski, red. ust. (4); Teodozija, muč.
 3 S Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, muč.

4 N CVETNA NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1)

Trpljenje NGJK po Mateju (Mt 26, 14–75; 27, 1–66)

- 5 P Vincenc Ferrer, duh.; Julijana, opatinja
 6 T Irenej Sirmijski, škof, muč.; Celestin I., papež
 7 S Janez Krstnik de la Salle, red. ust.
 8 Č Vel. četrtek (1); Albert, škof, muč.; Valter, opat
 9 P †† Vel. petek (1); Marija Klopajeva, svetopis. žena
 10 S Vel. sobota (1); Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., muč.

11 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1)

Jezus vstane od mrtvih (Jn 20, 1–9)

- 12 P Velikonočni ponedeljek (1); Lazar Tržaški, škof, muč.
 13 T Martin I., papež muč.; Hermenegild, muč.
 14 S Lidvina, dev.; Valerijan in tov., muč.
 15 Č Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
 16 P Bernardka Lurška, dev.; Benedikt J. Labre, spok.
 17 S Rudolf, muč.; Inocenc, škof; Fortunat, muč.

18 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Apolonij, muč.

Jezus se prikaže apostolom (Jn 20, 19–31)

- 19 P Leon IX., papež; Ema, red.; Dioniz. muč.
 20 T Hilda, dev.; Teotim, škof; Sulpicij, muč.
 21 S Anzelm, škof, c. uč. (4); Konrad Parzham, red.
 22 Č Leonid, muč.; Agapit, papež
 23 P Jurij, muč. (4); Vojteh, škof, muč.
 24 S Fidel (Zvest) Sigmarinški, duh., muč. (4)

Videm

Sv. Jurij v Prek.

25 N 3. VELIKONOČNA (1); Marko, evangelist

Jezus na poti v Emavs (Lk 24, 13–35)

- 26 P Pashazij, opat; Mati dobrega sveta
 27 T DAN UPORA PROTI OKUPATORJU; Hozana, dev.
 28 S Peter Chanel, duh., muč. (4); Vital (Živko), muč.
 29 Č Katarina Sienska, dev., c. uč. (3); Peter Veronski, muč.
 30 P Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ust.

1 S JOŽEF DELAVEC (2); PRAZNIK DELA

2 N 4. VELIKONOČNA (1); Boris, kralj

Jezus dobri pastir (Jn 10, 1-10)

- 3 P Filip in Jakob ml., apostola (2); Teodozij Kijevski, red.
 4 T Florijan (Cvetko), muč. (4); Cirijak, škof
 5 S Gotard, škof; Angel, muč.; Juta, spok.
 6 Č Marija, Srednica milosti; Dominik Savio, dijak; Frida
 7 P Gizela, opatinja; Domicijan, škof; Flavij, muč.
 8 S Viktor Milanski, muč.; Dezider (Željko), škof

9 N 5. VELIKONOČNA (1); Pahomij, opat

Jezus je pot, resnica in življenje (Jn 14, 1-12)

- 10 P Antonin, škof; Gordijan in Epimah, muč.
 11 T Mamert, škof; Sigismund (Žiga), kralj
 12 S Leopold Mandić, duh. (3); Pankracij, muč.
 13 Č Servacij, škof; Mucij, muč.
 14 P Bonifacij, muč.; Justina, muč.
 15 S Zofija (Sonja), muč.; Izidor, kmet

16 N 6. VELIKONOČNA (1); Janez Nepomuk, duh., muč.

Jezus obljudi Svetega Duha (Jn 14, 15-21)

- 17 P Prošnji dan; Jošt, opat (4); Paskal Baylon, red.
 18 T Prošnji dan; Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj
 19 S Prošnji dan; Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.
 20 Č Gospodov vnebohod (1); Bernardin Sienski, duh.
 21 P Krispin, red.; Valens, škof; Evtihij in tov.
 22 S Renata, spok.; Marjeta (Rjeta-Rita) Kasijska, red.

Bogojina

23 N 7. VELIKONOČNA (1); Janez de Rossi, duh.

Jezusova velikodušniška molitev (Jn 17, 1-11)

- 24 P Marija Pomočnica (3); Socerb, muč.
 25 T Beda Čast., c. uč.; Gregor VII., papež (4)
 26 S Filip Neri, duh. (3); Lambert de Vence, škof
 27 Č Avguštín Canterburyjski, škof (4); Julij, muč.
 28 P German Pariški, škof; Bernard Menthonski, duh.
 29 S Maksim Emonski, škof (4); Teodozija, dev.

30 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Ferdinand, kralj

Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19-23)

- 31 P Obiskanje Device Marije (2)

Markovci

- 1 T Justin, muč. (3); Pamfil, muč.
 2 S Marcellin in Peter, muč. (4); Erazem, škof, muč.
 3 Č Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kraljica
 4 P Frančišek Caracciolo, red. ust.; Kvirin iz Siscije, muč.
 5 S Kvatre; Bonifacij, škof, muč. (3); Svetko, muč.

- 6 N SV. TROJICA (1); Norbert, škof, red. ust. Odranci, G. Petrovci,
 Oče pošilja Sina na svet (Jn 3, 16–18) M. Nedelja
 7 P Robert Newminsterski, opat; Ana Garzia, dev.
 8 T Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
 9 S Efremski, diakon, c. uč.; Primož in Felicijan, muč. (4)
 10 Č REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Bogumil, škof
 11 P Barnaba, apostol (3); Jolenta, red.
 12 S Janez Fakundski, red.; Adelhajda, dev.

- 13 N 11. NAVADNA (2); Anton Padovanski, red., c. uč. Jezus razpošlje učence (Mt 9, 36–38; 10, 1–8)
 14 P Elizej, prerok; Valerij in Rufin, muč.
 15 T Vid (Vitomir), muč. (4); Germana (Mana) Cousin, dev.
 16 S Frančišek Regis, duh.; Gvido Kortonski, red.; Beno, škof
 17 Č Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof
 18 P Srce Jezusovo (1); Marko in Marcelijan, muč. Velika Polana
 19 S Marijino Srce; Romuald, opat (4); Nazarij, škof

- 20 N 12. NAVADNA (2); Silverij I., papež, muč. Jezus uči apostole (Mt 10, 26–33)
 21 P Alojz (Vekoslav) Gonzaga, red. (3); Evzebij, škof
 22 T Pavlin iz Nole, škof; Janez Fisher in Tomaž More, muč. (4)
 23 S Agripina, dev., muč.; Jožef Cafasso, duh.
 24 Č Rojstvo Janeza Krstnika (1); Kres Ljutomer, Razkrižje
 25 P DAN DRŽAVNOSTI; Viljem, opat; Doroteja, dev.
 26 S Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, muč.

- 27 N 13. NAVADNA (2); Ladislav Ogrski, kralj Beltinci ☞
 Lastnosti Jezusovih učencev (Mt 10, 37–42)
 28 P Irenej, škof, muč. (3); Potamijena, muč.
 29 T Peter in Pavel, apostola (1); Marcel, muč. Hotiza, Radgona
 30 S Prvi mučenci rimske Cerkve (4); Emilijana, muč.

- 1 Č Teobald (Bogoslav), pušč., Estera, svetopis. žena
 2 P Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), muč.
 3 S Tomaž, apostol (2); Heliodor, škof

4 N 14. NAVADNA (2); Elizabeta Portugalska; Urh, škof ☺

Mali umevajo božje razodetje (Mt 11, 25–30)

- 5 P Ciril in Metod, slovan. ap. (1); Anton M. Zaccaria
 6 T Marija Goretti, dev., muč. (4); Bogomila, spok.
 7 S Vilibald, škof; Edelburga, dev.
 8 Č Kilijan, škof, muč.; Prokop, muč.
 9 P Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
 10 S Amalija (Ljuba), red.; Rufina in Sekunda, muč.

Radenci

11 N 15. NAVADNA (2); Benedikt, opat

Benedikt v Prekm.

Prilika o sejavcu in semenu (Mt 13, 1–23)

- 12 P Mohor in Fortunat, muč. (4); Nabor in Feliks, muč. ☾
 13 T Henrik (Hinko) I., kralj (4); Evgen, škof
 14 S Kamil de Lellis, duh. (4); Frančišek Solan, red.
 15 Č Bonaventura, škof, c. uč. (3); Vladimir Kijevski, knez
 16 P Karmelska Mati Božja (4); Evstatij, škof
 17 S Aleš (Aleksej), spok.; Marcelina, dev.

18 N 16. NAVADNA (2); Friderik (Miroslav), škof, muč.

Prilika o ljulki med pšenico (Mt 13, 24–43)

- 19 P Arsen, diakon, pušč.; Aurea (Zlata), dev. ☾
 20 T Marjeta Antiohijska, dev., muč.; Elija, prerok
 21 S Lovrenc iz Brindisija, duh., c. uč. (4); Danijel, prerok
 22 Č Marija Magdalena (Majda) (3); Menelij, opat
 23 P Brigita Švedska, red. ust. (4); Apolinarij, škof
 24 S Krištof (Kristo), muč. (4); Kristina, dev., muč.

Kapela

25 N 17. NAVADNA (2); Jakob st., apostol

Dobrovnik

Prilika o zakladu in o ribah (Mt 13, 44–52)

- 26 P Joahim in Ana, starša DM (3); Valens, škof
 27 T Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3); Pantaleon, muč.
 28 S Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), škof
 29 Č Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj
 30 P Peter Krizolog, škof., c. uč. (4); Angelina, kneg.
 31 S Ignacij Lojolski, red. ust. (3); Fabij, muč.

Bakovci ☾

1 N 18. NAVADNA (2); Alfonz M. Ligvorij, škof, c. uč.
Jezus nasiti množico (Mt 14, 13–21)

- 2 P Evzebij iz Vercellija, škof (4); Štefan, papež ☺
 3 T Lidija, makedon. žena; Avguštin Kažotič, zagr. škof
 4 S Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena
 5 Č Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ožbalt, kr.
 6 P Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.
 7 S Sikst II., papež in tov., muč.; Kajetan, duh. (4)

8 N 19. NAVADNA (2); Dominik (Nedeljko), red. ust.
Jezus hodi po morju (Mt 14, 22–33)

- 9 P Peter Faber, red.; Roman, muč.
 10 T Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč. ☺
 11 S Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.
 12 Č Evplij, muč.; Inocenc XI., papež
 13 P Poncijan, papež in Hipolit, duh., muč. (4)
 14 S Maksimilijan Kolbe, muč. (3); Evzebij iz Rima, duh.

15 N MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarzicij, muč.
Marijin slavospev (Lk 1, 39–56)

- 16 P Rok, spok.; Štefan Ogrski, kralj (4)
 17 T Hijacint Poljski, red.; Liberat (Slobodan), opat
 18 S Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste
 19 Č Janez Eudes, red. ust. (4); Ludvik Toulouški, škof
 20 P Bernard, opat, c. uč. (3); Samuel (Samo), prerok
 21 S Pij X., papež (3); Baldwin, kralj; Sidonij, škof

Apače, Grad,
 Turnišče
 Cezanjevci, Dokležovje ☺
 Pertoča

22 N 21. NAVADNA (2); Sigfrid (Zmago), škof
Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13–20)

- 23 P Roza iz Lime, dev. (3); Filip Benizi, red.
 24 T Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, red. ☺
 25 S Ludvik IX. francoski, kralj; Jožef Kalasanc, duh. (4)
 26 Č Ivana Elizabeta Bichier, red. ust; Rufin, škof
 27 P Monika, mati sv. Avguština (3); Cezarij, škof
 28 S Avguštin, škof, c. uč. (3); Hermes, muč.

29 N 22. NAVADNA (2); Mučeništvo Janeza Krstnika
Hoja s križem za Kristusom (Mt 16, 21–27)

- 30 P Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gaudencija, muč.
 31 T Rajmund (Rajko) Nonat, red.; Pavlin, škof

- 1 S Egidij (Tilen), opat (4); Verena, dev. ☺
 2 C Maksima, muč.; Kastor, škof
 3 P Gregor Vel., papež (3); Mansvet, škof
 4 S Rozalija (Zalka), dev.; Ida, spok.; Mojzes, prerok

5 N 23. NAVADNA (2); ANGELSKA; Viktorin, škof
Jezus naroča spravljivost (Mt 18, 15–20)

- 6 P Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., muč.
 7 T Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč.
 8 S **Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč.** Tišina
 9 Č Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
 10 P Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, red.
 11 S Prot in Hijacint, muč.; Ertruda (Erna), dev.

12 N 24. NAVADNA (2); Tacijan (Tihomil), muč.
Prilika o neusmiljenem hlapcu (Mt 18, 21–35)

- 13 P Janez Zlatousti, škof, c. uč. (3); Mavriliij, škof
 14 T Povišanje sv. Križa (2); Notburga, dev. Črensovci, Križevci
 15 S Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.
 16 Č Kornelij, papež in Ciprijan, škof, muč.
 17 P Robert Bellarmino, škof, c. uč. (4); Lambert, škof
 18 S Kvatre; Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.

19 N 25. NAVADNA (2); Januarij, škof, muč.

Prilika o delavcih v vinogradu (Mt 20, 1–12)

- 20 P Korejski muč. (3); Suzana, muč.; Kandida, muč.
 21 T Matej (Matevž), apostol in evang. (2); Jona, prerok
 22 S Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
 23 Č Paternij (Domogoj), škof, muč.; Lin, papež
 24 P Rupert Salzburški, škof (4); Marija reš. jetnikov
 25 S Avrelija (Zlata), dev.; Sergij Radoneški, škof

26 N 26. NAVADNA (2); Kozma in Damijan, muč.

Prilika o neenakih sinovih (Mt 21, 28–32)

- 27 P Vincenc Pavelski, duh. (3); Hiltruda, dev.
 28 T Venčeslav (Vaclav), muč.; Lovrenc Ruiz in jap. muč. (4)
 29 S Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2)
 30 Č Hieronim, duh., c. uč. (3); Zofija, spok. Veržej ☺

Kuzma

Vrnitev na sončni čas

Veržej

- 1 P Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof
2 S Angeli varuhi (3); Teofil (Bogoljub, Bogomil), spok.
-

3 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Evald, muč.

Prilika o hudobnih vinogradnikih (Mt 21, 33–43)

- 4 P Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof
5 T Marcelin, škof; Flavija, muč.
6 S Bruno, red. ust. (3); Renato, škof
7 Č Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež
8 P Demetrij, muč.; Pelagija, spok.
9 S Dioniz, škof in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4)
-

10 N 28. NAVADNA (2); Hugolin, muč.

Prilika o kraljevi svatbi (Mt 22, 1–14)

- 11 P Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, škof
12 T Maksimilijan Celjski, škof (4); Serafin, red.
13 S Edvard, kralj; Koloman, muč.
14 Č Kalist I., papež, muč. (4); Gavdencij, škof, muč.
15 P Terezija (Zinka) Velika, dev., c. uč. (3); Avrelija, dev.
16 S Hedvika, red.; Marjeta M. Alakok, dev. (4)
-

17 N 29. NAVADNA (2); Ignacij Antiohijski, škof, muč.

O davčnem denarju (Mt 22, 15–21)

- 18 P Luka, evangelist (2); Julijan, muč.
19 T Izak Jogues in kanadski muč.; Pavel od Križa (4)
20 S Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat
21 Č Uršula, dev., muč.; Hilarion, opat
22 P Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red.
23 S Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kolna, škof
-

24 N 30. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Feliks, škof, muč.

Največja zapoved (Mt 22, 34–40)

- 25 P Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.
26 T Lucijan, muč.; Amand iz Strasbourga, škof
27 S Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
28 Č Simon in Juda Tadej, apost. (2); Cirila, muč.
29 P Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, dev.
30 S Marcel, muč.; Alfonz Rodriguez, red.
-

31 N 31. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA (1); DAN REFORMACIJE

Jezus obsoja farizeje (Mt 23, 1–12)

- 1 **P VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, muč.**
 2 T Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.
 3 S Viktorin Ptujski, škof, muč.; Just, tržaški muč. (4)
 4 Č Karel Boromejski, škof (3); Vital in Agrikola, muč.
 5 P Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krstnika
 6 S Lenart (Narte), opat (4); Sever, škof, muč.

7 **N 32. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Engelbert, škof, muč.**
Pametne in nespametne device (Mt 25, 1–13)

- 8 P Bogomir (Mirko), škof; Deodat, (Bogdan), papež
 9 T Posvetitev lateranske bazilike (2); Teodor (Božidar)
 10 S Leon Vel., papež, c. uč. (3); Andrej Avelinski, duh.
 11 Č Martin iz Toursa, škof (3); Menas, pušč. **Martjanci, Kobilje**
 12 P Jozafat Kunčević, škof, muč. (3); Kunibert, škof
 13 S Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec

14 **N 33. NAVADNA (2); Nikolaj Tavelić, muč.**
Prilika o talentih (Mt 25, 14–30)

- 15 P Albert Veliki, škof, c. uč. (4); Leopold, knez
 16 T Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte (4); Otmar, opat
 17 S Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla
 18 Č Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdija, pr.
 19 P Narsej, škof, muč.; Barlam, muč.
 20 S Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, red.

21 **N JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1)**
O poslednji sodbi (Mt 25, 31–46)

- 22 P Cecilija (Čilka), dev., muč. (3); Maver, škof, muč.
 23 T Klemen, papež, muč.; Kolumban, opat (4)
 24 S Andrej Dung-Lac in tov., vietnam. muč. (3)
 25 Č Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč. **Lendava**
 26 P Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, škof
 27 S Virgil, apostol Karantanije (4); Jožef Pignatelli, red.

28 **N 1. ADVENTNA (1); Eberhard, škof**
Opomin k čuječnosti (Mr 13, 33–37)

- 29 P Saturnin, muč.; Radogost (Radbod), škof
 30 T Andrej, apostol (2); Justina, dev.

- 1 S Eligij, škof; Natalija (Božena), spok.
 2 Č Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
 3 P Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.
 4 S Janez Damaščan, duh., c. uč. (4); Barbara, dev., muč.

5 N 2. ADVENTNA (1); Saba (Sava), opat
Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mr 1, 1-8)

Sobota, Dolenci ☪

- 6 P Nikolaj (Miklavž), škof (3); Apolinarij
 7 T Ambrož, škof, c. uč. (3); Agaton, muč.
 8 S Brezmadežno spočetje Device Marije (1)
 9 Č Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak
 10 P Melkijad, papež, muč.; Judita, svetopis. žena
 11 S Damaz I., papež (4); Danijel Stilit, pušč.

12 N 3. ADVENTNA (1); Amalija, muč.
Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Jn 1, 6-8, 19-28)

- 13 P Lucija, dev., muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, pušč. ☪
 14 T Janez od Križa, c. uč. (3); Spiridion (Dušan), škof
 15 S Kristina (Krista), dev.; Marija K. di Rosa, red. ust.
 16 Č Albina, dev., muč.; Adelhajda, cesarica
 17 P Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.
 18 S Kvatre; Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof

19 N 4. ADVENTNA (1); Urban V., papež
Angel oznani Kristusovo rojstvo (Lk 1, 26-38)

- 20 P Evgenij in Makarij, muč.; Dominik Siloški, opat ☪
 21 T Peter Kanizij, duh., c. uč. (4); Severin, škof
 22 S Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, red.
 23 Č Janez Kancij, duh., (4); Viktorija, dev., muč.
 24 P Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.
 25 S **BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.**

26 N SV. DRUŽINA (2); DAN SAMOSTOJNOSTI; Štefan, muč.
Jezusovo darovanje v templju (Lk 2, 22-40)

- 27 P Janez Evangelist, apostol (2); Fabiola, spok.
 28 T Nedolžni otroci, muč. (2); Kastor in tov., muč.
 29 S Tomaž Becket, škof, muč. (4); David, kralj ☪
 30 Č Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof
 31 P Silvester I., papež (4); Melanija, opatinja

ZAPISKI

DECEMBER

1993

Gruden

- 1.1.1. Džani, M., *Novosti (Beograd), 1993*
- 1.1.2. *Magazin (Vrnjaca, Zlatibor, med. - Novosti, 1993)*
- 1.1.3. *Travnik, Glasnik, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.4. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*

- 1.1.5. *IZVJEŠTAJE O POSLOVANJU ZA 1993*
- 1.1.6. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.7. *Travnik, Glasnik, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.8. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.9. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.10. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.11. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.12. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*

- 1.1.13. *IZVJEŠTAJE O POSLOVANJU ZA 1993*
- 1.1.14. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.15. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.16. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.17. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.18. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.19. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.20. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*

- 1.1.21. *IZVJEŠTAJE O POSLOVANJU ZA 1993*
- 1.1.22. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.23. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.24. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.25. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.26. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.27. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.28. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*

- 1.1.29. *IZVJEŠTAJE O POSLOVANJU ZA 1993*
- 1.1.30. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.31. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.32. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.33. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.34. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.35. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*
- 1.1.36. *Novi Bazar, 1993, 12. 12. 1993, med.*

Premišljevalna molitev

OB PRAZNIKU POSAMEZNEGA MESECA

Postavi se v božjo pričujočnost. Preberi iz Svetega pisma celoten evangelijski odlomek. Prosi Svetega Duha za razsvetljenje. Ustavi se ob misli, ki te je ob hranju evangelija ali tu navedene razlage najbolj prevzela. Pogovor srca z Bogom. Izberi si besedo, ki te bo med dnevnom (ali tednom) spomnila na dober sklep.

»Povejte, bratje, kaj je dragocenejše, Kristusovo telo ali božja beseda? Le-ta ni nič manj dragocena od sv. Rešnjega telesa. Če pazimo, da pri obhajilu nobena drobtinica ne pade na tla, moramo prav tako paziti, da nam božja besed ne uide iz src. Kdor brezbrizno sprejema božjo besedo, ni nič manj kriv, kot tisti, ki malomarno pusti pasti na tla Kristusovo telo« (sv. Avguštín).

Pri izbiri praznikov upoštevamo prekmurska imena mesecev.

Januar

Gospodovo razglašenje (Mt 2,1-12)

(6. 1.)

Epiphania Domini, Gospodovo razglašenje, najstarejši in vsebinsko najbogatejši božični praznik. Liturgija ga takole označi: »Danes je modre zvezda pripeljala k jaslicam, danes se je na svatbi voda spremenila v vino, danes se je Kristus dal Janezu krstiti, da bi nas odrešil.«

Ob svojem rojstvu se Božji Sin ni zaprl za nepremagljive zidove, marveč se je razodel tudi poganom, da so postali »sodediči, soudje in soudeleženci obljube v Kristusu Jezusu« (Ef 3,6).

Po domače pravimo prazniku »sveti trije kralji«. Evangelij jih označi kot modre. To so iskajoči ljudje, ki najdejo pravega Boga.

Doživeli so trojno razočaranje, ki pa jih ni vrglo iz tira. Bolj kot za zunanjo so šli za notranjo lučjo.

Prvo razočaranje. Po dolgi, truda polni poti pridejo z daljnega vzhoda v Jeruzalem, toda v Herodovi pačali ne najdejo novorojenega kralja. Herod ne ve ničesar o njem.

Iz daljnje dežele pridejo tujci, da bi se priklonili Mesiju, a domačini sploh še slišali niso, da se je rodil...

Drugo razočaranje. Veliki duhovniki in pismouki na podlagi prerokbe vedo, da se Mesija mora roditi v Betlehemu, a se ne odpravijo na pot. Modri so razočarani: »Pismouki... Toda kakšni?!«

Znanost, tudi bogoslovna znanost še ni vse...

Tretje razočaranje. Koga najdejo? Ubogega dojenčka. Nič kraljevskega ni na njem.

Ps 45, ki odseva predstavo bodočega Mesija, govori o slonokoščeni palači, o kraljici, okrašeni z zlatom. Modri ne vidijo nič takega in venar – kot pravi liturgija – s svojimi darovi priznavajo novorojenčka za Boga, kralja in človeka.

V primeri z dnem, ki bo nekoč zasijal nad nami, je pričujoči svet tema, mrak. Vendar nam je božja svetilka, varna zvezda vodnica.

Februar

Jezusovo darovanje (Lk 2,22–40)

(2. 2.)

Jezusovo darovanje ali svečnica je zadnji božični praznik, a hkrati že prvi praznik velikonočne skrivnosti, Jezusovega trpljenja, smrti in vstajenja. Je sklep božične dobe in uvod v velikonočno dobo.

»Tvoj Sin bo velik«, je bilo rečeno Mariji ob oznanjenju, ob darovanju pa: »Tvojo lastno dušo bo presunil meč.« Prek temin Kalvarije bo kronana za kraljico mučencev.

Starček Simeon in Ana se srečata z Odrešenikom. Oba sta stara po videzu, a njuno srce je mlado. Ohranila sta tisto, kar so drugi, žal, zgubili že v mladosti: nepotešljivo hrepenenje, da bi se srečala s pravo LUCJO.

Simeon je na koncu svojih dni, vendar njegov duh že čuti novo pomlad, nov začetek, ki je večji od tistega, ko je Bog ustvaril nebo in zemljo. Ta LUC, s katero se je srečal, ne razsvetljuje samo kratko pot med rojstvom in smrtjo, od zibelke do groba, ampak sveti prek groba.

Hrepenenje po LUCI, po Bogu je najgloblja značilnost človekove duše. Hrepenimo po dobroti, lepoti, sreči, a najvišja DOBROTA, LEPOTA, SREČA je Bog. Človek hrepeni po Bogu, ker Bog prej hrepeni po njem.

Diakoni so si pred mašniškim posvečenjem zadali nalogo: »Vsak naj v enem stavku pove, v čem vidi cilj svojega bodočega dušnopastirskega delovanja.« Eden izmed njih je povedal: »Vsakemu človeku bi rad približal to veliko resnico: Bog z vsem srcem hrepeni po tebi.«

Bog je tisti oče v evangeliju, ki stoji pred odprtimi vrati svoje hiše in se ozira za svetlimi obzorji, od koder bi se naj vračal njegov izgubljeni, a težko pričakovani sin.

»Sretenie«, srečanje, svečnica ...

Marec

Gospodovo oznanjenje (Lk 1,26–38)

(25. 3.)

Prazniku pravimo tudi Marijino oznanjenje. Angelovo oznanjenje Mariji je oznanilo našega odrešenja, zaradi katerega se je Božji Sin učlovečil. Marijin ZGODI SE je pritrditev odrešitvenemu božjemu sklepu, pritrditev, ki jo je Marija, nova Eva izrekla v imenu vsega človeštva.

25. marec – 25. december. Razdalja je 9 mesecev. Kateri datum naj bi bil izhodišče? Izhodišče je oznanjenje in ne božič. V starih časih, o čemer nam poroča zlasti Tertulijan (ok. 160–220), je 25. marec veljal za dan stvarjenja sveta in ravno zato tudi za dan Jezusovega spočetja, s katerim je bil položen temelj za novo stvarjenje.

V poročilu o grešnem padcu na začetku človeške zgodovine nastopajo tri osebe: Bog, zli duh, Eva.

V evangeljskem poročilu o učlovečenju Božjega Sina nastopajo tudi tri osebe: Bog, dobri duh in Marija.

»Veseli se, milosti polna!« reče nadangel Gabriel. »Veseli se!« pozdravlja prerok Sofonija mesto Jeruzalem, ko v duhu gleda mesijanske dobrine (3,14). »Veseli se!« je svečan, preroško liturgičen obrazec, ki so ga uporabljali, kadarkoli je imela prerokova beseda ugoden izid.

»Veseli se!« Tako je nekoč zli duh zapeljeval prvo ženo. Spodbujal jo je k lažnemu veselju: »Veseli se, Eva, boš kakor Bog!«

Eva je privolila v prišepetavanje hudobnega duha. S svojo nepokorščino je spravila prekletstvo na ves človeški rod.

Marija je privolila v angelovo oznanjenje. Njen velikodušni ZGODI SE označuje trenutek učlovečenja. Usoda sveta je bila takrat v Marijinih rokah. Njen odgovor je zato najodličnejša beseda odrešenjske zgodovine.

Zgradba evangelija Gospodovega oznanjenja je prava umetnina. Trikrat spregovori angel, trikrat se izrazi Marija. Trikrat je povedano, kaj namerava Bog z Marijo, trikrat se pokaže njeno stališče do božje ponudbe.

Zares »zlat evangelij«, ki ga trikrat na dan ponavljamo ob zvonjenju.

April

Velika noč – Gospodovo vstajenje (Mt 28,1–10)

Prva nedelja po prvi polni spomladanski luni

»Bog, zelo si velik.... Naredil si luno, da določa letne čase,« tako je vzkliknil psalmist morda že pred 3000 leti (Ps 104,1.19). Še zmeraj po toliko letih določa luna praznovanje velike noči. Velika noč, prva nedelja po prvi polni spomladanski luni. Tako pade najbolj zgodnje praznovanje velike noči na 22. marec (leta 1918 in bo spet leta 2285), najbolj pozno pa je 25. aprila (leta 1943 in bo spet leta 2038).

Za premišljevanje vzamemo evangelij velikonočne vigilije v letu A.

»Ko je minila sobota in se je svital prvi dan tedna, sta prišli Marija Magdalena in ona druga Marija pogledat grob.«

Prvi dan tedna. To je nedelja, ker je bila sobota sedmi dan tedna. Prestavitve sobotnega počitka na prvi dan tedna, na nedeljo, je torej že apostolskega izvora.

Po Mateju Marija Magdalena in ona druga (najbrž Jakobova in Jožefova mati; prim. Mt 26,56) nista prišli, da bi truplo mazilili, marveč sta prišli grob pogledat (obiskat). Star judovski običaj – romanje na grobove svetih.

»Gospodov angel je prišel iz nebes. Pristopil je in odvalil kamen ter sedel nanj.«

Gospodov angel že v Stari zavezi označuje poseg Boga samega. Tako Gospodov angel sporoči Jožefu učlovečenje Božjega Sina. Gospodov angel deluje in govori z oblastjo Boga samega.

To, kar brez besed govori prazen grob z odvaljenim kamnom, oznanja Gospodov angel (torej Bog sam!) z besedami: »Vem, da iščeta Jezusa, križanega. Ni ga tukaj. Vstal je!«

V primerjavi z apokrifnimi pripovedmi Matej ne opisuje, kako Jezus vstane od mrtvih. Dovolj je nema govorica praznega groba in izrečno sporočilo Gospodovega angela: »Pojdita brž in povejta njegovim učencem: Vstal je od mrtvih!«

Prestrašeni, pa silno veseli sta ženi stekli sporočit Jezusovim učencem novico o vstajenju. Na lepem jima pride Jezus naproti in reče: »Pozdravljeni!«

Kdor v smeri proti Jezusu naredi tisoč korakov, mu pride Jezus naproti iz »daljnjih dalj«, s prestola ob nebeškem Očetu.

»Pozdravljeni!« reče Jezus ali dobesedno: »Veselita se!«

»Ženi pristopita, mu objameta noge in ga počastita.«

Tako so počastili modri dete Jezusa v Betlehemu. Matej uporablja isti glagol (pasti na obraz).

Jezus ponovi angelovo naročilo, toda namesto »učencem«, kot je rkel angel, uporablja Jezus besedo »bratom«. Jezus prvič tako imenuje svoje učence. Pri zadnji večerji jih je imenoval »prijatelje«, sedaj pa »brate« v znamenje, da jim je velikodušno odpustil njihovo strahopetnost. »Zato ga ni sram, da jih imenuje brate« (Heb 2,11)

Maj

Binkošti – Prihod Svetega Duha (Apd 2,1–11)

(50. dan po vel. noči)

»Ko je prišel binkoštni (dobesedno: petdeseti) dan, so bili vsi zbrani na istem kraju.«

Binkošti (grško pentekosté), tj. petdeseti dan po veliki noči, so Judje obhajali kot zahvalni praznik za žetev, hkrati pa tudi kot spomin na sinajsko postavitvijo in svojo zavezo z Bogom.

Takrat so se v Jeruzalemu zbrale množice Judov iz številnih dežel.

Sveti Duh je prišel v silovitem viharju in ognjenih jezikih.

Ko je Gospod govoril z Elijem na gori Horebu, je tudi nastal strašen in silen veter, toda Gospod ni bil v vetru. Prikazal se je ogenj, a Gospod ni bil v ognju, marveč šele v lahнем šumljanju (prim. 1 Kr 19,11 sl.). S tem je hotel Bog Eliju, ki je z mečem pobil 450 Baalovih prerokov, povedati, da je napačna gorečnost z ognjem in mečem širiti vero. Več doseže v krotkosti vsajena beseda.

Sedaj na binkoštni praznik pa pride Sveti Duh v viharju, v ognju in plamenih.

Spolnila se je skrivnostna Jezusova beseda: »Prišel sem, da vržem ogenj na zemljo, in kako želim, da bi se že razplamenel!« (Lk 12,49).

Z ognjem Svetega Duha se očiščujemo pri molitvi, pri poslušanju božje besede, še posebej ob prejemu zakramentov pokore in evharistije: »Očisti, Gospod, naše srce z ognjem Svetega Duha, da ti bomo s čistim, neomadeževanim srcem ugajali« (Priprava na sv. mašo).

Ogenj pa je tudi simbol ljubezni. Sveti Duh, »osrečujoči gost duše«, nenehno neti v naših srcih ljubezen od Boga in bližnjega.

Začeli so govoriti v tujih jezikih.

Nedvomno gre tu za pojav »govorjenca v jezikih« (1 Kor 12-14).

Dar Svetega Duha obnavlja jezikovno enotnost, ki se je razbila ob babilonskem stolpu (1 Mz 11,1–9), in hkrati napoveduje vesoljnost apostolskega delovanja: »Prejeli boste moč Svetega Duha in boste moje priče do skrajnih mej sveta« (Apd 1,8).

Sveti Duh, pozabljeni Bog. Nisem ga sicer črtal iz svojega življenja, saj je vpleten v vsako pokrižanje, v vsak »slavaočetu«, v vsako mašo, a vendar je zbledela vera v delovanje Svetega Duha.

Zato: »Pridi, Sveti Duh! Zantci ogenj na oltarju mojega srca!«

Junij

Rojstvo Janeza Krstnika (Lk 1,57–66.80)

(24. 6.)

Cerkev obhaja rojstni dan samo pri treh osebah: praznujemo rojstvo Jezusa, Marije Device in Janeza Krstnika.

O Janezu Krstniku spričuje Jezus sam: »Med rojenimi od žena ni večjega od Janeza Krstnika« (Mt 11,11; Lk 7,28).

1. Pripravlavec poti

Janez Krstnik je Jezusu pripravljaj pot. Kot tak je bil napovedan že v stari zavezi: »Glejte, pošljem svojega angela (= glasnika), da pripravi pot pred menoj« (Mal 3,1). To prerokbo ponovi Janezov oče Zaharija: »In ti, dete, boš prerok Najvišjega, pojdeš namreč pred Gospodom, da mu pripraviš pot« (Lk 1,76) in jo potrди tudi Jezus sam (Lk 7,27).

Za svoj poklic pripravljavca poti se je pripravljajl v puščavi. Še mlad se je odpravil v samoto. Ni prevzel očetove duhovniške službe, pripravljajl se je za višjo.

Pomembnost samote, duhovnih vaj. V puščavi nam Bog spregovori na srce (Oz 2,16). »Vsako uro se lahko umakneš v samega sebe. Saj ne najde človek nikjer tišjega in mirnejšega zavetja kot v svoji duši... Zato misli vendar že na to, da se umakneš na tiho pristavico, ki jo nosiš v sebi!« (Mark Avreljij).

Jezusa je Janez označil kot božje Jagnje, ki odjemplje greh sveta. V nasprotju z miselnostjo večine, ki je pričakovala Mesijo kot mogočnega svetnega vladarja, predstavi Kristusa kot trpečega božjega Služabnika (Iz 52,13–53,12), ki sprejme nase grehe množice in se nedolžen daruje kot jagnje. To je tisto velikonočno jagnje, ki je s svojo krvjo rešilo Izraelce (2 Mz 12,1–28).

2. Velik spokornik

Njegova jed so kobilice, njegova obleka velblodja dlaka, njegova pijača voda, ker vina in opojnih pijač ni pil. Zato je bila njegova beseda prepričljiva.

3. Ženinov prijatelj

Ko so Janezovi učenci bili ljubosumni na Jezusa, češ da vse hodi k njemu, je Janez rekel: Jezus je ženin, ker ima nevesto, (Cerkev), jaz pa sem samo njegov prijatelj. Ko pripravim vse za skrivnostno poroko, se umaknem. On mora rasti, jaz pa se manjšati.

Sklep. Janez Krstnik je bil ves predan Svetemu Duhu. Božja milost je naredila iz njega velikana. Sedaj vemo, zakaj so taki velikani tako redki.

Julij

Sv. Jakob, apostol (Mt 20,20–28)

(25. 7.)

Sv. Jakob Starejši, brat apostola Janeza, iz Betsajde ob Genezareškem jezeru, je prvi od apostolov dal življenje za Kristusa, kot poročajo Apostolska dela, namreč o veliki noči leta 44. Posebej ga častijo, in sicer že od 7. stoletja dalje v Compostelli na Španskem, kamor so romali tudi naši predniki.

Za praznik sv. Jakoba bi lahko izbrali tudi kak drug evangelijski odlomek, ki govori o njem, npr. ko je bil med prvimi poklican za učenca, ali o njegovi navzočnosti pri obujenju Jairove hčere, pri Jezusovi spremenitvi na gori ali pri Jezusovem smrtnem boju v vrtu Getsemani.

Jezus je apostolom obljubil, da bodo ob prerojenju sveta sedeli ob njem na dvanajstih stolih in sodili.

Sodelovati pri eshatološki sodbi, pri sodbi ob dovršitvi sedanjega veka in imeti prvo oblast poleg Jezusa, to je bil cilj prošnje dveh bratov Jakoba in Janeza. Po Mateju je to prošnjo izrekla mati, po Marku pa apostola sama.

Jezus ne odgovarja materi, ampak sinovoma. To dokazuje, da je mati prosila na željo svojih sinov: »Reci, naj ta dva moja sinova sedita v tvojem kraljestvu, eden na tvoji desnici in eden na tvoji levici.« Jezus je odgovoril: »Ne vesta, kaj prosita. Ali moreta piti kelih, ki ga moram piti jaz?«

Kelih pomeni trpljenje in ponižanje, ki Jezusa čaka v najbližji bodočnosti.

Jezusov odgovor je hkrati odklonitev in povabilo. Sedeti na prestolih ni za sedaj. Najprej morajo učenci iti za Jezusom po poti trpljenja, morajo služiti ne gospodovati. Jezus sam umeva svojo pot kot služenje, kot pot gospodovega služabnika, ki da svoje življenje kot daritev za mnoge (tj. za vse). Trikrat je napovedal svoje trpljenje, bičanje, križanje, smrt, a učenci so si bolj zapomnili napoved o sedenju na prestolih...

Kolikokrat smo učencem prav v tem podobni tudi mi!

Sv. Jakob je pil Jezusov kelih. Najprej ko je v moči duhovniškega posvečenja ponavzočeval Gospodovo daritev. Potem pa s svojo mučeniško smrtjo.

Avgust

Marijino vnebovzetje (1 Kor 15,54–57)
(15. 8.)

O dejstvu, da je bila Devica Marija tudi s telesom vzeta v nebesa, nam Sveto pismo izrečno ne govori. Pač pa je ta resnica v Svetem pismu vsebovana vključno.

V »prvem evangeliju« (1 Mz 3,15) je popolna zmaga nad kačo obljubljena ne le prihodnjemu Odrešeniku, marveč skupaj z njim in zaradi njega tudi njegovi materi. Kristusova zmaga obsega razen zmage nad satanom tudi zmago nad grehom in posledicami greha, nad poželjivostjo in nad smrtjo. Torej spada k popolni zmagi božje Matere edinstveno zmagoslavje nad smrtjo. Marijino telo je moralo ostati nedotaknjeno od trohnobe. Ni se smelo vrniti v prah, sicer bi ne obhajala zmage nad smrtjo. K popolnemu zmagoslavju božje Matere nad smrtjo spada tudi vstajenje, podobno kakor pri njenem Sinu. Torej je tudi pri Mariji po kratkem smrtnem spanju prišlo do vstajenja – in to vstajenje je bilo kronano s tem, da je bila Marija tudi s telesom vzeta v nebesa.

Božja beseda, navedena v naslovu, nam govori o vstajenju teles. Bolj kot donenje trobente na sodni dan je važno to, da bodo naše telesa spremenjena: Minljivo si bo nadelo neminljivost, uničljivo neuničljivost, umrljivo neumrljivost. In takrat bo smrt popolnoma premagana. Použita bo v zmagi.

To je vstajenje mrtvih. V Adamu vsi umiramo, v Kristusu bomo vsi oživel. Toda vsakteri v svojem redu, vsak po vrsti: kot prvenec Kristus, potem pa ona, ki je najbolj Kristusova.

Imejmo pogum živeti, pa tudi – ko bo božja volja – pogum umreti.

Na pragu večnosti nas čaka Marija.

September

Sv. Mihael, nadangel (Raz 12,7–12)
(29. 9.)

Tako v Svetem pismu kakor v bogoslužju se mnogokrat omenjajo angeli. Čeprav nauk o angelih v stari zavezi nastopi razmeroma pozno in morda pod vplivom okolišnjih neizraelskih narodov, vendar je njihov obstoj dovolj izpričan, tako v Stari kakor tudi v Novi zavezi.

Svctopisemski nauk o angelih se docela razlikuje od mitologije poganskih narodov. Jahve je stvarnik vsega, angeli pa so del stvarstva. Kakor se po eni strani ne smemo vdati pretiranemu služenju angelov, služenju, ki bi škodovalo češčenju Jezusa Kristusa (prim. Kol 2,8), tako moramo po drugi strani ohraniti zdravo češčenje nebeških duhov in globoko prepričanje v njihovo nevidno navzočnost in pomoč.

Ime MI-HA-EL pomeni: Kdo je kakor Bog? V Danielovi knjigi je opisan kot silno pomemben angel, kot veliki knez (12,1), zavetnik in branilec izvoljenega ljudstva (10,13.21). V Novi zavezi je omenjeno, kako se pravda in prepira za Mojzesovo truplo (Jud 9). Mojzes je umrl 120 let star in bil pokopan v moabski deželi. Svctopisemski pisatelj pravi, da za njegov grob ni zvedel nihče do današnjega dne (5 Mz 34,6). Po judovskem izročilu je Mojzesovo telo pokopal nadangel Mihael.

V naslovu omenjeno berilo iz Razodetja nam stavlja pred oči silovit in usoden boj, ki se je odigral v nebesih v pradavnini stvarjenja: »Mihael in njegovi angeli

so se bojevali proti zmaju. Tudi zmaj se je bojeval in njegovi angeli. Toda ni zmagal, tako da v nebesih ni bilo več prostora zanje.«

Tega boja ne smemo umevati po zemeljsko. Tudi čas trajanja tega boja ni ujet v naša zemeljska merila. Ta boj so vodili duhovi, s katerimi se mi ljudje ne moremo primerjati. Ta boj presega vse naše predstave. Odločil ga je Bog sam v trenutku, kot bi trenil z očmi.

Veliki zmaj, stara kača, ki se imenuje hudič in satan, je bil vržen na zemljo. Sedaj preusmeri svoj boj zoper Cerkev. Mihael pa je prikazan kot angel Jezusovega občestva, Cerkve.

Cutimo, posebej še v naših časih, kako nam je potrebna silna moč »borca«
Mihaela.

Oktober

Rožnovenska Mati božja (Jn 19,25-27)

(7. 10.)

Staro prekmursko ime za oktober je vsesvišček, ker pa je »vsesvečevo« 1. novembra, se glede izbire prazničnega dne za premišljevanje v tem mesecu ne ravnamo kot pri drugih mesecih. Namesto vseh svetih vzamemo Rožnovensko Mater božjo.

God Rožnovenske Matere božje je sorazmerno novejšega datuma, uveden v spomin zmage kristjanov nad Turki v bitki pri Lepantu 7. oktobra 1571. Molitev rožnega venca pa je starejša. Že od 12. stoletja naprej zasledimo navado ponavljati »zdravamarijo« 150-krat, kar ustreza številu psalmov. Zato so imenovali to molitev »psalter preblazene Device«. Takšni ustni molitvi so dodajali premišljevanje o Kristusovih in Marijinih skrivnostih.

Ce bi nam bila dana naloga: Izrazite v eni besedi srčiko krščanstva, bi morali izbrati besedo križ. In če bi morali narisati povzetek krščanskega verovanja, bi potegnili eno navpično in eno poprečno črto: križ sredi črke M.

»Poleg Jezusovega križa je stala njegova mati...«

Marija ni padala v nezavest, kakor jo upodabljajo nekateri slikarji, marveč je stala ob svojem umirajočem sinu, kot družica pri odrešenju, kot kraljica mučencev. Stala je, čeprav je bila velika kot morje njena bolečina (prim. Žal 2,13).

Učlovečenje, trpljenje, smrt, vstajenje in poveličanje Božjega Sina. Pri vseh teh skrivnostih je bila udeležena božja Mati. In tako se pri rožnem vencu z ljubeznijo in hvaležnostjo spominjamo najbolj pomembnih dogodkov našega odrešenja: od Nazareta, prek Betlehema tja v Jeruzalem, do Kalvarije in dvorane zadnje večerje, kjer Marija skupaj z učenci pričakuje »moč z višave«, Svetega Duha. Rožni venec sega tudi v onostranstvo, kjer stoji »kraljica na božji desnici« (prim. Ps 45,10), saj »Bog ni hotel, da bi v grobu trohnelo telo Žene, ki je nosila Začetnika življenja« (hvalospev).

Rožni venec je »čudež božje tehnike«.

Sodobnik Jezusa Kristusa, pesnik Ovid je bil najplodnejši rimski pesnik in pravi mojster sloga (43 pr. Kr. od 17 po Kr.). O sebi pravi, da bo bran po vsem svetu in ko umrje, da ne bo plen zemlje. In vendar tega Kristusovega sodobnika in njegove matere nihče ne vpleta med jagode rožnega venca...

O psalmih je sv. Avguštín zapisal: »Da bi bil Bog dostojno hvaljen, je sam navdihnjal hvalne speve, psalme.« O rožnem vencu lahko rečemo podobno: Je dar nebes, dan kristjanu, da po njem tudi sam pride tja.

»Evangelij v malem«, ki ga lahko prebiraš kjerkoli in kadarkoli.

November

Sv. Andrej (Mt 4,18–22)

(30. 11.)

Apostol Andrej, brat Simona Petra, ribič iz Betsajde v Galileji.

Omenjajo ga vsi štirje evangelisti in tudi Apostolska dela.

Najprej se je pridružil učencem sv. Janeza Krstnika. Ni se ustrašil njegovih asketskih zahtev, njegovega klica k postu in pokori. To razodeva tudi njegovo ime: Andréas = možat, moški, hraber, pogumen.

Ko se je Janez Krstnik ozrl v mimo gredočega Jezusa in rekel: »Glejte, Jagnje božje!« je Andrej takoj šel za Jezusom in tisti dan ostal pri njem. Nato je privedel k Jezusu še svojega brata Simona, ves navdušen, da je našel Mesija.

Že pred obilnim ribjim lovom (Lk 5,1–11) se je Andrej odločil za Jezusa. Bil je torej eden izmed prvih štirih Jezusovih učencev in apostolov, poleg Jakoba Starejšega, Janeza in svojega brata Simona.

Andrej je posebno opazen ob treh različnih priložnostih:

1. Ko je Jezus sedel na Oljski gori nasproti templju, so ga Peter, Jakob, Janez in Andrej na samem vprašali glede razdejanja Jeruzalema in konca sveta.

Po Marku so bili tega Jezusovega pouka deležni samo ti štirje privilegirani učenci (Mr 13,3 sl.).

2. Preden nasiti Jezus pet tisoč mož, pokaže Andrej na dečka, ki je imel pet ječmenovih hlebov in dve ribi (Jn 6,8–9).

3. Ko so tuji Grki hoteli videti Jezusa, so se obrnili na Filipa, ta pa na Andreja. Stopita k Jezusu in mu to povesta. Jezus jima odgovori, da je prišla ura, ko se poveljča Sin človekov. Pšenično zrno mora pasti v zemljo in tam umreti, da obrodi obilo sadu (Jn 12,20 sl.).

Po Svetovem vnebohodu tudi apostol Andrej enodušno vztraja v molitvi, prejme Gosvetega Duha in je navzoč pri izvolitvi Judovega naslednika (Apd 1,13 sl.).

Andrej, pogumen, možat...

Apostolat je vedno združen z možatostjo, odpovedjo, trpljenjem, čeprav ne najno z mučeništvom. Tu tiči vzrok, zakaj upadajo duhovniški in redovniški poklici. Ker ugaša smisel za žrtve.

December

Gospodovo rojstvo – božič (Jn 1,1–18)

(25. 12.)

Prvi božič ni poznal idile. Mlad zakonski par, brez strehe in ognjišča, v tujini in uboštvu, porod v hlevu med živalmi...

To je nekaj vse drugega kakor vonj po prijetno dišečem kadilu in sveži božični potici.

Kakšen razkorak med prvim božičem in našim praznovanjem božiča.

In vendar se je na tisti prvi božič zgodilo nekaj nezaslišanega: Beseda-Bog je človek postala in se naselila med nami.

Dobesedno se ta stavek v uvodu Janezovega evangelija glasi takole: Beseda je meso postala in si postavila šotor med nami.

»Meso« pomeni pri evangelistu Janezu vse, kar je slabotnega v človeku in se konča s smrtjo.

»Postavila si je šotor med nami«, to je namig na sveti šotor, na tempelj, na kraj božje navzočnosti in razodevanje božje slave.

Ko se je Božji Sin rodil, je bila njegov šotor votlina. Ko je javno deloval, je prenočeval pod milim nebom. Njegov šotor je bilo sinje nebo, razpeto visoko nad njegovo glavo. Bolj reven od lisic, ki imajo brloge, bolj ubog od ptic, ki imajo gnezda, ni imel kamor bi glavo naslonil... Ob smrti je bil njegov šotor križ. Nanj je glavo naslonil...

Šotor spominja na človeka, ki je na potovanju, ki nima časa pozidati si hiše. Potnik. Božji Sin je naš sopotnik, saj nimamo tu stalnega kraja, marveč iščemo prihodnjega (Heb 13,14).

Beseda-Bog sedaj majhno dete. Ko je Adam po grehu slišal božji glas, se je zbal in skril. Na Sinaju je Bog govoril z gromom. Ljudstvo je reklo Mojzesu: »Govori ti z nami in bomo poslušali. Bog pa naj ne govori, da ne umrjemo.«

Sedaj je Božja Beseda dete. Poiskal nas je On, ki je predavnimi veki izjavil: »Z večno ljubeznijo te ljubim« (Jer 31,3).

BESEDA BOŽJA

*na Sinaju kot grom doneča
in v Psalmih kakor blisk slepeča,
v Prerokih kot bučanje vala,
zdaj majhno DETE je postala
in v jaslih ko ne spi,
le s tihim jokom govori.
Vzljubiva ga še jaz in – ti!*

Vilko Novak

Pozno v noč .. sem sledil Stopinje

Dr. Franc Sušnik med nami

Ko se poslavljam od njegovih pisem, da jih izročim njegovi Študijski knjižnici na Ravnah, berem ponovno v njih z njegovo lepo pisavo, kakršno je imel v mladosti, taka priznanja našim Stopinjam: Pozno v noč, čez polnoč sem sinoči sledil STOPINJE. Zares lepo berilo, najlepši koledar (11. XII. 1976). – Ali: Nad vse drugo so mi zdaj Stopinje ljubo branje. – Kakor da sem prišel v hišo k dobri družini kmečki. Veselim se večera, ko me doma čakajo. Marko in Baša in Berden, Ti in Barbarič in Camplin, ob Tvojem uju sem celo sebe srečal – z lepim spominom (8. XII. 1977). – In že prej: Pravkar sem prebiral Stopinje: tako lepo branje, da mora imeti človek rad tvojo Slovensko krajino... (25. XII. 1974).

In podobno domotožje po prvem službenem mestu govori iz pisem ob naših knjigah: »... rad sem imel Prekmurje – in ostalo mi je to čustvo. Pač nobena slovenska pokrajina nima tako svojske podobe kakor jo ima Prekmurje – Slovenska krajina in svoje bogate« (31. I. 1977).

Menda nihče, doma zunaj naše krajine, ni prebiral naših Stopinj s tako ljubeznijo, gotovo pa ni nihče znal tako lepo izraziti svoje navezanosti nanje in našo krajino. To je bil naš profesor, **dr. Franc Sušnik**, ki smo se ga sicer kratko spomnili v Stopinjah 1979 ob spominu na šolanje v sobočki gimnaziji in ob njegovi osemdesetletnici. In prav tako površno smo spregovorili o njem kmalu potem, ko se je poslovil od nas. Preden pa se njegovi nekdanji dijaki tudi poslovimo od Stopinj in od vsega, naj spregovorimo nekaj več o tej njegovi navezanosti na našo krajino, kakor jo je izpovedoval ob vsaki priliki, najprej pa že pred sedemdesetimi

leti, ko je v septembru 1922 prišel prvič med nas in kmalu po tem. Pa ne zavoljo te sedemdesetletnice, marveč zavoljo tistega, kar je prinesel med nas mlade in kar je slovenskemu svetu povedal o nas.

Franc Sušnik, še ne štiriindvajsetleten koroški rojak s Prevalj, ki smo jih prav tisti čas šele začeli spoznavati, ker se je tja zatekla v zasilne barake – Družba sv. Mohorja iz Celovca, ki je že pol stoletja pošiljala svoje knjige tudi v Prekmurje. Dokončal je v Ljubljani in Zagrebu študij slovenščine in nemščine na univerzi, potem ko je bil že kot celovški dijak na ukrajinski fronti. 14. septembra 1922 je nastopil službo kot pripravnik na sobočki gimnaziji, ki je tedaj začejala svoje četrto leto. Gotovo je z zanimanjem in veseljem sprejel to službo v neznani deželi, saj je bil kot vseučiliščenik v Ljubljani in Zagrebu odprt za novo nastajajoče slovensko življenje in poznal je že nekaj tovarišev, ki so bili iz te krajine. Kako je bilo potovanje v Soboto dolgo in težavno, je sam opisal:

(1970): »... S Prevalj je bilo to tedaj potovanje za cel dan: z vlakom mimo Maribora do Čakovca in na Lendavo, in od Lendave z avtobusom do Sobote...; ko pa sem pripotoval, se je sonce že nagnilo na mojo koroško stran. – To so bile tedaj poti v Prekmurje.

Meni je ljubše zvenela »Slovenska krajina«. –

Pozneje sem se preselil v kmečki dom na robu mesta, drobna so bila okenca, na dvorišču so gagale gosi, prti na postelji so dišali od čistosti in beline, tursko perje je bilo vsak večer rahlo ko kipnjeno testo. – O Martinjem so mi dali pitano gos, da sem jo nesel domov; bila je prva in zadnja gos, ki sta jo moj oče in mati kdaj jedla. –

Štiriindvajsetega leta je bilo, ko smo šli na maturantski izlet, seveda »malih« maturantov.

Poprej smo priredili akademijo v kino dvorani, trajala je kar vse dopoldne, blestela je deklamacija Gregorčičeve Soči, Gogoljevega Revizorja pa so ti – recimo po današnji terminologiji: ti »osemletkarji« tako igrali, da boljšega nikoli nisem videl (ker nisem nobenega imel tako rad).

Potem pa smo šli z dobičkom svet odkrivat. (Sledi opis poti v Zagreb, Bakar, Ljubljano, Bohinj, Bled. V. N.)

Rad sem imel te svoje prve dijake: iz Kroga in Bogojine, iz Sobote in Bódonec, iz Běltinec in Lipóvec...

Ko mi zdajle pozvanjajo ta imena, mi hodi spomin med topoli po Ravenskem; te ravnine, to gričevje goričko, to grozljivo tiho šepetanje Mure – bilo je zame, vajenega tesnobe gor, kakor za velika spočetja razklenjeno srce.

Išče in srečuje mi nocoj spomin obraze mojih soboških let, od Ljubljane gor do Dobrovnika.«

Iz teh spominov in iz poznejših Sušnikovih zapisov vidimo, da je imel od začetka rad naše dijake in vse Prekmurje. Prišel je s Koroškega, kjer se je slovenstvo moralo boriti za svoj obstanek z nemštvom. Hodil je v nemške šole, nato šel skoz prvo svetovno vojno, kjer je tudi na svoj način dozorel in konec leta 1918 sodeloval v domačem kraju pri razpadu avstrijske države in vzpostavitvi nove, slovenske oblasti. Kot študent v Ljubljani in Zagrebu je doživljal, kaj je narodna svoboda, sodeloval je tudi v društvenem življenju in si razširil pogled v najrazličnejše dogajanje. Zato je čutil, kaj pomeni prekmurskim Slovencem prehod v novo, slovensko življenje. Toda pri tem je strpno, razumevajoč opazoval in ni sledil tistim kričačem, ki so hoteli čez noč vse spremeniti ter ljudi odbijali od naravnega življenja v novo življenje.

Dijake si je pridobil z živahnim, uglajenim nastopom, z lepim govorjenjem, z učinkovitimi govorniškimi nastopi, z velikim znanjem, s katerim jim je približal pesniška in pisateljska dela. Za tistim stavkom, v katerem omenja, kako so tedanji četrto- in tretješolci imenitno igrali v Soboti Gogoljevega revizorja (samo moške vloge), je skrito ogromno njegovega truda. Bil je pravi gledališki režiser, kar je pokazal pozneje v svojih kritikah o mariborskem gledališču – in seve poznavalec gledališča in slovstva. In kako si je naša imena zapomnil, kako se je pozneje zanimal za usodo posameznikov, posebej tistih, ki so kaj pisali. Vse je prebral, kar je bilo napisanega o Prekmurju, čeprav je živel najbolj ustvarjalno na svojem Koroškem, kjer je ustvaril po vojni gimnazijo in študijsko knjižnico na Ravnah in tako pomagal na drugem koncu Slovenije mlademu rodu izobražencev, da so prišli v svet.

V Soboti je ostal komaj dve dobri šolski leti, toda opazoval je vse, hodil po vaseh, obiskoval vidnejše ljudi in – poslušal. Le malo pred odhodom iz Sobote je začel v dnevniku Slovenec v oktobru 1924 objavljati podlistke s skupnim naslovom: **Prekmurski profili**. Izhajali so od oktobra do decembra in je vsak od enajsterih podlistkov imel še svoj podnaslov. To je bil, kolikor vemo, prvi večji Sušnikov slovstveni nastop in je vzbujal veliko zanimanje ne le v Prekmurju, marveč v vsej Sloveniji. Ob desetletnici osvoboditve Prekmurja 1929 jih je narodnoobrambno društvo Slovenska straža v Mariboru izdala v knjižici (64 strani), ki ji je Sušnik napisal še sklepno besedo.

Tistih, ki so to knjižico brali ali jo celo imajo, je že zelo malo. Moral pa bi jo poznati vsaj mladi prekmurski rod tako kot vse glavno, kar je bilo kdaj napisano o naši krajini. Zato jo naj kratko predstavimo. Sušnikovi profili so tista zvrst slovstvenega pisanja, ki jo imenujemo esej, to je oblika črtice, ki je pol pripovedna, pol informativna, ki duhovito in izvirno, kdaj tudi v humoristični in satirični, zbadljivi luči pretresa pereče dnevne politične, družbene, literarne dogodke. Tudi njena oblika je literarna, z vsemi značilnostmi pesniškega ali vsaj izvirnega, živahnega sloga. Franc Sušnik je bil za tak način pisanja zelo usposobljen, kar čutimo iz vsakega njegovega stavka. Poznal je dobro domače in tuje pisatelje te zvrsti, pa tudi druga njihova dela, zato je njegov slog živahen, duhovit, te pritegne, njegovo opazovanje ljudi in dogajanja pa je tako natančno, da zadene bistvo stvari in jo zanimivo prikaže.

Ob vsem drugem poučnem, znanstvenem, kar je bilo dotlej v slovenščini napisanega o Prekmurju, so bili Sušnikovi profili novost, saj so obravnavali sodobno življenje v Prekmurju na posebno zanimiv, privlačen način. Toda to sodobnost so obravnavali tako, da so njegovi porofili ohranili zgodovinsko, dokumentarno vrednost tudi še danes, saj nam od svoje strani sodobnika opisujejo dogajanje in označujejo osebnosti. Bilo bi jih treba kar ponatisniti, če drugod ne, tu v naših Stopinjah, v dveh-treh letnikih. Seve današnji bralci vsega tega ne morejo ne razumeti ne doživljati, morejo pa spoznavati ljudi in dogajanje iz tistega časa tako, kot mi spoznavamo v literaturi in znanosti preteklost. In doživijo, kako izvirno je vse to povedano.

Pred prvim »profilom« – ne pozabimo te oznake, ki pove, da je pisatelj gledal ljudi in stvari »v profilu«, le od ene strani, ni si domišljjal, da jo vidi v vsej polnosti – je Sušnik napisal liričen uvodni akord z začetnim vzklikom: »Slovenska Krajina!« Nato je čustveno označil njeno lego in satirično »rešitelje in osvoboditelje in voditelje in učitelje in ... ženine« ter »profiterje vseh sort«, ki so prihajali prva leta po osvoboditvi v to nanovo odkrito deželo: »ki je lirika naša.«

Prvi profil – **Klekl** – je bil namenjen tedaj najvidnejši živi osebnosti v Prekmurju, poznani tudi v Ljubljani in drugod po Sloveniji že pred prvo vojsko. Začenja z oznako njegovega bivališča, Črensoveci: »Mogočna cerkev jih legitimira, obligatni žid z najlepšo hišo je še od nekdanj nujni del inventarja«. Malo govori o Kleklu samem, o njegovi zunanosti: »Vendar mu je neka sila v licih in mirnih očeh, kakor sila človeka, ki ve, kaj hoče«. Govori o ljudstvu in ob njem o Kleklu: kako je rastlo ob Novinah in Marijinem listu: »Ah, za nas sta to dolgočasna lista!« – In posveča ves odstavek njuni vsebini, ki je v nasprotju z naglico drugod na Slovenskem. Pa označuje nezadovoljstvo organizatorjev s Kleklom, ki ne »deluje« po vzorih drugod – ker: »Prekmurci odklanjajo racionalizem. Odklanjajo sisteme«. V nasprotju z njimi so drugod »modernej«. Kolikor bolj smo modernej, toliko manj smo krščanski in toliko manj slovenski...«

Kako je občutil ljudi 1922 do 1924 slovenski izboraženec? »Kakor pesem je to ljudstvo in nič ni v njem kakor pesem čustev« – danes se temu čudijo. Pravtako besedam o Kleklovi vzgoji duhovnikov in njihovem pomenu. »Kolikor se preveč približuje Kreku in je premalo aristokrat, toliko sicer gubi na oblasti, pridobil pa je tem več ljubezni.«

Drugi »profil« je **Baša**, bogojanski plebanoš, ki ni bil nič v ospredju, prav tedaj mu je Plečnik delal načrt za novo cerkev. Bašo je predstavil kar v njegovem okolju, z njegovim nastopom v Ljubljani in domači šoli, z njegovim slovenskim značajem. »Kar ga posebno odlikuje, ves živi z ljudstvom. Ne pretresejo ga politične afere; registrira jih in opazuje in kakor skrit pod površino razburkanega morja gre s svojim ljudstvom vedno preudarno, vedno mirno, vedno brez strasti, vedno isto, vedno svojo pot.« Tako je zares neposredno predstavil to »konsolidirano osebnost«, brez pogleda v njeno preteklost in delo.

Naslednja dva »profil« je namenil središču pokrajine, ki se je v tistem času začela iz blatne vasi razvijati v mesto. Mladi profesor je dodobra spoznal značilnosti tega kraja, z narodnostno, versko in družbeno tako mešanim prebivalstvom, iz nekdanje ogrske kulture in nekulture rastočega v nov svet Slovenije. Odlično je označil malomeščanstvo trgovsko-obrtniških in drugih pridobitniških družin na eni ter uradniške »prišleke« vseh vrst, ki so se kot nosilci nove birokracije in kulture skušali znajti v novem okolju. Posebno tople besede je namenil mladi gimnaziji.

Naslednji listek: **Murska Sobota fidelis** odkriva posebnost pokrajine: oznako katoliške, evangeličanske in židovske srenje ter nje predstavnike. Židom je namenil polovico besedila, saj je Slovincem nekaj neznanega: življenje po Mojzesovih obredih v slovenski sodobnosti. Ker so druga posebnost luterani ali evangeličani v Prekmurju, se je Sušnik lotil tudi te kočjive teme v feljtonu: **Luthar**, v katerem označuje puconskega fararja, tedanjega glavnega predstavnika evangeličanov. Spregovoril pa je tudi o njihovem tisku in njegovem jeziku, ki so ga imenovali iredentistično »vendoslovenski«. Objavil je tudi dolgo avtobiografsko pesnitev Janoša Flisarja, glavnega pisca Duševnega lista in Evang. kalendarija. Duhovito je označil razhajanja med njihovo inteligenco ter miselnostjo preprostih ljudi.

Najkrajši feljton ima tudi dnevni poudarek, čeprav je predstavil zelo pomemben dogodek: **Kitajski žid so podrli** – odprli so železniško progo od Ljutomera do Sobote 22. novembra 1924. Nekoliko posmehljivi in zbadljivi ton dviga tudi ta podlistek po tolikih desetletjih v zgodovinsko pričevanje.

Sam, ki sem Sušnika tedaj dobro poznal, se čudim, od kod je dobil ne le gradivo – to je bilo delno že natisnjeno –, marveč tisti globoki vpogled in razpoloženje,

ki veje iz kar leposlovne črtice **Gostüvanje**. Žal mi je, da se nisva o tem in o profilih nasploh pozneje nikoli pogovarjala. To je poleg novel Matija Malešiča, ki jih je objavljala prav v tistih letih, najboljši leposlovni pogled v prekmurske ljudi iz tistih časov. In Sušnik je mnogo razmišljal o njih in strnil svojo slutnjo v sklepni stavek: »Motne in vsakdanje so školjke od zunaj; v njih pa so biseri.« O Črtico bi morali obvezno brati v prekmurskih šolah.

Podlistek **Cigani** dramatično prikazuje te prekmurske nomade v najrazličnejših položajih, označuje njihov način življenja, ki je bil v tistem času še bolj viden, ko so stalno krožili od vasi do vasi.

Z zadnjo črtico: **Martjanci** je pisatelj pogledal v zgodovino, predstavil danes že šeststoletno cerkev z Akvilovimi freskami in objavil kot ponazoritev dogajanja v času protestantizma in turških bojev dve pismi turških ag iz Velike Kaniže 1652 »martjanskemu občinstvu« in tamkajšnjemu kalvinskemu predikantu. Ko sem mu kot petošolec prevajal ti pismi iz madžarščine, se nisva spomnila, da je eno od njih objavil (pač v Ivanocyjevem prevodu) sicer manj natančno zgodovinar J. Gruden v svoji Zgodovini slovenskega naroda. Danes, ko je napisanega že toliko o martjanskih freskah, tudi vemo, da vučagumilanska pogodba ni »najstarejši prekmurski slovstveni spomenik«, kot so dolgo trdili, ker je napisan v kajkavščini, ki je sicer bila tedaj še knjižni jezik v Prekmurju (zavoljo pripadnosti zagrebški škofiji) in ker smo že tedaj imeli cerkvene rokopisne pesmarice, jezikovno bliže živemu govoru. Končal pa je Sušnik ta listek z naštevanjem še nekaterih »častitljivih spomenikov« v Prekmurju in – v zadnjem stavku –: »Slovenija pa ima vse od Mure od Srebrnega brega stotisoč živih spomenikov slovenske davne otroške dobe...«

Knjižici je pisatelj napisal dve strani »Postscriptum I. 1929« (Dopis...), v katerem je povezal kratki čas petih let: »Tako sem jih gledal in videl pred petimi leti. Morda bi jih danes drugače; morda drugače tudi povedal. Saj nam Slovenska Krajina ni več romantična neznanka« – gotovo, toda prav je bilo, da je vse to povedal leta 1924 na tako svojski način, ko tega še nihče ni tako povedal. Nato našteva nekatera imena svojih nekdanih dijakov s kratkimi oznakami, obudi spomin na izlet 1924 na morje, v Ljubljano, na Bled in v Bohinj... »Zdaj mladi rod že zori. Z mladostnim zdravjem trga romantično kopreno plahe in samoljubne otožnosti, ki se je z njo zavijala Krajina...« In končuje: »Čudno: nihče od teh, ki so s srcem bili v Krajini, je pozabiti ne more...«

Le veselimo se, da je celovška Mohorjeva družba izdala Sušnikove Izbrane spise, med njimi tudi Prekmurske profile, ki bodo tako nanovo oživeli med nami in v mladem rodu.

Priповed o Pali bačiju, Martinu in starodavnih naselbinah

Arheologija je nepogrešljivi in sestavni del kulture posameznega naroda, ki se želi vse boljše seznaniti s svojimi globljimi koreninami in črpati nove spodbude iz nekdanjih funkcij svojega prostora. Zato je razumljivo, da so tudi arheološki spomeniki sestavina naše istovetnosti, del naše zgodovine in omike in jih spričo tega vključujemo v naš obogaten vsakdan. Arheologija je veda, ki sega s svojo razlago sicer prek stoletij in tisočletij, a je zelo navezana na vsakokratno sedanost. Izkopavanje zemeljskih plasti, v katerih so se nabrali sledovi zgodovinskih obdobj, je in bo vedno njena osnovna raziskovalna metoda. Vrsto podatkov, ki so nepogrešljivi pri obnavljanju podobe življenja v preteklosti, je mogoče zbrati edinole v arheološkem najdišču, ob izkopavanju. Zato je arheologija tako navezana na trenutek, na dobro varstvo spomenikov in dediščine in zato je treba namenjati tolikšno pozornost kakovosti izkopavanja. Med drugim pa je arheologija tudi močno navezana na posameznika, na človeka, na njegov odnos do dediščine, na to ali razume govorico kulturne dediščine, saj včasih lahko človek arheološki spomenik uniči ali pa ga obvaruje s tem, da pristojne nanj opozori.

V tem svojem prispevku vam, dragi bralci Stopinj, želim predstaviti Pavla Szunyogha in Martina Györeka, človeka, ki zelo dobro poznata govorico kulturne dediščine, jo spoštujeta in sta ponosna nanjo, pa tudi prav dobro vesta, da ni mogoče ostati človek zunaj njenega izročila. Ko sem se leta 1974 zaposlila v Pokrajinskem muzeju v Soboti kot kustos arheolog, je bila naša pokrajina širši in strokovni javnosti kaj malo znana po arheoloških spomenikih. Naključno najdene kamnite sekire, podatki o rimskih gomilah, rimska naselbina v Dolgi vasi so bili edini arheološki dokazi, da je bila pokrajina ob Muri poseljena tudi v daljni preteklosti. Najpomembnejša naloga, ki je bila takrat pred menoj, je bilo torej arheološko topografsko raziskovanje naše pokrajine. Najvažnejše pri tem delu je, da se bledi spomini, ki gredo iz roda v rod, bežni zapisi in še vidne materialne ostaline na terenu zapišejo, fotografirajo, izmerijo in tudi sondirajo (preiščejo zemeljske plasti). Poleg pregledov na terenu je važno poizvedovanje v šolah, župniščih, krajevnih uradih in pri posameznikih. Ugotovila sem, da ljudsko izročilo o zakopanih zakladih, o turških bojih, o tem kje so bila stara mesta, kloštri, kje so bile stare poti, o krajih ki mu pravijo gradišča, o gromskih kamnih izginja in pri ljudeh tone v pozabo. Vendar pa kljub temu, da sem največ arheoloških najdišč ugotavljala in spoznavala, ko sem natančno opazovala in prehodila teren, sem tudi srečevala in spoznavala zanimive ljudi, preproste, srčne, razumevajoče, takšne, ki jih je preteklost še posebej zanimala in so tudi preteklost razumeli kot nekaj več od navadnega vsakdana. Ti, ki so še poznali ljudsko izročilo, pripovedovali zgodbe o zakopanih zakladih; ti, ki so vedeli pokazati sledove starih naselbin, grobišč, so največ pripomogli k temu, da sem tudi na tak način odkrila neko novo arheološko najdišče.

Spomladi leta 1975 mi je časnikar Népujsága Aleksander Szunyogh prinesel v muzej precej kosov keramičnih na roko izdelanih posod in dele opečnega ilovnatega premaza (stene hiš), ki jih je na svoji njivi našel pri oranju njegov oče Pavel Szunyogh iz Dolnjega Lakoša. Tako se pravzaprav začčenja priповed o Pavlu Szunyoghu (ali Pali bačiju, kakor mu vsi, ki ga poznamo, pravimo) in s tem tudi priповed o bronastodobni naselbini na poljih Oloris pri Dolnjem Lakošu. Pali

bačiju so se oči zasvetile in ustnice razpotegnile v našmeh, ko smo jeseni istega leta začeli s poskusnimi izkopavanji na njegovih in sosednjih njivah Olorisa, saj ko je pri oranju leta in leta našel večje količine starih razbitih posod in neke opeke, si je mislil, da je pod to zemljo bilo nekoč staro naselje in si želel, da bi to nekdo potrdil. On in njegova psička Leda sta bila stalno navzoča pri teh začetnih in tudi poznejših, tistih pravih arheoloških izkopavanjih. Takrat leta 1975 smo namreč potrdili Pali bačijevo slutnjo, da se pod nanosi zemlje skrivajo ostanki naselbine, ki smo jo časovno uvrstili v bronasto dobo. To, kar je bila le slutnja, naselbine, ki smo jo tako za nas kot za Pali bačija, da skrivajo polja na Olorisu za Slovenijo zelo pomembne ostanke bronastodobnega naselja, so večja izkopavanja leta 1977 potrdila in odprla pot velikemu arheološkemu raziskovanju, ki se je začelo leta 1981 in je trajalo vse do leta 1985. Celih pet let je Pali bači delal skupaj z nami, se veselil vsake nove najdbe, vsakega novega odkritja, nestrpno pričakoval vsak nov dan, saj ni hotel zamuditi ničesar, kar se je dogajalo in kakor je sam povedal, so mu ta arheološka izkopavanja pomenila neko novo energijo in mu čarobno izpolnjevala življenjski vsakdan. Spominjam se, kako je nekega dne, ko smo odkrili lončarsko peč napolnjeno z raznovrstnimi najdbami, stopil k njej in od veselja na ves glas zapel. Lahko rečem, da je Pali bačijev pozitiven odnos do dela in življenja, njegov odnos do oloriškega sveta poln ljubezni prevzel in zasvojil tudi nas. Zasvojil predvsem s čarobnim trenutkom preteklosti, ki se je tako neizogibno prepletal s sedanostjo, saj so oloriška polja daleč naokoli edina še neokrnjena naravna oaza s še ohranjenimi močvirnatimi jarki in jelšami okrog nekdanjega naselja. Tudi nam se je zdel svet tukaj drugačen, lepši. Mogoče zato, ker je črpal svojo lepoto iz časa, ki ga ni več. In Pali bači je to vedel, danes pa ve še nekaj, da bi bila oloriška polja, brez njegove pozornosti, še dolgo brezimna v tej nekoč zamočvirjeni plodni ravnici ob vznožju lendavskih gor.

Martina Györeka sem spoznala leta 1979, ko smo topografsko raziskovali okolico Bukovnice. To je skromen človek, ki veliko bere, pravzaprav vse, kar je mogoče prebrati, najraje pa ima klasično literaturo, med drugim pa še piše pesmi. Ze ob najinem prvem srečanju mi je znal veliko povedati o zgodovini Bukovnice in mi pokazal več rimskih gomil okrog vasi, pokazal kraj, kjer naj bi bil nekoč kloster, znal je povedati, da je bila na polju pri vasi najdena kamnita sekira. V naslednjih letih so postajala najina srečanja vse pogostejša, saj se je začel globoko zanimati za arheologijo. Večino svojega prostega časa še danes preživlja na sveže zoranih njivah ob Bukovnici in išče ter pobira različne na roko delane glinaste posode, razne druge izdelke iz gline, ostanke sten nekdanjih hiš, drobno kamnito orodje in različne kamnite sekire. Ob eni kamniti sekiri, ki smo jo našli leta 1979, je nastalo kar čez 30 kosov kamnitega orodja, ki ga je Martin našel na poljskih površinah in ga prinašal v naš muzej. Tako je postal odkritelj ene največjih bakrenodobnih naselbin v Sloveniji, zato niti ni bilo naključje, da se je naš muzej odločil, da bo na poljih z imeni Kot, Trebež, Breg, Duge njive, Obrize, Vlasunjek, Seča, ki so razporejena na položnih vzpetinah okrog Bukovnice, začel s sistematičnimi arheološkimi izkopavanji. Z delom smo začeli leta 1987, nadaljevali leta 1988 in 1991 in odkrili, da je na teh poljih bila večja naselbina ob koncu mlajše kamene dobe do zadnje stopnje bakrene dobe. Z razliko od Pali bačija Martin ni izkopaval z nami, saj je precej bolehen, pa tudi z vidom ima težave, je pa bil ves čas navzoč na našem delovišču, pripovedoval razne zgodbe, bral svoje pesmi in se pogovarjal o zgodovini. V Bukovnici z raziskovanjem še nismo končali, že sedaj se pa veselimo jeseni, ko bomo spet zasadili arheološke lopate v bukovniško zemljo, ko bomo spet vzdihovali ob prekrasnih najdbah, ko

bo božanska pokrajina spet okrog nas in ko bo Martin spet vsako jutro prihajal po poljih k nam in pripovedoval in se veselil skupaj z nami vsakega novega odkritja.

Zakaj ta pripoved o teh ljudeh? Predvsem zato, ker brez tega, kar so ti ljudje opazili pri vsakdanjem poljskem delu, brez njihove ljubeznive pripovedi o starem krajevnem izročilu, brez pozornosti najditeljev, ko najdejo kakršno koli najdbo v zemlji ali v vodi, veliko ali majhno, pomurska, pa niti slovenska arheologija ne bi imela uspehov, kakršne je dosegla v zadnjih desetletjih in bi bila davna preteklost naše pokrajine še vedno močno nejasna, brez njih pa bi bila vsa prizadevanja za zavarovanje in odkrivanje najstarejše dediščine človeškega rodu zaman.

Verjetno ne bo odveč, če napišem, da vsakdo, ki čuti le malo ljubezni do daljne preteklosti naše dežele in najglobljih korenin naše zgodovine in ki najde bodisi pri oranju ali kakršnem koli kopanju v zemlji arheološki predmet, naj obvesti spomeniško službo ali muzej. Strokovna služba namreč ni in ne bo nikoli tako močna, da bi bila navzoča pri vseh zemeljskih delih. Potemtakem vsakdo, ki vidi, da so kje našli ali odkopali arheološki predmet, pa to sporoči pristojnim organom, opravi izredno pomembno varstveno delo. Samostojno, skrivno zbiranje ali celo kopanje pa je že korak v prestopništvo. Iskalec zaklada, v tem primeru izvirnega arheološkega predmeta, je z divjim kopanjem uničil arheološki kompleks, družbo in sebe osiromašil. Predmet, ki ga je ponosno prinesel v svojo zbirko, prodal ali komu podaril in katere najdiščne okoliščine niso bile strokovno dokumentirane, ni več koristen del zgradbe, s katero obnavljamo staro zgodovino in je zato izgubil tudi svojo vrednost. Verjetno je, da še nekaj časa ne bi izkopavali naselbine iz časa bronaste dobe na poljih Olorisa pri Dolnjem Lakošu, če ne bi bilo Pali bačija in prav tako ne naselbine iz bakrene dobe na Bukovnici, če ne bi bilo Martina Győreka. Oba sta še kako pomemben člen v verigi znanosti, oba sta tista, ki ju preteklost zanima, saj sta želela vedeti kaj več o najdbah, ki sta jih našla na njivah. Zato si želim, da bi bilo pri nas še več Pali bačijev in Martinov, saj bi potem marsikaj, kar je še pri poznavanju preteklosti zavito v megle, bilo bolj jasno.

Janez Balazic

K podobi beltinskega gradu

Beltinci so kraj z dolgo, razgibano in bogato preteklostjo. Kraj se namreč omenja že v srednjem veku, najpoprej kot **Beletfalua** leta 1322, zatem in v isti obliki imena tudi v letih 1379 in 1381, listina iz 1389 pa govori o **villa Belothfalua** (Zelko 1982, 19). Nekaj več kot desetletje zatem se v Buli Bonifacija IX. omenja Martin Janez iz Beltinec, duhoven zagrebške diocese (Martino Johannis de Belatincz, clericus Zagrabiensis dioecesis, 1402; Zelko 1982, 19). Kot zemljiška posest so Beltinci že v 13. stoletju pripadali staroslovenski plemiški rodbini Jura, ki jo je po letu 1265 oz. 1267 nasledila mogočna dolnjelendavska rodovina Haholdov, ki si je ob koncu 14. stoletja privzela še ime Bánffy ali Baniči (banovi sinovi).

Obe rodbini sta za zgodovino beltinskega gradu pomembni že zato, ker moremo v njihov čas postaviti tudi nastanek graščine. Teza, da je graščina stala že v 13. stoletju (Vrišer 1987, 255), je sicer nekoliko tvegana, saj ne obstajajo oprijemljivi dokazi, ne materialni in ne pisni, ki bi potrjevali tako zgodnji postanek srednjeve-

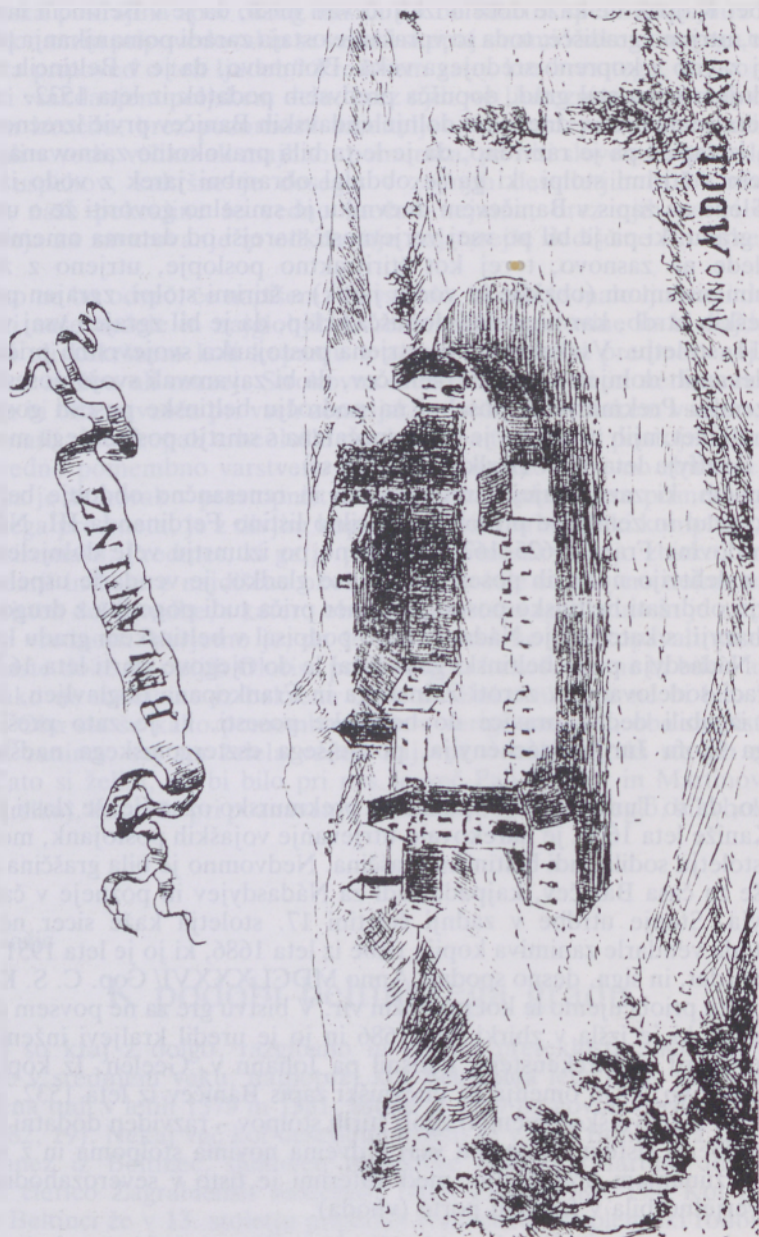
ške utrdbe. Kajpak ne kaže docela izključevati misli, da je v Beltincih morda stal neki dvor, utrjeno gradišče, toda to vprašanje ostaja zaradi pomanjkanja podatkov še naprej zavito v kopreno srednjega veka. Domnevo, da je v Beltincih vendarle že v srednjem veku stal grad, dopušča predvsem podatek iz leta 1532.

Tega leta se namreč v dnevniku dolnjelendavskih Baničev prvič izrecno omenja graščina, iz zapisa pa je razvidno, da je le-ta bila pravokotno zasnovana, obdana z obzidjem s štirimi stolpi, ki ga je obdajal obrambni jarek z vodo iz potoka Črnec. Glede na zapis v Baničevem dnevniku je smiselno govoriti že o utrjenem, zidanem gradu, ki pa je bil po vsej verjetnosti starejši od datuma omembe. Grad je bil glede na zasnovo, torej kot štiriraktno poslopje, utrjeno z zunanjim obrambnim sistemom (obzidje in vodni jarek) s štirimi stolpi, zgrajen po zgledu srednjeveških utrdb, kar naposled dopušča sklep, da je bil zgrajen vsaj v 15. , če že ne v 14. stoletju. Vsekakor pa je utrjena postojanka svojevrstna priča o moči in prizadevanjih dolnjelendavskih plemičev, da bi zavarovali svojo posest. Baniči so na ozemlju Prekmurja in posebej na področju beltinske posesti gospodovali skorajda 400 let, njih usoda pa je bila zapečaten s smrtjo poslednjega med njimi, Krištofa Bánffyja leta 1644 (Zelko 1972, 33 ss).

Po Baničih, ki zaznamujejo srednjeveško in renesančno obdobje beltinskega gradu, so grad in zemljišče pridobili z darilno listino Ferdinanda III. Nádasdyji, član te rodovine Franc (1625–1671). Čeravno po izumrtju veje dolnjelendavskih Baničev z delitvijo njihovih posesti ni šlo vse gladko, je vendarle uspelo Francu Nádasdyju obdržati beltinsko posest, o čemer priča tudi pogodba z drugo stranko – Eszterházyji, s katerimi je Nádasdy le-to podpisal v beltinskem gradu leta 1649. V rokah Nádasdyja pa je beltinski grad ostal le do njegove smrti leta 1671, ko je bil – zaradi sodelovanja v zaroti Zrinskega in Frankopana obglavljen. S tem so potomci izgubili dedne pravice do beltinske posesti, ki je zato prešla v last győrskega škofa Jurija Széchényija, poznejšega esztergomskega nadškofa (od 1685).

Dejstvo, da so Turki pogosto vpadali na prekmursko ozemlje, še zlasti po padcu velike Kaniže leta 1600, je narokovalo utrjevanje vojaških postojank, med katere je v 17. stoletju sodila tudi beltinska graščina. Nedvomno je bila graščina dodatno utrjena še za časa Baničev, kajpada tudi za Nádasdyjev in pozneje v času škofa Széchényja. Stanje utrdbe v zadnji četrtini 17. stoletja kaže sicer nekaj zanimivih, toda vendarle zanimiva kopija risbe iz leta 1686, ki jo je leta 1951 napravil Keglevich (dat. in sign. desno spodaj: Anno MDCLXXXVI/ Cop. C. S. Keglevich 1951) in jo tu priobčujemo le kot pomožni vir. V bistvu gre za ne povsem dosledno kopijo risbe, ki je izšla v zbirki leta 1686 in jo je uredil kraljevi inženir Anton Ernst Burkhard v. Birckenstein, natisnil pa Johann v. Geelen. Iz kopije se da razbrati zasnovo, ki jo omenja že dnevniški zapis Baničev iz leta 1532, a je tu – v primerjavi z dnevniško omembo zgolj štirih stolpov – razviden dodatni fortifikacijski (utrbeni) sistem, obogaten vsaj z dvema novima stolpoma in z utrjenimi poslopji v zunanjem predgradju, med katerimi je tisto v severozahodnem delu obzidja verjetno bila v funkciji porte (vhoda).

Kolikor je verjeti verodostojnosti kopije, natančen pogled kaže, da je osrednje grajsko poslopje zasnovano v obliki renesančnega kastela, katerega jedro pa je mnogo starejše. V izstopajočem, kvadratno zasnovanem stolpu, ki je prislonjen na oglu severnega in zahodnega trakta, namreč prepoznavamo (že zaradi stavbne mase tega poslopja) značilen srednjeveški »bergfrid« (osrednji utrjen grajski stolp). Prav ta stolp predstavlja potrditev teze o srednjeveškem izviru beltinske graščine in hkrati upanje, da bo sčasoma strokovnjakom uspelo pridobiti dodatne

Beltinski grad leta 1686 – kopija C. S. Keglevicha

dokaze o njegovem obstoju. »Bergfrid« (osrednji utrjen stolp) pomeni torej tisto podlago, ki nam lahko služi za spoznavanje razvoja in strukture stavbnogodovinske sheme beltinskega gradu. Ob omenjeni štiriraktni zasnovi centralnega kastela

je posebej mično, da tudi obzidje, še zlasti pa izpostavljeni severovzhodni del obzidja s stolpom, kakor tudi slabše razpoznaven jugovzhodni del obzidja, govori o renesančnem poreklu predgradja. V kulturnozgodovinskem pogledu je beltinska fortifikacija (utrdba) zanimiva že zato, ker je -po dosedanjih ugotovitvah- mogla nastati sočasno kot druge v pokrajini in tudi na širšem ozemlju. V drugi polovici 16. stoletja je namreč vrsta gradov dobila nove, po italijanskih zgledih zasnovane utrdbе, tako npr. graščine vse od Ptuja, Varaždina, Čakovca, Lendave, Sobote, Radgone do Kőszega. Italijanske stavbno-fortifikacijske (obrambne) prvine se namreč kažejo v gradnji izpostavljenih obrambnih točk, ki omogočajo branilec dobro preglednost in zakrivanje, torej varovanje postojanke. Ta princip se dobro vidi tudi v pomolu nekdanjega severovzhodnega obrambnega stolpa beltinskega gradu, saj kratkomalo omogoča solidno varovanje utrdbе v širokem vidnem radiju. Naposled kaže tvegati dvoje tez. Prvič: beltinska graščina je tudi ob koncu 17. stoletja ohranjala svoje starejše jedro in zasnovo, še zlasti renesančni fortifikacijski sistem ter drugič: glede na zasnovo gradu smemo upati, da so tudi v Beltincih, kakor pri drugih gradovih v širši okolici, bili na delu italijanski inženirji in stavbeniki.

V stavbnozgodovinskem pogledu je podoba beltinske graščine ostajala v opisanih značilnostih vse do prvih desetletij 18. stoletja nespremenjena. Če se vnovič ozremo po lastnikih, je že omenjenega nadškofa Széchényja (um. 1695) nasledil njegov nečak Jurij. (1656–1732). Že pred njim je njegov stric dosegel, da je beltinsko gospostvo postalo samostojno, torej ločeno od dolnjelendavskega fevda. To je po svoje omogočalo relativno trdnejši razcvet kraja in hkrati večalo moč njegovega lastnika. Resda, o kakšnem izrazitejšem graditeljskem razmahu ne bi mogli govoriti niti ob koncu 17. niti v začetku 18. stoletja, saj je znano, da

Vzhodno pročelje belt. dvorca – po razglednici po 1. vojni

so uporni Kruci grad in naselje močno poškodovali leta 1708. Šele z umiritvijo vojaških razmer se je za kraj in upravni center beltinskega posestva pričelo plodovitejše obdobje.

Glede na stavbnozgodovinske značilnosti, ki jih je beltinska graščina ohranila do današnjih dni, le stežka ugotovimo, kdaj natančno so bile opravljene baročne prezidave. Kastelna zasnova govori, da je grad ohranil izvirno tlorisno zasnovo še iz renesančnih časov, torej najverjetneje iz druge polovice 16. stoletja. Svoje renesančno poreklo razkriva tudi grajski portal (Stopar 1991, 10-11). Barokizacija gradu, torej celostna predelava v baročni dvorec, se je mogla zgoditi šele za časa, ko sta tu domovala hčerka Jurija Szechényja – Julija in njen mož, baron Ladislav Ebergényi, še bolj verjetno pa v obdobju bivanja njune hčerke Helene in cesarskega generala Jurija Csákyja (um. 1742).

Dvorec je, kljub očitnim historicističnim »pridatkom«, ohranil značilno baročno podobo. Do zrušitve dela južnega in zahodnega trakta je graščina ohranjala značilno renesančno kastelno zasnovno sklenjenega tipa. Najverjetneje pred sredo 17. stoletja ni mogoče misliti na temeljitejše prezidave. Šele takrat so na zunanje ogle prizidali četvero okroglih, nekoliko višjih, s stožčasto streho kritih stolpičev (danes stoje še trije), ki kažejo posebno oblikovno voljo in okus poznobaročnega časa. Po svoje zrcalijo v pretekle čase zazrt okus, ki se je tako čudovito udeležil v dobi romantike. Siceršnja podoba beltinskega dvorca kaže, da gre za enonadstropno, izvirno štiritraktno opečno zgradbo (manjkajoče dele južnega in zahodnega trakta bi kazalo ustrezno nadomestiti). Osrednja, vzhodna fasada je trinajstosna, v sredi pa jo v pritličju členi že omenjeni, oblikovno v značilni rustiki zasnovani portal, ki ga na vsaki strani dopolnjuje strelna lina. Banjasto obokana veža pelje na grajsko dvorišče, katere trakti so dodatno pozidani z arkadami, počivajočimi na slopih. V pritličju so arkade odprte, v nadstropju pa zazidane. Arkadni hodniki so tako v pritličju kakor v nadstropju križno obokani. Zunanje fasade niso dodatno plastično členjene, več profilacije pa kajpak razpoznavamo le v arkadiranih dvoriščnih traktih.

Pogled na grajski park
– po razglednici po I. vojni

V tako zasnovanem baročnem dvorcu in njegovem čudovitem parkovnem okolju, kjer se je še do danes ohranilo nekaj zares imenitnih eksotov, so za omenjenim Jurijem Csákyjem in Ebergényijevo hčerko Heleno bivali grof Janez I. Csáky (um. 1795) in Ludovik Csáky, za katerega so Beltinci leta 1811 dobili tržne pravice.

Od leta 1816 sta beltinski grad in posestvo prišlo v last Konstantina Emanuela Gyike (u. 1825), po njegovi smrti pa je tu gospodovala njegova žena Anastazija (roj. Gyülvérszi Dadányi). Za njo je posest upravljal Evgen Gyika, katerega najmlajša sestra se je poročila z baronom Simonom Sino (u. 1876). V njunem zakonu se je rodila hčerka Anastazija Sina (u. 1889), ki je kot dedič nasledila posest. Poročila se je z grofom Viktorjem Wimpffenom, njima pa se je rodila hčerka Hedvika (1861–1892). S poroko z Avgustom Zichyjem (u. 1925), odličnim plemičem, zaupnikom Franca Jožefa, juristom, svetovnim popotnikom in s številnimi drugimi častmi odetim imenitnikom, se v beltinskem gradu začenja poslednje obdobje večstoletne zgodovine.

Hedviko Wimpffen in Augusta Zichyja so nasledile tri hčerke: Marija (1883–1977), ki je vse do konca druge vojne ostala v Beltincih; Teodora (1886–1915) in Anastazija (1891–1969). Zichyjevi so preživeli prevratne čase v novembru leta 1918 (Kuzmič 1988, 555–560), Tkalčevo Muško republiko ter naposled tudi drugo vojno in po njej so morali zapustiti grad, posesti... Vsemu navkljub je slednja beltinska grofica, Marija Ifigenija Zichy pokopana v družinski grobnici v farni cerkvi sv. Ladislava v Beltincih.

Usoda minljivosti ni zaznamovala zgolj rodovine Zichyjev, na katere še živi spomin, temveč tudi celotno premičnino, opremo (pohištvo, umetniška dela in podobno), z njo pa je obledelo v preteklih desetletjih tudi zanimanje, kaj in kam je izginilo nemalo bogastvo. Poskusi rekonstruiranja (Šraj 1992, 81–82) so sicer hvalevredni napori, a kljub vsemu ostaja grenak priokus nekega časa, delčka civilizacije, ki smo ga živeli. Nemara zdaj prihajajo časi, ko sicer ne bo moč povrniti izgubljenega, toda nauk naj bi vendarle pripomogel k oblikovanju strpnješe bivanjske in nasploh civilizacijske kulture.

Literatura

- Zelko 1972 – Ivan Zelko: Gospodarska in družbena struktura turniške prazupnije po letu 1381. Ljubljana 1972.
Zelko 1982 – Ivan Zelko: Historična topografija Slovenije I. Prekmurje do leta 1500. Murska Sobota 1982.
Vrišer 1987 – S. Vr. (Sergej Vrišer). Beltinci – Umestnostni spomeniki. Enciklopedija Slovenije 1, A-Ca. Ljubljana 1987, 255.
Kuzmič 1988 – Franc Kuzmič. Prispevki k revolucionarnemu vrenju v Prekmurju leta 1918. Zgodovinski časopis, 42/4. Ljubljana 1988.
Stopar 1991 – Ivan Stopar: Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji, 2. knj.: Med Prekmurjem in porečjem Dravinje, Ljubljana 1991.
Šraj 1992 – Peter Šraj: Beltinci nekoč – danes. Beltinci 1992 (tiskopis).

Arheološka topografija Prekmurja (ob izidu knjige)

Le majhen del tistega, kar je nekoč obstajalo, je bil pokopan v zemljo; le majhen del pokopanega je ušel uničujočemu zobu časa; od tega dela še ni prišlo vse na dan; in vse predobro vemo, kako malo tega, kar je zagledalo luč dneva, je bilo mogoče uporabiti v naši znanosti. Skoraj vse najdbe preteklih stoletij so izginile brez sledu in propadlo je tudi veliko tega, kar je bilo odkrito v tem stoletju.

Montelius, O. (1888). *The Civilisation of Sweden in Heathen Times*. Macmillan, London.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti – Inštitut za arheologijo je v sklopu serije Arheološka najdišča Slovenije izdal drugi zvezek pod naslovom »Topografsko področje XX (Prekmurje)«. Napisala ga je Irena Šavel, arheologinja Pokrajinskega muzeja v Soboti.

Bralcem Stopinj bi želel podrobneje predstaviti to nadvse pomembno publikacijo, na katero smo lahko ponosni, saj smo Prekmurci z njo dobili prvi strokovni pregled (register) do sedaj znanih arheoloških najdišč v naši pokrajini. S historično topografijo dr. Ivana Zelka Prekmurje do leta 1500 in etnološkima topografijama za občino Murska Sobota in Lendava F. Šarfove ter Gornjega Senika Marije Kozar Mukič; arheološka topografija Prekmurja zaokroža poznavanje bogate preteklosti Prekmurja.

Leta 1975 je izšel velik register arheoloških najdišč v Sloveniji (Arheološka najdišča Slovenije – ANS1), ki pa ni bil zasnovan na predhodnem sistematičnem topografskem delu. V knjigi so zbrani predvsem podatki iz literature, medtem ko so terenska spoznanja upoštevana le delno. Prostor Slovenije je v tem delu razdeljen na 20 regij, vsaka regija pa ima določeno število sektorjev. Tako temelji seznam arheoloških najdišč Slovenije na krajevni razdelitvi (Krajevni leksikon Ljudske republike Slovenije) iz leta 1954. Prekmurje spada v zadnjo, torej 20. regijo – do takrat je bilo znanih petdeset najdišč.

Ceprav si je takrat uredniški odbor ANS1 zadal nalogo, da bo za celotno področje Slovenije po regijah arheološka topografija zaključena med leti 1980–90 je bilo treba čakati 10 let, da je prišlo do izida prvega suplementuma – Topografsko področje XI (Bela krajina), ki je nastal izpod peresa dr. Janeza Dularja. Po dobrih šestih letih pa je zagledal luč dneva snopč o Prekmurju (topografsko področje XX).

ANS1 – do takrat znanimi in lociranimi (določiti mesto) arheološkimi najdišči in izdaja Navodil za izvajanje arheološke topografije Slovenije Stanka Pahiča so dala plodna tla, da je Pokrajinski muzej v Soboti pričel s sistematičnim topografskim raziskovanjem prekmurske pokrajine, ki je z manjšimi presledki trajalo dobrih 16 let (od leta 1972 do leta 1988). Kot v uvodniku navaja avtorica knjige Irena Šavel, je bila v tem času opravljena revizija starejše literature, virov in sistematično prehojeno ozemlje prekmurskega topografskega področja. V teh letih in ob zelo napornem in izčrpajočem delu je bilo lociranih čez 180 arheoloških najdišč, med katerimi je veliko na novo odkritih, do takrat neznanih arheoloških javnosti.

Zanimanje za najstarejšo preteklost pokrajine ob Muri je zbudila naključna najdba rimskega nagrobnika leta 1852 vzhodno od Dolge vasi, postavljenega Vibenusu in njegovi družini. Ostanke rimske ceste, najdbe rimskih novcev in

omemba trideset rimskih gomil blizu današnje slovensko-madžarske meje so bili argumenti (podkrepitev), da je lendavski sodnik K. Dervarič postavil rimsko mesto Halicanum na prostoru današnje Lendave. Najnovejša izkopavanja in rezultati kolegov iz sosednje Hrvaške določajo Halicanum na področje Martina na Muri in ne v Dolgo vas, kjer je bil na lokaciji Borosnjak odkrit manjši antični vicus (zaselek).

Iz začetka 20. stol. sta znani še dve naključni najdbi – lonec z 2290 kosi rimskih srebrnikov iz Kroga – pri zidanju soboške katoliške cerkve pa je bil odkrit rimski nagrobnik posvečen Viatorju (leta 1910). Danes je ta vzdan v severno steno cerkve. Prvo resnejše topografsko delo v Prekmurju je v času med obema vojnama opravila učiteljica F. Šnajder, ki je bilo omejeno predvsem na okolico vasi Ivanci. Arheološka najdišča v Prekmurju pa v knjigi Slovenska Štajerska in Prekmurje navaja F. Kovačič. J. Maučec pa v Novinah v več nadaljevanjih piše Zgodovino Slovenske krajine. Z ustanovitvijo Prekmurskega muzejskega društva (23. 6. 1935) v Soboti in z ustanovitvijo Pokrajinskega muzeja se je arheološko raziskovanje še stopnjevalo in nepretrgano teče vse do danes.

Za opravljanje arheološke topografije sta l. 1949 izšla v Ljudskem glasu prispevka izrednega pomena. I. Horvat in F. Gumilar podata prvi topografski pregled arheoloških najdišč v Prekmurju. Prvi register arheoloških najdišč Prekmurja je v Kroniki iz l. 1955 objavil J. Šašel pod naslovom Donesek k zgodovini Prekmurja v starem veku. V krajših presledkih so topografske obhode po Prekmurju opravljali S. Pahič, predvsem pa I. Mikl Curk. Rezultate pa je objavil S. Pahič v velikem registru arheoloških najdišč v Sloveniji – Arheološka najdišča Slovenije (1975). Z namestitvijo prvega arheologa v Pokrajinskem muzeju v Soboti leta 1974 se je začelo s sistematičnim arheološkim topografskim raziskovanjem v Prekmurju, in rezultat tega je izid knjige Topografsko področje XX (Prekmurje).

V nadaljevanju knjige avtorica podaja pregled arheoloških izkopavanj v Prekmurju. Iz razpredelnice je razvidno, da je prva nesistematična izkopavanja opravilo na nekaterih lokacijah (Bratonci, Dokležovje, Bogojina – leta 1935) Prekmursko muzejsko društvo. Podobna izkopavanja je opravil l. 1936 F. Baš na gomilnem grobišču v Motvarjevcih. Do prvih zavarovalnih izkopavanj je prišlo v petdesetih in šestdesetih letih. Stanko P. je izkopaval gomilna grobišča v Dobrovniku; I. Mikl Curk in deloma I. Puš pa antično naselbino pri Dolgi vasi (Borosnjak). V sedemdesetih in osemdesetih letih pa je več izkopavanja na različnih lokacijah (Ivanjci, Kobilje, Gančani, Selo, Dobrovnik, Strehovci, Bukovnica...) opravila I. Savel. Eno najpomembnejših arheoloških sistematičnih izkopavanj pa je bilo na bronastodobni naselbini v Dolnjem Lakošu, ki sta ga opravila v sodelovanju PM Murska Sobota in Inštitut za arheologijo SAZU v letih od 1981 do 1985.

Sledi posebno poglavje o naravnih in geografskih značilnostih Prekmurja. Karel Natek, avtor prispevka, je na osnovi naravnogeografskih značilnosti razdelil Prekmurje na šest pokrajinskih enot: na Loge ob Muri, Mursko ravan, Terasast svet ob vzhodju Goričkega, Zahodno Goričko, Vzhodno Goričko in Lendavske gorice. Sledi prikaz poselitve prekmurske pokrajine skozi arheološka obdobja od prazgodovine, antičnega obdobja do zgodnjega srednjega veka, s kartami razprostranjenosti za vsako obdobje posebej. Najstarejša poselitev pokrajine na levem bregu Mure sega v konec mlajše kamene in v bakreno dobo. Iz konca mlajše kamene dobe je v Prekmurju znano večje število naselbin; Filovci, Bukovnica, Dobrovnik, Kobilje, Mlajtinci, Gomilica, Puconci... Keramične najdbe iz teh najdišč pa kažejo značilnosti (oblike posod, ornament) lasinske kulture. Razen

Izkopavanje antične gomile v Dobrovniku l. 1955

naselbinskih najdb pa so bile odkrite večje količine kamnitega orodja (sekire, dleta, rala) – znanih je 49 najdišč slučajno najdenega kamnitega orodja.

V času bakrene dobe so imele ob naselitvi pomembno vlogo naravnogeografske danosti pokrajine – rodovitna tla, bližina vode, vzpetine in rahlo dvignjene terase. Karta razprostranjenosti najdišč nam priča, da je bila kolonizacija poselitve usmerjena v nižinski del Prekmurja (spodnji del potoka Ledave) in na severni predel Goriškega (zgornji del potoka Velike Krke s pritoki).

V bronasti dobi nam poselitvena slika kaže, da so bile starejše bakrenodobne naselbine opuščene. Iz obdobja zgodnje bronaste dobe v Prekmurju do sedaj ni bilo locirano še nobeno najdišče, prav tako iz tega časa niso znane niti naključne najdbe. Znanе naselbine iz Olorisa pri Dolnjem Lakošu, Gaborkerta pri Lendavi, Gosposkega pri Hotizi in Praprotnice pri Gančanih pa sodijo v čas srednje bronaste dobe. Nedvomno je od navedenih naselbin najboljše raziskan Oloris pri Dolnjem Lakošu, na kateri so bili odkriti ostanki arhitekture (velike hiše 20x6 m, zgrajene iz lesenih vertikalno postavljenih kolov, peči, na obrobju naselbine, ki jo je obdajal jarek pa del ograje in spodnji del vodnjaka). Iz tega časa sta znani tudi dve naključni najdbi; bronasta ovratnica iz Pertoče in bronasto bodalo iz Bogojine.

Podobno kot v bronasti dobi so prav tako v železni dobi sledovi poselitve zelo skromni. Intenzivneje je poseljen le desni breg Mure. Locirane naselbine Kastelišče v Černelavcih, Duge njive pri Trnju in Oloris pri Dolnjem Lakošu sodijo v čas mlajše železne dobe, kar dokazujejo najdeni fragmenti grafitne keramike. V antičnem obdobju je bila pokrajina ob Muri gosto poseljena z domačim prebivalstvom (omenjajo se Boji). Lociranih je bilo 10 antičnih naselbin, dve sta bili tudi delno raziskani (Borosnjak pri Dolgi vasi in Ižišče pri Ivancih). Lociran je bil del antične ceste (Kot – Dolga vas), ki je potekla v smeri Ptuj – Martin na Muri (antični Halicanum) – Dolga vas – Zalalövő (antična Salla) – Szombathely – Petronel ob Donavi.

Pravi fenomen v tem obdobju je pojav velikega števila antičnih gomilnih grobišč, ki so omejena predvsem na prostor Spodnje Avstrije, zahodne Madžarske, severne Hrvaške in Pomurja s Slovenskimi goricami. V Prekmurju je znanih okrog 77 najdišč z gomilnimi grobišči, z 86 gomilami.

Iz obdobja preseljevanja narodov (5., 6. stol.) v Prekmurju do sedaj niso znani ostanki stvarne kulture nomadskih plemen – Hunov, Gotov in Langobardov. Že v drugi polovici 6. stol. bi naj prostor Prekmurja poselili Slovani. Edina arheološka najdba, ki je vezana na materialno kulturo Slovanov pa je slučajno najdena ostroga iz Dokležovja iz 2. pol. 9. stol. Znana pa so že najdišča (Stara cerkev pri Križevcih, Domanjševci, Hodoš, Kastelišče pri Cernelavcih, Selo – Gradišče, Kastelišče pri Krogu), kjer lahko pričakujemo tudi najdbe iz zgodnjega srednjega veka.

Nemškemu prevodu teksta sledi osrednji in glavni del knjige – katalog najdišč. Osnovni podatki o najdišču so v katalogu razvrščeni po naslednjem vrstnem redu: 1 ime najdišča; (v oklepaju je navedena lega najdišča na pregledni arheološki karti Prekmurja), 2 naselje, 3 parcelna številka, 4 najdba in 5 časovna opredelitev. Na koncu kataloga pa je še seznam izločenih najdišč. Ta so izločena zato, ker terenska preverjanja niso dala pozitivnih rezultatov in so podatki o njih netočni – zamešani. Knjigo zaključuje navedba skrajšano citirane literature in pomemben tabelarični imenik najdišč. Ta je narejen po vzorcu ANSI. Abecedno kazalo je sestavljeno iz imena najdišča in najdišču najbližjega naselja po Krajevnem leksikonu Ljudske republike Slovenije iz l. 1954. Naselja v oklepajih nimajo znanih imen najdišč. V priloženi pregledni karti Prekmurja v merilu 1:75 000 (izdelal Kartografski oddelk Geodetskega zavoda l. 1991) so vnešena vsa navedena arheološka najdišča v Prekmurju.

S knjigo Topografsko področje XX (Prekmurje) smo dobili Prekmurci prvi prvi register arheoloških najdišč – enega prvih na Slovenskem. Za nobeno topografijo ne moremo trditi, da je dokončna. Z vsakdanjim spreminjanjem naše pokrajine (melioracije) pa je nadvse pomembno topografsko delo arheologa, da dokumentira in s tem tudi zaščiti področja, kjer so možna potencialna arheološka najdišča.

Za konec sklenemo z mislijo pokojnega prof. P. Petruja (Arheološka najdišča Slovenije, 1975, 18) »Nadaljnje delo na zbiranju podatkov o arheoloških spoznanjih je nujno, ne le ker nam omogoča osvetlitev populacije in naselitvene zgodovine naše ožje domovine v prazgodovinskih dobah, marveč je prežeta z željo, da bi v času, ko arheološki spomeniki in naselbinski ostanki nenehno propadajo, dokumentirala in zagotovila za bodoča znanstvena vrednotenja njihovo današnjo podobo.«

Zgodovinski spomin v kronikah

»Bolj ko sem spoznaval to našo preteklost, bolj trdno sem stal na svoji zemlji«, je nekoč zapisal naš največji poznavalec srednjeveške umetnosti dr. Marjan Zadnikar. Spoznavanje preteklosti, življenja, dela in ustvarjanja številnih rodov naših prednikov, spreminja minljivost človeškega spomina in življenja v trajno povezanost s preteklimi in prihodnjimi rodovi, v trajno povezanost z zemljo, na kateri že stoletja bivamo. Redkim zapisovalcem spominov in dogodkov se moremo zahvaliti, da naša preteklost ni izginila v pozabo, njihovi zapisi pa so dragocena pomoč vsem piscem zgodovine. Zavedajoč se pomembnosti teh zapisov smo se v soboškem pokrajinskem muzeju pred leti odločili razstaviti in predstaviti župnijske kronike, ki že vrsto let nastajajo v naših prekmurskih župniščih in so pogosto zaradi pomanjkanja drugih virov, nepogrešljivi zgodovinski vir predvsem za krajevno zgodovino, edini preostanek neke dobe, edini pričevalec minulega. Z razstavo smo poleg predstavitve želeli tudi spodbuditi vse pisce kronik, da svojega dela ne bi opustili ali pa mu namenjali le nekaj suhoparnih stavkov med letom. Zapisovanje pomembnejših dogodkov v župniji naj ne bo le naštevanje novih materialnih pridobitev, ampak tudi razmišljanje o ljudeh, njihovem življenju, delu in medsebojnih odnosih. Kadar iz kronike lahko spoznavamo tudi pisca, ji to daje poseben čar, zanimivost in kakovost. V letošnjih Stopinjah želim s kratkim pregledom prekmurskih župnijskih kronik še enkrat opozoriti na pomembnost kronističnega zapisovanja, pa ne samo na župniščih, ampak tudi v šolah (na prekmurskih šolah se že več kot 180 let pišejo šolske kronike), društvih in še kje.

Čeprav so bili panonski kraji današnjega Prekmurja nekakšno prehodno, pogosto nikogaršnje ozemlje, je njihova zgodovina pisana in raznolika. Velik delež v tej raznolikosti pa ima prav krščanstvo in z njim stare prekmurske župnijske cerkve kot središča duhovnih in umetniških prizadevanj svojega časa.

Razmere v visokem srednjem veku so nam malo znane, vemo pa, da je v teh krajih pod okriljem solnograške škofije širil krščanstvo že panonski knez Pribina in da je Metod na prošnjo kneza Koclja uvedel slovansko bogoslužje, ki ga je po letu 874 zamenjala dejavnost bavarske Cerkve. Po prihodu Madžarov in uvedbi madžarske posvetne in cerkvene uprave so ti kraji pripadali v II. stoletju delno zagrebški in delno györski škofiji, dokler niso bili leta 1777 ponovno združeni pod sombotelsko škofijo. Tudi cerkve na tem področju so že obstajale v tistem času in čeprav se niso ohranile, nam o njih pričajo ohranjeni dokumenti. Ohranilo pa se je nekaj skromnih, vendar zelo dragocenih cerkvenih spomenikov iz časa pred letom 1300. Tudi nekaj najstarejših župnij je nastalo že v tistem času, velika večina starejših cerkva pa so postale župnijske cerkve v 14. stoletju.

Velik delež v cerkveni in splošni zgodovini Prekmurja ter v njegovem duhovnem in kulturnem razvoju ima protestantizem, ki se je pojavil tukaj sredi 16. stoletja. Večina cerkva je imela do leta 1670 protestantskega predikanta, po tem letu pa le tiste severno od Sobote. Le-te so jim bile delno odvzete v velikem vojaškem protireformacijskem pohodu leta 1732. Ponovno so se protestantske verske skupnosti obnovile konec 18. stoletja.

Kako je bilo z župnijskimi kronikami v teh časih, ne vemo. Morda se niso ohranile, verjetneje pa je, da jih niso pisali. Kajti velika večina zgodovinarjem znanih kronik iz tistih časov je nastajala v samostanih, v njihovih skriptorijih, kjer je bil za to čas in ki so bili temu, da so se v njih pisale in prepisovale knjige, tudi

namenjeni. V župnijah za to ni bilo časa in tudi takrat, ko so pričela prihajati škofijska priporočila, naj se kronike pišejo, so jih pisali le tisti redki, ki so imeli posebno nagnjenje do pisanja in zgodovine. Tako je na primer prvi bogojanski pisec kronike Jožef Horvat ob začetku pisanja kronike leta 1886 zapisal: »Ko sem zasedel svojo župnijo, nisem našel v knjižnici nobenih zapisov o dogodkih prejšnjih let na področju župnije, zato sem takoj sklenil, da si priskrbim knjigo, v katero bom zapisoval vse pomembne dogodke, ki se bodo vrstili v zvezi z župniščem, cerkvijo ali morda drugod po župniji. To bom storil zato, da se bodo ti dogodki ovekovečili in da se bo lahko vsakdo skliceval na to knjigo, če bi se morda kdaj pozneje kdo drznil dogodke drugače prikazati ali o njih dvomiti« (op. prevod iz madžarščine dr. Jožef Smej).

Najstarejša do zdaj znana prekmurska župnijska kronika je Historia Parochiae Muraszombatiensis, ki jo je med leti 1827 in 1866 pisal soboški župnik Franc Hüll in obsega na nekaj polah kratko zapisane pomembne dogodke v posameznih letih. Po starosti ji sledi kronika župnije Beltinci iz leta 1841, nato pa kronika župnije Dolenci ali Mali Dolenci iz leta 1876. Leta 1886 prične s pisanjem kronike že omenjeni bogojanski župnik Horvat, leta 1889 pa dr. Franc Ivanocy s pisanjem kronike župnije Tišina; leto 1893 je prvo leto pisanja kronike župnije Sv. Jurij in leto 1913 kronike župnije Markovci. Veliko kronik so pričeli pisati v času med obema svetovnjima vojnama, tako župnije Velika Polana leta 1925, Gornji Petrovci 1927, Črenšovci 1933, Pečarovci in Turnišče 1935 in Grad (Gornja Lendava) leta 1937. Redke so kronike, ki so pisane kontinuirano brez prekinitev, pri nekaterih je namreč pisanje do danes prekinjeno tudi za cela desetletja. Po drugi svetovni vojni, predvsem pa po letu 1951, ko je bilo objavljeno škofijsko naročilo, naj se kronike obnovijo ali pričnejo pisati, so kronike dobile tudi ostale prekmurske župnije. Že med vojno, leta 1942 župnija Dokležovje, nato Odranci leta 1945, Cankova in Martjanci 1950, Kuzma in Kančevci (danes v Martjancih) 1951, Pertoča 1952, Hotiza 1955, Lendava 1963, Kobilje 1967 in župnija Bakovci leta 1981.

Vse navedene kronike so pisali ali pišejo v katoliških župnijah. Vse imajo neke vrste uvodnike, kjer je po navadi obsežno opisana zgodovina župnije, njenih posesti, kapel in duhovnikov. Zapisani podatki temeljijo na osnovnih arhivskih dokumentih, kot so predvsem vizitacijski in razni drugi zapisniki. Takšni dokumenti obstajajo tudi v arhivih evangeličanskih župnij, vendar niso postali osnova pisanju kronik. Pišejo pa se zapisniki o preteklem in bodočem župnijskem delu, ki imajo na neki način tudi značaj kronike. Omenjata pa se dve protestantski kroniki, hodoška, ki naj bi zgorela in puconska, ki jo menda hrani družina njenega pisca na Madžarskem.

Zgodovinarjem in vsem drugim, ki se tako ali drugače ukvarjajo z našo preteklostjo, so kronike zelo dragocen in pomemben zgodovinski vir, saj se njih vsebina ne nanaša zgolj na versko življenje, ampak tudi na vrsto zanimivih dogodkov v župniji. Zapisujejo se razni običaji, vreme, letine, problemi in težave prebivalcev, politični in drugi dogodki ter vplivi le-teh na življenje v župniji (npr. delovanje Kulturbunda v obmejnih krajih, kot ga lahko spoznamo iz kronike župnije Sv. Jurij), opisujejo se gradnje, nakupi (vrsto zanimivih podatkov o cenah v stari Jugoslaviji prinaša pólanska kronika) in še bi lahko naštevali. Težko je naštetih vse, čemur kronisti v svojih kronikah namenjajo pozornost. Vsaka od njih bi si zaslužila posebno obdelavo, saj je vsaka pravi mali zaklad podatkov. Seveda pa se razlikujejo med seboj po kvaliteti, kajti vsaka je tudi odraz misli in čustev zapisovalca in kot takšna tudi odraz njegovega smisla za opazovanje in pisno izražanje.

Naj svoj kratek zapis sklenem s citatom iz predgovora dr. Franca Ivanocyja k tišinski kroniki ali kakor pravi on »k zgodovini tišinske župnije«: »Kakor se navadno največje stavbe postavljajo iz mojstrske razporeditve manjših in večjih kamnov in še celo iz najneznatnejših zrn peska, tako se lahko nekoč zgradi tudi velika zgodovinska stavba narodov in največjih ustanov iz tisoč in tisoč drobnih zgodovinskih spominov« (op. prevod iz madžarščine dr. Jožef Smej).

Op. uredništva: Kronika lendavske župnije se ni začela leta 1963. Obstaja stara kronika. Sedaj je v sombolskem škofijskem arhivu. Upamo na njeno vrnitev.

Jožko Vinkovič

Zgodovina župnije Pertoča

Kakor pomladna vijolica, ki se ponižno, sramežljivo skriva pred ljudmi, je na zemljevidih označena vas Pertoča in njena župnija. Petero vasi župnije Sv. Helene je prav nenavadno razmetanih med Ledavo in državno mejo z Avstrijo. Gruča hiš ob cesti, druga skupina na hribu, naslednja v kotanji... Nekoč, v davni preteklosti jih je notar po neki svoji presoji razdelil v vasi. Njegova delitev je bila presentljiva. Polovico zaselka je dodelil eni vasi, drugo polovico istega zaselka pa kar drugi vasi. Takšna usoda je doletela župnijsko cerkev. Saj je le-ta na večeslavskem, župnišče pa na pertoškem. Novejši »notarji« pa so nas še dodatno razdelili. Z nastankom ledavskega umetnega jezera v Kraščih sta vasi Krašči in Ropoča prepolovljeni.

V župniji živi okrog 1850 katoličanov in nekaj evangeličanov. Na Pertoči, v Ropoči in Kraščih biva tudi precej Romov. Največje romsko naselje je v pertoškem gozdu. Njihove hiše v tem zaselku so večinoma lepo urejene. Mnogi so zaposleni v Avstriji. V letu 1992 so si uredili svojo kilometer dolgo asfaltirano cesto. Tako so še bolj povezani s »svetom«.

Delavnost, zavzetost je lastnost večine tukajšnjega prebivalstva, saj je gorički človek vajen trdega življenja.

ZGODOVINA ŽUPNIJE

Vasi, ki danes pripadajo župniji, oziroma so ji pripadale v preteklosti, se omenjajo leta 1366. Ropoča je zapisana kot Radowan falva, Večeslavci kot Wechezloul falva, Gerlinci kot Jurgel – falva, Fikšinci kot Fulyi – falva, Kramarovci kot Kramar – falva, Ocinje kot Wechenhof. Te tri zadnje vasi so nekoč pripadale tej župniji.

Tudi o kraju Pertoča je najstarejši podatek iz teh let 14. stoletja. Ime vasi je mogoče nastalo iz pre – toka, ker se v bližini pretaka Slavečki potok v Ledavo. Poleg prej omenjenih vasi se v vizitacijskem zapisniku iz leta 1698 omenja tudi vas Krašči kot Krašič.

Vse te vasi so pred stoletji (v srednjem veku) pripadale župniji Sv. Jurija. Takrat je bila na Pertoči le majhna cerkvica kot podružnica župnije Sv. Jurija. Reformacija je v 17. stoletju imela tu precejšen vpliv. Okrog leta 1600 je podružna cerkev Sv. Helene postala sedež protestantske župnije z nemškim cerkvenim jezikom. K tej novi župniji so pripadale naslednje vasi: Pertoča in Ropoča kot slovenski vasi in tri nemško govoreče: Fikšinci, Kramarovci in Ocinje. Reformacijska vizitacija poroča o tujih pridigarjih, ki so delovali v župniji. Prvi je bil iz Šoprona, drugi

iz Bratislave in tretji spet iz Šoprona. Po kakih osemdesetih letih je župnija postala ponovno katoliška. Prvi katoliški duhovnik iz dobe protireformacije je bil Anton Pitročij, doma iz Gorice. Leta 1698 je bil star 30 let. Poleg nemščine je seveda znal tudi slovensko. Uradni jezik v cerkvi je bila nemščina. Isti vir poroča, da »hodijo verniki iz Ropoče k Sv. Juriju, kjer je uradni jezik slovenščina.« Najbrž je tudi vas Pertoča bila pretežno slovenska. Vendar pa zaradi bližine domače cerkve najbrž samo zaradi jezika niso zahajali k Sv. Juriju, kjer bi sicer bili deležni več slovenščine. Da pa slovenski verniki pertoške župnije ne bi bili popolnoma brez slovenske božje službe, je bila dolžnost jurjevskega (slovenskega) župnika, da je »za praznike« prišel maševat in pridigat na Pertočo.

Zapis iz leta 1756 pravi, da je župnija deloma slovenska, deloma pa nemška. Vernikov je v takratni župniji bilo 777. Statistika omenja, da je med temi 43 protestantov, vsi ostali pa so katoličani.

Do leta 1808 je pertoška župnija obsegala pet vasi: Pertoča, Ropoča, Fikšinci, Kramarovci in Ocinje. V krstni knjigi v letu 1808, dne 8. maja je zapisano (v latinščini): »Naš presvetli in premilostljivi predstojnik Leopold Somogyi, škof ombotelski, je ob priliki kanonične vizitacije na Pertoči tri nemške vasi, namreč Fikšince, Kramarovce in Ocinje obenem z dohodki pridružil župniji Sv. Jurija. Namesto teh pa je pertoški župniji dodelil vasi: Gerlinci, Krašči in Večeslavci, ki so sicer do zdaj spadale v župnijo Sv. Jurija.«

Tako sta bili obe sosednji župniji primerneje razdeljeni. Saj so do tega leta verniki iz Krašč in Gerlinec skozi Pertočo hodili k Sv. Juriju. Prav tako je bilo nenavadno, da so verniki Večeslavci, ki so v svoji vasi imeli »pertoško« cerkev spadali v župnijo Sv. Jurija. Od te reforme ima župnija Pertoča svoje današnje meje.

Odkar je župnija spet katoliška (od leta 1680), so ohranjena imena vseh duhovnikov, ki so delovali v župniji. Nekateri od njih so prišli od daleč, spet drugi pa so bili kar domačini. Jurij Aleksander Srak je bil iz Krašč. Župnikoval je v letih 1777 – 1785.

Župnijska kronika poroča tudi o župniku po imenu Štefan Pauli. 35 let je vodil pertoško župnijo. Starost pa je preživljal v hiši svoje sestre. Danes je to »pri Zelki«, Pertoča št. 100. Duhovnik je umrl 22. januarja 1829. Vendar pa je bilo takrat toliko snega, da so se z mrličem lahko podali na pertoško pokopališče šele čez devet dni. Tako so ga pokapali 31. januarja.

Kalendar Srca Jezušovoga iz leta 1906 opisuje župnika Štefana Verena (sorodnika matere Avg. Pavla) kot dobrosrčnega dušnega pastirja in izjemnega zdravnika. »K njemu so prihajali bolniki od blizu in daleč. Mnogo jih je ozdravil.«

V ljudskem spominu so živi tudi Verenovi nasledniki: Janez Bagari, župnik do 28. nov. 1929, Štefan Varga, župnik do 1. nov. 1941, pa seveda Štefan Tratnjek, ki je župnijo vodil do 1. avg. 1988.

Zgodovino pertoške župnije je napisal v knjižici Cerkev v Pertoči, Maribor, decembra 1969 (42 strani).

ZGODOVINA CERKVE

Na hribčku Sv. Helene je že pred davnimi stoletji stala cerkvica. O prvi cerkvi je Jože Košič v Starinah zapisal: »Leta 1364 pod kralstvom Ludvika I. so bogatejši go podje za cerkve vnogo včinioli. Zato je pri nas tudi cerkev v ednon kraji na Pertoči goripostavljena.«

Najstarejši podatek, ki ga hrani župnija, seže v leto 1698. Vizitacijski zapisnik iz tega leta poroča: »Na vzvišenem hribčku je postavljena cerkev v čast sv. Heleni.«

Stara cerkev na Pertoči

Kakšne podrobnosti o velikosti te cerkve, o zvoniku in drugem niso znane. Šele v našem stoletju dobimo natančne podatke o cerkvi. Bila je to majhna cerkvica. V svoji notranjosti je merila le 20 m v dolžino, 6,50 m v širino ter 4,80 m v višino. Na zunaj pa je bila cerkev visoka dobrih 10 m. Imela je tudi lep zvonik, višine 31 m, ki še zdaj stoji. V zvoniku so trije zvonovi, izmed katerih največji tehta 740 kg. V zvoniku je stolpna ura. Leta 1948 jo je izdelal urar Anton Marič iz Beltincev, rojak iz Ropoče. Istega leta je bila prenovljena zunanjščina cerkve.

GRADNJA NOVE CERKVE

Število vernikov je v prejšnjem stoletju tako naraslo, da je postala cerkev pretesna. Podatki iz leta 1934 že govorijo o tri tisoč katoličanih. Več desetletij so se vrstili predlogi in načrti o povečavi cerkve. V ta namen se je tudi že zbiral denar. Pa je prišla ena vojna, pa druga in tako ni bilo prave priložnosti. V začetku druge svetovne vojne je imela župnija tri tisoč dvesto vernikov. V cerkvi pa je bilo prostora za največ osemsto ljudi, a tedaj so bili že kot vžigalice v škatlici. Delna razbremenitev je bila uvedba še druge nedeljske maše (1. januarja 1942).

Po letu 1945 so nastopili še težji časi kot pred vojno. Dolga leta so prosjačili za dovoljenje. Opeko za novo cerkev so žgali naskrivaj. Doma in pri izseljencih so zbirali denarna sredstva.

24. junija 1963 je nastopil dan gradnje nove cerkve. Glavna ladja dotedanje cerkve je bila v nekaj dneh porušena. Strop je bil tako razpokan, da se je po nekaj udarcih kar sesul. Prezbiterij (prednji del cerkve) in zvonik sta ostala. V ta vmesni prostor so začeli graditi novo cerkveno ladjo. Dolžina prejšnje glavne ladje (15 m) je sedaj predstavljala širino nove cerkve. Stara je bila široka le dobrih šest metrov. Osemnajst metrov pa je dolžina nove cerkve.

V juliju 1963 so iz kamna, s katerim je bila grajena stara cerkev, naredili temelje za novo cerkev. Nato je v avgustu sledila gradnja sten lepe dvoranske cerkve. Delo je seveda potekalo vse ročno. Dneve in dneve so mnogi zidarji in delavci preživeli na odrih zidu v avgustovski vročini. Ob skromni lastni hrani (kruh in zaseka) so nekateri darovali deset in več dni prostovoljnega dela. V začetku septembra so nastopili tesarji, spet prostovoljci. Na nov zid so položili sedem tramov dolžine po šestnajst metrov. V novembru je bila cerkev pokrita. 1. dec. 1963 se je začela darovati mašna daritev na novem začasnem oltarju.

Naslednje leto, 1964 je bila cerkev znotraj ometana (terra nuova – poljčanski pesek). Nato pa z enakim ometom tudi zunanjsčina.

31. julija 1964 je škof Držečnik blagoslovil novo cerkev in poudaril, da je to prva novozgrajena cerkev, ki jo je blagoslovil.

Sledila je oprema cerkve. V prezbiteriju je bil postavljen velik marmornat oltar. Za oltarjem je ravna stena, na kateri izstopa tabernakelj. Tudi ta je iz belega marmorja. Ob tabernaklju je na steni križ (3,25 m). Križ je prazen, iz dveh obdelanih tramov. Ob njem je kip (1,80 m) sv. Helene. O zavetnici pertoške cerkve, sv. Heleni, pravi zgodovina, da so pod njenim vodstvom prekopavali Kalvarijo. Tam so našli križ, na katerem je bil Jezus križan. Našli so pravzaprav tri križe. To je bilo okrog leta 330. Niso vedeli, kateri je pravi Jezusov križ. Legenda pripoveduje, da se je križa dotaknila bolna ženska. Ko se je dotaknila prvega in drugega, se ni nič zgodilo. Ob dotiku s tretjim križem je ozdravela. To naj bi bil dokaz o pristnosti križa, da je bil prav ta res Kristusov. Sv. Helena v pertoški cerkvi kaže z eno roko na križ, z drugo pa na tabernakelj. Prvi je kraj Jezusove odrešilne smrti, drugi pa je kraj njegovega bivanja med nami in njegovega odreševanja.

Načrte za novo cerkev in opremo je izdelal Jože Požauko iz Maribora.

Končno je cerkev dobila tudi orgle. Leta 1968 jih je izdelal Franc Jenko. Enako kot s starimi tudi z novimi mojstrsko igra organist Janez Bertalančič s Pertoče.

Vsem pertoškim vernikom, ki so pomagali pri gradnji nove cerkve, gre zahvala za veliko opravljeno delo. Največja skrb in odgovornost pa je bila na ramenih župnika Štefana Tratnjeka. Šibka so bila njegova telesna ramena. Duhovno pa je bil trden z veliko božje moči. Ob gradnji cerkve je gradil tudi božje ljudstvo. Ob tem delu mu je bila v veliko pomoč katehistinja Marija Sraka.

OBNOVA CERKVE

Po upokojitvi in odhodu župnika Štefana Tratnjeka (1. avg. 1988) so verniki sami predlagali novemu župniku Jožetu Vinkoviču, da so potrebne nekatere dopolnitve in že tudi popravila na cerkvi. Naslednje leto (1989) so se dela začela v notranjosti. Prejšnje grobo ometane stene (terra nuova) so bile zdaj na fino ometane in prebarvane. Star križev pot, katerega podobe so nekoč visele v stari cerkvi, je bil zamenjan z novimi »štacijami«. Na vsaki izmed njih ob lesenem križu najdemo izmučeno podobo trpečega Odrešenika iz žgane gline.

Reflektorji, ki so bili pred desetletji nekaj posebnega, so lepo razsvetljevali le prednji del cerkve – prezbiterij. V notranjosti cerkve pa je bilo bolj temačno. Arhitekt Peter Požauko, župnik v Malečniku pri Mariboru, ki je vodil vsa obnovenitvena dela, je naredil načrte za nove luči. Na lep lesen strop so nameščena nova svetila. Lestenci so izdelani iz lesa in okrašeni z medenino.

Temeljite obnove pa je bil potreben zvonik. Čprav je cerkev na bregu, ga je že precej prepojila vlaga. S hidroizolacijo je bil preprečen nadaljni prodor vlage. Po 45. letih je bila narejena nova fasada na zvoniku in popravljen streha.

Nova cerkev na Pertoči

Nameščena je bila nova bakrena pločevina. Zunanost nove cerkve pa je spet še bolj nova. Bila je prebarvana.

NOVO ŽUPNIŠČE

Bolj kot na svojo hišo, je župnik Tratnjek mislil na božjo hišo. Tej je dal prednost. Ko je bila gradnja cerkve končana, je prišlo na vrsto tudi župnišče. Zgradba starega župnišča je bila dotrajana. Popravilo ni bilo mogoče. Župnija je odkupila staro pertoško šolo. Stoletno zgradbo so v treh letih (1973–75) popolnoma preuredili. Zunanje stene so bile izolirane proti vlagi, notranjost prezidana v večji prostor za učilnico in več manjših prostorov za stanovanjski del in župnijsko pisarno. Tudi ta dela je vodil arhitekt Jože Požauko. Jeseni 1973 se je župnik lahko preselil v novo župnišče.

DUHOVNO ŽIVLJENJE ŽUPNIJE

Vse doslej opisano je le nekakšno okostje duhovnemu življenju župnije. Pertoški župniki so si za to vedno prizadevali. Nekateri podatki iz zgodovine to potrjujejo.

V župnijski kroniki beremo, da se je v letu 1943 udeleževalo prvih petkov okrog tristo vernikov. V Marijinem letu 1954 se je šestinpetdeset družin in osemnajst posameznikov obvezalo, da bodo vsak dan molili rožni venec. Molitev je tudi dandanes še marsikje živa. V molitveno zvezo za duhovne poklice se je leta 1991 včlanilo enaintrideset družin oziroma posameznikov.

Duhovno življenje se odraža tudi v duhovnih poklicih. V naši (mariborski) škofiji delujejo trije duhovniki, ki so iz pertoške župnije. Jože Šipoš je župnik in dekan pri Sv. Lenartu v Podgorcih. Jože Kolmanko vodi župnijo Juršinci. Tudi

Jože Kornik je prav tako na Štajerskem, župnik v Črešnjevcu pri Slovenski Bistrici. Vsi našeti pertoški rojaki so Jožefi, kakor tudi sedanji pertoški župnik.

Statistika piše o več redovnicah, ki so bile najpogosteje iz Krašč. Edina še živeča pertoška rojakinja je Ida (s. Radegunda) Kosednar, tudi doma iz Krašč. Živi v Avstriji.

VAŠKE KAPELE

V Večeslavcih (ob glavni cesti) je že nekoč stala lesena kapela. Omenjena je v poročilu iz leta 1829. Isti vir pravi, da je v njej oltar s sliko Marijinega vnebovzjetja. Namesto lesene je pozneje bila postavljena zidana kapela (1928). Dolga je šest in široka tri metre. Proščenje, »buča« je na binkošti. Takrat se oglasi tudi majhen kapelski petnajstkilogramski zvon.

Gerlinska kapela je bila zgrajena leta 1861. Njena dolžina je deset metrov. Posvečena je sv. Antonu Padovanskemu. Po njem je poimenovan tudi večji (360 kg) izmed dveh zvonov. Za stoletnico (1961) je bila kapela zunaj in znotraj obnovljena.

Kapela v Ropoči je najmlajša izmed vaških kapel. Gradili so jo v letih 1938 – 41. Kapela ima okroglo obliko (natančneje: štirinajstkotnik), s premerom osem metrov. Posvečena je Srcu Jezusovemu. V zvoniku so trije zvonovi. Največji tehta 256 kg.

V Kraščih ni kapele. Imajo pa zvon na pokopališču. Le-ta enako kot vsi ostali zvonovi vabi vsak dan k molitvi.

Ob cestah in poteh širom župnije popotnik našteje kar štiriindvajset vaških križev, ki so javna znamenja našega odrešenja.

V cerkvi, ko se zberemo pred križem okrog Gospodovega oltarja, se ponavzočuje njegova daritev, kateri se pridružujemo. Ko pa smo doma, na polju, cesti... pa so nam križi spomin našega odrešenja.

Štefan Balažič

Krščanstvo v našem vsakdanjem življenju

Pomursko pastoralno področje je za temo svojega sročanja 1992. leta izbralo temo Krščanstvo prekmurskega in prleškega človeka v vsakdanjem življenju.

Se preden sem sprejel predavanje, sem se zavedal tveganosti in nevarnosti odpiranja knjige našega vsakdanjega krščanskega življenja. Kljub temu se lotevam teme z namenom, da bi knjiga našega praktičnega življenja bila izpisana z bogato in pričevarjsko vsebino.

1. VERA IN VSAKDANJE ŽIVLJENJE

Za opis krščanstva Pomurskega pastoralnega področja v vsakdanjem življenju si sposojam besede pokojnega profesorja in dekana Teološke fakultete v Ljubljani dr. Stanka Cajnkarija. V svojem delu Razgovori župnik Andrej v pismu duhovniku prijatelju takole opiše svoje farane:

»Rekel boš: Tvoji ljudje so verni, dobri, vdani. Dobri so, ker si ne upam trditi, da so hudobni... Tudi vdani so mi... A kar me muči, je majhnost in bornost te njihove vernosti, dobrote in vdanosti. Ob enem samem srečanju zmanjka vsega... V cerkvi poberejo kako misel, v prvem razgovoru na poti proti domu pa se jim

izgubi. Če jih povabim v cerkev, pridejo. Ob vseh obredih so ganjeni. Za vsako pobožnost se navdušijo, čeprav ne preveč. A to ni dovolj. Vera je vendar življenje samo. Vera je zadnje, najvarnejše prepričanje. Veselo zaupanje, če hočeš. Zadnja zasidranost v bistvu stvari. In velika, nevernim naravnost neumljiva dobrohotnost. To zadnje je morda edino potrdilo njene iskrenosti. In glej, prav tega ni. Najvažnejše manjka. Vera, ki ni življenje in središče vsega, je grozna spaka, prevara in uboštvo brez mej, več en ugovor proti resnicam, ki jih hoče samo z besedo potrditi in dokazati.«

Navedeni stavki predstavijo neprebujeno in premalo osebno vero. Taka vera je nekaj površinskega, je vera, ki zažari v cerkveni stavbi, pri bogoslužju, ob prestopu cerkve v svet pa zopet ugasne. Ta vera je slabokrvna, brez življenja, bolj ohranjanje izročila kot osebna vera. To je vera brez prihodnosti. Gotovo je boleče priznati, da je v precejšnji meri to tudi vera prekmurskega in prleškega človeka. Se bolj pa bi bilo boleče in škodljivo stvari olepševati ali se prepričevati: saj ni tako hudo, kaj pa hočemo drugega, kot se sprijazniti z resničnostjo in se z njo pomiriti. Prekmurski in prleški človek je dober in mehak, čustven, toda vase zaprt, veren in pobožen, toda ta vera in pobožnost premalo vplivata na vsakdanje življenje. Zato niso redki očitki: »Ta redno hodi k maši in obhajilu, pa ni nič boljši od nas, ki ne hodimo.« »Vaš otrok hodi k verouku, pa je slabši in bolj preklinja kakor naš, ki ne hodi.« »Glej, te ženske so vsak dan v cerkvi in pri obhajilu, doma in med sosedi pa zastrupljajo ozračje z medsebojnim sovraštvom.«

Vera premalo oblikuje vsakdanje življenje: ker je Bog izrinjen iz njega. Naša družbena resničnost in proces sekularizacije (posvetnjaštva) in demitologizacije (zanikanja nadnaravnega) so prispevali svoj delež, da je počasi izginjalo iz vsakdanjosti takorekoč vse, kar diši po svetem, verskem ali po Bogu. Osebno in skupno družinsko molitev je zamenjal v veliki meri glas radia, kaset in televizije. Čut za sveto so izrinili najrazličnejši nadomestki, ki človeku jemljejo navdih presežnosti in naravnosti v duhovno poglobljenost. Skoraj popolnoma je izginila iz krščanskega življenja zavest, da nas Bog ljubi, da nas je priklical v življenje in je zato gospodar rojstva in smrti. Težko nam je poklekniti pred božjo vsemočnostjo in reči: zgodi se, zato toliko uporov, jeze in preklinjanja Boga in vsega njegovega.

Prekmurski in prleški kristjan je v stalni nevarnosti, da bi bilo njegovo življenje podobno dvoživki. Z vso vnemo bi hotel biti kristjan eno uro na teden, ko je pri nedeljski maši in še vmes takrat, ko moli. Ostali čas pa si ureja po svoje. Tak odnos ni celostno krščanstvo. Kajti v celostnem krščanstvu ne gre le za obisk maše in prejem zakramentov, temveč za nadaljevanje zakramentov in maše doma, na delovnem mestu, v življenju vsakdanjosti, ki izžareva posvečenost, darovanjsko naravnost in služenje.

Naš potrošniško usmerjen vernik je v stalni skušnjavi, da bo priznal in cenil le to, kar moremo stehitati, zmeriti ali spraviti v denar. Pri tem pa vsi radi pozabljamo, da nam poti do Boga in lepega krščanskega življenja ne odpira ne meter, ne tehtnica, ne tolar. Tukaj računalništvo in tehnika popolnoma odpovesta. Gre za pristno notranjo usmerjenost in ne za porabništvo, ki postane tak gospodar, da more prodati tudi Boga.

Vera premalo oblikuje vsakdanje življenje tudi zaradi medsebojnih odnosov in govorjenja. Ko je Jezus po svojem vstajenju pristopil k učencema na poti v Emaus, ju je vprašal: »O kakšnih rečeh se pogovarjata med potjo?«

Kaj bi ljudje našega pastoralnega področja odgovorili na Jezusovo vprašanje: »O čem se pogovarjate med seboj na delovnih mestih, po tovarnah in podjetjih? Kakšna je vsebina vaših pogovorov v družini in med delom?«

Veliko gnojnice priteče iz človekove notranjosti in z njo se poliva bližnji, Bog, Cerkev in krščanske vrednote. Je potem čudno, da velikokrat vsakdanjost dehni in je zastrupljena prav od negativne naravnosti, miselnosti, odnosov in govornja kristjanov? In tragičnost življenja je v pozabljanju resnice, da tako zastrupljeno ozračje ponovno sami vdihavamo.

In končno vera premalo oblikuje vsakdanjost zato, ker človek ne živi in ne diha z naravo in zemljo, temveč izvaja nad njima nasilje.

II. ODNOS DO ŽIVLJENJA

V Svetem pismu stare zaveze beremo, kako je Bog po vesoljnem potopu blagoslovil Noeta in njegove tri sinove rekoč: »Rodite in množite se ter napolnite zemljo ... podvržite si jo in ji gospodujte.« Kako je glede tega z nami Slovenci?

Slovenski zakonci imajo 1,6 ali 1,7 otroka, kar je približno 0,5 otroka na zakonski par premalo. V zadnjih 40-tih letih smo Slovenci postali nekam čuden narod. Narod, ki premalo misli o vitalnosti svoje prihodnosti; narod, ki je zgubil veselje in pogum nad vrednostjo in svetostjo življenja; narod, ki je kot del nekdanje Jugoslavije in tudi kot narod v samostojni državi uzakonil splav; narod, ki množično ubija svoje še nerojene otroke (vsako leto okrog 15.000), kar si dvamilijonski narod ne bi smel privoščiti, saj smo v zadnjih sto letih izgubili že polovico etničnega ozemlja. Če k temu prištejemo še staranje naroda, doseljevanje, ločitve, alkoholizem, prometne nesreče, samomore mladih in odraslih (tukaj smo na vrhu svetovne lestvice), potem je obstoj slovenskega naroda nasploh in tudi v teh naših krajih vprašanje časa.

Iz tega umiranja nas je že zdavnaj hotel zbuditi rajni profesor dr. Janez Janžekovič v članku: Nekdo naj zakriči, pa smo ga preslišali. Od vseh ustanov je edino Cerkev dosledno zagovarjala in branila življenje ter po svojih komisijah in Gibanju za življenje budila soodgovornost vsakega človeka, posebej pa vernega pri ohranjanju in spoštovanju življenja.

Dne 12. decembra 1991 je časnik Vestnik prinesel članek z naslovom: Ali je splav umor? Avtor besedila Tomaž Trplan pravi: »Tako pridemo tudi do trditve, da je splav umor. Čudno, da imenujemo umor odstranitev nekajecelične brezoblične tvorbe, za katero še niso dokazali, da bi bila na nivoju čutnosti in zavedanja. Čudno, da vas tako skrbi »umor« te tvorbe. Torej ste tudi vi morilci, četudi nikoli niste šli na splav, že ko za zajtrk pojedete kuhano jajce ali ko na poti v službo povozite polža... Ne. Tem ljudem ni toliko do svetosti življenja, kot se sprenevdajo. Ali ženska ne sme živeti po lastni izbiri... Mogoče bi ti ljudje radi, da bi ženske nosile deviške pasove, oni pa bi jih, ko bi pač hočeli, razveselili s svojim veličastnim penisom.« Presenetljivo in vendar resnično. Prav tako je resnično, da prekmurski in preleški človek temu in podobnim člankom ter mnenjem verjame in jih jemlje zares. Boleče resnično pa je, da ljudje velikokrat jemljejo nauk Cerkve kot pretežak, njene moralne norme pa kot nesprejemljive in neobvezne.

Zato je morda skrajni čas za ponoven krik in temeljitejšo razlago, da življenje pred rojstvom ni »brezoblična tvorba« in da splav ni isto kot »pojesti kuhano jajce« ali »povoziti polža«, kot trdi časnikar Trplan. Vedno več civilnih in zdravstvenih ustanov dokazuje nasprotno. Naj navedem samo nekatere:

– Na prvem kongresu predrojstnih psihologov leta 1972 v Münchenu so razpravljali o »osebnosti« zarodka, predvsem pa o spoštovanju in negi človekovega življenja, ki nastane, ko se v materi združi jajčece s semenčico.

– Danski parlament je izglasoval, da je plod takoj po spočetju človek. Človekovo življenje se razteza ne glede na časovno razvojno sestavino od zarodka preko novorojenca do človeka v vseh starostnih obdobjih.

– Mednarodni komite za varstvo nerojenih otrok je 25. marca 1986 na Dunaju sprejel izjavo o pravicah nerojenega, ki se glasi: »Nerojeni otrok ima pravico do življenja. Nerojeni otrok je pravna oseba. Nerojeni otrok ima pravico do zdravstvenega varstva. Starši, posebno mati nerojenega otroka, imajo pravico in dolžnost varovati življenje in zdravje svojega plodu.«

– Dr. Anton Dolenc, predstojnik Inštituta za sodno medicino v Ljubljani je na srečanju odraslih v Stični od 10–12. januarja 1992 povedal: »Zdravnik ni gospodar nad življenjem in smrtjo ljudi, je orodje medicinske znanosti v službi bolnikov. Že zarodek v materinem telesu ima pravno varstvo, nihče nima pravice ogroziti njegovega življenja.«

Iz tega sledi, da zarodek ni samo kepica celic, temveč človeško bitje. V 5. tednu njegove starosti slišimo z aparati bitje njegovega srca. In prav zaradi tega ne morem soglašati z mnenjem, da je splav isto, kot pojesti kuhano jajce ali povoziti polža. Splav je umor živega človeškega bitja. Čiščenje maternice ni samo kirurški poseg, temveč umor nerojenega življenja. Maternični vložek in spirala nista sredstvi proti spočetju, ampak sredstvi za splav.

Ne delajmo si utvar: samo žive lahko čaka boljša ali slabša prihodnost, nerojenih nobena. Za narod, ki nima veselja do življenja in ga ubija, nima smisla delati načrtov, kajti mrtvi narod jih ne potrebuje. Demografski modeli so pokazali, da bo ob nespremenjeni rodnosti in smrtnosti leta 2200 v Sloveniji živelo le 400.000 prebivalcev. In kdo bo živel takrat na našem pastoralnem področju?

III. VZROKI NASTALEGA STANJA

Nastalo stanje ima svoje vzroke. Naj navedem vsaj nekatere:

1. Naša preteklost

Naša poveljna preteklost z materialističnim marksizmom in vsiljevanjem laži, da Boga ni, da bo Cerkev propadla, da je vera le za stare ljudi, je pustila globok pečat, ki ne bo tako kmalu izbrisan. Prav tako je zarezalo globoke brazde zasmehovanje pokončnih krščanskih osebnosti ter izrivanje le-teh iz javnega življenja in delovnih organizacij. Nič manjše posledice ni pustilo porivanje Cerkve v zakristije in rezanje njenih življenjskih in duhovnih vezi z ljudmi. In načrtno brezverstvo v šolah ter vzgoja brez trajnih vrednot in brez ciljev? V mladih je nastala zaradi tega velika praznina. Tudi omalovaževanje in mačehovski odnos do kmetij ter kmečkega dela bo imelo še dolgotrajne posledice. Po Muri bo odtoklo veliko vode, da bo kmet zopet ponosen na svoje premoženje ter bo obdeloval z veseljem našo rodovitno zemljo.

2. Propadanje duhovnega obnebja

Vse prej rečeno je na tihem in počasi razjedalo notranjost prekmurskega in prleškega človeka ter povzročalo propadanje njegovega duhovnega sveta. Načelo je njegovo sposobnost, razlikovati med koristnim in škodljivim, dobrim in slabim. Tako je človek izgubljal trajne vrednote, čut za nadnaravno, osebno vero, začel verjeti pol ali delnim resnicam in lastni družini vzel toplino, mir, razumevanje, srečo.

3. Naša pastorala

Verniki so se bali aktivno vključevati v življenje župnije krajevne Cerkve. Jim je Cerkev stala dovolj ob strani? Je pastorala izkoristila vse možnosti, da bi masovna vera postala osebna vera posameznikov, zakonskih in družinskih obče-
stev?

IV. POGLED NAPREJ

Ko je predhodnik Jezusa Kristusa vabil k spreobrnitvi in se je njegova beseda dotaknila src poslušalcev, so ga ljudje spraševali: »Kaj naj torej storimo?« (Lk 3,10).

Podobno se sprašujemo tudi danes: Kaj naj storimo, da bo krščanstvo prekmur-
skega in prleškega človeka bolj pristno, pričevanjsko in vsakdanje dejavno?

Odgovor na to vprašanje mora iskati posameznik, družine, župnije, dekanije
in področje. Za spodbudo navajam le nekaj stvari:

- Potreben je pastoralni načrt. Vsaka župnijska pastorala mora imeti večletni, tj.
dolgoročni in enoletni pastoralni načrt. Če tega ni, lahko postane pastorala
novajenost in servis za nujne usluge, ki zanemarja novejšo pastoralne metode in
duši navdihe posameznikov.

- Če primerjamo, koliko časa posvetimo katehezi otrok in evangelizaciji odraslih,
bomo hitro opazili precejšnjo razliko. Kateheza otrok brez kateheze staršev in
odraslih nima dolge prihodnosti ali trajnih sudov krščanskega življenja.

- Prihodnost pastore vide svojo učinkovitost ne v množičnosti, temveč v delu s
skupinami ali celo individualni pastoralni. Morda se sliši čudno, toda če hočemo
imeti župnijsko jedro in pristne ter pokončne kristjane, druge poti ali možnosti ni.

- Poglobljati vero. Vera namreč ni prvenstveno sprejem nekkih stavkov, temveč
izročitev Bogu. In tudi srečanje z Bogom v veri ni nekaj enkratnega, ampak se
stalno ponavlja. Vera je življenjska odločitev in pogosto ponovno odločanje in
izročanje samega sebe Bogu. Vera je treba vzljubiti kot nekaj odrešujočega in
ne sprejemati kot breme in jarem, ki utesnjuje. Šele vzljubljenost daje življenju
smisel in ga bogati.

- Vsi se dobro zavedamo Jezusovih besed, naj nalomljenega trsa ne prelomimo
in tlečega stenja ne ugasimo. Ne smemo pa pozabiti tudi drugih Jezusovih zahtev.

Mlačnežu je Jezus rekel, da ga bo izpljunil iz svojih ust, sodobnikom je očital,
da so pobeljeni grobovi in ga častijo samo z ustnicami in ne s srcem, itd. Jezus v
svojem odnosu do ljudi uporablja razumevanje in odločnost, blagost in zahtevnost,
ljudomilost in resnost. Tudi mi ne pozabimo, da vsakdanje dejavnosti vere ni brez
odpovedi, zahtevnosti, resnosti in prizadevanja. Ne bojmo se biti zahtevni, saj s
popustljivostjo podpiramo mlačnost in povprečnost.

- Razen resnosti in zahtevnosti je potrebna tudi globina in ne površnost ali plitvost.
Jezus je rekel apostolom: odrinite na globoko. To velja tudi za nas in naše
vsakdanje življenje.

- Danes je veliko črnogledosti in malodušnosti. Gradimo in pospešujemo pravo
naravnost, ki hrabri, daje upanje in vodi k cilju.

Samo tako bo »raj« na levem in desnem bregu Mure postajal raj vere, upanja in
ljubezni.

Verske ločine in nova duhovna gibanja

Razen do sedaj navzočih krščanskih (katoliške, evangeličanske, kalvinske in binkoštna) in judovske verske skupnosti v Prekmurju in Pomurju se v zadnjem času v vseh deželah bivšega socializma naglo razširja islam, mohamedanska vera in različne ločine ter nova duhovna gibanja. Z njimi se srečuje vse več Slovencev in zavzema do njih svoje stališče.

I. MANJŠE AVTONOMNE CERKVE, LOČINE IN DUHOVNA GIBANJA

Manjše avtonomne Cerkve, ločine in duhovna gibanja bom predstavil po abecedi.

Adventisti (Krščanska adventistična Cerkev) so manjša krščanska Cerkev, eni jih imajo za ločino, ki se je organizirala v prejšnjem stoletju. Njihov nauk je v glavnem luteransko-kalvinski in zelo poudarjajo Sveto pismo, v razumevanje katerega posameznika uvaja Sveti Duh. Pri samem razlaganju pa se vseeno zelo naslanjajo na privatna razodetja Ellen White-ove, ki so protikatoliška. Od zakramentov imajo krst in Gospodovo večerjo, ki jo obhajajo samo štirikrat na leto. Vzdržujejo se kajenja in alkoholnih pijač, celo pri Gospodovi večerji uporabljajo brezalkoholni grozdni sok. Priporočajo dobrodelno dejavnost in svojo karitas imenujejo ADRA (adventistična radodarnost). V ekumenskem gibanju se ne udeležujejo. Prirejajo verskozdravstvena in biblična predavanja, na katerih so večasih vsiljivi. Imajo Dopsno svetopisemsko šolo v Celju.

Bahajci (Bahajska verska skupnost) so pri nas komaj nekaj časa. Poudarjajo poenotenje vseh ver in prerokov. Kristus jim ne pomeni več od Mohameda in drugih verskih velikanov človeštva. Izhajajo iz islama in so neke vrste muslimanska sinkretistična ločina (sekta) z veliko človekoljubnimi poudarki, ki zaslužijo spoštovanje. Kristjani se seveda lahko z njimi pogovarjajo, v nobenem primeru pa se jim ne morejo pridružiti, ker zahtevajo izstop iz prejšnje verske skupnosti.

Baptisti so zavzeti za oznanjevanje evangelija. V zadnjem času so zelo dejavni pod geslom »Evangelij v vsak dom«. Krščujejo samo odrasle, ki so se osebno odločili za krščansko življenje. Držijo se načela popolne svobode vesti, brez obvezne veroizpovedi. Zakramentov in njihovega delovanja ne razlagajo v katoliškem duhu.

Jehovove priče so zelo dejavne, kar zadeva verski tisk (Stražni stolp, Prebudite se, itd.), ki ga izdajajo v prikupnih in razkošnih večbarvnih brošurah. Zavračajo vse druge, tudi krščanske verske skupnosti, v njih vidijo na delu Satana in njegovo kraljestvo. Zato se strinjamo s kardinalom Karlom Martinijem, ki je zapisal, da večših moramo vrata zapreti in ne odpreti. Navadno so zelo vsiljivi.

Mormoni (Cerkev Jezusa Kristusa svetnikov zadnjih dni) so navzoči v Sloveniji dve leti. Ponekod se predstavljajo kot misijonarji iz Amerike. Z gotovostjo lahko rečemo, da ustanovitelj mormonov J. Smith ni bil svetnik in ne prerok, kot mislijo člani mormonske Cerkve. Tudi Mormonova knjiga ne more biti božje razodetje. Res pa je, da je prav ona ustvarila ameriški mesijanizem, vero v posebno poslanstvo in dala Ameriki vlogo izvoljenega ljudstva. Dolgo časa so zagovarjali mnogoženstvo. Seveda pa cenimo njihovo delavnost, pripravljenost pomagati in misijsko gorečnost. Spadajo med korenito zaprte sekte in jih zato nekateri po zaprtosti primerjajo z Jehovovimi pričami. Njihov nauk sloni na zelo krhkih temeljih.

Skupnost za zavest Krišne ali gibanje Hare Krišna je hinduistična sekta, ki podobno kot Jehovove priče Biblijo, po svoje razlaga staro religiozno in duhovno knjigo Bhavagat-Gito. Gre pravzaprav za gibanje in ne za klasično versko skupnost, ki je vse bolj s svojo zunanjo privlačnostjo navzoča po slovenskih mestih in sredstvih obveščanja. Zelo so vabljivi za tiste mlade ljudi, ki nimajo verske zakoreninjenosti in izkušnje. Zagovarjajo reinkarnacijo, ponovno rojstvo in so popolni vegetarijanci, ki se hranijo samo z rastlinsko hrano (zavračajo tudi ribe in jajca). Ne uživajo nobenih poživil (alkohol, kava, pravi čaj, cigarete...). S svojo meditacijsko tehniko in glasbo pogosto iztrgajo mladega človeka iz realnega življenja. Zato so za mlade pravzaprav nevarni, predvsem, ker so v začetku zanimivi in privlačni.

Svobodna katoliška Cerkev, ki izdaja Vodnarjev list, je tipična predstavnica Nove dobe (New Agea), ki vključuje astrologijo, ezoteriko (izbranost, posvečenost) in druge sorodne prvine. Pristnemu krščanstvu je zelo tuja.

Univerzalno življenje iz nemškega Würzburga je vse bolj vsiljivo po slovenskih ulicah in navzoče v slovenskih knjigarnah. Je zelo zanesenjaško, po svoje se predstavlja »znanstveno« in temelji na privatnem »razodetju« bivše katoličanke.

Združitevna Cerkev ali združitevno gibanje je ustanovil Sun Myung Moon v Koreji, pozneje pa je prenesel središče v ZDA. Spada med verske ločine, ki poudarjajo, da je notranji človekov odnos do Boga pomembnejši od vere. Do klasičnih krščanskih Cerkev imajo negativen odnos.

II. NOVA DOBA (NEW AGE)

Poseben izziv za kristjane in krščanske Cerkve je tim. Nova doba (New Age), ki je v zadnjem času navzoča po vsem zahodnem svetu in tudi Slovenija ni izjema. Maja leta 1992 je izšla pri Časopisu za kritiko znanosti posebna številka z naslovom »Happy New Age« in podnaslovom »Razčarani svet se čara spet«, ki prinaša tudi »mini dosje« novih nekatoliških duhovnih skupin na Slovenskem. Devetnajst se jih predstavi po vnaprej pripravljenem vprašalniku, enajst pa le z imeni in naslovi. Nova doba spreminja lestvico vrednot in poudarja duhovne in religiozne vrednote človeškega bivanja, kar je za krščanstvo v vseh različicah velik izziv.

Kaj je pravzaprav Nova doba?

Za utemeljiteljico Nove dobe imajo Angležinjo (priseljenko v ZDA) Alice Bailey (1880 – 1949), ki je bila tudi prva »duhovnica« tega gibanja. Razodetje bi naj prejela od tim. učitelja Djawala Khula, Tibetanca, in sicer s pomočjo demonskega duha. Od nje prihaja tudi načrt Nove dobe, ki zelo upošteva nagnjenja današnjega človeka po novotarijah (hipnoza, joga, videnja, različne vrste meditacije). Mladim se približujejo s stripi, videofilmi, igračami in romani. Vse to nosi znamenje fantasičnosti (čudežnosti): pogovarjajo se z duhovi, z umrlimi, čarovnice spet oživljajo. Mladi navdušenci nosijo čudežne opasake, meče in različne talismane. Ponekod jim omogočajo posebna mistična doživetja s pomočjo glasbe in mamil. Tako Nova doba postaja moda in sočasno ustvarja modo. Voditelji s pomočjo svojih metod postopno pridobivajo številne privrženec v svetovnih organizacijah, kot so ZN, Unesco, Rimski klub, prostozidarji, Rockefellerjeve in Fordove dobrodelne organizacije itd.

Osnovni cilj osebnega življenja je po Novi dobi doseganje osebne sreče. Naporu se je treba izogniti, kakor tudi vsemu tistemu, kar moti osebni mir in zadovoljstvo. Ni slabih dejanj in zato ni potreben moralni napor.

Dejstvo, da ima Nova doba vse značilnosti religije, povzroča, da je to gibanje skrivnostno in privlačno za današnjega človeka. Privlačno, ker zavrača dogme,

verske resnice, ki so sestavni del klasičnih religij in ker si lestvico moralnih vrednot zelo subjektivno, pristransko razlaga. Ni strogo določeno, kaj je treba verovati in ne kaj je treba delati, čeprav si vsako gibanje izbere nekatere ekscentrične, čudaške poudarke in se jih drži po črki. Vsak človek lahko pride do osebne sreče in to brez etičnega napora in posebnih težav. Dovolj je razširiti zavest, kar se dogaja z vstopljanjem v vesoljno zavest, ki je po njihovem Bog. S smrtjo postanemo del Boga. Visoko cenijo astrologijo in zaradi Vodnarjeve dobe napovedujejo konec krščanstva.

Skupnosti, ki se redno zbirajo in meditirajo, iščejo pogosto stik z duhovi. Imajo duhovnike, guruje, mojstre raznih religioznih in duhovnih tradicij.

SKLEP

Ta bežna in nepopolna predstavitev bi rada pomagala bralcem Stopinj, da bi se čimbolj zavedali svoje odgovornosti živeti krščanstvo zares, saj sekte in nova duhovna gibanja tam dobivajo svoje privrženke, kjer je bila evangelizacija pomanjkljiva. Posamezniki, predvsem študentje in srednješolci iz našega okolja, so se že srečali, predvsem v Ljubljani in Mariboru, s predstavniki ločin in novih duhovnih gibanj, morda s Centrom za duhovna gibanja v Ljubljani ali z Duhovno univerzo v Ljubljani ali Mariboru, s transmisijsko ali transcendentalno meditacijo, različnimi tečajji joge, psihoterapevtskimi, gnostičnimi, astrološkimi ali ezoteričnimi skupinami; morda s sklicanjem duhov ali celo s Satanovim kultom, čeprav še vsega tega ni v Pomurju. Drugi so se morda srečali z različnimi časopisnimi oglasi, predvsem v Auri, reviji za mejna področja znanega, ki je pravzaprav revija Nove dobe. Drugi so morda prišli v stik z mormoni, gibanjem Hare Krišna, Univerzalnim življenjem, adventisti, Jehovovimi pričami...

Vsa različica ponudb je za kristjana veliki izziv, da čimbolj spoznava svojo vero in jo jemlje zares. Čas, v katerega vstopamo je čas, ki bo zahteval korenito osebno duhovno in versko odločitev. Predvsem krščanski laiki, na sebi lasten način starši, bodo na tem področju še posebej izzvani in bodo morali odigrati pomembno in pozitivno vlogo. Dar razločevanja med pristno in navidezno duhovnostjo in vernostjo bo jutri izjemno pomemben, kar bo prispevalo k ekumenskemu odpiranju in strpnemu dialogu z drugače mislečimi.

Pastoralni pristop Cerkve k ločinam, novim verskim in duhovnim gibanjem ne sme biti napad na njihove člane, temveč dialog ljubezni in resnice, če so le zanj odprti, čeprav žal tega pri nekaterih (Jehovove priče, mormoni, gibanje Hare Krišna...) ni zaslediti. Staro načelo »ljubi grešnika, zavračaj greh« toliko bolj velja za človeka v zmoti. Ljubi vsakega človeka, čeprav se ne moreš strinjati z njegovimi spoznanji in trditvami.

Cerkev kot občestvo in tudi posamezni kristjani smo pred izzivom na katerega smo dolžni odgovoriti.

Radgonski župnik Anton Belšak

Slomšek je napisal in objavil kar nekaj življenjepisov svojih zvestih sodelavcev v Gospodovem vinogradu – župnikov. Mrtvi nas živeti učijo, je rad rekel. V Cerkvi na Slovenskem je v teku stoletij živelo in delovalo že lepo število odličnih nesebičnih in uspešnih dušnih pastirjev. Premnogi od njih so po smrti šli v pozabo, nihče se več ne spominja njihovih žrtev za rast vernosti po naših slovenskih župnijah, čeprav bi smel vsak od njih reči kakor sv. Pavel: Saj se spominjate, bratje, kako smo se trudili in kako smo garali: ko smo oznanjali božji evangelij (1 Tes 2,9).

Eden takih garačev v božjem vinogradu, vreden spomina, je gotovo bil Anton Belšak, župnik v Gornji Radgoni od leta 1877 do 1901.

Nekatere dogodke iz svojega življenja do 34. leta starosti je Belšak opisal v svojem še sedaj ohranjenem življenjepisju, ki ga je spisal v letih 1870 do 1872. Pisal je v jeziku takratnih slovenskih izobražencev, podobno kot Slomšek. Iz tega življenjepisa povzemamo naslednje:

Kot želarski sin Jurija Belšaka in Uršule r. Rakoša se je rodil 1. junija 1837 v Korački srenji, župnija Sv. Tomaža pri Ormožu. Krstil ga je kaplan Glavnik, in Belšak ne pozabi omeniti, da je bil v tistem času pri Veliki Nedelji dekan Peter Dajnko. Svoje starše je pa takole opisal: »Otroci smo morali glasno moliti, račun dati od vsega, kar smo se v šoli učili in pridige in krščanske nauke pred jedjo razlagati. Učili so nas starši lepo, svarili pogosto in v ostrem strahu redili. Vedeli so, da bo Bog naše duše terjal iz njihovih rok. Bodi njim lepa zahvala za tako odhranjenje. Kakor so bili oče bolj hudi in resni, so bili mati bolj mila in dobra.« Svoja dva starejša brata in sestro pa takole: »Ta prvi Martin je bil priden, bogaboječi mladenč, služil je cesarja 7 let. Radi so ga imeli tam in povsod, pa je zbolel revež in bolehal do svoje smrti 1858. Bog mu daj nebeško plačilo. Meni kot dijaku je iz Laškega pošiljal prihranjene krajcerje in lepe nauke, naj se ne zgubim s slabimi tovariši na pot hudobije. Drugi otrok je moja edina sestra Marija, v mladih letih zvečega bolehnna, v odrasli dobi bogoljubna. Kot šolarja me je opominjala k pogosti spovedi, me je dala vpisati v družbo Jezusovega in Marijinega Srca, nagovarjala je starše, da so me dali v višje šole, molila je zame, da bi svojemu poklicu nezvest ne postal in gotovo je pripomogla pri Bogu, da sem se kolkortoliko nepokvarjen grešni tovarišiji umaknil. Obiskovala me je vsako leto in mi prinašala potrebne reči. Tretji otrok je bil Marka, katerega nisem poznal, umrl je že v 5. letu starosti. V nebesih se med božjimi angeli veseli in za nas pri Bogu prosi. Ta zadnji sem jaz, ki to pišem. K svoji sramoti moram spoznati: v mladih letih najhudobnejši pri hiši in še zdaj maloprida, kar moj dušni stan zadeva.«

Iz svojih otroških let našteva Belšak prav živo nekatere vragolije, ki jih je zagrešil, pa tudi kako je ob takih prilikah doma šiba zapela.

Za prvo »latinsko šolo« se je moral Belšak privatno pripravljati pod vodstvom domačega kaplana, ker je bilo leto 1848 »prekucno« in šole v neredu. Izpit za prvi razred je opravil v Varaždinu, kjer je šolanje tudi dokončal leta 1857. Takole je svoja gimnazijska leta v Varaždinu označil: »V tretji šoli smo dobili nov učni red, nemške profesorje, mlade revčeke in smo zgnetli celo gimnazijo po srbsko, po nemško, pa vse napol. Toliko, da smo šole opravili, naučili pa smo se malo in brez reda. Kar se tiče latinske šole, hudo se mi ni nikoli godilo. Živeli smo pa res prevzetno. Hudobni tovariši so me hoteli celo pokvariti. Malo sem molil,

spovedi slabo, ničvredno opravljaj, klafali in kleli smo kot najhujši Hrvati. Od kod je to, da se vendar z ženskami nikoli nisem zmotil? Največja zahvala ljubemu Srcu Jezusovemu in Marijinemu. Druga zahvala mojim domačim, ki so za mene zvesto molili.«

Kam pa zdaj v bogoslovje? - se sprašuje Belšak in dostavi: »Spadal sem pod graškega škofa, veselilo pa me je v slovenski deželi ostati.« Po posredovanju takratnega semeniškega ravnatelja v Št. Andražu je bil sprejet septembra 1857 v lavantinsko bogoslovje. Osem lavantinskih bogoslovcev je študiralo v Celovcu. »V jeseni 1859 – nadaljuje Belšak – so bili rajni škof Slomšek v Mariboru kot prvi škof vpelani, potem smo začeli v Mariboru bogoslovne šole.. Spomladi 1860 je bil v Mariboru dvojni misijon: slovenski v sv. Alojzija cerkvi, nemški v stolni cerkvi. Mislil sem, da moram vse govore slišati in zapisovati, zato sem pa veliko časa zgubil in pri skušnji iz moralke bi bil skoraj dvojko dobil. Zato sem se v drugem tečaju zvesto nauka poprijel.« Po opravljenem tretjem letu bogoslovnega študija je bil 25. julija 1860 posvečen v mašnika in primiciral 19. avgusta pri Sv. Tomažu. Kot mašnik je dokončal bogoslovne študije četrtega letnika.

Ko Belšak v nadaljnem opisuje svoja kaplanska službena mesta, ne najdemo v teh spominih nič posebej vzpodbudnega. Duhovnikov je bilo dovolj, niso bili zelo zaposleni, imeli so skromne dohodke. Septembra 1861 je bil Belšak nastavljen za kaplana v Vuzenico. Tam se je učil italijanščine, da je mogel oskrbovati tudi okrog 2000 Italijanov, ki so tam gradili železnico. Takrat mu je umrla mati. V Vuzenici so tudi imeli mnogo pogrebov. Takole piše: bolezen – griža, koze, tifus je vladala bolj ko eno leto, veliko ljudi pomorila in tako je bil zmiraj zaslužek. Tudi Belšak je zbolel od tifusa in ljudje so že mislili, da bo umrl. Septembra 1863 je bil prestavljen za kaplana v Slovenj Gradec. Njegove govore so prihajali poslušat tudi ljudje iz okoliških župnij. Po maši so nato popivali v gostilnah, zato so oštirji in trgovci kaplana, ki jih je s svojimi pridigami v Slovenj Gradec privabljal, radi imeli. Leta 1865 je Belšak zopet potoval in sicer k Sv. Križu pri Rogaški Slatini. »kjer sem – kot piše – skušil dobro in hudo v obilni meri skozi 5 in pol leta.« Sovražni ljudje so mu očitali mnogo hudobij, a ostal je miren, ker klevete niso bile osnovane. V tem času je zvesto pisal svoj dnevnik, ki je odslej poln lepih misli za duhovno rast, pastoralne podvige in pripravo na smrt. Ljudje so ga silno vzljubili, tudi on jih je imel rad, pa si je vendar želel postati samostojen. Medtem je zorel v odličnega dušnega pastirja. Ko je leta 1871 dobil dekret za prvega kaplana v Slovenski Bistrici, je bil najprej razočaran, potem pa se je tam dobro počutil. Delati moram obilno dobrega, to mi bo ostalo za večnost. V letu 1872 je opravil župnijski izpit in bil še isto leto imenovan za župnika pri Sv. Kunigundi na Pohorju. Za svoje geslo si je izvolil in zapisal: Da vse pridobim za Kristusa. Da ko drugim pridigujem, sam ne bom zavržen.

Žal je Belšak pri Sv. Kunigundi nehal pisati dnevnik, sicer bi zvedeli, kako se je odločil za Gornjo Radgono, s kakimi občutki se je poslovil od Pohorcev in se odpravil v Prlekijo.

V Belšakovih zapisih pogrešamo sporočila, kako je kot študent in bogoslovec doživljal takratnega škofa Slomška, kateremu se je v svoji poznejši dušnopastirski vnemí in narodni zavesti tako približal.

Pri Sv. Petru je bil Belšak umeščen 20. oktobra 1877. Tukaj je za božjo slavo in versko življenje župljanov razvil v polnosti svoje moči in se nadvse častno zapisal med radgonske župnike. Iz njegovih oznanil vernikom in drugih zapisov vstaja podoba moža, ki mnogo moli in ima zelo rad Gospoda, ki v Najsvetejšem zakramentu prebiva med nami. V tej ljubezni si vedno znova nabira moči za

neutrudno oznanjevanje in vzpodbujanje župljanov k živemu in zakramentalnemu verskemu življenju. Nikjer ni zapisano, smemo pa skoraj z gotovostjo sklepati, da je Belšak svoje pastoralne pobude črpal iz spisov in zgledov pokojnega škofa Slomška. Vpeljal je mnogoštevilne pobožne družbe. Sadovi teh so se izkazovali, kakor sam pravi, »da so mnogi ljudje, ki so bili prej omahljivi in mlačni, postali bolj jedrnatí, močnejši v veri in v svojem verskem prepričanju. Samski in oženjeni so začeli prejemati svete zakramente prav obilno in pobožno.« Devetkrat so v 23-letnem Belšakovem župnikovanju v tej župniji obhajali ljudski misijon ali njegovo ponovitev. Ves navdušen nad misijonskimi dnevi v župniji je zapisal: »Koliko milosti je v tem času priteklo, koliko starih grehov se je odpustilo, koliko božjeropnih spovedi popravilo, koliko grešnih zvez raztrgalo, koliko spokornih volj prelilo, koliko obljub poboljšati življenje storilo«. Šest enakih spovednic v stranskih ladjah cerkve je še rodovom po Belšaku pričalo o teh veličastnih misijonskih prireditvah. Ne samo spovednice: tudi versko življenje se je v prihodnjih rodovih napajalo iz tega vira, ki ga je župniji odprl župnik Belšak.

Župnik Belšak je bil zaveden narodnjak. Živo je deloval na narodno-prosvetnem in gospodarskem področju. Leta 1891 je s sodelavci ustanovil posojilnico, ki je imela velik pomen za ljudi srednjega sloja v tem kraju. Leta 1894 je ustanovil Kmetijsko bralno društvo, ki je pod imenom Katoliško prosvetno društvo, delovalo do druge svetovne vojne. Kmetijsko zadrugo je ustanovil leta 1899. Narodovi nasprotniki in izdajalci so seveda voditeljski vlogi župnika nasprotovali, ker so le mogli.

Večkratnji zunanji spomenik svoji gorečnosti si je Belšak postavil s cerkvijo sv. Petra... Opogumljen z vsoto 9000 goldinarjev, ki sta jih za povečanje cerkve zapustili Ana in njena hčerka Ivana Passagnoli iz Gradca, posestnici vinogradov v Crešnjevcih, se je leta 1889 lotil velikega dela. Načrte mu je izdelal ing. Friderik Riesch, dela pa izvajal stavbeni mojster Konrad Spranger. Nemškutarski cerkveni odbor mu je vztrajno nasprotoval, navdušeni župljani pa so svojega nesebičnega župnika vneto podpirali z materialom, delom in denarjem. Prejšnjo podeželsko cerkvico iz leta 1813 so skoraj v celoti podrli razen stolpa in južne straske ladje. Novo cerkev je poslikal Fantomi, župnik Belšak pa je do leta 1892 oskrbel cerkvene sedeže, oltarje, stolpno uro, zvonove, orgle, svete posode, paramente, svečnike, cerkveno perilo, spovednice, podobe križevega pota. In še koliko drugega. Ko prebiramo poročila in zapiske o tem, kaj se je vse v župniji godilo v času župnikovanja Belšaka, ga moramo občudovati. Na naslovno stran knjige, v katero je vpisoval dobrotnike, je zapisal verze: Sto in sto bo preteklo že let in vtonilo v večnost, petrovska cerkev še bo klicala rodom glasno: zdavnaj pastir že Antonij Belšak in farmani blagi vživajo plačo za to, ker me povečali so. – Letos mineva prvih sto let.

Župnik Belšak je bil skoraj vse življenje bolehen. Sam pravi, da je bila njegova bolezen dvakrat smrtno nevarna. Zadnja leta je tudi v Gornji Radgoni bolehal in sicer za srčno vodeniko. Škof mu je dal dovoljenje za maševanje v župnijski pisarni, v ogelni sobi pritličja. Od tam je tudi gledal, kako so njegovi župljani množično prihajali k božji službi, glasno molili in peli. Ohranjeno je pismo, ki ga je leta 1899 napisal in ga dal kaplanu prebrati vernikom pri božji službi. V njem našteva, kaj se je v njegovih letih v župniji važnega zgodilo na duhovnem in materialnem področju, potem pa jih ganljivo vabi in opominja, naj vztrajajo v krščanskem življenju, kakor so jih učili on in sodelavci, zlasti še misijonarji. Pohvali jih: dobre, pobožne kristjane, ki Boga ljubijo, se greha bojijo, zvesto obiskujejo božjo službo, vsak mesec svete zakramente ponižno sprejemajo in za

čast in lepoto svoje farne cerkve darujejo z dobro voljo in veselim srcem, ki so pristopili k cerkvenim družbam, ter se ne sramujejo očitno dati Bogu, kar je božjega.

Enajstega januarja 1901 je župnik Belšak umrl. V testamentu je med drugim zapisal: Moja bolehnost me opominja vedno bolj: uredi svoj dom, ker boš umrl in ne boš živel. Torej v imenu Presvete Trojice. V tvoje roke, Gospod, izročam svojega duha – daroval ti bom zahvalne daritve. Bogastva nisem nabiral, ga ne maral in ne imel... Vsako peto leto naj se obhaja misijonska pobožnost vsaj sedem dni, da se vedno ohranijo od mene vpeljane družbe Marijine, za štiri stanove, živi rožni venec in družba Presvetega Srca Jezusovega. Vsak naj pomisli na večnost in naj skrbi za srečno smrtno uro.

Na grobu ima župnik Belšak kamnit spomenik z napisom: Tukaj počivajo prečastiti gospod Anton Belšak, kn. škofijski duhovni svetnik, mnogozaslužni župnik pri Sv. Petru pri Radgoni. Bog jim večni pokoj daj, večna luč jim sveti naj, v miru naj počivajo, sveti raj uživajo.

Jože Smej

Pismo Jožefa Košiča iz leta 1863

Prekmurski pisatelj in pesnik Jožef Košič, rojen 9. oktobra 1788 v Bogojini, umrl kot župnik na Gorenjem Seniku 26. decembra 1867, je do leta 1833 imel Prekmurce za potomce Vandalov, ki pa so sicer »pognali iz slovanske korenine«. Po omenjenem letu pa se je odločno postavil na slovensko stališče in postal velik glasnik »naše Slovenšine«, kakor imenuje našo krajino v svojem rokopisu Starine.¹

O njegovi zavzetosti za »Slovenšino« pričuje posredno tudi njegovo pismo sombotelskemu škofu Ferencu Szenczyju z dne 2. avgusta 1863.²

Pismo, spisano v latinščini, se v slovenskem prevodu glasi takole:

Presvetli in prečastiti gospod škof!

Glede na to, da so trije slovenski gojenci bogoslovja prejeli mašniško posvečenje in so na voljo za dušno pastirstvo: ponižno in z zaupanjem ponovno prosim vašo prevzvišenost, da mi blagovolite dodeliti v pomoč enega kaplana, ki naj bi ga plačeval verski sklad. Pri tem upoštevajte številčnost prebivalstva, bregoviti svet in veliko raztegnjenost moje župnije, predvsem pa mojo starost 75 let.

*Ko se priporočam vaši milosti in naklonjenosti, ostajam s poljubom vaših rok.
Gornji Senik, 2. avgusta 1863*

Vaše presvetlosti

*zadni kaplan
Jožef Košič s.r.
gornjeseniški župnik*

»Trije slovenski gojenci bogoslovja«, v izvirniku »tres vendoslavi Theologiae Alumni«.

»Vendoslavi« je soznačnica za »slovenski, za Slovane«, kakor so se zmeraj nazivali prekmurski Slovenci. Še v času Števana in Mikloša Kuzmiča so »Slovensko okrogolino«, tj. Prekmurje napačno latinili, ko so pisali »Vandalia«, slovenski jezik pa »lingua vandolica«. V latinsko sestavljenem nagrobnem napisu ima Števan Kuzmič stavek: »Vandala me genuit mater« (= slovenska me mati rodila je).

Teorijo o vandalskem izviru je zavrnil v priložnostnem članku leta 1780 požunski časnik Magyar Hirmondó (Madžarski vestnik): »Na splošno jih (prekmurske Slovence – op. J.S.) po latinsko imenujejo Vandale, čeprav s starodavnimi Vandali niso nič bolj v sorodu kot Madžari s Saraceni.«³

Namesto »tres vandalici Theologiae Alumni« uporablja Košič boljši izraz »vendoslavi«.

Peter Kozler v članku Slovenci na Ogrskem, ki jo je objavil v Sloveniji (1849 št. 55-57), opozarja, da Madžari zmotno imenujejo ogrske Slovence – Vandale, in da imenik sombotelske škofije pravilno naziva njih jezik: »Vendo-slavica lingua« ter da se Prekmurci sami nazivajo Slovenci.⁴

Kateri so tisti trije slovenski gojenci bogoslovja, ki jih omenja Košič, in ki so prejeli leta 1863 mašniško posvečenje?

Ce pregledamo »Szombathelyi Püspöki megye papságának névtára 1871« (Imenik duhovščine sombotelske škofije 1871), dobimo odgovor na to vprašanje. Dvajsetega julija 1863 je osem gojencev sombotelskega bogoslovja prejelo mašniško posvečenje. Med temi so bili trije slovenski gojenci: Karel Fodor, rojen 1839 v kraju Istvánföldre v torontalski župniji (kraj je po Trianonu pripadel Jugoslaviji: Supljaja), Peter Kodela, rojen 1839 v Kančevcih in Štefan Žemlič, rojen 1840 v Soboti.

Na Košičevo prošnjo je škof Szenczy 23. novembra 1863 pisal Madžarsko-kraljevskemu namestniškemu svetu (Magy. kir. Helytartó Tanács, Consilium regium locumtenentiale Hungaricum) v Budo. Pisal je v madžarščini. V pismu omenja, da je gorenjeseniška župnija slovenska (vend-szláv). Zaradi njej pridruženih vasi, velikih razdalj, hribovitosti in številčnosti prebivalstva (več kot 2500 duš) je ena izmed najtežjih župnij. Dušnopastirsko jo lahko oskrbuje le mlad, močan in zdrav duhovnik. Nujno je, da se v župniji ustanovi sistematizirano kaplansko mesto. Do sedaj tega škofija ni prosila: ker ni bilo na voljo slovensko govorečega kaplana (vend-szláv ajku) in ker je sedanji neumorno goreči župnik Jožef Košič zmogel sam dušnopastirsko delo, saj je bil nenehno trdnega zdravja. Sedaj pa je star 75 let in moči so mu opešale. Župnijski dohodki so tako majhni, da župnija sama ne zmore vzdrževati kaplana. Zato naj se na Gorenjem Seniku ustanovi sistematizirano kaplansko mesto in kaplanu se naj iz verskega sklada nakazuje plača.⁵

Se preden je Madžarsko-kraljevski namestniški svet odgovoril na ta dopis, je škof septembra 1863 nastavljal Košiču Karla Fodorja za kaplana. Karel Fodor je bil – vsaj po materi (Fani Vresits = Vrečič) Slovenec. Njegov materin jezik je bil »lingua vendoslavica« (poročilo o študentih teologije v študijskem letu 1860-61). Deloval je samo na slovenskih župnijah: Gornji Senik, Tišina, Beltinci, Števanovci, Gornji Petrovci in spet Števanovci, kjer je 24. julija 1908 umrl.⁶

Madžarsko-kraljevski namestniški svet je na škofovo vlogo odgovoril 9. aprila 1864. V dopisu je omenjeno, da se za čas pastirovanja župnika Jožefa Košiča ustanovi na Gorenjem Seniku sistematizirano kaplansko mesto. Kaplan bo iz verskega sklada dobival začenski s 1. avgustom 1863 letno 199 forintov in 50 krajcarjev.⁷

Fodor je pri Košiču kaplanoval od 1. septembra 1863 do konca septembra 1865. Šestega septembra 1865 je prosil škofa za premestitev. Kot vzrok navaja v pismu svojo bolezen: bolečine v prsih. To bolezen je imel že v bogoslovnem semenišču. Pešačenje po hribih mu je znova načelo zdravje. Sicer pa si šteje v posebno božjo milost, da je smel dve leti preživeti v pristnem bratskem razumevanju ob zaslužnem in osivelem principališu (župniku).⁸

Illustratione a Reverendissimo Thoma Bosselt

Intendit ut, quod est vobiscum Theologice Thoma Bosselt, inquit, ad

quam animarum Significabiles presto sint: humiliter confid. vobis. 1853

Quo supplicare, quatenus considerate nos Bosselti popularitate, muniti.

..tate, - ampla attentione. - presentem vero mea 75 annorum 4 menses, in me

Cooperatorum - e Fund Religionis clarioribus - providere dignetur.

Qui gratis ac favoribus commendatus cum vobis nominis presto
Felsö köhök 2. Aug. 1853.

Lig.

Illustrationis Vestra

infirmus Capellanus

Josephus Bosselt

parochus Felsö köhök. sig.

S 1. oktobrom 1865 je bil Fodor nastavljen za kaplana na Tišino. Hkrati pa je na Gorenji Senik prišel Peter Kodela, ki je po Košičevi smrti prevzel župnijo.

Pričujoči kratki članek odseva Košičevo skrb za slovenski jezik na Gorenjem Seniku in njegovo neutrudno dušnopastirsko gorečnost. Članek pokaže tudi, da so gorenjeseniško župnijo zmeraj imeli za slovensko.

Kaj bi ta veliki Bogojančar, sin učitelja in kantorja Jožefa ter Ivančarke pl. Ane Kregarjeve, dejal danes ob razmerah na Gorenjem Seniku?

Opombe

¹ Prim. Vilka Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana 1976, str. 74-78; isti, Veliki glasnik »naše Slovenšine«, v: Stopinje 1989, str. 47-50; isti, Glasnik »naše Slovenšine, naših Slovencev na Ogrskem«, v: Delo 30 (1988) 256, 8.

² Pismo je ohranjeno v: Szombathelyi Püspöki Levéltár (Sombotelški škofijski arhiv), Acta cancellariae 1114/1863.

³ Prim. Ivan Zelko, Ime Totság in sedež belmurskega arhidijakona, v: Kronika 11 (1963) 95-96 in Jože Smej, Muza Mikloša Kuzmiča, Pomurska založba 1976, str. 22-25.

⁴ Prim. Fran Mohorič, Prekmurje in Medjimurje, v: ČZN 16 (1920) str. 36.

⁵ Sombotelški škofijski arhiv, Acta cancellariae 1586/1863.

⁶ Gyula Gefin, A szombathelyi egyházmegye története III., Szombathely 1935, str. 99. Navajam: Gefin III.

⁷ Dopis Madžarsko-kraljevskega namestniškega sveta. Dano v Budi 1. aprila 1864 št. 29.398. Sombotelški škofijski arhiv, Intimata 630/1864.

⁸ Sombotelški škofijski arhiv, Cancellariae ir. 1192/1865.

⁹ Gefin III., str. 201.

Ivan Štuhec

PPP pred novimi izzivi

Na pobudo uredništva in gospoda pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja, bi naj za Stopinje zapisal svoje videnje odnosa med pokrajinama na obeh straneh Mure. Rečeno mi je bilo, da prihajajo nekateri iz štajerske strani v Soboto in želijo izbris iz rojstne knjige. Kakor tudi, da se med duhovniki ljutomerske dekanije govori o umetni tvorbi Pomurja in Pomurskega pastoralnega področja (PPP). Da je uredništvo Stopinj začutilo to vprašanje, se mi zdi zelo na mestu. Se bolje pa bi bilo, da bi svoje poglede o Pomurskem pastoralnem področju javno izreklo več ljudi, saj bi samo tako in iz različnih zornih kotov predmet razprave bolj osvetlili. Sam se počutim kot nekdo, ki mora po kostanj v ogenj. Poleg tega nisem zaradi svoje službe neposredno s temi vprašanji soočen, tako da je s tem tudi moja pristojnost vprašljiva. Nekateri sopobudniki Pomurskega pastoralnega področja so že aktivni in prav bi bilo, če bi svoje takratno utemeljitev za ustanovitev tega pastoralnega področja ponovno predstavili. Čas pa je tudi pokazal, koliko so se takratne utemeljitve potrdile, koliko ne.

Najprej bi vprašanje postavil v širši okvir. V evropskem prostoru smo priče združevanj in razdruževanj. Se pravi, da so hkrati na delu sredotežne in sredobežne sile, kar je po svoje zelo naravni proces. V Sloveniji smo poleg prebujanja narodne zavesti, ki v delu prebivalstva dejansko prehaja že v nacionalizem, priče tudi novemu osveščanju krajevne, mestne in pokrajinske istovetnosti. Očiten primer so grbi, ki jih v minulih štiridesetih letih praktično nismo poznali, sedaj pa se vsak malo večji kraj postavlja s svojim krajevnim simbolom in tudi s svojim krajevnim zaščitnikom. Vračanje k domačim koreninam je tako prebudilo neki nov proces po celi Sloveniji. To je brez dvoma pozitiven pojav, ki pa ima tudi svoje negativne skrajnosti, kakor vsaka stvar.

Iskanje svojega prvotnega in posebnega je lahko tudi izraz protesta do tistega poenotenja, ki smo ga bili deležni pod komunističnim režimom. Danes vidimo,

kaj pomeni graditev neke skupnosti na enotnosti, brez resnega upoštevanja različnosti in posebnosti.

V našem primeru, ko govorimo o Pomurju, mislimo na Prekmurje in tisti del Štajerske, ki ga pokriva ljutomerska dekanija, se pravi v glavnem to, kar imenujemo Prlekija. Zgodovinsko, kulturno, jezikovno in geografsko sta obe pokrajini vsekakor med seboj v marsičem različni, a tudi podobni, saj spadata na področje nekdanje Panonije. Ravninski del Prlekije ima zelo podobno naselniško podobo kot prekmurske vasi.

Različnost se izraža v miselnosti prebivalcev na obeh straneh Mure. Tudi jezikovno različnost malo bolj pozoren opazovalec hitro ugotovi, čeprav je res, da za mnoge Primorce in Gorenjce ni nobene razlike med prekmurskim in prleškim dialektom. Kakšna natančnejša študija Prekmurcev bi ob primerjavi značajskih lastnosti prleškega človeka izpod peresa dr. Trstenjaka gotovo pokazala, kaj nas dela podobne in kje smo si različni. Takšna študija bi bila zelo dragocena tudi iz pastoralnih razlogov. Izrazi vernosti so vedno zelo pogojeni z miselnostjo prebivalstva na določenem ozemlju.

Tako na družbeno političnem, kakor na cerkvenem področju pa se mi zdi, da lahko govorimo o dveh različnih težnjah, ki sta se pokazali v letih po vojni, kar zadeva Prekmurce in Prleke. Prekmurje je verjetno zaradi svoje pozne priključitve k sedanjemu ozemlju Slovenije čutilo veliko večjo potrebo po svoji navzočnosti v javnem življenju, kakor Prlekija. Cela vrsta politikov po vojni in vse do danes je zanimiv pojav. Prleki so od nekdaj imeli velik pomen v slovenski narodni politiki pred vojno, medtem ko razen Kreftov Prlekija po drugi svetovni vojni ni dala kakšnega res pomembnega politika (Kocbek je predvsem kulturnik!), Prekmurje je vsekakor bolj potrebovalo svojo lastno potrditev v vseslovenskem merilu, kakor pa Prlekija. Kako se je podobna težnja odražala na cerkvenem področju, je težko reči. Dejstvo zelo velikega števila duhovnih poklicev, ki jih je dalo Prekmurje po drugi svetovni vojni, je nedvomno povzročilo tudi večjo navzočnost Prekmurcev v cerkveni hierarhiji. To ne velja samo za svetni kler, ampak tudi za redovniške skupnosti. Občutno manj pa se je prekmurskemu človeku uspelo v vseslovenskem merilu uveljaviti na kulturni ravni, zato pa toliko bolj na gospodarski. Zanimivo je, da v novi slovenski državi kar dva Prekmurca zasedata osrednji politični in gospodarski funkciji – Kučan in Horvat. Delež Prlekije na vseslovenski ravni je bistveno bolj osredinjen na kulturno in znanstveno raven. V odnosu do naroda kot celote, sta obe pokrajini različno zaznamovani in to je potrebno upoštevati tudi pri njunih medsebojnih stikih. Vsaka ima svojo posebnost, s katero se istoveti ali pa ne. In s tem moramo računati, ko na cerkveni ravni nekaj združujemo ali pa razdružujemo.

Zgodovinsko gledano je jasno, da Prekmurje in Prlekija nikoli nista bili med seboj tesno povezani. Tudi želja po večji vključitvi Prekmurja v vseslovenski prostor ne upravičuje pojava Pomurja. Prekmurje se je na svojstven, sebi lasten način vključilo v proces slovenstva in to je potrebno primerno ovrednotiti. Prlekija je to pot hodila zopet na sebi lasten način. Kulturna slika obeh pokrajin je različna in jo je kot takšno potrebno ohranjati in ustvarjalno nadaljevati.

Na svetni ravni smo zadnji čas tudi priče novemu oživljanju prleške zavesti, ki se med drugim kaže v vsakoletnem shodu Prlekov in tudi v ustanovitvi štipendijskega sklada dr. Antona Trstenjaka za študirajoče Prleke. Pri skladu in tudi na drugih ravneh prihaja v ospredje povezovanje med G. Radgono, Ljutomerom, Ormožem. Vse tri občine tostran Mure imajo brez dvoma veliko skupnega, tako da je mogoče v prihodnje pričakovati še večje povezovanje, kar bi tudi bilo prav.

Kako se bo to odražalo na cerkveno pastoralni ravni, je težko reči. V veliki meri pa bo odvisno od pobud, ki bodo nastajale v teh sredinah. Vsako narekovanje povezav iz centra bo bolj ali manj mrtvo rojeno dete. Tudi kakršno koli domotožje za tistimi oblikami združevanja, ki so v svojem času bile na mestu, danes pa jih morda ljudje čutijo drugače, ne bo prinesla nič dobrega. Čutenju ljudi je potrebno prisluhniti v vsakem obdobju, tudi in še posebej v tem, ki ga živimo in ki pomeni popolnoma novo ureditev naroda in njegovih pokrajin.

Pojavi, kot je prej omenjeno izpisovanje iz rojstne knjige v Soboti so verjetno le zelo redki. Vsekakor pa gre za izraze nekih skrajnosti. Tega bi verjetno lahko srečali na obeh straneh. Takšna zaostalost seveda lahko pripelje tudi do še bolj napadalnih oblik razkazovanja drugačnosti. Saj vemo, kako so te stvari že med vasmi in kraji velikokrat napete. Pri takšnih pojavih bi lahko govorili o določeni preproščini kulture, ki zapada v družbene pralike. To seveda z zdravo samozavestjo na lokalni ravni in še najn s krščanstvom nima nič skupnega. Dobri sosedski odnosi, spoštovanje in občudovanje drugačnosti drugega ter povezovanje vsepovsod tam, kjer je to izraz pristnega čutenja ljudi, to so izrazi omikanih ljudi. Prijateljstva ni mogoče izsiljevati, mogoče ga je graditi tam, kjer se ljudje drug drugega spoštujejo in si dopuščajo tudi medsebojno kritično razmišljanje. Prijatelj prijatelju lahko pove, kaj o neki stvari čuti, ker ve, da ga bo drugi razumel. Tudi ko gre za pokrajinske sosedske odnose, je prav, da takšne kriterije upoštevamo.

Sam sem imel tri lepe in pozitivne izkušnje s Prekmurci. Kot otrok in doraščajoč fant se spominjam patra Berdena, ki je velikokrat imel duhovne obnove v Ljutomeru in mislim, da je celo vodil misijon leta 1970. To je bil gotovo človek, na katerega so Prekmurci lahko ponosni. Druga izkušnja me veže na pokojnega dr. in profesorja ter mojega mentorja pri diplomski nalogi Stefana Steinerja. Bil je zahteven, a očetovski mentor, bil je tudi tisti, ki mi je dal vedeti, da bi se dalo še kaj več narediti v smeri študija. Vsekakor človek, ki je vplival na mojo osebno prihodnost, za kar ga nosim v hvaležnem spominu. Tretja izkušnja me veže na lepe tedne, ki sem jih preživel kot ceremoniar Tineka Horvata na Hotizi. Pravo kmečko, pristno prekmursko vzdušje, na katerega imam najlepše spomine.

Kar zadeva Pomursko pastoralno področje, sem zato mnenja, da je o teh stvareh res potrebno na novo razmisliti. Vsaka pastoralna sestava bi naj bila v službi bolj učinkovitega dela za božje kraljestvo. Tam kjer je duhovno življenje in kjer so pastoralne pobude, tam je potrebno stvari podpreti. Kjer pa so zadeve dobile neki zdolgočasen ritem, tam je potrebno vreči kaj svežega ognja. Mislim, da bodo v prihodnje imeli pomen različni duhovni in izobraževalni centri. To se neke vrste sodobni evangelizacijski otoki, kakor so bili v srednjem veku samostani. Zarišča, iz katerih je prihajalo novo življenje in nova kultura po novih ljudeh. Prekmurje dobiva tak center v Kančevcih; Prlekija veliko bolj teži k Sv. Trojici. Kaj se bo zgodilo z Veliko Nedeljo, je še vedno odprto. Vsekakor je prav v Prlekiji v zadnjih letih mogoče opaziti velik padec duhovnih poklicev. Sam opažam pri svojem delu s študenti in z mladino, da iz župnij in področij, kjer takšni duhovni centri že delujejo, prihaja največ za evangelizacijo zainteresiranih ljudi. Tako moram prav za Prekmurje in Prlekijo z obžalovanjem ugotavljati, da število študentov iz tega konca Slovenije v Mariboru na verskem področju ni tako navzoče, kot bi ji to po tradiciji pripadalo.

Ustvarjalnost Jožefa Košica

BIBLIOGRAFIJA

Jožef Košič (1788–1867) je prvi vidni posvetni pisatelj v prekmurski književnosti, saj je njeno področje razširil z raznovrstno vsebino. O njem je bilo povedanega že precej, a še vendar ne do konca. Pričujoča bibliografija skuša prikazati delo Jožefa Košiča in spise o njem.

xxx

Ode pro onomasi admodum reverendi ac spectabilis domini Adami Ivanóczy parochi bellatinczensis... Szombathely 1813. 7. str. 8°.

A' Magyar Országi Vendus – Tótokrol. (O »Vendskih Totih« [=Slovencih/ v ogrski državi]. – Magyar Kurir-Kedveskedő, Bécs 1824, št. 19 (3.IX).) – 42 (19. XI.) – 16 nadaljevanj. Isto v: Tudományos Gyűjtemény, Pest 1828, zv. V. 3-50.

Vannak-e Magyar országban Vandalusok? (Ali so na Madžarskem Vandali?), – Tudományos Gyűjtemény, 11, 1827, zv. IV., str. 71-79.

Die Wenden in Ungern. – Neues Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst I. Wien 1829, št. 32, 34, 38, 39, 41, str. 249-318.

Die Wenden in Ungern. – V: Johann Csaplovics: Croaten und Wenden in Ungern. Pressburg 1829, str. 49-126.

Zobrisani Sloven i Slovenka med Mürov i Rábov. Kermedin (med 1845-1848). 143 str. 8°.

Priredil delno po Slomškovem delu Blaže ino Nežica v nedelski šoli.

Zgodbe vogerskoga kraljestva. Szombathely 1848. 123 str. 8°.

Starine železnih ino salajskih Slovencev. – (Obj. Josip Gruden) Časopis za zgodovino in narodopisje, XI (1914), str. 93-154.

Ponatisi:

Vrli slovenski Školnik. V: V. Novak, Izbor prekmurske književnosti. Celje (MD) 1936, str. 64-66.

Ne zamerte! – V: V. Novak, Izbor prekmurske književnosti. Celje (MD), 1936, str. 66-68.

(Odlomki o prekmurskih Slovincih). – V: A szomszédos népekkel való kapcsolataink történetekből. Antologija. Budapest, 1963, str. 184-188.

Vilko Novak: Prekmursko pismo iz leta 1851. – (Košičev pripis). – Kronika 16 (1967), str. 175.

Compernija čalerija – sama ciganija. V: V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana, 1976, str. 153-154.

Prehrana Slovencev. – V: V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana, 1976, str. 150-152.

Proroküvanje od mouči planet. X – V: V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana, 1976, str. 156-157.

Starine železnih ino salajskih Slovencev. – V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana, 1976, str. 154-155.

Vrli slovenski školnik. – V: V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana, 1976, str. 152-153.

- Od Vougrov. – V: V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana, 1976, str. 155-156.
- Ode pro onomasi odmodum reverendi ac spectabilis domini Adami Ivanóczy parochi bellatinczensis... (Obj. Ivan Škafar) V: Acta ecclesiastica Sloveniae I. Ljubljana, 1979, str. 172-175.
- (Oda Adamu Ivanocyju). – V: Acta ecclesiastica Sloveniae I. Ljubljana, 1979, str. 175-178. (Prevedel dr. Stane Kos.)
- Slovenska Pesem na den odpiranja prvoga Vogrskoga Gledališća vu Pešti... – Jezik in slovstvo, 24 (1978/79), št. 5-6, str. 177-178.
- O Slovincih na Ogrskem. – Vestnik, 37 (1986), št. 15 (17. IV.) do št. 25 (26. VI.). (Po Čaplovičevi nemški objavi prevedel Štefan Smej).
- Prehrana Slovencev. – V: Košičev teden, Bogojina 1990, str. 7-8.

Prevajalska dejavnost:

- Szalay Imre: Krátki návuk vogrskoga jezika za začetnike... Gradec 1833. 185 str. 8°.
Prevod madžarske slovnice.
- Schlör Alois: Jezus moje po'selejnye. Kermedin 1851. 252 + IV str. 8°.
Prevod in priredba molitvenika Jesus mein Verlangen.
Pozneje več ponatisov.
- Kri'sna pout na XIV stácie ali posztojaliscsa razdeljena. (1843) 52 str. 8.
Knjižico je verjetno J.K. priredil, doživela pa je več ponatisov samostojno in v raznih molitvenikih.

Spisi o Košiču:

- Raič Božidar: (Obisk pri Košiču in o njegovem književnem delu). – Naprej 1 (1863), št. 74, str. 296; št. 75, str. 300.
- Raič Božidar: Črtice o Prekmurcih in o njihovem govoru. – Narodni koledar in Letopis Matice Slovenske za leto 1868. Ljubljana (MS) 1867, str. 53-78.
- Raič Božidar: Prekmurski knjižniki pa knjige. – Letopis Matice Slovenske za 1870. Ljubljana (MS) 1869, str. 65-67.
- Glaser Karel: Zgodovina slovenskega slovstva. II. del. Ljubljana 1895, str. 195.
- Szinnyei József: Magyar irók élete és munkái: VII. Budapest, 1900, str. 590.
- Pregled naše literature. – Domovina, 3 (1922), št. 7-8, str. 2. Šlebinger Janko: Košič (Kossics) Jožef. X – V: Slovenski biografski leksikon. Ljubljana 1925, str. 535-536.
- Kovács Lajos: A szombathelyi papság irodalmi tevékenysége. – V: Gyula Géfin, A szombathelyi egyházmegye története. 2. zv. Szombathely 1929, str. 342.
- Novak Vilko: Košič in Slomšek. – Časopis za zgodovino in narodopisje 29 (1934), str. 160-162.
- Novak Vilko: Slovstveno delo Slovenske krajine. – V: Slovenska krajina. Zbornik. Beltinci 1935, str. 38.
- Novak Vilko: Delo katoličanov v 19. stoletju. – V: V. Novak, Izbor prekmurske književnosti. Celje (MD) 1936, str. 16-19.
- Maučec Jože, Vilko Novak: Slovensko Porabje. Ljubljana (SKZ). 1945, str. 17-18.

- Novak Vilko: Gradivo Jožefa Košiča za etnografijo Prekmurja. Slovenski etnograf II, 1949, 100-110.
- Novak Vilko: Jožef Košič, prekmurski pisatelj. – V: Razprave III. razr. za filoz. in literarne vede X SAZU, 1958, str. 233-279.
- Novak Vilko: Prekmursko pismo iz leta 1851. – Kronika 15 (1967), str. 174-175.
- Novak Vilko: Madžarski spisi o ljudskem življenju v Prekmurju. – Traditiones 4, 1975, str. 155-166.
- Novak Vilko: Jožef Košič. V: Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana (ZKD) 1976, str. 74-78.
- Novak Vilko: Delo Jožefa Košiča. – Stopinje 1976, str. 19-22.
- Fried István: Neznana pesem Jožefa Košiča iz leta 1837. – Jezik in slovstvo, 24 (1978/79), št. 5-6, str. 175-178.
- Novak Vilko: Košičev prezrti vir. – Jezik in slovstvo 24 (1978/79), št. 8, str. 277-279.
- Škafar Ivan: Oda Jožefa Košiča iz leta 1813. – Acta ecclesiastica Sloveniae I. Ljubljana, 1979, str. 171-185.
- Kozar-Mukič Marija: Jožef Košič. Znameniti Porabci. – V: Slovensko Porabje. Celje. (MD) 1982, str. 91-94.
- Brtn Rudolf: Slovenci in drugi južni Slovani v delu Jana Čaploviča. – V: Traditiones 7-9 (1978-80). Ljubljana, 1982, str. 251-260.
- Novak Vilko: Čaplovič je – Košič! – Kronika 33 (1985) št. 1, str. 62-64.
- Smej Štefan: O Slovencih na Ogrskem. (Predgovor k prevodu). – Vestnik, 37 (1986), št. 14 (10. IV.), str. 12.
- Novak Vilko: Jožef Košič. – V: V. Novak, Raziskovalci slovenskega življenja. Ljubljana (CZ) 1986, str. 132-136.
- Kuzmič Franc: Jožef Košič (1788-1867). – Vestnik, 40 (1988), št. 40 (20. X.), str. 9.
- Smej Jože: Ave, sclavoniae sol et radius et dux. – Košičev teden. Bogojina 1990, str. 6-7.
- Kuzmič Franc – V. Novak: Košič Jožef. – V: Enciklopedija Slovenije. Zv. 5. – Ljubljana, (MK) 1991, str. 330-331.
- Trstenjak Anton: Slovenci na Ogrskem. Rokopis. NUK, stari fond št. 192, pogl. IX. Književnost: Jožef Košič.

Bibliografije:

- Kuzmič Franc: Bibliografija in biografije prevajalcev Prekmurja. – V: Prevajalci Pomurja in Porabja... Ljubljana 1988, str. 67-79.
- Novak Vilko: Bibliografija o Slovenski krajini. – V: Slovenska krajina. Zbornik. Beltinci 1935, str. 116-133.
- Melich János: A Magyarországi vend (szlovén) nyelvű irodalom bibliográfiája. – Magyar Könyvszemle. 1902, zv. III + IV, str. 438.
- Simonič Franc: Slovenska bibliografija. Ljubljana 1903-1905, str. 241.
- Škafar Ivan: Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919. Ljubljana (SAZU) 1978, 102. str. 8°.

Osebno vodene duhovne vaje

UVOD

Poznamo različne oblike duhovnih vaj: udeleženci na primer v skupnih pogovornih iščejo odgovore na svoje probleme in težave, poslušajo govore, ki jih je pripravil voditelj in o njih razmišljajo osebno ali v skupini; ali ko voditelj da le nekaj točk za osebno delo. Udeleženci se med sabo lahko pogovarjajo ali pa ostajajo v popolni tišini in osebni zbranosti.

Cilj duhovnih vaj je, da bi človek odkril svojo pravo podobo, se srečal sam s seboj, s svojim bližnjim in z Bogom ter doživel njegovo osrečujočo bližino.

Ker pri nas nastaja Duhovni center v Kančevcih, kjer bomo imeli možnosti za osebno poglobitev, se mi zdi primerno, da zapišem nekaj misli tudi o duhovnih vajah.

V tem zapisu bom podala le nekaj osnovnih misli o osebno vodenih duhovnih vajah, saj je nemogoče na kratko povzeti bogastva dogajanja na duhovnih vajah.

1. NAMEN OSEBNO VODENIH DUHOVNIH VAJ

Namen duhovnih vaj je notranje prečiščenje, spoznanje lastne grešnosti in ločenosti od Boga, priprava in naravnavanje duše, da se reši vseh neurejenih nagnenj in dejanj (DV 1,63).

Osvobojenost od vezi grehov in neurejenih teženj ter prečiščenje v zakramentu prave mi omogoča urejeno življenje in pristno notranje spoznanje o meni sami, o odnosih z drugimi in z Bogom. »Blagor čistim v srcu, ker bodo Boga gledali« (Mt 5,8).

Notranje očiščena morem resnično vzljubiti Jezusa, njegov nauk, se zanj odločiti, živeti v njegovem duhu, zvesto hoditi za njim ter prepoznavati njegovo voljo v lastnem življenju.

2. DUHOVNE VAJE SO

a. Osebne

Večina ljudi živi le na ravni odnosov z drugimi ljudmi, s predmeti in z življenjskimi vlogami (poklic, očetovstvo, materinstvo...) in te odnose enači s svojo lastno osebnostjo. V teh odnosih se ljudje pogosto izgubijo, ker niso več prisotni v sebi. Od njih postanejo tudi odvisni. Njihova sreča je odvisna od drugih in pogojena z zunanjimi okoliščinami.

Delati osebne duhovne vaje pomeni, da sem pred Bogom sama, takšna kot sem, torej oseba, individuum in sebe postavim pred božje ogledalo, da odkrijem v sebi svojo resnično podobo, ki je največkrat različna od tiste, ki sem si jo v svoji domišljiji ustvarila sama o sebi in od tiste podobe ali mnenja, ki ga imajo o meni drugi. Za takšno odkrivanje je potrebna samota in tišina.

b. Vodene

V srečevanju s samo seboj, ki je pogosto zelo boleče in neprijetno, nisem prepuščena sama sebi, slučajnostim, muhavostim lastne podzavesti ali spletkam hudobnega duha, ampak je ob meni voditelj, ki moli zame, spremlja božje delovanje v meni, mi pomaga razločevati, kaj mi je v duhovno korist in kaj mi škoduje. Pomaga mi odkrivati mojo pravo, pristno podobo, me usmerja k Bogu,

vendar ničesar ne izsiljuje in ne vsiljuje svojih spoznanj. Zato naredim dnevno pred njim obračun o sebi, svojem doživljanju, čutenju, vzgibih, spoznanjih... Preprosto rečeno: grem vsak dan na kratek pogovor z voditeljem.

Ce želim resnično duhovno napredovati, moram biti duhovno prosojna, da nimam skritih »kamric«, kamor bi voditelj ne smel pogledati. Odrprtost do duhovnega voditelja ne nastane naenkrat, ampak raste, zori postopoma. Pomembno je, da pred njim zavestno ničesar ne prikrivam.

Ce človek, ki dela duhovne vaje, prikriva pred duhovnim voditeljem svoje napake in slabosti, daje priložnost sovražniku človeške narave, hudobnemu duhu, da ga vodi proč od Boga.

K spoznanju samega sebe in resničnosti lastnega jaza mi pomaga dnevno spraševanje vesti. Ob zaključku dneva pogledamo dan, ki je minil: zunanje dogodke, srečanja, pogovore, odnose, lastno doživljanje, čutenje, prijetnosti, razočaranja, udarce in bolečine. Vse to izročam Gospodu in polagam v njegovo naročje.

c. Duhovne

Človek živi in deluje na različnih ravneh svoje biti: biološki, nagonski, čustveni, duhovni. Resnični človek postanem šele takrat, ko zaživim tudi na duhovni ravni, v svojem najglobljem jedru, kjer v meni biva Bog. Žal smo ljudje obdani s tako trdim oklepom vsakdanjosti, da Boga v sebi ne zaznavamo, niti ga nismo zmožni doživeti. K. Rahner pravi, da je naše srce zasuto. Zasipajo ga: grušč vsakdanjosti, dvomi, nezaupljivost, obup in zagrenjenost, pritajena nevera, ohromelost notranjega človeka, ki iz svoje omejenosti ne more v luč, v neomejeno svobodno, v smrt zmagujočo resničnost živega Boga (prim. Molitev, naša težava in blagoslov, str. 10).

d. Vaje

Vaja dela mojstra, pravi pregovor.

Delati duhovne vaje pomeni vedno znova usmerjati svojega duha k Bogu. Biti tu, biti prisoten v Bogu, biti v odnosu z njim zahteva napor, nenehno vajo. Vadim se v poslušanju, v umirjanju, v usmerjanju svojega duha k Bogu, v prisluškovanju sebi in svojim notranjim vzgibom, v razločevanju božjega, človeškega in hudobnega duha, v čakanju, molčanju, iskanju.

Da bi udeleženec duhovnih vaj mogel prisluhni sebi, je potrebno, da živi v popolnem zunanjem molku, v tišini.

Vaja v molku oči pomeni, da ne pasem oči na predmetih, okolju, ljudeh, kar me raztresa in onesposablja za zbranost v Bogu.

Še težji kot je molk oči, je molk srca. Mnoge ljudi je danes strah tišine, samote, miru, zato so si izmislili razna kričala. Šele ko ta utihnejo, zaznajo, kako so od njih odvisni, kako težko živijo brez njih.

Prvi dan tišine je ponavadi najtežji, saj je z mano še ves zunanji svet, ki se bori za svoj obstoj v meni in noče, da bi ga zapustila. Zato se je potrebno vaditi v molku. Vaja v nenehni notranji zbranosti in v usmerjanju celotnega bitja k Bogu mi pomaga živeti v nenehni povezanosti z Gospodom.

e. Biti v navezi z Bogom

Omenila sem že, da je naše srce pogosto zasuto z vsakdanjostjo, ki ga obdaja kot neprobojen oklep. Samo božja beseda ima v sebi moč, da prebije ta oklep, ga »razžre« in prekvasi s svojim, božjim duhom, me spreminja, oblikuje in ustvarja v meni novega, božjega človeka.

Pismo Hebrejcem pravi:

»Božja beseda je namreč živa in silovita, ostrejša kakor vsak dvorezen meč in zareže do ločitve duše in duha, sklepov in mozga ter presoja vzgibe in misli srca. Ni je namreč stvari, ki bi se lahko skrila pred njim. Pred njegovimi očmi je vse razgaljeno in odkrito. Njemu bomo dajali odgovor.« (Heb 4,12)

Zato je sveto pismo osnovna in edina, a hkrati najlepša knjiga molitve na duhovnih vajah. Postane hrana mojega duha: ponavljam jo, jo poslušam, gledam, okušam, »prežvekujem« in v njeni luči gledam svoje življenje... Kako živa, učinkovita, ozdravljajoča, oživljajoča je božja beseda na duhovnih vajah, ve samo tisti, ki ji je prislunil s celotnim svojim bitjem. Božja beseda daje trdnost mojemu življenju. Vrača mi zaupanje v dobroto, ljubezen Boga in človeka, me krepi v urah preizkušnje, mi svetuje v dvomih, me vodi k resnici, uči razločevati resnico od laži, daje gotovost v odločitvah, vrača notranji mir, zadovoljstvo, veselje do življenja, skratka, daje smisel vsakemu trenutku mojega bivanja.

SKLEP

To je le nekaj osnovnih misli o osebno vodenih duhovnih vajah. Take duhovne vaje so nepredvidljive, saj nikoli ne veš kam in kako te bo vodil Gospod v tvojem notranjem doživljanju in kako se ti bo razodeval. Gotovo ne na način, kakor si morda sam želiš. Gospod se ne da vkleniti v naše misli in načrte. Čeprav je tako nepredvidljiv v svojem delovanju, se v velikodušnosti ne da prekositi. Zato je vse, kar prejemo od njega v tem duhovnem procesu veliko bogatejše, plemenitejše in bolj osrečujoče, kakor bi si mi to sami mogli želeli.

Jože Smej

Soneti z akrostihom ob jubilejih 1992–1993

1. Ob 75-letnici prelata Naceta Čretnika, ob birmovanju v Chatillonu, predmestju Pariza 17. maja 1992
2. Ob 60-letnici prelata Friderika Kolška, opata v Celju 9. julija 1992
3. Ob 180-letnici ode Jožefa Košiča

1
Pariz. Tour Eiffel, Sacre Coeur – Srcč,
rešilno znamenje za vse zemljane,
Elizijske odpira tu poljane.
Lepota Notre Dame v nebó se pné.

Aleje, bulevarji se vrsté.
Turistov reka cerkve, samostane,
novejšé, stare bisere izbrane
čez mero hvali slavno njih imé.

Res mnogi bi v Parízu se zgubili,
elita tu ne cení siromaka,
tako je silí prepuščen nemili.

Na pragu hišnem kakor oče čaka
in v Chatillonu najde v ljubki vili
kruh, streho, dom slovenska duša vsaka.

Fanfare se pred Jeriho glase,
 razsuje v prah kamnita se ograja
 in mesto Izraelcem se predaja,
 dobē v plen vse, kar jim želi srce.

Elija kultu Baala se upre,
 razvnema se, gorí za Adonaja
 in vse za pravega Boga prestaja,
 ker sveto, sveto božje je ime.

Kamniti zidi, jerihonska vrata,
 odpirajo na božjo se besedo,
 lepó podano celjskega opata.

Šestero desetletje... Božji KREDO
 elijevske gorečega prelata
 kristalno prečiščuje versko zmedo.

**Si Vates sileat, praedicat accola*

Poet, pisatelj vnet iz Bogojine,
 igrivo pisal našo si kulturo,
 Slovenov in Slovenk med Rabo, Muro,
 arhive preiskal si za Starine.

Težaško delo tvoje naj ne mine.
 Egido daj za odločilno uro,
 ljubezen za deželo morituro,
 jaritev za usahle korenine.

Junake nam zobrisane oživi,
 klicar slovenstva naših svetih tal,
 obsevek na seniški božji njivi.

Šumel naprej bo Rabe, Mure val,
 izžarjal v klasičnosti preiskrivi
 čarobne tvoje Ode nimb, kristal.

**Če pesnik molčí, rojak naj gučí!
 (Jožef Košič, Oda 1813)*

Bog je odšel iz človeka

Trepetam pred zaslonom;
ob dveh zjutraj
sem vrabčje pero v tolmunu;
kokoši nesejo projekte
na bratstvo in enotnost
pod rdečo zvezdo.
Bog kot da ne sliši
spreminja prerokove besede
v mesarsko klanje.

Preživeli se ne bodo klicali z zvonovi
s hriba na hrib.

Najlepsi zvoniki padajo –
preroki so se zmotili;
papež dviga zlati križ zaman.

Z jutranjo zarjo položim obraz
v naročje griča,
zrem rajske vile,
odtočile so nočne sanje.

Dolgo je curljalo upanje,
zdaj klokota in tuli obup
v jutranjo zarjo,
ki zoblje kri s trupel
kot zlata kura.

Bog ječi – glej človek –
v podrtih zvonikih kroti
svoj srd božji;
angeli mu brišejo solze!

Jugo-okupatorski pobalini
se igrajo z bombami in s tanki.
V osvežujočem vetru plavajo otroški kriki.
Razmesarjen plišasti medvedek
pohira sesekljane otroške prstke.

Kdo bo zmečkal zlovesče rdeče zvezde
v psoglavskih očeh?

Molim skozi rosno travo
v središče zemlje
iskajoč Boga v Človeku.

Maribor, 24. 8. 1992

Pesmi

JURJEVINA

Jurjevina – stari kraj!
V tvoji blatni zemlji
mojih bosih nog
stopinje spe.
Nad tabo trosim svoje
zdrobljeno srce.
Moja mati drobce
v svileni ruto zavija,
ko čez njen grob veter zavija
in se pogovarja s kostmi
jurjevškimi.
Zdaj jaz vlečem križev tram
za Istim kot so ga nosili
tvoji mrtveci in – padam...

GROBAR

Skrivnostni stari samotar
bil dolgo je že trd grobar,
mrličev mnogo je želel
in jame kopal ves vesel.
Nekoč zataknil križ je v grob,
gomili stopil tik na rob,
strt gledal, gledal je ime:
– Zdaj, glej, je poravnano vse! –
– Ko mlad, a reven bil sem sam,
sem rekel ti – srce ti dam –
ošabno stresla si glavō,
za vedno dala mi slovō.
Bogata res – nesrečna vsa
in brez otrok si plakala,
z lopato nate prežal sem:
– Grobar sem kruto ljubil te.

NA VEČER

Na večer stopil sem na prag,
od mlina slišal pesem žab
in videl deklico
z modro kanglico
očetu-mlinarju
nesti malico.
V mrak je mlin klepčtal,
zvon vmes ave klenkal.
Nekje tam pri Ljubljani –
od bóli so pijani,
je votlo zabobnelo,
čprav bi res ne smelo.
O, mati moja,
zdaj se razjoči,
da sin tvoj ne razmoči
slovenske zemlje
z bratovo krvjo.

GOSPOSKI KMET

Iz mesta ves vnet
prišel je kot kmet
kmetijo prevzet-
faliran študent.
Naj žlahta sedi,
dovzetno strmi,
vse on naredi.
Narobe uspeh
nastane v dvch dneih
in žlahte posmeh;
ves hlev je na tleh.
Študent se zgrozi,
pospravljat hiti,
s kmetije zbeži,
se v študij zresni.

STAREGA ŽENIKA LETNI ČASI

Pomlad

Zvon Svetega Andraža je butnil na okna,
jug že umazan sneg je spil na vsa usta,
se v slamnate strehe zaganjal
in razposajeno jih skuštral,
škorci-žvižgavci so z jagnedov izzivali,
bosi otroci gor in dol po hribu dirjali,
vas se je v oblake drevesnega cvetja odela,
v košatem bukovju je kukavica pela
in slavček curke pesmi zlival.
V številnih mlakah žabe so koncert imele,
v dolini v potoku so ribe z raki zastrmele
v zvedave očke ženičkih otrok.
Ko topel je zavel večer
in se zaprla hišna dver,
sta se po dve in dve hiši tako stisnili,
da si skoz okno videl v lončeni skledi
plavati žgance.
Potem je čukov zategli »u« spravljal spat pijance,
sova pa je zahuhujala mir,
kar s »spiš« preveril je skovir.

Poletje

Severno in južno so navzdol njive visele,
rž, pšenica, ječmen, žitarice vse so dozorele,
razpokana je zemlja v suši rjavela,
prenaglo voda vseh neviht je v dol zdrvela.
Studenci daleč tam v dolini so žejo grl gasili,
vaščani za kuho vodo v hrib nosili,
pred ognjem iz neba v lesenih kočah trepetali
in v jasnih so nočeh brez hladne rose še ostali,
v nedeljo pa zadremali pred božjim tronom,
zvečer še ščurke klali vsak pred svojim komnom.

Jesen

Na južni strani hriba se trs trsa drži,
na koncih vasi se po en klopotec vrti,
s kladivci lesenimi poskočen napev igra,
in nenehno sprašuje, če kdo je doma,
ter kako kaj trioglata ajda zori,
pa ali so že prazne vinske kleti.
V prvem mraku čriček tik pod okno zleti.
Ko se umirijo curki v kadi,
že se črn krokar v zraku zglasi,
krave že vlečejo plug po strmini
za kruhovo seme, da toplo prezimi.
Gospodar vsa okna in vrata popravi,
da mu ne zmrznejo nêpridipravi.

Zima

Nobena zima ni bila brez snega;
na obeh straneh hriba – nobena zadrega,
da kar izpred praga posankaš v dolino,
zaviješ snežno preprogo kot debelo kolino,
skotališ jo dol po ozari,
lahko to v mokrem snegu vsakdo napravi.
Iz hiš se vsak dan gruča otrok usuje,
še predno kateri se do kraja obuje,
ledene sveče in svoje smrklje jedo,
a v šolo brez rokavic in nogavic gredo.
Zvečer ob petrolejkah v zborih kašljajoč
prisluhnejo babic in dedkov Nekoč...
Potem vse angel varuh v sen zagrne,
zunaj pa svež sneg stopinje pregrne.

Stanislav Koščic

Pesmi

KO ZADONIJO CIMBALE

Solze
bivanjske stiske
slane in grenke.

Steze
mladostnih spominov
zaraščene.

Stopinje
v snegu
okrvavljene.

Pregloboka tišina
brez odmeva,
ko zadonijo
cimbale.

SPOMLADI

Aprilska svežina
v porajanje pomladi.

Kipeča moškost
v dozorevanju moči.

Prebujena dekliškost
v rodovitnost nežnega.

Pričja pesem
kot oblíž
na ranah hrepenenja.

SOOČENJE

Krvava solza
se je razklala
na snežnobclem marmorju.

Nedoletna rjavolaska
je zadišala
v nedolžnem opoju.

Bledordeče ustnice
so zahrepenele
po vročem poljubu.

Uprl sem se
v usodno
pogibel!

Jože Gerič

Okruški

SLED

Za mano nezatna sled.
Neznaten sem,
le razcefrane misli
nedorečene besede,
čisto vsakdanja pot
od jutra do mraka,
luč, ki ugaša,
morda še osuti cvet.

Zaznamovan sem
z močvarjo in vrhjem,
s pokrajino štrkov in žab,
pogosto na begu
z jato divjih rac.

Nemirno se selim
iz kraja v kraj:
pred mano nov svet,
za mano ostaja
samo nezatna sled.

KDAJ

Spomin,
krvav
v otroški nedolžnosti.

Deklica
kakor odsev
krhkega jasmina.

Praznina,
ki vpije
po Neskončnem.

»Popolnost,
kdaj me boš poljubila
na izžete ustnice?«

VRAČAM SE

Vračam se
v sivi, temni noči,
prevozil sem dolgo pot,
dosti nevarnih ovinkov,
odsekov smrti
in brezumnih prehitevanj.

Domov prihajam
z bolečino
in zdoma odhajam
z nemirom.

Nekega dne
bom prišel za vedno
in lepo mirno bom
v senci večnih jelš
utišal glas hrepencnj.

ŽIVETI S STRASTJO

Tiho v sebi,
zlovešče
kot pred nevihto,
se stemni.
Poznam se
in vem, kako je nevaren
vrtinec slasti,
vem, kako so globoki prepadi
na robu rdečih ustnic.
Vem, kako težko je krotiti
divjo reko v sebi,
premagati čar
zapeljivih oči,
ugasiti omamo
in trdno ostati
na drugem obrežju.

Sever

Trenutek vsak

Trenutek vsak
se bliža dan,
ko v soju zadnje sveče
moj obraz bo obsijan,
ko duh moj bo
drhte pozvan na plan,
ter s prodom večnosti
obdan.

Trenutek vsak
se bliža dan,
ki pokaže in odloči
levo, desno stran.

CREDO,
verujem,
da stran,
bivajoč
odločam sam.

DO VEČERA

Med jutrom in večerom
dan sameva,
osvežilna rosa je splahnela,
sonce neizprosno
žge ravan.

Tiho hodim
skozí razbolela polja,
tu odložim
svoje breme,
tu zagrebem ovenele sanje.

Trezika Luk

Slišim srce

Kadar sem žalostna, vsa si pri meni,
mati, vsa kot некоč.
Gledam v oči ti upajoč,
da se vrača mladost,
poslušam srce, ki v samoti
živi samo zame.

Kadar sem žalostna,
sklanjaš nad mano se, lepa kot sanje,
tiho kot vrba žalujka nad grobom,
vsa kot некоč.

Zazrem se vate,
iščem besede bogate,
da bi ozvezdila najino noč.
A sanje so proč
in žgoč obup ve le eno,
da je že davno vse izgubljeno.

Nekoč je oče hodil tod

Za božji hrbet danes sem zagazil,
obstal sem na pobočju griča,
ko je čas se leno plazil.

Okoli mene so na travnikih marjetic
pritlikave se pasle hišice
snežnobele, mile kakor ovčice.

V spomin prišel mi je moj oče,
ki pred petinpetdesetimi je leti
v tej vasi mali, pajčevnati,
predal se prazničnim, sanjavim upom.

Nekaj me je dirnilo... in sem se napötil
po izgubljeni sledi potujočega rokodelca
za starimi, že osiveli legendami.

Vegastih opor in s hrbtom skrivljenim
je stala v vrsti bajta,
kjer je oče se nekoč smejal in jokal.

Skozi majhno okno sem pokukal.
Babica, in dedek v kotu je dremuckal.
– Kakor bi lovil metulje – tiho
sem se zmuznil
pod rjave stare stropnike.

Po očetu sem povpraševal.
(Vedoč, da vaški, pravljice pripovedujoči
zapeček mi ne bo lagal.)

Ona pa sta odkimavala:
Pri našem toplém ognju ni nikoli ždel
ta popotni fant.

Potem sem romal dalje,
od slamnatega napušča do napušča s strešniki,
povsod sem vaške prebivalce gnjavil
pri vseh zevajočih vratih,
pri vseh muškatlinovih oknih.

Toda rdeči muškatlini
so se kar naprej
gladili po prazni glavi;
pod njimi radostnih oči ostrožniki,
vrbene, slézovci, dišeča meta,
vse, vse so pele mi v srce:
umrla, utonila je legenda.

*Tako me je bolela in dušila
mrtvaška gluha megla
nad davno bolečino, mrtvo radostjo.
Moje solze padale so v suho travo,
in začudeno iskale
zaraščene nekdanje steze.
in zasute nekdanje vodnjake.*

*V drugem vaškem kotu
se postavi predme stari javor;
sklonil se je z vsemi šopi vej
k obpotni, bedni moji bolečini;
in začel je praviti,
na moje razboljeno srce
je trosil pod skorjo skrite pravljice
o veselem vriskajočem fantu,
ki nekoč je hodil tod.*

*Drevesno deblo sem objel
(kot bi starega očeta pred seboj imel),
in tako poslušal sem pomirjeno in jokajoč
njegov topel in igrivi ritem.*

Slovenska ves, jeseni 1931

(Iz zbirke Vak volgy olén igy zsolozsmazok prevedel Lojze Kozar)

Novogorski

Bogojanska legenda

*Ivanu Bašiču
in
Jožetu Plečniku*

Bila je trda zima od Mure do Rabe in v petek, 13. februarja 1931 je proti večeru pihalo od Radgone proti Markovskemu, od Blatnega jezera proti Muči, čez Goričko pa je mrzel sever prinašal snežne zápihe na prazne ravenske ceste. Ko je padel na vesnice gost mrak in je tudi sneg vse teže legal na veje dreves in na strehe hiš, ko sta neskončna tišina in mir božji zazibavala v svoje naročje mlade in stare – tedaj se je po vseh cerkvah in kapelah Slovenske krajine nekaj skrivnostno zganilo, njihovi sveti patroni – zavetniki, stoječi na oltarjih nekateri že stoletja, so zaslišali tihi glas: **gremo...**

Vedeli so, kaj jim je narediti, vedeli so za smer v noči za ljudi, ki je bila svetlošča božja za svetce in svetece, beedeče nad vasmi in župnijami. – V beltinski cerkvi se je dvignil z glavnega oltarja ogrski kralj sv. Ladislav na belem konju, v bojni opremi. V hipu je bil pred cerkvenim vhodom, ni čutil ne mraza ne teme, saj je bil odrešeni duh v božji večni milosti. Samo vrgel je pogled na grad, kjer je grofico, svetno patrono cerkve, prešinil neznan nemir. Že je ošinil sv. Pantelejmona na vrhu beneškega stebra in sv. Avguština nad stranskim vhodom

cerkve, nato pa z mečem v počastitev višjega zamahnil proti Dokležovju, odkoder je že spešil semkaj sv. Števan, prvi kralj ogrski, ustanovitelj države in pokristjanjevalec. Ladislav se je pognal proti Soboti – ustanovil je 1094 zagrebško škofijo, v katero so prišle tudi prekmurske župnije, zato si je lastil nad njimi posebno pokroviteljstvo. Ko sta se s Števanom za megnjenje srečala, sta si le zašepetala in nadaljevala vsak v svoji smeri.

Sv. Števan je le milostno pogledal beltinsko cerkev, ki je toliko večja in lepša od njegove, ki so ga postavili tja k Muri na rob države... Že se je priklonil sv. Trojici v Odrancih, pa pokleknil pred sv. Križem v Črensovcih, kjer se mu je pridružil sv. Florijan iz Žižkov, nato pa sta švignila mimo Hotize, kjer sta že čakala sv. Peter in Pavel. Kot misel naglo so bili skoz Lakoša pred sv. Katarino v Lendavi, se ji kot stari svetiци poklonili in prav tako sv. Trojici v Goricah, potem se pa obrnili skoz Radmožance v Dobrovnik, kjer jih je sprejel sv. Jakob z romarsko palico – pa so bili že Pod logom pri Mariji Vnebovzeti v Turnišću, kjer je čakal tudi sv. Anton. Vstopili so za megnjenje v staro cerkev, da so se poklonili stoletnim zidinam in stenskim podobam – takrat še delno navadnim smrtnikom nevidne pod streho – iz ogrske zgodovine, ki kažejo tudi sv. Ladislava. Pred glavnim oltarjem, ki je za hip zablestel v nadzemski svetlobi, so se spoštljivo nanizili pred Njo, ki so jo naprosili, naj se jim pridruži.

Ko so se patroni lendavske dekanije dvignili proti Strehovcem, kjer jih je počakal sv. Vid iz kapelice v goricah, je soboška skupina zavetnikov pod Ladislavovim vodstvom že premerila pot od Sobote, kjer je sv. Mikloš zapustil svoje večstoletno svetišče in tam je bil že martjanski sv. Martin... Ko je ta zapustil Plečnikov beli oltar, je martjanskega župnika čudno zbudlo pri srcu in spomnil se je na bogojanskega soseda, svojega najboljšega prijatelja Ivana... »Ja – ka je tou zdaj?« so se začudile njegove rjave hrvaške oči, ko je zastrmel proti častljivim šeststoletnim zidovom ob starih, košatih kostanjih.

Tedaj se je skupina ravenskih sveteev že poklonila sv. Duhu v Satahovecih, šinila mimo sv. Gertrude v Veščici do sv. Jožefa na Cankovi. Ko so mu izkazali dolžno čast, so v preletu za hip pozdravili Marijino rojstvo na Tišini in že so bili pred sv. Jeleno na Pertoči, ki se jim je dostojanstveno pridružila. Samo pozdrav Nedeži, Mikloš je pokimal dolenski cerkvi, kjer je bil tudi on zavetnik; ko so se priklonili Vnebovzeti pri Gradu, sta bila že tam sv. Kozma in Damijan, sv. Martin je pokimal proti Martinju, zažarelo je v markovski cerkvi in v vseh okoliških podružnicah, oni so pa že vzeli medse sv. Jurija v Rogaševcih in se že spustili mimo sv. Sebeščana z njim do sv. Bedenika, kjer se jim je pridružil sveti opat. V hipu so bili mimo starodavne selanske kapele skoz Vučo gomilo in že se je v snežnem viharju zablestel pred njimi beli okrogli stolp bogojanske cerkve, obsijan od rahle nadzemske svetlobe, ki jih je privedla do cerkve. Spustili so se v staro cerkev, ki je sedaj preddverje nove, da so počastili starodavne, še nikomur znane zidove svetišča, zakopane v zemlji, postavljene v prvih časih krščanstva na teh tleh. Da bi počastili pravadni vhod v cerkev s šilastim obokom pod stolpom in edinim ohranjenim opornikom ob njem, vse iz gotskega srednjega veka...

Prav tisto uro je bogojanski plivānuš Ivan Baša sedel s kaplanom in mačeho, ki ga je vzredila, pri petkovi večerji, ko so čudežni gostje zaplaval v cerkev, kjer je skoro četrto stoletja pot potih vsako nedeljo v ozkem starem svetišču, ki so mu v zadnjih letih z njegovim trudom in po zamisli velikega Mojstra dozidali novo svetišče, da je s svojo belino sijalo s hriba nad vasjo daleč naokoli – tedaj ga je stisnilo in zbudlo pri srcu, roka je izpustila vilice in glava mu je omahnila na mizo. Kaplan Janko je prestrašeno skočil k njemu in tedaj so iz sosednje kuhinje

priskočili tudi domači ter ga skušali dvigniti. Župnik je ob prvi bolečini zaslišal šumenje v glavi: **pridi...** Videl je mnogo smrti v svojem duhovniškem življenju in ko je v zadnjih letih njegova bolezen vse bolj napredovala, da se je že težko pregibal, je stalno mislil na navzočnost konca in na odhod v večnost. Tega se je zavedel sedaj, ko so ga dvignili in nesli v sobo na posteljo. V glavi mu je zašume psalm, ki ga je nešteto krat pel med sprevajanjem mrtvih na pokopališče in katerega napev je bil vselej enako ganljivo pretresljiv v svoji skrivnostno mogočni latinščini, v kateri so se menjavali svetli e-ji in i-ji s temnimi o-ji in u-ji:

Circumdedederunt me gemitus mortis, dolores inferni, circumdedederunt me... Čudovito se je dvigala in padala koralna melodija:

Obdalo me je smrtno stokanje, bolečine podzemlja so me zajele.

Ko so ga položili na ležišče, je kaplan odhitel v cerkev po popotnico, domači so bolnika močili s kisom in začeli moliti molitve za umirajoče. Župnik se je zdaj bolj zdaj manj jasno zavedel svojega stanja, v spomin so mu vstajale besede iz psalmov, iz obrednih molitev in pesmi. Ko je vzdihoval: o, Gospod... Jezus moj, se mu je za nekaj mgnjenj zasvetilo in zazvenelo iz daljave časov, ko je pel s svojim čudovitim baritonom in posluhom ob blagoslavljanju velikonočne sveče in vode: *Exsultet iam angelica turba coelorum...* Veseli se zdaj, nebeška množica angelov... In še: *Hae-e-e-c nox e-est...* To je noč... Padel je v onstransko zamaknjenje doslej neslišanih glasov in neznane svetlobe...

Ko je kaplan vstopil v cerkev, je bolj začutil kot zagledal rahlo, komaj zaznavno svetlobo po vseh stenah, plavajočo od oltarja v sredino cerkve. Večna luč je v njej komaj vidno drgetala – Kaplan Janko, jeruzalemski romar – zato mu je njegov župnik vzdol hudomušno: naš hadži – ni bil boječ človek, saj se je spuščal s kolesom od stopnic pod župniščem na cesto z rokami, prekrizanimi na prsih, da je vse obhajala mrščavica – toda sedaj se je zdrznil in pogledoval levo, desno, šel počasi proti oltarju, slišal komaj zaznaven šepet... »Župnik umirajo, pa sem živčen,« je pomislil in stopil pogumno naprej. Poveljučana telesa svetcev in svetic v novi cerkvi pa so jasno slišala glasove, ki so se nabirali stoletja v stari in zadnja leta v novi cerkvi in molčali doslej kakor okameneli: Gospodne smiluj se... Sveta Divic Divica, molí Bogá za nas – Světi Ivan krstiteo – Světi Peter – Světi Paveo – Světi Jakob – Světi Lukač – Světi Fabján i Šebján – Světi Kozma i Damján – Světi Gervázi i Protázi...

Ko je kaplan pokleknil pred odprtim tabernakljem in se napótil z Najsvetejšim po cerkvi proti izhodu, je nevidna svetloba še bolj zablestela in poveljučani svetniki in sveticе so ga spremljali proti župnišču. Ko je sobrat podělil umirajočemu svestvo in ga mazilil, so poveljučani glasovi cerkvenih zavetnikov pričali Gospodu: pri nas je krstil... pri nas je tisoče spovedal... pri nas je tisoče obhajal... stotine je povezal v hižni zakon... tisoče je pokopal... in pridigal in učil...

Telo je sahnilo v nezavest, v šumotu neslišanih glasov je duša smrtnika živela novi svetlobi naproti, ki je rastle in rastle, ko se ji je dozdevalo, da sliši Glas: ...pridi...

Legenda o grački Mariji

Rezbar Mihael je bil že nekaj dni slabe volje. Pa ne zaradi vročine, ki je že nekaj tednov pritiskala na zemljo in hromila ljudi tako v gradu kakor v vasi. Tudi ne zaradi otrok, ki so kar naprej kričali in delali hrup na velikem, spodnjem delu grajskega dvorišča. Slabe volje je bil zaradi svojega dela, ki mu ni in ni šlo izpod rok. Že dober mesec dni je preživel pod streho tega ogromnega gradu na vzpetini sredi goriških gozdov, a svojega dela še niti ni prav začel. Postajal je vse bolj razdražen in njegovi pomočniki so se ga začeli izogibati. Sicer pa so oni svoje delo že zdavnaj opravili. Priskrbeli so les, izdelali oltar, izrezljali okraske, kakor je naročil mojster. Sedaj so čakali le še njega, rezbarja Mihaela, da izrezlja Marijin kip. Pomočniki, bili so trije, so čas zapravljali z raznimi igrami, ob dobri hrani in pijači, pa na lovu z grajsko gospodo.

Rezbar Mihael, nekaj čez štirideset let je imel, pa je postajal vse bolj nemiren. Vse bliže je bil praznik Marije Vnebovzete, ko naj bi na novem oltarju v župnijski cerkvi spodaj v dolini že stal njegov kip Marije Vnebovzete.

»Kako gre danes, mojster?« se je pri vratih oglasil grajski hlapec, že sivolasi mož Andrej. Edino on je smel vstopiti v njegovo delavnico. In pa seveda grajska gospoda. Ta pa je prihajala le prve dni, ko je mojster ustvarjal čudovite podobe, ki so zdaj slonele ob steni. Odkar pa se je Mihael zaman ukvarjal s kipom Marije Vnebovzete, grajske gospode več ni bilo blizu.

Mihael je strmel v kos lesa in hlapcu Andreju ni odgovoril.

»Kar začnite, mojster, morda se bo tokrat posrečilo.«

»To je že šesti kos lesa. Šesti kos lesa. Kos mrtvega lesa. Ne vidim v njem Marijine podobe. Zmeraj sem v kosu lesa videl podobo tiste osebe, ki sem jo hotel ustvariti. Sedaj ne vidim. Niti v tem, šestem kosu lesa ne.« Mojster je strmel v kos lesa pred seboj, si z desnico mršil gosto brado, nato pa se naglo obrnil k Andreju, kakor da bi se prebudil iz morečega spanca. »Kaj pa pravijo v gradu?«

»Hm, pravijo... Kaj pa jaz vem! Sem le neznoten hlapec in ne hodim med gospodo.«

»Nekaj pa vseeno veste. Saj ste hoteli nekaj povedati. Kar mirno povejte, bom tudi to prenesel, saj slutim, da niso preveč zadovoljni z menoj.«

Andreju je postalo žal, da je tako nerodno začel pogovor, saj ga je hotel opogumiti. Zal mu je bilo, da je sploh stopil v ta hladni prostor v pritličju gradu. Ne bi rad prizadel mojstra, ki se mu je zares smilil.

»No, pravijo, tako sem slišal, pravijo, da sploh niste umetnik, da vam gre le za denar. Pravijo tudi, da ne morete izdelati Marijinega kipa zato, ker ste se hudo pregrešili. V vsakem primeru pa vas mislijo v kratkem nagnati z gradu.«

Bolečina v srcu se je razlila na rezbarjev obraz. Kaj takega pa vseeno ni pričakoval.

»Ampak, veste, mojster, jaz jim ne verjamem. Prepričan sem, da ste zares umetnik in da boste Marijin kip kinalu izrezljali.«

Hlapec Andrej je pokazal na reliefne podobe, ki so čakale, da jih nemestijo na dveh straneh oltarja.

»Če ne bi bili umetnik, ali bi mogli ustvariti take lepe podobe? Poglejte, tisti angel, ki pozdravlja Marijo, je kakor živ. Skoraj bi slišal besede, ki ste jih zapisali na trak v njegovih rokah. Mojster, preberite mi jih.«

»Ave, Maria, gratia plena.«

»Hvala, mojster. Vem, to so svete besede, čeprav jih ne razumem. A kdor piše svete besede, ne more nositi v sebi greha. Mojster, gospoda velikokrat krivično sodi. Prepustite sodbo Najvišjemu. In zaupajte v Marijino pomoč.«

Hlapec je še dalje opisoval izrezljane podobe: Marijino srečanje z Elizabeto, Jezusovo rojstvo, Poklon svetih treh kraljev. Vse te podobe mu je mojster že večkrat razložil, mu opisal vsako osebo in zdaj je hlapec obnavljal to, kar mu je povedal mojster sam. A Mihael ga več ni slišal.

»Zaupajte v Marijino pomoč. To mi manjka. To je rešitev. Ta preprosti mož ve več kakor jaz, ki sem prepotoval mnoge dežele, srečaval znane mojstre, umetnike, ki sem ustvaril že veliko slavnih del. Da, bil sem slep. Zdaj vem: zaupati moram v Marijino pomoč.«

Rezbar Mihael je namreč hotel ustvariti podobo Marije Vnebovzete, ki bo nekaj izrednega, nadzemskega, ki bo povzdignila njegovo ime. Ko je ustvaril podobe na krilih velikega oltarja, se je lotil glavnega dela. A navdiha ni bilo. In si je rekel:

»Poiskal bom najlepšo žensko in po njeni podobi ustvaril kip Marije Vnebovzete.«

Najprej je začel oprezati za grajskimi gospodičnami. Sprehajal se je po parku med platanami, rdečimi bukvami, tulipanovci, cedrami in drugimi drevesi. Posedal je na klopih ob dveh ribnikih in cvetličnem vrtu. Opazoval je grajske gospodične, ki so se sprehajale med urejenimi gredicami ali pa posedale na terasi, s katere je bil lep pogled na cerkev in na koč v dolini. A kljub lepim oblekam in lišpu rezbar Mihael ni dobil navdiha za Marijin kip. Nekaj časa je omahoval, nato pa se odpravil v vas, da bi tam srečal najlepšo žensko. Ni mu samo enkrat srce vzdrtelo.

»Te oči, morje in nebo sta v njih. In vse zvezde neba odsevajo v njih. A kaj, ko so opojne le oči.« In je šel dalje med kočami, s slamo kritimi, v zelenje sadnega drevja skritimi.

»Oh, ustnice! Božanski opoj! Enkratna, neponovljiva stvaritev. Blagor človeku, ki ga poljublja.« A v rezbarja so zrle oči, motne in brez življenja. »Kakor, da zrem v mlakužo na cesti,« je mrmral rezbar in šel dalje.

»Lica, mehka kakor blazina, okrogla kakor polna luna, sanjska kakor meglica, vabljava kakor kos pečenega kruha. Ta lica bom ponesel s sabo. Toda telo se ne ujema z lepim obrazom. Ne, telesa pa ni prejela v dar od Stvarnika. Toda lica, oh, škoda!«

Tako so minevali vroči julijski dnevi. V nenehnem iskanju, v nemiru, v napetem pričakovanju. A rezbarju Mihaelu se sreča ni nasmehnila.

»Najlepše ženske Bog še ni ustvaril,« mu je kljuvalo v glavi, ko se je vračal s svojih pohajkovanj.

Po zadnjem obisku hlapca Andreja pa se mu je posvetilo. »Najlepšo ženo je Bog že zdavnaj ustvaril. Ime ji je Devica Marija. Njena lepota je skrita telesnim očem. Vem, kaj moram storiti.«

Sonce je razlivalo svojo luč z najvišje točke neba, ko je rezbar Mihael zapustil grad. V njegovi delavnici je bil prijeten hlad, zunaj pa je zrak kar trepetal od vročine. Pohitel je skozi park in se spustil po kamniti poti proti cerkvi. Sprejela ga je s prijetnim hladom. Sedel je na klopi pri vratih in pogled mu je po ravnem lesenem stropu zdrsel v prezbiterij, do oltarja.

»Oltar Marije Vnebovzete, a brez Marije. Vse je že izdelano, res, pomočniki so se potrudili. Manjka le Marijina podoba. In groza: čez dva ni bo praznik Marije Vnebovzete. Prišli bodo romarji, a na oltarju ne bo Marije. Toda kako je že rekel hlapec Andrej: 'Zaupajte v Marijino pomoč.' Marija! Kako naj še upam, ko je vse zaman, ko ni nobenega žarka z neba.«

Še je rezbar Mihael razmišljal, obupaval in molil.

»Presveta Devica Marija, razjasni svoj obraz nad mano. Usmili se me, ne daj mi videti temnih grajskih ječ.«

Tedaj je v daljavi votlo zabobnelo. Rezbar Mihael je planil iz cerkve. Iz babjega kota so se valili temni oblaki, iz katerih so švigale strele. Mihael je pohitel proti gradu. Za njim se je pripodil veter, hladen, kakor da bi božal snežena polja. Oblaki so vse bolj silili na odprto nebo in sonce se jim je že zdavnaj umaknilo.

Mihael je srečal ženo, ki je z motiko na rami hitela mimo njega. Slišal je njeno polglasno molitev: »Presveta Devica Marija, varuj nas toče, reši nas.«

Oblaki pa so vse bolj grozili. Bobnelo je, renčalo in piskalo, kakor da se strašna zver pelje čez nebo.

V nizki hiši je bila zbrana družina. Visoko pod nebo je kipela molitev: »Devica Marija, varuj naše njive, ne daj, da nam toča vse pobije.«

Koruza se je priklanjala v viharju, fižol se je z oporami vred prevračal, zelena jabolka so padala v travo. Grozeč oblak je bil že nad vasjo. Zdaj, zdaj se bo usula toča. Med razleganjem groma in sikanjem strele so iz prestrašenih src prihajali obupni klici: »Presveta božja Mati, usmili se nas, reši nas toče!«

Ni bilo hiše v vsej vasi, ni bilo človeka, ki ne bi klical Marije na pomoč.

Tedaj je zabobnelo, udarilo, hiše so se zamajale, zemlja se je stresla, kakor da bi ogromna skala padla na zemljo. Grmenje je ponehalo, bliski so se izdivjali, vetru so pošle moči. Blag, rahel dež je namakal zemljo. Tema se je razblinjala, vse več svetlobe je prodiralo skozi oblake. Največ svetlobe pa je padalo na travnik ob cerkvi. Toda ta svetloba ni padala od zgoraj, ampak je vrela, se razlivala s travnika samega. To je bila nenavadna svetloba, blaga, topla, vabljiva. Ljudje so drug za drugim zapuščali svoje koč. Čudežna moč jih je vabila na travnik ob cerkvi.

»Prikazen!«

»Ledena skala je padla na zemljo.«

»Čudež. Ljudje božji, Devica Marija je zbrala vse zrna toče v ta kos ledu.«

»Da, božja Mati nas je rešila.«

»Saj to ni kos ledu. Ljudje, pogledjte, Devica Marija se blešči v njem.«

In že je bil travnik poln ljudi. V kosu ledu, ki je padel z neba, so se bleščale poteze najlepše žene, kar jih je Bog kdaj ustvaril. Ljudje so v njej prepoznavali Devico Marijo, njihovo ljubečo mater, ki jih je rešila pogubne toče.

»Naj bo zmeraj hvaljena presveta Devica Marija. Naj najde prijeten dom v naši cerkvi, naj bo češčena po naših domovih, naj jo slavijo vsa srca na tej naši gorički zemlji.«

Čez travnik je s počasnimi koraki, prevzet od čudežne svetlobe, stopal rezbar Mihael. Hlapec Andrej je bil prihitel k njemu, ga vlekel za roko in razburjen vzklikal: »Čudež, pravim vam, mojster, čudež. Zgodil se je čudež. Pridite pogledat. Mati božja je med nami. Rekel sem vam, zaupajte.«

Rezbar Mihael se je bližal velikemu kosu ledu. Široko so bile odprte njegove oči. Ljudje so se mu spoštljivo umikali.

»Da, to je podoba najlepše žene. Nebo me je obdarilo. Hvala ti, presveta božja Mati.«

Pokleknil je na mokro zemljo, sklenil roke v molitev in vzkliknil: »Hvala in čast ti, presveta Devica Marija!«

Nato je vstal in kakor mladenič stekel proti gradu nad cerkvijo. Pograbil je orodje in se lotil kosa lesa, ki je že dva tedna čakal sredi delavnice. Žagal je,

sekal, rezal, dolbel, da še nikoli tako. Ni čutil ne utrujenosti, ne lakote, ne žeje. Ni videl hlapca Andreja, ki je na večer vstopil in napravil luč.

Na travniku ob cerkvi je izginjal kos ledu s podobo Device Marije. Podoba ni izginjala. Selila se je v kos lesa, kakor ga je oblikoval rezbar Mihael. Delal je vso noč in ves dan, nepretrgoma, brez počitka. Pred sabo je videl le podobo najlepše žene, podobo Marije Vnebovzete in roke so kar same sledile tem potezam. Zvečer je bil izdelek končan. Rezbar Mihael ga je ves srečen pobožal z očmi.

»Da, to je najlepša žena. Devica Marija z Jezusom v naročju. Bodi čiščena vekomaj.«

Na praznik Marije Vnebovzete je bilo v graški cerkvi slovesno. Že od ranega jutra so prihajali ljudje v dolino pod gradom. Skoraj iz vseh krajev Goriškega so hiteli ljudje k Mariji Vnebovzeti. Dolge vrste so se vile po poteh proti cerkvi. Kako bi se mogli izogniti tej poti! Kako ne bi pokleknili pred Marijo Vnebovzeto, njihovo rešiteljico, dobro nebeško materjo! Vsa je v zlatu, v sami nebeški svetlobi. Z desnico drži Jezusa za roko in ljudje čutijo: tako drži Marija za roko tudi mene. Marija me varuje, Marija me vodi, Marija mi podarja Jezusa. Mariji lahko zaupam.

Vse do poznega popoldneva so odmevale pesmi in kipele molitve pod nebo.

Spredaj, tik pred oltarjem sta ves čas klečala dva moža. Sivolasi grajski hlapec Andrej in presrečni rezbar Mihael.

»Hvala ti, presveta Devica Marija, da si uslišala gorečo molitev preprostih ljudi in tudi mojo nevedno molitev. Dala si mi videti svojo podobo in zdaj bo za zmeraj ostala v mojem srcu. Marija, nikoli te ne bom pozabil! Nikoli se ne bom ločil od tebe!«

Marija pa še zmeraj sedi na svojem prestolu v graški cerkvi. Njene oči, najlepše oči na svetu, ljubeče gledajo vse, ki prihajajo pred njo in pred njenega Sina. Njen obraz, najlepši obraz žari v nadzemski lepoti in prebuja hrepenenje po večnosti. Njene roke, najlepše roke na svetu, objemajo Jezusa in ga ponujajo vsakemu otroku, vsakemu fantu, vsakemu dekletu, vsaki ženi, vsakemu možu, vsakemu človeku tega sveta. Njene ustnice, najlepše ustnice na svetu, brez besede govorijo: Moja duša poveljuje Gospoda.

Kakor nekoč rezbar Mihael tako vsak hvaležen otrok nebeške matere Marije, pobožno pritrjuje: »Moja tudi. Da, Marija Vnebovzeta, tudi moja duša poveljuje Gospoda. Zdaj in vekomaj. Amen.«

Čas je celil rane

(Odlomki iz neobjavljenega romana)

To je zgodba o Jožetu Šadlu, mojem rojaku iz Amerike. Na orumenelih listih in lističih je zapisana njegova življenjska pot. Njegova roka tresoča se roka je pisala tiste stavke, preproste, raztrgane, izbrisane, včasih komaj razumljive. Z drobno vrstico so listi povezani v sveženj. To je pot pregnanca iz rodnega Prekmurja. Uredil si je življenje v daljni Kaliforniji, potem ko domovina ni potrebovala njegovih ustvarjalnih in delovnih možganov. Sedaj se njegov življenjski lok naglo sklepa, le spomini so včasih neizprosni.

Romansirana zgodba o Jožetu Šadlu je napisana v prvi osebi. Dogodki si vrstijo, kakor jih je bilo pač mogoče razbrati iz orumenelih dnevniških zapiskov ali jih dopolniti s pojasnili iz ustreznih virov, ki pregledno odstirajo tančico s političnega in kulturnega dogajanja v naših povojnih letih. Tudi domišljajska poetičnost vstopa v pripoved, vendar ne na škodo resnične zgodbe Jožeta Šadla.

... Čas nikoli ne zaceli vseh ran,
kdo more zabrisati spomin!«

Zakaj se ne morem iztrgati iz zemlje, od koder sem prišel pred davnimi desetletji? Kot davno davni sen je tisti košček prekmurske ravni, borna hišica na tjeji v verigi drugih cimprov. Kaj pa imam naposled od vsega tistega, kar sta si z žulji pridelala oče in mati? Pozabljeno naj bo!

Sto in tisočkrat sem si to že zabijal v glavo, a prav tolikokrat se mi je znova vrnilo, vsakokrat z večjo silo.

Šadlov Jožek, odpiši to žalostno zgodbo, pozabi in ne vračaj se ne k Muri, ne na Goričko, ne v zapore v Kijevo pri Beogradu, v Kočevsko Reko, v Maribor.

Nikar v tiste sledi. Kot razbeljeno železo se je zarezalo vame hrepenenje in iskanje davnih dni. Odganjal sem jih. Spet so prišli. Rotil sem jih: Za božjo voljo, pustite me, izganca, siroto, cigana, berača! Naj živim v miru na tem velikem in prostranem kalifornijskem svetu, kjer so moji žulji, moja svoboda, moj edini resničen dom.

Kje so zdaj moji rodni Ivanci? Pol stoletja že mineva od tistih davnih časov mojega otroštva.

Vidim se kot otroka. Zjutraj vstajam bos, nebogljien, lačen. Mati so že pomolzli staro Šeko. Za zajtrk so poskrbeli mati. Šalico mleka in droben košček kruha, včasih pa tudi koruzne žgance. Lepo dišijo, z mize se iz sklede kadi. Ko bi mogel zajeti z veliko žlico trikrat ali štirikrat. Tega ne smem storiti, saj so še drugi otroci, sestre in bratje, ki imajo tudi velike oči; morebiti so celo večje od mojih.

Vidim se preprostega kmečkega fanta. Zaradi ljubega kruhka, zaradi večje mere koruznih žgancev – in če le mogoče boljše zabeljenih kot so to naša mati storili – sem zgodaj sanjal o velikem svobodnem svetu onstran morij. Iz tega fanta še

nekaj bo, je govoril sosedov Pišta. Svojim me je dajal za vzor. Rad sem posedal pri njem. Ob večerih mi je govoril o svojih doživetjih na ruski fronti, o ledeno hladnih mesecih v Sibiriji, o divjem neznanem svetu v centralni Aziji, kjer je kot ujetnik delal tlako za leta bojevanja, v katera ni hotel sam, temveč so ga pritislili drugi. Pišta je imel na podstrešju kopice Mohorjevih knjig. Posojal mi jih je.

Noro sem jih bral, dokler jih nisem vseh prebral. Pišta mi je veliko pripovedoval tudi o značaju, življenju in delu ruskih in azijskih kmetov. Modrovala sva večer za večerom ter vse ponovno primerjala s svetom in ljudmi, ki sem jih odkrival v Mohorjevih knjigah, z našimi kmeti ter razmerami doma. Spraševal sem in spraševal, včasih pozno v noč. Sosed je znal ugoditi moji radovednosti.

Potem so prišla tista burna, čudna, dejal bi nesmiselna povojna leta, ki so me kot mnoge druge zanesla iz zatišja domačega kraja v Francijo in v prostranstvo Amerike. Oči so se mi odpirale že na francoskem posestvu. Primerjal sem tistega z našim kmetom. Z nekaj več izkušenj sem se vrnil na domačo kmetijo. S pametjo in izkušnjami francoskega kmeta. V srcu mlad. S polno mero ustvarjalne moči. Z vero v lepše čase. Z ljubeznijo do domače grude in do naših ljudi. Delal sem in načrtoval. Garal od zjutraj do večera.

Zdaj sem strt pod težo let. Preveč je bilo trpljenja. Lesk mesečine v mojem jezeru. Zavito je v svoj nočni molk, a vendar se mi tako močno dozdeva, da se mi iz nje rahlo smeje Mura, najlepša reka moje mladosti.

Na dometu kamna je hišica – kot iz pravljice. V njej je Rozika, moja zvesta spremljevalka. Skupaj sva prenašala vse dobro in hudo, ki nama je prišlo naproti. Včerajšnji dan bo nepozaben: enajst vnukov se je podilo tod. Igrali so se. Peli so angleške pesmi. Midva z Roziko sva jim odpevala pesmi iz starega kraja. Le pojdi Marija z mano na nouvi moj dom... Nede mi več rastla travica zelena, kje se mi je šetala ljubica ljubljena... Po lougi lejče, po lougi lejče, edna mlada žunica... Mati so peli včasih ob večerih za pečjo in oča so basirali, sosedov Pišta me je naučil še kakšno rusko pesem. Zdaj bi je več ne znal ponoviti.

*

Ne vem natančno kateri dan, vem pa, da je bilo nekako sredi februarja, v letu 1948. Kardelj je govoril po radiu. Dan po tistem sta prišla k meni v mlin, v Genterovce dva civilista, oborožena z brzostrelkami v spremstvu dveh udbašev.

Malo snega je bilo. Prišla je ta čudna družčina ob desetih dopoldan. Prva dva sta imela ruske brzostrelke, oblečena sta bila v vojaške obleke; dva sta bila brez orožja, v civilnih oblekah. Ko so stopili skozi hišna vrata, je eden izmed njih vprašal: Kdo je tu hišni gospodar? Vprašal sem v trenutku: Kaj neki želite? Takoj nam pokaži blagajno. Čutil sem, da se jim ne bom mogel upreti, zato sem jih vodil v tisti del mlina, kjer je bila na skrivnem železna blagajna – kajpada zapečaten. Denar sem imel shranjen kar v mlinu, ker še takrat niso poslovale banke.

Mlin ni bil moja last, pač pa sem imel pogodbo z lastniki mlina, ki so ga prodajali. Tem lastnikom sem letno dajal do 15 ton žitaric. Pisne pogodbe o prodaji mlina pa nismo naredili, tako se nam je namreč zdelo mnogo varnejše v tistih okoliščinah.

Ob prihodu omenjene družčine sem moral sklicati vse delavce, medtem ko so čudni gostje štiri ure delali inventuro, potem so mlin zapečatili, mene pa odpeljali v okrajni zapor v Soboto. Šele tretji dan po aretaciji je moja žena zvedela zame.

Mlin je bil šest kilometrov oddaljen od Lendave, v naselju, imenovanem Genterovci. Eden izmed te družčine mi je zapovedal, naj zberem vse, ki so se v tistem trenutku znašli v mlinu, delavce in prišleke. Ukazali so tudi, naj takoj mlin zaustavim. To je bil parni mlin, ki ga je poganjala ogromna peč na premog. Ta mlin je imel zmogljivost 18 ton v 24 urah. Mlin je mlel koruzo, pšenico in proso. Iz prosa smo izdelovali proseno kašo. Ti ljudje, delavci, so se morali – na ukaz – postaviti v vrsto pred mlinom. Eden izmed nadzornih je popisal vsa imena delavcev. Jaz sem jim moral povedati, kdo da je blagovni knjigovodja. Rekel sem: Tisti prvi v vrsti. Bil je možak visok, precej čokat, z lasmi nazaj počesanimi.

»Kakšno je blagovno stanje?« so silili vanj.

Ob strani so bili kupi vreč; druga na drugi, v njih pa je bila pšenica, žito, koruzo, proso. On je moral prepoznati blagovno stanje tega mlina. Eden od civilistov je vse zapisoval. Dolgo je vse to trajalo, približno tri ure. Vse so pustili

potem na miru, le mene so vklenjenega odpeljali iz mlina; bilo mi je nerodno, če bi moral kam iti, ko pa sem bil tako smešen v delavski obleki. Ves bel sem bil od moke. Star mlin je bil in ves zaprašen od bele moke. Vsi drugi so bili prosti. Lahko so šli domov, le mene so vklenjenega odpeljali z marico, ne da bi smel pred tem sporočiti svoji ženi, ki je bila le sedemnajst kilometrov v stran od mlina. Ona je bila v vasi Ivanci. Mene so odpeljali v soboški zapor, ne da bi mi sploh kaj rekli, zakaj so to storili in česa me dolžijo. Strah so mi vtepli v kosti. Kako bi si upal izustiti eno samo besedo. Obtožen sem bil, zaman bi jih spraševal. Zakaj, kje, zaradi česa... Najprej si nisem upal spraševati, kaj vendar počno z mano, ko natančno vem, da ničesar ne prikrivam. Vklenjenega so me prepeljali na zaslisanje v Soboto. Prekmurje je imelo takrat blizu sto tisoč prebivalcev, na dan moje aretacije so v zapor pripeljali 28 ljudi z isto motivacijo.

Ko sem prišel nazadnje v tisto temnico, zares nisem vedel, zakaj neki so me pripeljali tja. Presenečen sem zrl v svoje predhodnike v tistem čudnem prostoru. Večino mlinarjev so zasliševali; od doma so jih spodili v preiskovalni zapor. Tudi drugi mlinarji niso ničesar vedeli o tem, kaj se z njimi dogaja. Kardelj je namreč rekel v svojem radijskem nastopu, da mora biti izgnan sleherni, ki ima pri svojem podjetju zaposlenih vsaj pet ljudi. Jaz sem imel trinajst delavcev, zato sem se moral posebej prijaviti, da sem potem postal javni zapornik. Kardeljev ukaz je bil, da morajo odvzeti vse nepremičnine tistim, ki imajo zaposlenih več kot pet delavcev; torej podržaviti in razlastiti.

Imel sem zares odlične delavce, ki so znali delati tudi ves dan in vso noč. S konji smo vozili premog iz Hrvaške, iz Murskega Središča; veliko smo ga potrebovali za obratovanje mlina. Dnevno smo porabili do štiri tone premoga, poleg tega pa še dva kubika drv za boljšo vleko. Štirje ljudje in po dva para konj so se pri tem delu neprestano menjavali. Pot je bila vsekakor naporna in dolga, od mlina do Središča trinajst kilometrov.

Sedaj sem tu. V temnici. Čemu vendar? Česa naj me dolžijo, kaj sem zakrivil? Da sem anglofil, je bila prva obtožba, se pravi izkoriščevalec delovnega ljudstva. Kaj naj to pomeni? V sebi sem urejeval misli, ne da bi natančno vedel, kaj pravzaprav to pomeni in kaj sem vendar hudega storil. Kaj vendar pomeni biti anglofil? Kapitalist si, kaj se sprenevedaš? Gnili izkoriščevalec delovnega ljudstva? Koga sem vendar opeharil? Novo hišo imaš, v mlinu zaposluješ trinajst ljudi – in jih izkoriščaš? Trdo sem garal v Franciji od leta 1934 do 1939. S svojimi žulji sem si prigaral denar, da sem lahko že trindvajsetleten gradil hišo, da smo lahko iz revne bajte prišli pod spodobno streho. Bil sem sezonski delavec. Kdor je okusil tu grenki kruh, ve kaj to pomeni. Delno sem odkupil mlin in do junija bi ga moral izplačati. Vse doslej sem trdo delal, le kako morem potem biti izkoriščevalec?

Vedi se spodobno, ne jezika, ker te vsaka beseda le še bolj obremenjuje. Bolj boš tiho, boljše zate. Kajti mi vse vemo. Mnogo več kot ti sam o sebi. Gotovo pa je vsaj to, da mi vemo o tebi mnogo več kot ti o nas. Mi smo zakon. Mi smo prihodnost. Mi smo oblast. In kazen zate in za vse anglofile.

Devet črnih mesecev izpraševanj, ponavljanih do onemoglosti. Meseči preiskav, obtoževanj zaradi nekega nerazumljivega, anglofilstva in izkoriščevanja. Vse mi je bilo tuje, s čimer so me bremenili. Sleherni dan se je ta preiskovalna zgodba ponavljala, v slehernem trenutku dneva in noči sem moral na ukaz, na zatožno klop; sedaj v dopoldanskih, popoldanskih, večernih urah, pogosto pa tudi opolnoči. Vselej so si izmislili kaj novega ter mi prilepljali; hoteli so me za vsako ceno spraviti v nekakšno zvezo s tujino, s prijatelji, znanci. Česa vse me niso dolžili! Vsi moji sorodniki, prijatelji, znanci – še imen vseh nisem poznal –

so občutili težko roko preiskovalcev, tistih mož, ki so kar na lepem prišli s črnim avtomobilom, bili najprej prijazni, potem pa vedno bolj temni, skrivnostni, nasilni. Iskali so pri njih dolarje, zlato, marke, dokumente, pisma. Ničesar niso odkrili, ker ničesar niso mogli odkriti.

Potem je bila javna razprava in obsodba. Za vse so staknili kakšno obremenitev – za slednjega so jo imeli izdelano. Obsojeni smo bili: enega so zatolkli za petnajst, drugega za dvanajst, tretjega za devet, osem, pet... kakor se jim je zahotelo.

Ob javni razpravi sta mi na oči prišla tista dva udbovca, ki sta me »zasačila« v mlinu. Pomembno sta se sprehajala po sodnijski dvorani ter metala oči zdaj sem zdaj tja – potuhnjenca. Do konca sojenja sta merila dvoranski prostor. Prišel sem naposled na vrsto: Jožko Šadl, anglofil, izkoriščevalec delovnega ljudstva številka ena. Vaše pripombe? Vedel sem, da jim je vsaka beseda odveč in da nobena ne bo veljala v mojo obrambo. Kakor je bilo sklenjeno, tako se bo tudi uresničilo. Pa vendar sem spregovoril. Jaz da sem izkoriščevalec delovnega ljudstva? Vsaj tristo prič jih bom imel v trenutku, ki sem jim pomagal. Pokličite jih in povedali vam bodo, da sem praznil svoj žep, ko sem dajal zanje. Videl sem jih revne, obubožane, sestradane. Pomagal sem jim, ko bi lahko vse hranil zgolj zase, za svojo družino. Ne potrebujemo nobenih prič, mi vse vemo o tebi, bolj kot si ti misliš.

Obsodbe so izrekli osemintridesetim mlinarjem.

V sosednji sobi preiskovalnega zopora v Soboti je bil mlinar Lutar s Hodoša. Ko smo imeli enurni sprehod po dvorišču, Lutarja ni bilo. Zaman smo se spraševali, kam je izginil. Upravnik zopora je bil neki Brus iz Primorskega. Ta je dobro vedel, da me mnogi dobro poznajo in so mi sploh naklonjeni; bila sva si zaupljiva. Na listek sem napisal svojo prošnjo: Stopi v Soboto k Hujsu, mojemu prijatelju, ki te bo odpeljal v lendavske gorice k Trojaku, po mojem naročilu naj ti da 50 litrov muškata ter ga pripeljita v zapor. Trojak je imel namreč odlično vino, saj je bil znan kot najboljši vinogradnik.

Dogovorjeno, storjeno! Vino je prišlo v posebno sobo k pazniku. Ta nas je vsakokrat po pet častil z vinom. Pazniku in upravniku sem dal veliko donarja, da bi molčala. Imel sem ju v primežu. Od Brusa sem hotel zvedeti, kje je mlinar, ki ga kar ni hotelo biti na spregled. Od Hodoša so prihajali na obisk njegovi domači. Kam se je dal. Nihče ni vedel. Slutili smo, da je zbežal. Brusa sem prisilil, da nam je odkrito povedal. Odpeljala ga je udba neke noči.

Kaj se je z njim še zgodilo? Banditi so ga odpeljali do avstrijske meje in ga tam nekje ubili, da bi ustvarili vtis, kakor da so ga na begu ujeli. Z njim vred so ubili tudi šestnajstletnega sina. Domačini, ki človeka niso poznali, so ga blizu meje tudi morali pokopati. Taka je bila torej resnica o njem. Najprej so mu vse premoženje vzeli, zatem avtomobil, končno so mu vzeli tudi življenje, njemu in še sinu, da bi se jim kdaj morebiti ne maščeval.

Strah nam je prešel vsem v kosti. Vedeli smo, da nas bo verjetno kaj podobnega doletelo. Vprašanje je samo časa, kdaj nas bo doletela ista usoda.

Nekateri so bili v zaporu za melenkostne prekrške, dan na dan so jih vozili in zapori so se polnili. Marsikateri je pripovedoval, kako zunaj ljudje bežijo proti meji, komaj kateri pa mejo prestopi, ker je povsod mreža stražarjev in civilistov, ki prežijo nanje in jih ubijajo. Pustijo jih mrtve kar v gozdu ali na polju ali ob cesti. Moža so denimo odpeljali v zapor, žena z dvema otrokoma pa se je napotila čez mejo, saj so jim vse odvzeli in se nimajo s čim preživljati; onstran se bodo našli dobri ljudje in jim dali kruha; vse tri so pobili. Brez usmiljenja so pobijali

vse, kogar so odkrili v bližini meje. Ob pripovedih, ki so se širile od ust do ust, je vsem zastajal dah.

Nič ni pomagalo, da sem imel dobre zveze z Brusom, upravnikom zapora. Prvo in zadnjo besedo je imela udba. Zato je tudi upravnik imel vedno nad seboj nadzor te pošastne veselite. Bil je le njihovo slepo pokorno orodje. Delati je moral, kar so mu ukazali.

Prišel je tisti trenutek, ko so mi izrekli sodbo. Sodba je morala biti izrečena javno. Poslušali so jo, poleg moje žene, tudi moji prijatelji, nekateri znanci in sorodniki. Prišlo bi jih še veliko več, toda strah jih je bilo kakšnih posledic. Teža obremenitve je bila: Anglofil, izkoriščevalec ljudstva! Advokat je potem predlagal milostno sodbo, češ da krivičnega dejanja nisem kriv sam od sebe. Moj zagovornik je imel zame napisanih kar pet strani, za nekatere druge obtožence pa je bilo teh strani še mnogo več. Preden mi je sodnik izrekel obsodbo, me je še vprašal, kaj mislim o obtožnici? Povedal sem mu, kakor sem tudi mislil. »Ne čutim se prav nič krivega!« Da sem si drznil! »Hočem pravično sodbo, nikakršne milostne sodbe. Kajti vse je neresnično, česar me dolžite!« Po prvi varianti so mi izrekli tri leta zapora. Ko pa sem se drznil ugovarjati, so me zašili z devetimi leti zapora, z izgubo državljskih pravic ter z zaplenbo vsega premoženja. Mlin je kajpada bil vse moje premoženje. Občutil sem na svoji koži, kaj pomeni živeti v nepravni državi, v kateri policija, udba, sodniki v imenu oblasti nosijo zakone v svojem žepu.

J. Ftičar

Valovanje tesnobe

I. Postanek za gimnazijskim plotom

Šolski zvonec ob koncu pouka je razveselil vse: dijake in profesorje. Prve, da niso otrpnili v poslušanju neznanega jezika, druge, da so nehali zijati v te tope, neme glave, ki ne obvladajo tako univerzalnega jezika, kot je madžarščina. In to na ozemlju tisočletne svetoštefanske krone! Mučno je bilo tudi redkim domačim profesorjem, saj jim je bilo zabičano, da morajo podajati snov v madžarskem jeziku, to pa je bil zanje jezik okupatorja.

Dijaki so se zapodili domov: čimprej proč od žoltega zidovja z vsiljeno, nerazumno učenostjo! Martiniščarji so še posebej pohiteli, kar neslo jih je v belo trdnjavo domovine, kjer ima materinščina še svojo neomejeno domovinsko pravico.

Začuda se je najbolj obirala gruča najmanjših šolarjev. Sklonjenih glav smo tapkali čez šodrasto dvorišče in se nismo mogli načuditi, da so prav nam prvenčkom primazali tujko za razredničarko. Žensko, ki še pisniti ne zna po naše. Le kje sta običala profesorja Lovak in Navčec, kateri razred je imel srečo, da ju je dobil? Nehote smo obstali za trnjem ob poti, da zajamemo sape in si damo duška na nek način.

Vanek si je po svoje razlagal vzroke za nastali položaj:

– Mogoče bi nam pa dali Slovenca, ko bi naše foringe⁺ pol svojega tovara živil odpeljale v gimnazijo. –

⁺ foringa = prevoz s konjsko ali govejo vprego (narečno prekm.)

– Se vidi, da si trgovec sin. Misliš, da se da tudi s tem trgovati, – ga je zavrnil Vačov Jožko. – Martiniški gospodje so siroteki, tile tu so pa polni vsega, nič jim ne manjka. –

– Kaj bi ugibali, nalašč so nam podtaknili tujko, da bi nas čimprej potujčili! – je trdo pribil Janček iz okolice Kobilja.

– Saj nas ne morejo, če se ne damo, – je zrasel najmanjši v naši sredi, varaški Pištek.

– Boš videl, deček, čez leto in dan boš tak Vogrin,⁺⁺ da se boš sam sebi čudil. Ampak midva se ne bova dala, kajne Jožek? – se je zaupno obrnil k meni, – naredila bova, kot sva se domenila: če ne bo slovenskega pouka, adijo gimnazija. Vrag po njej, če je tuja! Najbolje, da še danes spakirava in jo ucvreva proti domu. –

Izmotaval sem se, da sem mislil nekoliko drugače: če bo pouk izključno v madžarščini. Ne glede na tujo razredničarko bomo vseeno deležni domače besede pri drugih predmetih. Profesor Vrtenko na primer gre celo delj, saj vključuje knjižnoslovenske izraze. In profesor verouka bo nemara tudi poučeval po naše. saj je naše gore list! In oni za vendščino prav tako, kako pa naj drugače?!

Vse moje pregovarjanje je bilo bob ob steno. Janči je vztrajal, da je vse to začasno, namreč pouk v slovenščini, in da ni pričakovati od Madžarov nobenega popuščanja. Spričo mojega cincanja je bil silno užaljen, češ, prej si se prdančil. zdaj pa mečeš puško v koruzo. Zabavljal je kar naprej.

– Dečki, raje pohitimo, Janez nas že čaka s kisló župo – je skušal rešiti zagaten položaj Števek, Tunek je pa še dodal:

– Pa žoga nas čaka, prvorazredni fuzbal! Danes moramo zmazati tretješolce!
– In že je skakljal, brcajoč kamne semintja, kot da je sredi igre. Bil je izvrsten driblar, nevaren celo višješolcem.

– Beži no, – je zamahnil omalovažujoče Janček, – se vidi, da ste še babeki⁺. trap bi se bodel z vami! – Zmerjal bi nas še in še, da nista prišla mimo Vili in Gusti, drugošolca.

– So vam res prikneli⁺⁺ Madžarko za razredničarko? – je vprašal Vili sočutno. Pokimali smo, čepeč nemočno v medli senci trnja.

– Mi smo dobili pa Nekrasova, – je olajšano vzkliknil Gusti, – ruskega emigranta.

– Nekrasoviča, – ga je popravil Vili, – baje iz Ukrajine. –

– Ja, in tudi slovensko zna. Pa hrvaško, vse jezike govori, – je gostobesedil Gusti. Zbežala sta nas iz tesnobne negibnosti in nas troštala na poti v Martinišče.

2. Naš prefekt – mehka duša

– Lej si no, pa se le niso zgubili, brtalančki moji! No, ste metčke lovili po poti. da vas toliko časa ni? – nas z vrha stopnic nagovori naš redečelični gospod prefekt.

– Obade smo preganjali in sršene, – odvrne Jožko, – za metčke je že premrzlo. –

– Vas pa nič ne mrazi, kaj? Pa želodec tudi še ne kruli, a? –

Odkimali smo. Kdo bi pomislil na želodec po tako moreči šoli.

– Lej jih, brtalanec, – se obrne k asistentku Vranku, – najbolj so drapnjeni,⁺⁺⁺ pa jih najdlje ni domov –, dodá v malce užaljenem sočutju, da nismo na vrat na nos pritekli k njemu in v en glas zaihteli v njegov obsežni modri šorc.⁺⁺⁺⁺

– Sem se že bal, da so jo odkurili domov, na Markovsko, – se je pridušal asistentu.

⁺⁺ Vogrin = Madžar (Oger), (narečno prekmursko)

⁺ babeki = otroci (narečno prekm.)

⁺⁺ prikneli = prilepili (narečno prekm.)

⁺⁺⁺ drapnjeni = udarjeni (nar. prekm.)

⁺⁺⁺⁺ šorc = predpasnik (nar. prekm.)

Bi ne bilo čudno, – je pritrdil Vranko. – Na njihovem mestu bi to najbrž storil. –

– Pomisli, da tem mojim brtalančkom odtegnejo materno besedo in jim pripopajo tujega razrednika! Kot da so jim odrezali jezik, je vedel povedati, še preden smo mu sami utegnili potožiti.

– Večje trdosrčnosti si res ni moč predstavljati, – mu pritegne asistent, – vsi višješolci se čudimo in stiskamo pesti. –

– Zato so torej prištelali⁺ profokse iz notranjosti, da nam potujčijo našo deco, – je skoraj že z ihtočim glasom potožil prefekt in nas božal po kratko ostrizanih beticah.

– Se že dogovarjamo, – mu je zaupal sloki asistent, ko je spazil solze v prefektovih očeh, – da sestavimo peticijo na ravnateljstvo gimnazije, v imenu vzgojnega kolegija našega zavoda. –

Nas sta poslala v učilnico torbe odložiti, sama pa sta še razpredala, kako bi nam prvenčkom priskočili na pomoč, da bi zaleglo in da ne bi še bolj razdražili šolskih oblastnikov.

Komaj smo pozaprli pulte, že je zacingljalo h kosilu. Toda v obednici je vrelo med dijaštvom kot v zdraženem panju. Kateri koli razred je namreč dobil tujega razrednika, vsak se je rebril in puntal, da so asistenti komaj lahko vzpostavili mir za molitev in branje. Tudi jed nam ni teknila kot drugekrat, dasi se je kuhar Janez še posebej potrudil na prvi šolski dan in nam natresel mesa tako v juho kot prikuho, za posladek pa nam navrgel še palačinko. Prejkone je slutil, da bomo pritekli domov kislih obrazov in ni se zmotil.

Niti igre po kosilu nas niso mogle dodobra razživeti in prevagati grenkega doživljanja v šoli. Z izjemo takih seveda, kot je bil naš Toni in njemu podobni, ki jim je zogorc pomenil edini smisel bivanja v zavodu. Od pričakovanega dvoboja med tretje- in četrtošolci na eni ter drugošolci in prvenčki na drugi strani ni bilo nič, ker so se tretješolci skujali oziroma skregali medseboj. Višješolce je bolj pritegnila odbojka, kamor pa nas male niso pustili, saj smo bili zanjo daleč premajhni.

Sicer pa so se dijaki višjih razredov vrteli okrog nas precej prijazneje kot drugekrat; očitno smo se jim zasmilili. Bili so pripravljeni, da nas pomilujejo, a kot smo zvedeli kasneje, smo se jim kazali čudno otopeli. Menili so, da smo kratkomalo »obnemeli v svoji revii«.

Tudi asistentje so se smukali okrog nas pogosteje kot sicer in nas celo ogovarjali, z nadasistentom Reményem vred. Ta nas je posebno vneto spodbujal k igri, kot da ve za našo stisko. Po vsi sili je sestavil novi moštvi za igro Med dvema ognjema in se vključil še sam. Kljub dolgi reverendi⁺ se je vrtel lahkotno kot plesalec, dasi je bil že v srednjih letih, njegov melodiozni »fiacskám«⁺⁺ je ljubeznivo letel na vse strani in očala brez okvirjev so kar poskakovala na kratko ostrizeni drobni glavi. Višješolci so ga natanko opazovali, čeprav so se ga sicer ogibali. Na samem so se večkrat menili, kako težko se vklaplja v družbo slovenskih gojencev. Potemtakem je doživljal mož podobno stisko kot mi v družbi madžarskih profoksov, zato je tudi iskal zdravila zanjo.

3. Instrukcije – koristna iznajdba

Ob začetku šole so nam »ozaljšali« dnevni red z novo točko: instrukcije. Ko smo se prvič srečali s to neznano nam besedo, smo gruntali na vse strani, kaj neki

⁺ prištelali = naročili (naročeno prekm.)

⁺ reverenda = črna stanovska sukinja klerikov (talar)

⁺⁺ fiacskám = fantek moj (madž.)

bi pomenila. Pištek je globokoumil, da utegnejo to biti kakšni posebne sorte štruklji, s katerimi nam bojo vbijali dodatno pamet v naše gole betice. Kmalu smo lahko dognali, da se ni dosti zmotil, čeprav se je bolj šengaril.⁺⁺⁺ Asistent nas je odvedel v čumnato z nalepko Instrukcije za 1. razred. S seboj smo morali prinesiti šolske knjige in zvezke. Po končani dišpenzi je prisopihal k nam naš bistrogledi g. prefekt. Potem ko si nas je dodobra privoščil s svojo hudomušnostjo, nas pobežal in popikal, nam je velel razgrniti vso učenost prvega šolskega dne. Prek posebnih naočnikov s prisekanimi stekli nam je začel prevajati one skrivnostne ogrske stihe od vrstice do vrstice, in to brez slovarja v roki. Šlo je kot namazano. dokler ni mož pri besedi »szózat« nemočen obstal. Sedimo nekaj časa, g. prefekt se je nervozno praskal za pordelimi ušesi, potem pa kot da ga je Vsevišnji na mah uslišal in mu poslal rešilnega angela. Tiho je vstopil sam gospod Gundek. ravnatelj. Po uvodni govoranci, naj nikar ne obupamo, ker so oni z nami in nam bodo vedno v pomoč, kot se predstojnikom spodobi, si je predočil naše zvezke in prefekt mu je pokazal mesto, kjer je s prevodom »voznik!«⁺⁺⁺⁺ G. Gundek je malo tuhtal, potem pa to reč odrešilno razvozlat: to bo proglas, nekakšna proklamacija. Skupaj sta nam tolmačila potem one čudne himnične vrstice, ki jih je naša očalarka v šoli izgovarjala z večjo važnostjo kot duhovnik evangelij pri mizi Gospodovi. To sta počela s tako vnemo in priljudnostjo, kot da smo njuni rodni otroci.

Zadrgnilo se je le pri besedi »rendületlenül«⁺, kot zanalašč, da ni šlo vse kot po loju. Gospod Gundek je učeno pojasnjeval, bolj svojemu duhovskemu kolegu kot nam, da je beseda hudo protislovna: v svojem korenu pomeni red, redoljubnost, medtem ko v končnici to zanika. Glavno vsebino sta nam vseeno prevedla in to brez vsakršnega pompa. G. ravnatelj je celo pojasnil, da je pisano to ne toliko za nas kot za čistokrvne Ogre. V celem je to natepavanje »štrukljev posebne sorte« (po Pištekovo) izpadlo tako sijajno, da nam je postalo kar žal za naše sošolce nemartiniščarje, ki gotovo niso deležni tako izdatne duševne hrane. Le zakaj ni v naši sredi tudi Janči? Kaj, če jo je res pobrisal domov, sam samecat, hudujoč se na potujčevalsko šolo, ki si je bil poprej toliko obetal od nje?! Z njim bom izgubil ne le somišljenika, ampak tudi iskrenega prijatelja.

Prefekt in ravnatelj sta v času instrukcij obiskala še druge skupine dijakov. zlasti tistih, katerih razredi ali paralelke so dobili madžarskega razrednika. Razen našega so bili to 2.B., 4., 6. in 7.A. Kolikor nista utegnila sama, sta poslala duhovna sobrata, katehetska pomočnika Telnarja in Ogrinča, prav tako večša madžarsčine še iz časov Avstro-Ogrske. Vendar je bilo v višjih razredih toliko težje, ker je bilo treba prej pomiriti razgrete duhove. Tó pa je bilo še zlasti težko, ker so asistenti, v glavnem še sami dijaki – potegnili s kolegi in z njimi vred vihteli zastavo upora na vse mile viže! Ogrinč in Telnar sta se hudo namučila, preden jima je uspelo vsaj kolikor toliko utišati dijake iz šeste. Le-tem je razrednik, čisti Madžar, velel napisati v zvezke t.i. Vendvideki induló⁺⁺:

»Vend az ajkunk, magyar a dalunk,
a hazánkert élünk és halunk!«⁺⁺⁺

Najbolj srboriti je pri priči iztrgal list iz zvezka, ko je zvedel za pomen renegatske viže, in ga scefral.

⁺⁺⁺ šengaril = šalil (narečno prekm.)

⁺⁺⁺⁺ voznik = iztiril, običal (narečno prekmursko)

⁺ rendületlenül = neomajno (madž.)

⁺⁺ vendvideki induló = prekmurska koračnica (madž.)

⁺⁺⁺ naša usta so vendska, pesem madžarska, za domovino živimo in mremo (madž.)

Nadasistent Remény pa je skušal po svoje pripomoči k inštrukcijam in osredinjati delo predstojnikov. Toda spricho neznanja slovenščine mu ta pobožna želja nikakor ni uspela in je letal brezglavo semintja ter se počutil kot peto kolo. Zavedal se je, da je ozračje v hiši silno naelektreno in še daleč nezrelo za to, da bi izpeljal naročilo Lhosócyja, naj vpelje že končno madžarsko molitev v zavodno kapelo. Ne, slovenske molitve zlepa ne bo še izpodrinil! Le prisluhnite, reve kanclijske, kako dijaška srenja opravlja večerne molitve s predstojniki na čelu! Oklepajo se je ko klešč, bizony! Bržkone se bo moral celo sam naučiti žebati po slovensko, a fene egye meg,⁺⁺⁺ vsaj za določen čas, če bo hotel biti kos tem zadržim slovenskim potegonom in postopoma vplivati nanje. Le pridi jih, komandant iz kanclije, preobračat sam!!

Se bolj ko molitev gojence dviga in družji slovenska pesem. Če je enodušno delovala že monotona molitev, zveni toliko bolj vzajemno večglasna pesem. Le kako da večglasja nis(m)o prevzeli Madžari od evropskih ljudstev, se je z nemalo zavisti spraševal pomadžarjeni Slovak Remény (prvotno bojda Kučera). In nocoj si dajo dijaki še posebej duška, kot bi hoteli naznaniti urbi et orbi⁺, da tod prebivajo Slovenci in nihče drugi! In da jih ne bo potujčila nobena šola. Urbanost petja je tako popolna in pevska vnema tako na višku, da jim ravnatelj izjemoma pusti peti tudi malce okrogle in celo čez deveto uro.

– Za kruto doživetje dneva je treba še zlasti podpreti duha, četudi za ceno strogo začrtnega dnevnega reda. – je obrazložil nadasistentu, ki je živčno cepetal zaradi kršenja zavodnih pravil.

– Inter arma silent leges⁺⁺, – je tehtno zabil svojega vsiljenega čuvaja, ne meneč se za to, ali zastopi latinski rek ali ne. Stavčni poudarek je nedvoumno kazal na to, da ravnatelj zaključuje debato o tem.

Večerni ave iz farne cerkve je izvabljal misli dijakov daleč prek zavodnih ograj takó v okrilje doma kot v širjave in daljave nesvobodnega slovenskega domovja...

Lojze Kozar

»... in ste me sprejeli«

(Škofu dr. Jožefu Smeju ob sedemdesetletnici – z zamudo)

V visokem soboškem stolpu je ura odbila sedem zvečer in razsvetljenih oken se loteva dremavost, da ugašajo drugo za drugim. Župnikovo bo svetilo še dolgo v noč, kajti šele sedaj lahko v miru nadaljuje s pesnjenjem sonetov, ki jih zvija v Marijin venec. Med dnevom komaj utegne jesti, saj si ljudje sledijo v nepretrgani verigi in župnik Jožef vsakega sprejema z njemu lastnim mirom in prijaznostjo, ki mu je prirojena ali z dolgo vajo pridobljena. Nočne ure so zanj ure sprostitve, ko lahko svoji domišljiji dá prosto pot. Pravkar se je usedel, da bi napisal nov verz, ko je slišal trkanje in so se vrata tudi že odprla.

»Rivaljen bodi...«, drugo se je izgubilo, ker je brada prišleku preveč drhtela. »Na vekomaj, Jožef. Kaj pa te je v tem mrazu princslo naokrog? Slišiš, kako veter zunaj ne samo tuli, ampak rjove. Radio je povedal, da je dvajset stopinj pod ničlo. Kaj bo šele jutri zjutraj.«

»Saj ravno zato.«

»Kaj ravno zato?«

⁺⁺⁺ fene egye meg = vrag jih počitraj (madž.)

⁺ urbi et orbi = mestu in svetu (latinsko)

⁺⁺ inter arma silent leges = med vojno zakoni molče (latinsko)

»Rad bi se malo ogrel pri vas. Saj ne bom ostal dolgo. Zebe me kot psa.«

»Vidim, kako te trese. Sedi sem v naslonjač.«

»Saj bo navaden stol tudi dober.«

Župnik je primaknil naslonjač k peči, potisnil vanj napol zmrznjenega Jožefa in ga odel z debelo odejo.

»Če hočeš, lahko malo zadremlejš. Jaz bom delal svoje.«

Drget v Jožefovem telesu je počasi popustil in lotila se ga je dobra volja:

»Vi ste Jožef, ne? Jaz sem tudi Jožef. V tem sva si enaka.« Prijel ga je tak smeh, da je naslonjač škripal pod njim.

»Ne samo v tem, tudi v mnogih drugih rečeh sva si enaka. Čuj, si imel večerjo? V naši kuhinji bi gotovo še kaj našla.«

»Vi ne veste, gospod, da jaz boljše jem kot vi. Ob šestih se postavim pod okno naše bolnišnice in bolniki mi dajo v moj pisker hrane za dva želodca. Pa dobre. Vsak dan meso!«

»Nisi več v Rakičanu? V domu ostarelih?«

»Že teden dni nisem tam. Tam so sami norci. Pa pretapači. Tudi ravnatelj ni čisto pri pameti. Začel je kričati nad mano, da sem nor, da se ne znam obnašati in take reči. Samo malo sem stegnil roko in ravnatelja zadel v nos, da se mu je pocedilo malo krvi. Je to kaj takega! Kako se pa mi drugi med seboj treskamo, če bi vi to videli. Sam je kriv, zakaj pa je stopil tako tesno k meni.«

»Te je ravnatelj nagnal, ali si sam odšel?«

»Mene ravnatelj ne more nagnati. Imam tam pravico biti, saj občina plačuje za to.«

»Občina plačuje? Nimaš več doma?«

»Ne vem. Vem za hišo, kjer sem odrasčal in bil doma, zdaj pa ne vem, ali je tisto še moj dom. Ko so moji starši umrli, se je pri nas vse spremenilo.«

»Na slabše?«

»Na slabše seveda. Vse je postalo tuje, prazno, nič več domače. Celo veter je pihal drugače kot prej.«

»Ste se prepirali?«

»Pa še kako. Saj ne rečem, mogoče sem bil včasih tudi jaz kriv, toda kaj morem. Če sem tak, kakor železen lonec, v katerem takoj vse prekipi.« Jožefa je zopet pograbil smeh, da si je brisal solze.

»Zakaj se smeješ?«

»Na pamet mi je prišlo, kako sem pred leti, mogoče pred petimi, šestimi, tudi odšel iz Rakičana in sem našel delo pri nekem tešanovskem kmetu. Menda mu je bilo Feri ime. Že dva tedna sem bil pri njem in vam povem, da mi je bilo dobro. Spal sem v postelji, dobro jedel in tudi pil bi lahko, samo da mi vino ali pivo ne dě dobro. Zato pa sem lahko kadil, kolikor sem hotel. Prišel je čas košnje in nekega dne sva z gospodarjem Ferijem šla nakladat seno. Nakladava in nakladava, sonce pa je žgalo, bil sem ves moker od potu in postajal sem živčen. Bil sem na vozu, Feri pa je metal z vilami seno na voz. Ali pa je bila otava. Saj je vseeno. Ko je bil voz več kot polovico naložen, je Feri stopil nekaj korakov proč, potem pa rekel:

»Ti, Jožef, prevrnila bova. Voz visi čisto na eno stran. Spravljalj krmo bolj na to stran, z one strani bom pa voz nekoliko počesal, da dobiva ravnotežje.«

To pravi on meni. Mene pa je pogrelo:

»Ti boš mene učil, kako se voz naloži? Ti si še srajčko nosil, ko sem jaz voz naložil, kakor si jih ti kdaj videl.«

Sam ne vem, zakaj sem zdrsnil z voza in sem Feriju eno pritisnil. Saj sem ga bolj pobožal kakor udaril, Feri pa se je zvrnil vznak na kup sena. Skoraj me je razneslo od smeha, kajti rekel sem si: Jožef, zdaj bo pa bitje. Dve prenesem brez povračila, tretjo pa bom vrnil. Saj ne bo zares, le tako za šalo se malo spoprimeva. Feri pa je vstal, me gledal, gledal, kakor da ima čudo pred seboj, potem pa je rekel:

»Zdaj pa lahko greš. Najino delo je končano.«

»Kako končano, saj voz še ni naložen?«

»Ga bom že sam naložil. Ti pa kar pojdi. Za tri dni sem ti dolžan. Pridi po denar zvečer, ko bom doma.« To je povedal Feri tako mirno, kakor da bi molil očenaš.

»Pa grem,« sem rekel. »Ti pa svoj denar kar obdrži, da boš še bolj bogat. Če si takšen tudi tvojega denarja nočem.« In šel sem nazaj v Rakičan, saj me je že res vleкло, da bi se lahko s kom malo skregal.«

»Menda si zares vzkipljiv kakor praviš. Ni prav, da se začneš za vsako melenkost pretepati.«

»Gospod, to je samo igra. Drugi jemljejo to preveč zares. Pa tudi braniti se moram, sicer bi me imeli vsi za cunjo, v katero se lahko vsak obriše.«

»Si bil vedno takšen?«

»Vedno. Pred leti sem si vzel dopust in sem dva tedna bil doma. Pa ne pri naših, ampak pri dobrem prijatelju. Ta je imel prelepo žepno uro, menda še iz starih časov, pa sem si rekel: Postavi se s to uro pred svojimi pajdaši v Rakičanu. Kako bodo zijali! Vzel sem uro in z njo takoj odšel na vlak. Saj jo bom vrnil, samo nekaj dni se bom šopiril z njo. Toda že tretji dan, ko ure vsi še niti videli niso, je prišel miličnik, pa pravi:

»Daj nazaj ukradeno uro, da te ne bomo gonili kot tatu pred sodišče!«

»Tovariš miličnik, ure nisem ukradel. Samo izposodil sem si jo.« On pa mi seže v žep na telovniku in že ima uro v roki.

»Daj mi uro nazaj! Moram jo vrniti, ker ni moja.«

»Jo bomo že vrnili, saj vemo, čigava je.« Mene je pograbila jeza, zgrabil sem miličnika in ga vrgel iz sobe. – Potem pa tri mesece nisem smel zapustiti hiše. Nobenega sprehoda mi niso dovolili in moral sem pobegniti, da sem dobil malo zraka. Vem, da nisem dosti vreden, toda kradel nisem nikoli.«

»Tudi zdaj si pobegnil? V tej hudi zimi?«

»Seveda. Že ves teden sem zunaj. Res je premrzlo in moral se bom vrniti. Takoj jutri bom šel nazaj v dom. Tam je toplo. Saj za zimo pride pomlad, takrat pa lahko odidem tudi za daljši čas.«

Župnik je utihnil in oni v naslonjači je začel kmalu smrčati, z vsako minuto močnejše, da se je kmalu zbudil od lastnega smrčanja.

»Še ne spite, gospod?«

»Ne še. Ura je šele devet.«

»Ce zato ne greste spat, ker sem jaz tukaj, bom pa šel.«

»Ne, ne, Jožef. Nisem še opravil večerne molitve.«

»Tudi jaz znam moliti. Samo tako po starem. Zdaj drugače molijo, včasih pa smo doma molili Oča naš, ki si vu nebesaj.«

Jožefa so res z veliko težavo naučili očenaš in zdravomarijo, kar je župnik nekoč davno postavil kot pogoj za prvo obhajilo. Bil je za glavo večji od drugih prvoozhajancev, ko je klečal pri obhajilni mizi. Opazil je, da na oltarju gori kar šest sveč in še pri belem dnevu, ko so doma prižgali vedno eno samo in še to samo v trdi temi. Jožek je mislil, da so pozabili sveče ugasiti in to ga je navdalo s tako veselostjo, da se je začel smejati. Najprej potihem, potem pa vedno glasneje,

da ga je kar stresalo. Ljudje so se zgražali, župnik pa je s ciborijem v roki stopil predenj, ga gledal in odmajal z glavo. Jožka je smeh takoj minil in obraz se mu je nabiral v krčevit jok. Duhovnik je hostijo, ki jo je držal med prsti, spustil v ciborij, se sklonil k trepetajočemu dečku, ga pogladil po glavi, nežno in ljubeče:

^Odpri usta, Jožek. Dal ti bom Jezusa.^ Ko je bil še majhen, so ga starši kdaj kdaj še vzeli s seboj v cerkev, ko pa je malo odrasel, ni imel več primerne obleke za to.

Za delo Jožef ni bil nikoli posebno pripraven. Karkoli je začel, vedno se je zagnal s tako ihto, kakor da hoče delo enega dne opraviti v eni uri. Kmalu pa se je naveličal in ni opravil skoraj nič, zato je svoja leta preživel kot pastir. Toda z njim tudi kot pastirjem niso bili zadovoljni in iz leta v leto je bilo zaradi njega več prepиров. Kregali so ga domači, če je nekoliko prezgodaj prignal krave s paše:

^Sonce je še visoko, krave bi se sedaj, ko je vročina mimo, najraje pasle, ti pa hajd z njimi v hlev!^

^V Brezdnu je bila že senca.^

^Pa bi gledal na hrib, ti bedak.^

Če je prignal domov pozneje, so se pa drli:

^Misliš, da bomo krave v temi na pamet dojili! Si spal, da nisi videl, kako se mrači?^

Zmerjali so ga tudi drugi, ki so imeli pašo ali kakšen travnik v bližini Jožkovih:

^Na paši ne spi ampak glej, kje se ti krave pasejo. Popasel si nam travnik. ^Ko je Jožef odrasel v krepkega fanta, se je branil in pretil:

^Kakšen travnik? Tista vozgriva ponjava, kjer ne zraste niti toliko, da bi srna imela za zajtrk, temu praviš travnik? Sicer so se pa vaše krave zadnjič pasle na našem. Eno za drugo. Če ti pa kaj ni prav, pridi sem, pa bova videla, kateri je močnejši.^

V jezi je Jožef tudi najstarejše ljudi tikal, sicer pa je bil do vsakega prijazen in spoštljiv. Najlepše mu je bilo, ko so se krave mirno pasle, on pa je ležal pod drevesom in skozi veje gledal v nebo, kjer so se oblački zbirali in spreminjali v različne oblike. Tedaj je bil srečen kakor otrok v zibelki. Drugače je bilo doma, kjer so se ga sramovali in ga vse bolj odrivali. Očitali so mu, da ne zna jesti in poliva, da smrdi po kravjelih, kar je bilo res, saj je od malih nog spal v hlevu, ker so ga v hlev nagnali. Kmalu mu je bilo očitkov dovolj in je rajši jedel v kotu ali pa zunaj na hišnem pragu kakor kak berač. Nič ni smel povedati, ker so ga takoj prekinili in rekli, da klati neumnosti. Zato je Jožef postajal vedno bolj občutljiv, začel se je upirati in se je v prepiru tako drl, da je prisluhnila vsa vas. Ko so se ga tega navadili, so ljudje rekli: Jožef zoper prireja predstavo.

Ko so starši umrli, je prevzel gospodarstvo Jožefov mlajši brat. Zdaj ni ostalo samo pri prepirih, ampak so se začeli hudi pretepi, da se je Jožef raje zadrževal pri sorodnikih in znanih, potem pa se je napolil v svet in začel svoje potepuško življenje. Toda v socialistični deželi ni smelo biti ne potepuhov ne beračev, prijela ga je milica in ga vtaknila v dom za ostarele v Rakičanu.

Zdaj ga vidimo v župnikovi sobi v Soboti, kako začenja drugo rudno smrčanja, ko si župnik, tudi Jožef, prizadeva, da bi nadaljeval z drugo kitico četrtega soneta Marijinega venca in našel primerno nadaljevanje prvi:

Saj ti si vrata, ki odpro raj zlati
popotniku, če nanje rad potrka,
ko žalosti ga skrb, nevolja mrka,
ker stal zaman pred mnogimi je vrati.

Župnik Jožef je spoznal, da zaradi Jožefove navzočnosti s pesnjenjem nocoj ne bo nič. Spravil se je spat, pred očmi pa so mu bili verzi iz petinosemdesetega psalma večerne molitve:

Naj bo moje srce iskreno,
da bom zvest tvoji resnici,

In o tem sedaj razmišlja v srcu: Sem bil zares iskren, ko sem si maloprej izprašal vest? Tri ure so bile potrebne, da sem te spoznal, Gospod, da sem te s tem siromakom poistovetil. In prešinilo me je neko zadovoljstvo, da sem ga sprejel v svojo sobo. Toda v svojo sobo sem ga sprejel samo zato, ker druge sobe niso zakurjene. Ti pa dobro veš za vzgib mojega srca, ko je potrkalo na vrata, kako me je preplavila slaba volja, da mi tudi ponoči ne dajo miru, čeprav tega siromaku nisem pokazal, ampak sem ga sprejel. Toda namesto, da bi počival v moji postelji, mora biti zadovoljen z naslonjačem. Ti veš, da tega ne delam iz kake plemenitosti, ampak zato, ker sem ga sprejeti dolžan. Na občini mi niso predpisali nobenega davka. Našel se je namreč nekdo, ki je predlagal, da me davka oprostijo, ker sem že dovolj razdelil med potrebne. Toda, Gospod, ti veš, da je to naključje, kajti če bi bil na njegovem mestu nekdo drug, bi predlagal, naj mi naložijo trojni davek, ker s svojim ravnanjem hočem samo pridobivati ljudi za preživele nazore. Vidiš, Gospod, če sem odkrit, moram priznati, da sem pred teboj praznih rok. Kakor daleč nazaj se spomnim, so me imeli ljudje vedno radi, ne da bi imel sam kakšne zasluge za to. Že malega so me hvalili, da sem odprte glave in iz mene še nekaj bo. V osnovni šoli sem bil vedno med najboljšimi učenci, vedno pohvaljen od učiteljev in staršev. Tudi v gimnazijskih letih je šlo brez težav, z veliko lahkoto. Zdaj me pa še razvajajo oblastniki.

Gospod, če bi tehtal sebe in Jožefa tamle v naslonjaču, ki ga v vsem njegovem ne tako kratkem življenju še nihče ni pohvalil, nihče se ga ni razveselil, morda razen matere, dokler ni spoznala, da je njen otrok drugačen, da bo ostal vedno otrok, če torej položim na tehtnico sebe in njega, mislim, da bi v primeri z njegovo moja skodelica šinila kvišku kakor suho listje, ki ga dvigne jesenski veter. O Bog, bodi milostljiv meni ne vrednemu! – Sicer pa je tudi to moje tehtanje nečimrnost, saj je tehtnica v tvojih rokah in ti si rekel, da bodo poslednji prvi in prvi poslednji. Prav je tako!

Župnik bi še dalje razpredal misli o svoji odkritosti, pa se je oglasil Jožef izza peči:

»Spite, Gospod?«

»Ne, še ne spim. Bi rad kaj povedal, Jožef?«

»Rad bi vas vprašal, če je res, da se vi še vedno vsak dan učite?«

»Res. To mora vsak duhovnik. Tudi vsak zdravnik. Pravzaprav vsak človek. –

Kdo ti pa je to rekel?«

»Oh, tista zmešana Cifrakojca. Tista zna vedno toliko povedati.«

»Gospa Cifrakova ni zmešana. Veš, da govori francoski, angleški, nemški, madžarski in slovenski jezik. Menda tudi italijanski.«

»Na to nič ne dam. Zmešana je, ker se tako noro oblači. Rože na klobuku! Če to ni noro!«

»Po starem se oblači, ker ima mnogo starih oblek in se ji zdi škoda, da jih ne bi ponosila. Je pa menda grofovskega rodu.«

Nekaj časa je vladala tišina, samo veter z Goričkega je tulil nekje na podstrešju, potem se je pa Jožef zopet oglasil:

»Ce ne spite, bi vas rad še nekaj vprašal. Je res, da se vi učite za škofa?«

»To je noro. Kdo ti je pa to rekel?«

»Stara Cifrakojca. Kdo pa drugi.«

»No, če ona to govori, ni nič hudega, saj praviš, da je zmešana.«

»Tudi zmešani včasih kaj pametnega povejo.«

»Zdaj pa spiva, Jožef, da si bova jutri povedala kaj pametnejšega.«

Stara Cifrakojca je imela prav. Župnik Jožef se je res učil za škofa, čeprav o tem ni niti sanjal. Učil se je z razumom, še stokrat bolj pa s srcem.

Lojze Kozar

Moji konjički

Pacient

Poleg prijetnih konjičkov, ko sem bil kolesar, urar, rojar, zeliščar in še marsikaj, sem zajahal še zelo neprijetnega konjička, ki je pravzaprav mene jahal skoraj vse življenje: bil sem tudi pacient, to je trpin, kajti latinska beseda *patiens* (izg. *paciens*) pomeni nekoga, ki trpi, vendar ne nekoga, ki trpi, ker je lačen, ali ni dosegel zastavljenega si cilja, ampak samo tiste trpeče, ki jih muči ta ali ona bolečina, telesna seveda, ne kakšna druga.

Telesnih bolečin sem veliko prestal, kakor pač vsak človek, saj nas vedno kaj boli, če ne zob, pa glava, če ne glava, nas trga po kosteh, če to ne, nas zvija v trebuhu, skratka bolezní si lahko privoščimo, kolikor imamo telesnih organov in teh ni malo, ki lahko zbolí vsak posebej, ali pa se jih dogovori kar več za skupen nastop, da nas lažje položijo v posteljo.

Kolikor se spominjam, me je prvič zajahal bolezenski konjiček, ko si mi izpadali prvi zobje in so izpod njih rinili drugi, močnejši in boljši, so mi rekli naši, pa sem pozneje dognal, da so bili prvi, kar se nanaša na stopnjo bolečin, pravi figovci v primeri s poznejšimi, ki so mi zagrenili toliko mojih sicer zadovoljnih ur in dni življenja.

Eden izmed tistih prvih zob mi je v živem spominu še danes. Ob vsaki besedi, ob vsakem premiku jezika, ta pa sploh ni znal mirovati, se mi je zobek tako majal, da mi je bil pri vsakem zlogu napoti, pa nisem vedel, kako naj se ga iznehim. Stokrat sem ga skušal izvleči s svojimi prsti, pa me je že ob dotiku tako zbolelo, da sem odnehal. Oče mi je rekel, naj mu zob samo pokažem, jaz pa sem stiskal ustnice, saj sem vedel, da me hoče preliščiti in s svojimi močnimi prsti zob izvleči. Teta Julija pa je našla menda že zelo staro, pa sila preprosto rešitev: zob bi ujeli v zanko navadne preje, drugi konec niti bi privezali na kljuko pri vratih in ko bi vrata zaprli, bi zob bil zunaj. Ko so mi vsi po vrsti zagotovili, da ne bo nič bolelo, sem se začel pogajati, kako dolga bo nit, kakšna bo zanka, kdo mi jo bo nataknil na zob. To sem dovolil samo sebi, ker sem se nase še najbolj zanesel. Diplomatska pogajanja pa so se zapletala okrog tega, katera vrata bomo izbrali in kdo bo vrata zaprl. Zaprl naj bi jih oče. Babica je pri vsem pogajanju molčala in to mi je bilo sumljivo. Nazadnje je vendarle bilo vse urejeno, vsak je imel svojo vlogo, jaz seveda najtežjo, in pripravili smo se k težki operaciji. Kakšno meter dolgo nit so privezali na kljuko pri sobnih vratih, naredili na drugem koncu zanko, ki sem si jo moral nataknil na zob. Že zaradi vseh teh slovesnih priprav sem bil zelen od strahu, poleg tega pa se mi je naenkrat zdelo škoda, da bi izgubil zob, ki se je majal kot pasji rep, kajti s čim se bom poslej postavljal pred drugimi, saj sem že davno poskrbel, da so za moj zob zvedeli vsi bližnji in daljnji sosodje. Toda zdaj

so se dogodki začeli naglo odvijati, da jim nisem mogel slediti, kajti oče je na stečaj odprta vrata nenadoma z močnim zamahom zaprl in ko sem videl, da se bo nit zdaj zdaj napela, sem se zagnal za vrati in tako z glavo treščil vanje, da je zabobnelo, ne vem ali so bolj zabobnela vrata ali moja prazna glava, vem samo, da sem dobil krepko buško na čelu in sem se ob vratih sesedel in zagnal tak krik kakor vojska Indijancev, ko se požene v boj. Priliko je izkoristila babica, ki je pograbila nitko, malo potegnila in moj zobek je že bingljal na zanki. Zdaj sem se šele drl, kajti mislil sem, da mi kri lije naravnost v grlo, pa je bila samo slina, s katero sem se davil.

Imel pa sem težave ne samo s svojimi, ampak tudi z babičinimi zobmi. Dolge dni in noči ni zatisnila oči, samo za lice se je držala in tiho ječala. Čeprav sem slišal nič koliko govorjenja o tem, kakšni so zobje odraslih ljudi z dvema, tremi, štirimi koreninami in da jih izdirajo tako, da večkrat iztrgajo celo čeljust, da krvi steče za cel napajalni škaf, da ljudje omedlevajo, vendar nisem mogel več brez solz gledati babice kako trpi in sem jih poleg drugih še sam začel prigovarjati, naj si da ta strašni zob izdreti. Nekaj dni sem ji zaman prigovarjal, potem pa so bile bolečine prehude in se je odločila, da bo šla v Maranovce k Mižeku, ki ji bo zob izdrl. Ni pa hotela iti sama in je vzela mene s seboj.

Vso pot sem komaj kaj videl, ker sem imel skozinsko solzne oči. Kaj če bo babici slabo? Če bo padla v nezavest in se ne bo mogla zbuditi? Kaj bo, če ji Mižek, kdorkoli in karšenkoli človek je že to, iztrgal celo čeljust, kako bo potem babica še kaj pojedla in kakšna bo videti? Kakor tista beračica, o groza, ki vsak mesec enkrat pride prosit, pa je brez spodnje čeljusti, ker ji je že dojenčku spodnjo čeljust odgriznila svinja, in zdaj uživa samo tekočo hrano, govori pa čisto nerazložno, saj ne more skriti jezika. Naj se babici kaj takega pripeti! Tudi jaz bom kriv, ker sem ji prigovarjal. Stokrat sem se odločil, da ji povem, naj se vrneva domov, pa nisem mogel najti nobenega pametnega vzroka za to in preden sem si ga izmislil, sva bila kljub dolgi poti v tretjo vas naenkrat pri Mižekinih. Zaman sem upal, da tistega zobodera ne bo doma, kakor nalašč je bil doma in je babico povabil v svojo revno kočo.

Mislil sem, da bo šel iskat pravega zobodera, kajti pred nama je bil človeček ni za palec ne večji od mene, mene pa takrat še skoraj nič ni bilo, toda njegov obraz je bil obraz starejšega človeka. Njegove kratke noge so bile čisto zveržene navzven, roke pa je imel drobne in nežne, kar me je nekoč potolažilo, ker sem mislil, da s takimi rokami nihče ne more iztrgati čeljusti. Prinesel je zelo nizko pručko in posadil babico nanjo, da je sedela skoraj na tleh, ji velel naj odpre usta in pokaže, kateri zob jo boli. Ko je šla s prstom v usta, da bi pokazala, pa je rekel: »Ni treba. Ga že vidim. Ta je že moj. Je pa krepk in s kleščami ne bo šlo. Moral bom iti ponj z »vagico«.

Vzel je piskrček, nalil vanj vode in ga pristavil k ognju. »Ko ga je babica zvedavo gledala, je rekel:

»Vagico moram prekuhati, da se kaj ne zastrupi.« In res, ko je voda brbotala, je vzela nekakšno kljuko ali kavelj, da me je pograbila groza, če se bo s tem lotil babičinega zoba, in jo vrgel v krop. Kmalu jo je vzela iz vode, si jo dvakrat trikrat počesteno ogledal, kakor da jo vidi prvič, potem pa je rekel babici, naj odpre usta.

»Malo bo bolelo, zato bo pa hitro opravljeno.«

S tem čudnim orodjem je šel babici v usta in vanje zatlačil še vso svojo pest, da je babica grgrajoče zarjavela. Takoj sem se začel še sam na vso moč dreti, da je možak izpustil babičino glavo, ki jo je doslej držal kot v primežu in se obrnil k meni:

»Kaj pa ti, teliček, tuliš, saj zob ni tvoj! Tu imaš babičinega. Shrani ga za spomin.«

Res je imel v rokah babičin krvavi zob s štirimi koreninami, vsaj toliko sem jih v solzah videl. Babica je začela pljuvati kri v škafo z vodo, ki ga je primaknil Mižekin. Bal sem se, da bo izkravela, tako dolgo je pljuvala, potem pa je vstala in rekla:

»Vsa sem mokra od tistega nizkega stolčka.« Ni hotela reči, da je znojna od bolečin, saj ni šala, če ti kdo brez injekcije zarije kavelj med zobne korenine. Ko sva se vračala, je bil svet ves drugačen, radosten, pisan, srečen. Nekje sredi poti me je babica vprašala:

»Zakaj pa si tako jokal, ko mi je oni izdiral zob?«

»Ko me je pa tako bolelo,« sem rekel in se nisem prav nič zlagal.

»Vem, moj mali, vem« je rekla in mi skuštrala lase.

Nekaj let pozneje pa sem res moral zaradi zob k zdravniku, samo ne k Miškinu, kajti med tem je prišel zdravnik h Gradu in se tam naselil. Z mano je šla teta in da ne bi nič zamudila, sva šla k zdravniku v nedeljo pred mašo. Zdravnik je nekaj godel, da bi rad imel v nedeljo mir, pa je teta rekla, da bi tudi ona in vsi naši radi imeli pred mano mir, »saj že cele dneve in noči cmuli, kakor zajec, ki se je ujel v pasto,« je rekla, čeprav močno dvomim, da je kdaj slišala zajca v pasti.

Zdravnik je imel svojo »delavnico« tik poleg cerkve in ko sem čakal na zdravnika, sem videl, kako so se ljudje v vedno večji množici zbirali pri cerkvi. Teti sem rekel, da me je zob nehal boleti in bi rajši šla takoj v cerkev, da ne zamudiva maše. Teta je samo vzdihnila, najprej pogledala nekam navzgor, potem pa povabila oči, kar je pomenilo, da se v kakšna pogajanja ne spušča. Vztrajati pa tudi nisem mogel, ker je prišel zdravnik, me posadil na nekakšen vrtljak. dvakrat zasukal, potem pa velel, naj odprem usta. Segel je vanje s kleščami, svojo pest pa je pustil zunaj, ne kakor Mižekin pri babici, nastavil klešče, jaz pa sem se začel dreti, čeprav še ni nič bolelo. Klešče so zdrknile, zob je ostal na svojem mestu, namesto klešč pa sem v ustih začutil silno bolečino. Zaprl sem usta, pa se je bolečina podvojila, ker je bil bolni zob naenkrat precej daljši od drugih. Z zaprtimi usti sem samo cmulil, pa sem jih moral zopet odpreti, zato sem se pa drl iz polnih pljuč, kolikor sem le mogel. Ko so klešče šklocnile že štiri ali petkrat, je zdravnik rekel teti:

»Ta zob je pravi vrazič. Če ga stisnem, se mi zlomi in po vsak delček bom moral iti posebej, če ga ne stisnem, pa noče ven. Sicer pa moram zapreti okno, saj bodo ljudje mislili, da vašega malega režem na svinjske ocvirke.« Zaprl je okno, segel še enkrat v usta in zob prinesel tik pred moje objokane oči.

»Malo izpljuni. Če pa kaj požreš, pa tudi nič hudega, saj boš sebe požrl.«

Teta je plačala, kar sva bila dolžna in ko sva stopila prek praga, sem s strahom rekel teti:

»Meni pa v glavi zvoni, kaj bom pa zdaj?«

»Norček! Ne v glavi, v stolpu zvoni, ker se začne maša.«

Z zobmi sem imel v življenju sploh veliko težav, toda ko sem odrasel, v vrtanju in brskanju po zobeh ni bilo nič več tako strahotno pesniškega, kakor v otroških letih. Nazadnje sem uvidel, da s popravili ni nič in sem si raje kupil nove čeljusti.

Pacientov konjiček pa me je v otroških letih jahal še na drugi način. V tistih časih prve svetovne vojne in še nekaj let po njej, smo bili otroci bosí od takrat, ko je skopnel sneg tam nekje v marcu, pa vse do novega snega v novembru ali decembru. Na kratke proge pa smo tekli tudi v snegu bosí, recimo ko so sosedje imeli koline, ali ko se nam je hotelo družbe sosedovih otrok. Za take priložnosti

se zares ni bilo vredno obuvati. Pozimi je bilo vse to brez posledic, ne pa poleti, ko smo pasli v gozdovih in goščavju, kjer nič nisi vedel, kdaj si stopil na kakšen trn, ki se je odlomil in ostal nekje bolj ali manj globoko pod kožo. V igri tega niti opazili nismo in šele čez nekaj dni je začelo na tistem mestu kljuvati, stvar se je zagnojila in pod kožo se je nabralo majhno jezerce gnoja. Bolelo je, skelelo, da se tistega mesta niti dotakniti nisi smel in smo hodili z eno nogo zdaj samo po prstih, če je bilo gnojno mesto bolj zadaj pri peti, zdaj samo po peti, če je bilo bolj spredaj. To zadnje pa je povzročalo hudo muko, saj so se pri taki hoji razbolele vse žile in kite, da ni bilo druge pomoči, kakor operacija. Izvršila jo je največkrat teta, ki je imal še bistrre oči. Usedla se je na prag, vzela mojo nogo na svoje krilo, jo močno stisnila okrog bolečega mesta, nato pa z iglo toliko časa drezala v trdo od bosa hoje razpokano kožo na podplatu, da je naredila luknjico, skozi katero je iztisnila gnoj. Če je z gnojem izplaval tudi tisti drobec, ki je povzročil gnojenje, je bilo v redu, če ne, ga ga je bilo treba poiskati, kar je operacijo zelo zamotalo in otežilo. Pri vsem tem sem navadno že prej javkal, preden se je teta moje noge sploh dotaknila, da bi jo opozoril, naj operacijo opravi čim bolj brez bolečin in večinoma se ji je to tudi posrečilo. Vsi dečki naše okolice smo skoraj vse leto na eno nogo šepali, pa smo preživeli tudi to in bili bolj zdravi kakor pozneje, ko sem v gimnaziji moral biti obut ves dan, ker se ni spodobilo, da bi dijak v mestu hodil bos, čeprav bi še tako rad.

Takrat pozimi med prvo vojno smo vsi, veliki in mali, nosili čevlje z lesenimi podplati. Čevelj sam pa je bil iz svinjskega usnja, ves porozen, da je voda kar tako od vseh strani curljala vanj. Zvečer smo čevlje dali na peč, da so se posušili, zjutraj pa so bili trdi kakor nekoč viteški iz železa. Z največjo težavo smo jih obuli, tiščali pa so, kakor da so noge v nekakšnem zlobnem primežu. Otroci smo poiskali prvo lužo, da je usnje v vodi postalo volnejše, zato pa smo imeli ves dan močo v čevljih. Dobra stran teh čevljev pa je bila v tem, da nam nihče ni branil drsati se v njih, saj so bili podplati debeli in skoraj neuničljivi.

Komaj smo otroci čakali, kdaj bo pritisnil mraz in bo travnik v Dolu, ki ni imel dobrega odtoka, ena sama velika in gladka ledena ploskev. Nekega dne je prišel sosedov fantek in nama z bratom rekel, da je že bil na ledu in da drži. Kakor nalašč je prišel še Pejp in vsi štirje smo se šli s svojimi lesenimi čevlji drsat. V začetku smo se držali ob kraju, potem smo upali vedno dalje proti sredini in kmalu smo sredi ledene ploskve naredili kakih dvajset metrov dolgo drsališče, ki so ga naši leseni podplati zgladili do popolnosti. Proga se je mavričasto svetlikala in vabila, da smo vsi štirje drug za drugim zdrsnili tja in nato nazaj. Postajali smo vedno bolj prešerni in smo med poletom delali najprej samo kretnje z rokami, kmalu smo se upali tudi počepniti, malo poskočiti, dvigniti eno nogo in podobno.

Megla je bila tako gosta, da se je drsališče kar izgubljalo v njej, tišina pa popolna, le če se je oglasil kakšen pes, je bilo lajanje tako blizu, da bi lahko psa povlekel za ušesa, tako se je zdelo. In v tem niču okrog nas ni bilo zares nič drugega, kakor mi štirje in gladka proga pod nami.

Meni se je vsak naslednji polet zdel lepši od prejšnjega. Zdelo se mi je, da se vse manj dotikam tal in v nekem breztežnem stanju plavam in plavam. Moje noge so vedno bolj silile druga k drugi, da sem čutil dotik obeh podplatov in to je bil vsek lahkotne sproščenosti. Tedaj pa je ledu naenkrat zmanjkalo, noge so se pognale kvišku, glava pa je zletela vznak, da je zabobnelo, najbolj v glavi, menda pa tudi pod ledom in samo toliko sem še slišal brata: »Ubil se je! Kaj bomo pa zdaj?« Potem pa ni bilo več ne megle ne glasov. Zbudil sem se samo napol šele takrat, ko so me dečki vlekli domov in mi prigovarjali, naj ne jokam. Saj tudi

nisem mogel jokati, prav tako ne spregovoriti, le glava me je močno bolela. Spravili so me doma na gumno, ona dva sta takoj odšla, brat pa se je dolgo obotavljal, preden je šel našim povedat, da sem zunaj in me močno boli glava. Spravili so me v posteljo in spal sem ves dan in vso noč. Od takrat sem imel čuden strah pred ledom.

Potem sem še večkrat padel. Ne sicer na ledu, ampak zaradi kake smešne malenkosti. Kakor takrat, ko sem se z nedelskega prošenja na malo mašo popoldne vračal z župnišča pri Nedeli in sem zvozil srečno vse ozke stezice ter prišel na lepo cesto pri evangeličanski cerkvi, kjer je kolo teklo kakor po olju. Toda prav tam je bil na cesti srednje debel obliček, kakor pri nas pravimo kaka dva pednja dolgemu okroglemu ter poševno odsekanemu kosu veje. Saj veste, da je treba les sekati s sekiro poševno. Tista poševnina pa je bila z daljšim koncem obrnjena navzgor in prav nanjo sem zadel s prednjim kolesom. Obliček je poskočil in se mi zagnal med žbice, da se je kolo v hipu ustavilo, jaz pa sem v lepem plavalnem skoku z vsemi štirimi priletel na oster gramoz tedaj še makadamske ceste.

Sram me je bilo, da sem tako nemarno padel, hitro sem se pobral, zravnal krmilo, ki je skočilo počez in opazil, da imam obe dlani krvavi. Oziral sem okrog, pa ni bilo nikjer nikogar, samo pri evangeličanski cerkvi je stal župnik s svojo gospo. In napotil sem se k njima po pomoč.

»Videla sva, videla, kako elegantno ste padli. Če si le niste česa zlomili?«

»Ne, zlomov nimam, le dlani sem si razpraskal na ostrem kamenju.«

»Stopimo v hišo. Bomo že poskrbeli za vas.«

Gospa je prinesla močno žganje in najprej pogledala, če so rane čiste. »So,« sem rekel, »Kamenčkov sem jih očistil z robčkom.«

»Robček ni najbolj primeren za to. Rane se lahko okužijo. Razkužili jih bomo. Peklo vas bo, toda vi ste mladi in boste zdržali.«

Ko je žganje poniknilo v rane, bi skoraj skočil do stropa, tako je žgalo. Gospa mi je obe roki povezala s pravimi obvezami, zahvalil sem se za prijazno pomoč in smo se poslovili. Zopet sem zajahal kolo, proti Šulincem sem pa obveze snel, ker so preveč kričale o mojem spodrsljaju, razen tega mi je zrak neobvezani roki bolj hladil, saj se je šele zdaj javljala prava kljuvajoča bolečinja. Pri tem sem se pa naučil tole: Če se hočeš izogniti kamnu ali čemu drugemu na cesti, ne gledaj kamna, ampak pot, po kateri ga boš obvozil. Če boš gledal kamen, gotovo zadeneš nanj.

Dosedanji konjički, ki so me zajahali, so bili zares samo konjički. Veliki konjiček, kar pravi konj, me je zajahal v poznih letih, ko sem na zadnji stopnici pred pragom padel, da je v levem kolenu nekaj močno počilo in nisem mogel vstati. Priskočil je Jože, od katerega sem se pred pragom hotel posloviti, da bi mi pomagal.

»Ne morem vstati. Z nogo je nekaj narobe. Primi jo in močno potegni.« Potegnil je, da je sklep skočil na svoje mesto, ko pa sem podvihal hlačnico, mi pravi:

»To pa ni dobro. Nekaj je pretrgano. Odpeljem vas k zdravniku.«

Nisem ga ubogal v upanju, da je bil samo izvin in bo vse kmalu zopet v redu. Ko pa je noga bolj in bolj otekala, sem se dal pregovoriti in Jože me je odpeljal v bolnišnico na pregled. Dežurni me je poslal najprej na rentgen, nato je velel, naj mi nogo dajo v mehki mavec, čez en teden pa naj pridem na pregled. Ob drugem pregledu so mi hoteli dati na nogo trdi mavec, pa sem prosil, naj tega ne storijo, saj bom pazil, da se kaj ne zgodi.

Na poti domov mi je voznik kupil palico z lepim ročajem in z njeno pomočjo sem sam prilezel na vrh stopnic. Komaj sem se usedel, so prišli otroci vprašat, če bo verouk. Rekel sem, da bo, naj samo malo počakajo, da malo pridem k sebi.

Vzel sem palico in se napotil po stopnicah navzdol. Dve sem srečno prestopil, pri tretji pa so mi kolena zletela skupaj in sem treščil po stopnicah navzdol. Zdaj sem imel pod seboj drugo nogo in nisem mogel vstati. Gospodinja se je zaman trudila, da bi me dvignila, poslal sem jo po zvonarja in ta me je odnesel v sobo.

»Nič ni hudega,« sem rekel. »Ti me postavi pokonci, da bom videl, če lahko stojim.« Komaj me je izpustil, že sem telebnil med posteljo in omaro, da me je od tam komaj izvlekel. Moral sem v posteljo, dokler se mi noge ne zacelijo od izvina. Ženske, ki so me obiskovale, so znale sto receptov in enega sem zares poskusil. Na otečena kolena sem polagal zeljnat liste, ki so se oteklina lepo prilagali. Zvečer so bili mesnati in sveži, zjutraj pa so bili izpiti in tanki kakor cigaretni papir. Oteklina na obeh kolenih je počasi uplahnila, hoditi pa nisem mogel, niti se postaviti na noge. Potožil sem to svojemu zdravniku Štefanu, ta pa mi je rekel:

»Uleži se na posteljo in dvigni nogo. Najprej eno, potem drugo.«

»Se norčuješ? Mesec dni že ležim, ti pa praviš, naj se uležem. Nog pa ne morem dvigniti niti za centimeter.«

»Mi nisi mogel tega prej povedati, šele zdaj po enem mesecu?«

»Dan za dnem sem čakal, da bodo noge zaradi izvina zopet dobre.«

»Kakšen izvin!« Dal ti bom napotnico in takoj moraš v bolnišnico. Tam ti bodo že povedali, kaj ti je.«

V bolnišnici me je zdaj pregledal drugi zdravnik in komaj sem hlačnici potegnil čez kolena je rekel:

»Ja kaj ste pa delali? Kite imate nad kolenom potrgane na obeh nogah.«

»Padel sem in sem si izvinil noge.«

»Mogoče tudi izvinili, toda stvar je zelo huda. Ostane vam izbira ali operacija ali voziček.«

Izbral sem operacijo in zdravnik je vse uredil, da so me v Mariboru še isti dan sprejeli. Naložili so me na rešilca in na zmrzali me je premetavalo kakor mlado mačko, avto pa je vozil in vozil, zavijal, da me je pritiskalo ob steno in vsak njegov poteg ali zaviranje sem čutil v kolenih, kakor da so zavore vanje vdclane. Ko se mi je zdelo, da bi morali že davno biti odstran Maribora, sem vprašal spremljalca, kje smo, pa je rekel, da homo kmalu v Gornji Radgoni. Potem nisem več spraševal, saj sem za čas izgubil vsak čut.

V Mariboru sta me vzela v roke dva zdravnika, vsak se je lotil ene noge, najprej rezal, potem šival in po nekaj tednih sem zopet hodil po svojih nogah, vendar brez nekdanje lahkote in prožnosti, kar ni čudno, saj so se z mano vred postarale in se naveličale tega, da so vedno spodaj in je vsa moja teža na njih, toda kaj hočem, ko pa ne znam hoditi po glavi.

Šest let pozneje me je zajahal še hujši konjiček, pravi težki konj, ki bi me kmalu zdobil pod seboj, pa me je zdravnik le srečno izvlekel izpod njega. Prepričan sem, da je pri tem na skrivnosten način krepko pomagal škof Slomšek. ki sem se mu posebej priporočil. – Naslednji konjiček me bo verjetno poteptal do kraja, tako je določeno vsemu, kar začne kdaj živeti. Tako je, tako mora biti in tako je prav, saj ne odhajamo v nič, ampak v polnost bivanja v neminljivem božjem sijaju.

Hrast

Vsi sveti so bili pred vrati, vendar je še poznooktobrsko sonce dokaj prijetno grela. Na cerkveni strehi se je grela jata golobov. Spokojnost jim je motil le sejemski živzav vrabcev s kostanja v bližini cerkve.

Le nekaj streljajev proč je Zalarjev Tonč zamišljeno izklopil motorno žago. Nekaj otožnega, skoraj bolečega ga je prešinilo, ko je nato stopil na pravkar podrtο zajetno hrastovo deblo. Saj doma ni bilo nuje za lesom. Vse je bilo bolj ali manj novo. Hiša, ki so jo na balkonu venčale pelargonije, gospodarsko poslopje, hlev za petnajst glav živine, vse je dihala skrbno urejenost in zavzetost gospodarja. Vendar leto za letom je vse več suhih vej mogočnega hrasta molelo pod nebo. Drevo se je sušilo. Nujno ga je bilo potrebno posekati.

Tonč je skočil z debla, snel kapo z glave, hkrati z zapestjem desnice zbrisal znoj s čela, se rahlo sklonil in začel šteti letnice na svežem panju. Štel je počast, skoraj spoštljivo, kot da bi molil nad človekom, ki je omahnil v častitljivi starosti. od skorje proti sredini, kjer so postajale letnice vse debelejše, dokler se niso izgubile v strženu, ki je postajal že rjavkasto preperel. Pri sto peti letnici se je zgubil. »Sto pet let in več,« je tiho jecnil v ugotovitev. Prevzet od poplave misli se je usedel na panj in z blazinicami prstov desnice pobožal sivozelen mah na ležečem deblu, kakor da bi se opravičeval za storjeno zlo.

»Bog ve, od kod je prišel sem želod, sem na travnik pred vasjo?« se je ozrl Tonč, begajoč z očmi, kot da bi iskal starše svoje žrtve.

»Najbrž so tvoji predniki, v davnini nazaj, na teh travnikih doživljali isto usodo, kot ti danes. Več kot sto let si tu ne daleč od ceste, ne daleč od vasi, opazoval in sledil življenje ob Muri. Kaj vse bi lahko povedal, izpel in izječal, če bi ti bilo dano govoriti. Priča si bil, kako so dedek po bližnji cesti odhajali prvi svetovni moriji naproti, odhajali na fronto. Nikoli se niso vrnili. Počivajo menda nekje na vojaškem pokopališču v bližini Olomuca. Oče se dedeka, svojega očeta, le bežno spominja. Sicer pa koliko mož s tega pednja slovenske zemlje, iz Prekmurja, se ni nikoli vrnilo iz Rusije, ne izza Karpatja. Tisočletno služenje tujcem so morali nazdravljati še z lastno krvjo. Je zato Pariška konferenca priključila Prekmurje k matični Sloveniji. Je morala biti darovana tudi dedekova kri? Je moralo biti zato eno ime več vklesano na marmorno spominsko ploščo ob vhodu v cerkev? Bog ve. Sicer pa, čudna so pota časov. Le dve desetletji smo uživali svobodo slovenske besede, in že so bili stari gospodarji nazaj. Spet vojna. Dežela med Muro in Rabo je spet krvavela. Nato je prišla svoboda, ki je obljubljala, da boš s kuro lahko plačal vse davke na leto. Oče je to znal čudovito povedati. Sicer smo pa to svobodo tudi mi iz vseh povojnih generacij mačehovsko občutili na vsakem koraku. Koliko laži, hinavščine, sprenevedanj je blatilo obraz svobode. Posebej nam vernim.« je izdaval Tonč skoraj polglasno misel, ki mu je priklicala na plan grenkobo in ponos hkrati. Spomnil se je, kako je moral zapustiti »kurz« za desetarja v Bitoli, ker je »druže kapetane« zvedel, »da ide u crkvu«. »Taka svoboda. Ko je sedaj že pokojni župnik hotel k padlim iz prve svetovne vojne dodati imena vseh padlih iz župnije v drugi vojni, so odgovorni iz okraja rekli: ne. Še k sodniku za prekrške je moral. češ, da imena »pravih« ne sodijo k »nepravim«. Še manj pa k cerkvenim vratom.

Nenadoma se je Tonč spet zdrznil, kot da bi ga kdo zalotil pri kraji. Nato se je sam sebi široko nasmehnil: »Glej ga šmenta, moj stari,« in pobožal hrapavo skorjo s pogledom. »Še sedaj po svobodnih volitvah, po skoraj pet desetletjih

razvpite svobode me je strah. S štafetami, v šoli, po radiu, po televiziji so nam to svobodo približevali kot edinstveno v svetu. Nje nositelje in znanilce smo častili kot Rimljani bogove in polbogove, ne da bi vedeli, da na tisoče ljudi ni imelo možnosti odpreti ust v svojo obrambo. Bili so pobiti. Ostale so priče. Sicer pa danes vse več grobov govori, s čim je bila pognojena naša polpreteklost. Pa..., no priča si tudi ti; o ko bi znal govoriti. Preko te ceste so gnali tudi pokojnega polanskega župnika Halasa v smrt. Le kdo? Komu le je bil napoti... Ljudje sepetajo neuradno trditev. Ti, moj stari, molčiš. Kakor ljudje, ki vedo pa... Vendar pa zaupam v moč Resnice.«

V farni cerkvi je zazvonilo poldne. Tonč je nekoliko oglato naredil križ. Toda še pred koncem molitve je spet utonil v misel.

»Pri vsem tem, pri vsej preteklosti naše pokrajine in nje peščice ljudi pa je to, da ta naš človek ni nikoli klonil, kljub svoji mehki in širini. Kljuboval je vsem viharjem zgodovine in trdno stal na prođu časa in prostora. Zakaj? Odgovora ni težko najti. Ti si globoko koreninil v materi zemlji stoletje in več. Mi, ljudstvo ob Muri, pa smo stoletja in stoletja koreninili v Njem, ki je nasičeval ptice v tvoji krošnji. Stoletja in stoletja je to ljudstvo dvigalo roke k Bogu, kakor ti veje desetletja k nebu. Priča si, kako so sledili ljudje duhovnim voditeljem Krajine. Toda, ali jim ni svoboda zadnjih desetletij žgala korenin samobitnosti s prefinjenimi obljubami o raju na zemlji? Pa? Za kakšno ceno? Za duhovno, versko in kulturno obubožanost. Za bližnjega in Boga ni časa kljub vsem strojem. Vsaka maša je predolga ali nezanimiva. Pa saj si imel priložnost videti, ob svoji veličini, koliko mladih je odšlo izpred vrat cerkve v ... in se vrnilo ob koncu maše. Ali pa zunaj cerkve premlevalo športne napovedi. Priča si bil tudi nesreči v bližini, saj veš, mladi so se zgodaj zjutraj vračali iz diska.«

Tonč je hotel zaježiti tok misli. Pa so ušle čez rob... »Tudi Trezika, kako rad sem jo imel, na tiho sem že pletel gnezdo. Bila je dobra, plemcnita... Dokler v sosednji vasi niso izbirali lepotic leta. Ni mi povedala. Z materinim blagoslovom je tudi sama nastopila. Razkazujoč lepoto, kot je pripovedoval prijatelj Jože, blazajočim očem mož in fantov. Bolelo je. Takrat sem jo zgubil. Saj veš, kako dolgo v noč sem sedel naslonjen nate. Danes rana ima že krasto. Zakaj bi jadikoval. Da, mnogi mladi naše ravni so izkoreninjeni, kot si ti odžagan. Vzrok: premalo so naši mladi rodovi sami s seboj. Strah jih je sebe. Biti sam kot ti, v sebi. Potem človek postane vkoreninjen v zemljo in duha. Potem so širša obzorja, kot so bila tebi. Nevarno se je podati zgolj na pot, ter po njej hiteti, samo za meti. Mnogi so hiteli po cesti ob tebi v tovarno, v tujino, v svet. Za debelejši kos kruha, za zajetnejšo denarnico. Vračali pa so se z revnejšo malho človečnosti, vere, dobrote. Mnogo jih je hitelo za časa tvoje rasti mimo tebe po cesti življenja samo za leskom minljivosti. Prav je imela rajna mama, ko me ni pustila z bratom v tujino, ne za sestro v mesto. Dragi moj, takšni so časi. Spreminjajo jih ljudje, a Bog jih obrne. Pa midva lahko kaj spremeniva?« Tonč je pomolčal je: »Ti boš misel ni hitela v besedo. Pa vendar, človek mora h koncu. Zašepetal je: »Ti boš spremenil tla v gornjih prostorih, morda bo pa Drolčeva Anica pripravljena ostati pri nas na kmetiji, potem bi jih rabili... Sam pa se bom trudil koreniniti v naši zemlji, ki se ne boji, počivajoča v topli božji dlani, sprejemati in dajati življenja. Tonč se je vedro ozrl po soncu. V koticikih očes se je igrivo zrealil lešk, ki prinaša tudi drugim dobroto.

Vrata

Tisto jutro je Škorčev Tonček zapoznelo skočil iz škripajoče postelje. Izza Lendavskih goric se je že dvigal rdeč sončni balon. Potrebno je bilo opraviti pot, ki jo še cesar opravi peš. Ko je opravil, je hotel odpreti hlevska vrata za prostost kuram. Vrat pa nikjer.

Tončku je mati umrla kot šestnajstletniku; očeta ni poznal. Dokler je mati živela, sta redila Šeko, svinjo in par kokoši. Za več ni bilo zemlje. Po materini smrti je Tonček kravo prodal, svinjo zaklal, kure obdržal in zemljico tudi. Kuharica ga naučila mati z bolniške postelje in lastna stiska. Ženil se ni, ker je bilo po njegovem nekoč prezgodaj, pri šestdesetih prepozno. V resnici je vrgel oči že na Zaliko, jo skril v srce in ji ostal zvest, kakor pisatelj Janez Trdina svoji Radoslavi. Njegova Zalika sicer ni šla v samostan, ampak se je še skoraj kot otrok poročila nekam na Kočevsko...

Tonček je bil nekoliko vase zaprt in nagnjen k sklanjatvi vragov in njegove »žlahte«. Cisto po krivici so mu pritisnili vzdevek Škorčev Tonček. Sploh ni bil noben Tonček, ampak izjemno velik Anton Padovanski. Pomožni vzdevek »Škorčev« mu je ostal od mladosti zaradi izredne ljubezni do škorcev.

Neki večer po kraji vrat je Škorčev Tonček sedeč pred hišo izluščil iz mraka človeško postavo z nejasnim, širokim bremenom, ki se je bližala njegovi hiši.

V hipu ga je preblisnilo, da mu najbrž spokorjeni tat vrača hlevska vrata. Pa ni bilo tako. Bila so vrata, vendar ne njegova, nosilec sosed Frjan.

Darovalec vrat je bil kmet iz Slavancev, ki si je na sosednjem hribu zgradil vinski hram in mu je od stare kočice ostalo še nekaj lesnine. Ena vrata so bila še kar dobro ohranjena. Ko je zvedel za tegobo Škorčevega Tončka, se je odločil, da mu jih odstopi.

Že od nekdaj je bilo tako, da se je del vaščanov zbral na kakem kraju v vasi po nekem, niti kdovekaj važnem naključju. Povod je lahko bilo jabolko, ki je zletelo kravi v sapnik, zlomljeno kolo kmečkega voza v klancu, od nevihte podrti drevo čez cesto, ali pa še to ne.

Tako je bilo tudi tisto popoldne, nekaj dni po dobavi vrat Škorčevemu Tončku Frjan je vtaknil v žep dva stara vratna tečaja in čez cesto poklical sosedu Kadrmana. Vrečar je skočil domov po zarjavelo žabico, ki je še dobro delala, če se je naoljila. Vsi so se napotili k Tončku. Mimo sta se namerila vaščana Rajgar in Kunjak in zavila. Spravili so se k nameščanju vrat. Ker so bila prevelika, so jih obžagali, napravili zareze, zabili tečaje in namestili žabico. Vrata so se gladko vrtela in dobro tesnila, ko je iz doline prirasel Sobotar. Čas mu je pritisnil nalepko »Nič hudega«, ker je prepagosto reševal življenjske tegobe in zadevice z »nič hudega«. Sedaj se je pridružil delovni skupini.

Sonce je že zdrknilo za nasprotni hrib in v goste je prihajal zgodnji večer. Tonček je odtrkljal svojo uhojeno pot v klet z ročko v roki. Ko je ročka s šmarnico načela drugo krožno pot med možmi, si je iz raskavih grl izpraskala pot pesem. Tista pesem, ki je bila na vasi nepogrešljiva, in ki so jo peli prav ti možje kot fantje – vasovalci.

»Pevski zbor« pred Tončkovimi vrati se je končno glasovno ujel. Petje je privabilo še Krušnjaka in Habriča. Pevce je zajel nekdanji fantovski ogenj, podkurjen od Tončkove šmarnice. Njihove žene, v bokih že močno razlezle, so stopile na hišne pragge. Vsaka je poskušala najti glas svojega moža, s katerim je

je nekoč, pojoč mimo okna, vabil in vznemirjal. Zdaj pa zdaj se je katera tudi raznežila, zavzdihnila, si s predpasnikom šla čez oči; potem so se druga za drugo pognale na delo v kuhinje. Pesem za pesmijo pa je pljuskala v Jamniško šumo in se z odmevom spet vračala.

Ograjniške gospodinje so postavile na kmečke mize večerjo in začele klicati svoje nekdanje snubce. S tem je bilo vaško petje končano.

Škorčev Tonček je po svoji skromni večerji v zavesti, da ni tako osamljen, sladko zaspal.

Sobotar je čez par let na žganjari pri Mišakovih priznal, da je vrata odnesel on, ker mu je žena vedno postavljala za zgled Škorčevega Tončka, on pa da se nič ne briga za hišo in še prevešenih vrat ne zna popraviti. »Nič hudega!«

Kako sedaj po skoraj 20 letih od kraje izgleda v Škorčevi vasi? Tonček je umrl predlani. Hišo je prepustil svojemu bratrancu. Počiva v grobu ob ograji pokopališča pri svoji materi. Tudi sodelavci pri nameščanju Tončkovih vrat so zvečine pomrli. Na vasi se več ne poje. Iz vsake hiše se dere televizija. Odnosi med vaščani niso več tako občestveni. Sinovi so si zgradili vile in se po asfaltu vozijo na delo. Slamnate strehe »priče siromaštva in nostalgije po starih časih« so temeljito odpravljene. Javkajo kljub vsemu. Ljudem je standard – bog. So srečni? Kdo bi to vedel, če niti sami ne vedo. Časa nimajo nikdar. Si ga tudi ne vzamejo. Zato bo čas vezl nje. Enostavno ukradel – kot Tončkova vrata.

Boleslav

V prisilnem jopiču

Šesti april 1941. Na tisočkratni je bil zloglasni zgodovinski datum zapisan, zakričan. Cugsfirer Dolfek je zarjovel nad Prvo Jugoslavijo. Radko Jakšeš, 30. letni kočarski sin je vtrepetal in trepetal do novembra 1943. Bil je prisilno mobiliziran. Gema, gema. Nič ni pomagalo skrivanje, zapor.

V Radvanjih je bilo kar prijetno. Šef zopora Slovenec Zunec ga je vsak večer povabil k sebi na večerjo (v maju 1945 je bil Zunec kot sodelavec okupatorja ubit). Gema, gema pod nadzorstvom freiviligmus v Saalfelden v Avstriji na ausbildungo za nosilca ranjencev R.K. Nato spet gema, gema v bunker za mesec dni in to že leta 1944 prav za veliko noč. Lepo na toplem na štirih deskah in vsak tretji dan jed. Na veliki petek mu je kamerad iz straže vtihotapil kos klobase. Das mus sofort veršvinden! Tako. Bila je ogabna. V začetku maja je čakal v Gdansku na ladjo v Helsinki, od tam z vlakom do Rovaniema, naprej s tovornjakom.

H koncu maja je že bil najvišje na Finskem in se že prvo noč spogledoval s severnim sijem, ne daleč od ruskega Murmanska. Ranjence je malo nosil, bolj mrtve. Srečal je le tri Slovence in vrsto brzostrelcev. Sam ni streljal. Ko je stal na straži od polnoči do 2. ure zjutraj je sijalo sonce in kukavica pela.

Nekoč, ko je šel po vodo k jezeru, je ruski ostrostrelec streljal nanj, on pa je mislil, da ribice skakljajo nad vodo kot na Blejskem.

Na jesen Finci: Nein! Potem Nemci gema. In on znjimi. Ko se nekako vlekkel in pripravljajal za prebeg k Rusom, bi ga skoraj nemški oficir s konja upihnil. Tedaj so začeli Rusi in Finci z njimi ples na suhem. Znana bitka za Kirkenes in nemško butanje iz obroča. Tu je Rado vozil v brezov gozd mrtve, odvezemal razpoznavne značke, trgal oficirske epolete, tudi majorske, za pokapanje ni bilo časa.

Ucvrli so jo proti Tomsöju na Norveško. Med potoma požigali hiše, rušili mostove, minirali, ker so jim bili Rusi za petami. Finci so jih z nemškimi letali naganjali s cest v jarke, iz njih pa zloglasni nemški general Schörner, krut tudi, ko je odšel na rusko fronto. Tako so preživeli zimo v toplih barakah in dočakali pomlad 1945 ter kapitulacijo Hitlerjeve Nemčije. Znašli so se avtomatično v angleškem ujetništvu, s polnimi zalogami hrane in orožja. Jedli so kot nori in natovarjali ladje za glad v Evropi.

Potem 25. julij 1945. Orožje vstran. Ali domov ali Anglija. Prišel je oficir Nove Jugoslavije z rdečo zvezdo in zavpil: »Nema Boga, nema kralja!« Takrat so bili že v Narviku. Kaj pa zdaj?

Ženska. Skoraj ves svet prizna njeno moč. Rado jo je spoznal v bližini Trontheima že prej – Čehinjo Nadežko. V domovini je obema žarela stalinistična svoboda.

Ženska. Vse od Adama. Tudi njega je pregovorila. Pa je bil v raj. Edino Putifarka ni z Jožefom oplela. Pač pa Kleopatra Julija Cezarja. Tudi kralj David je klecnil pred žensko, kakor Herod Antipa pred Herodiado in ji podal na krožniku glavo Janeza Krstnika. Seveda vse ženske niso negativno vplivale na moške. Večinoma so jih spodbudile za velika dela; mnoge so moške celo prekosile, posebno na kulturnem, znanstvenem, verskem področju in celo v politiki. Rado je pač klecnil. V takem primežu.

Poročil se je. Odvleklo se je 45. let. Žena je umrla. V junijski noči je na televiziji videl, kako je rdeča zvezda zdrknila. V domovini 26. 6. 1991. Zagrabilo ga je. Poletel je v beli ptici proti državici Sloveniji. Znašel se je na krpi nekdanje zemlje svojih staršev. Na oči se mu je nabadla enonadstropna vila. Stala je na prostoru nekdanje lesene hiše. Pred njo sta rasla dva bobovca in zadaj oreh. Vse tri je posadil on. Vas je izzivala kot ulica. Prebivalci, razen dveh stark in enega starca, nespoznavni. Tudi Rada so težko prepoznali. Zvedel je, da je brat pokopal starše, prodal posest in se izgubil nekam v Nemčijo. Komaj čitljiv napis na pokopališču je še prebral. Potem ga je zadela kap.

Vanek Mujdrica

Pozni spomini na madžarsko okupacijo

(Protimadžarski napisi v Beltincih leta 1941)

Nemška zasedba Prekmurja, ki se je začela 6. aprila 1941, je trajala le dober teden, potem pa so Nemci Prekmurje, razen nekaterih vasi na Goričkem, odstopili Madžarom. Kakor najprej Nemce, tako pozneje Madžare so redki člani pete kolone in slovenski odpadniki – madžaroni navdušeno pozdravili. Madžari so bili presenečeni nad takim sprejemom, saj niso vedeli, da jih ogromna večina ljudi, zlasti slovenski izobraženci, študentje in velika večina duhovnikov ima le začasne okupatorje in narodove sovražnike. Vsi študentje beltinske župnije in okolice smo bili tesno povezani med seboj, saj smo bili vsi člani kat. akad. društva ZAVEDNOST. Naj na kratko opišem naše delovanje in našo usodo, ki nas je doletela že prvo leto okupacije.

Moje delovanje proti okupatorju se je začelo, ko sem se po razpadu nekdanje Jugoslavije srečno izognil nemškemu vojnemu ujetništvu v Zagrebu in se peš vrnil domov. Brodar, ki me je v Ižakovcih prepeljal čez Muro, me je poznal. Kar mi je povedal, zame ni bilo ugodno. Znan beltinski madžaron je namreč javno pretil,

da me bodo prvega vrgli v Muro, če se bom vrnil. Imen naših odpadnikov rajši ne navajam, ker bi s tem morda prizadel njihove potomce in sorodnike, ki niso nič krivi.

Kmalu po vrnitvi sem se začel pogostoma sestajati z Vincijem Casarjem, ki je bil učitelj v Gančanih. Predlagal je, da bi se proti okupatorju organizirali vsi študentje v naši pokrajini. Ustanovili naj bi manjše skupine, v katerih bi zaradi večje tajnosti samo en član vedel za drugo skupino in z njo vzdrževal stike. Dogovorila sva se, da bom izbral zares samo ljudi, na katere se lahko zanesemo in ki ne bi izdali ničesar, če bi bili kdaj zaslišani. Toda zaprli so me prej, preden so skupine začele delovati.

Moja skupina je imela tudi nalogo zbirati orožje. Slišal sem, da so bivši jugoslovanski vojaki poskrili doma puške in strelivo. Moj prijatelj Jožko Čeh, študent iz Nedelice, je navezal stike z lipetskimi »švercarji« in zvedel, da lahko dobi nekaj pušk in nabojev za razmeroma nizko ceno. Toda kje naj bi mi študentje vzeli denar?

No, za prvo puško sta mi dala denar župnijska upravitelja naše beltinske župnije gospoda Janez Gregor in Alojzij Gabor. Da ne bi bila preveč v skrbeh, sem po uspešno opravljenem nočnem delu moral naslednje jutro priti k maši, da sta me videla. Puško sem skril doma v seno, pa jo je oče našel, ko je polagal živini. Potem sem jo skril v otepine, toda prav na to slamo je spet naletel oče. Razhudil se je in me okregal: Šmrklavec krvavi, bi rad, da nas vse postrelijo? Če že imaš orožje, ga znaj tudi dobro skriti! – Čeprav je bil resnično jezen, še bolj pa prestrašen, saj se je orožja že od nekdaj bal, mi je sam pokazal boljše skrivališče: nad hlevom sva puško spravila med dva trama v podu, pokrila z desko in nanjo še nabila suho ilovico. Denar za drugo puško pa mi je dal Ostrčev Perinko iz Beltincev. Po orožje sva hodila z bratom Miškom ponoči. Z dobavitelji in Čehovim Jožkom smo se pa dobivali na polju med Gančani, Renkoveci in Turniščem.

Naša orožarnica se je bolj in bolj polnila in z bratom sva predelala vse naše golobinjeke, jim naredila dvojno dno in tja spravila pridobljeno orožje. Na podstrešju je bil zataknjen za tram star ameriški kolt. Ko sem ga očistil in namazal, se je svetil kakor nov. Spremljal me je na nočnih potepanjih.

Študentje beltinske župnije smo se redno srečevali, še več priložnosti pa smo imeli za zbiranje, ko se je bližala nova maša Miška Brunca z Melinec, ker smo za to priložnost hodili k pevskim vajam. Tam smo se zbirali: Miška Jakob, Janči Sraka, Jožko Györköš, Gusti Zver, Čiril Kūhar, Drašek Dub, Pišta Cigut in jaz.

Kakor že večkrat se je naša klapa šla kopat v Muro tudi na madžarski državni praznik 20. avgusta. Domov grede smo se ustavili v Dokležovju, kjer je bila veselica. Pri eni mizi so precej kričeče peli madžarske pesmi. Najglasnejšega sem poznal in sem mu rekel: »Lovrenc, ste slovensko že pozabili?« Ze naslednjega dne sem bil zaradi tega zaslišan na orožniški postaji v Beltincih, kjer so mi očitali, da sem branil ljudem madžarsko prepevati. Komandir postaje, ki me je zasliševal, ni bil proti meni sovražno razpoložen, celo svetoval mi je, naj bom previden v govorjenju, saj vsako mojo sumljivo ali dvoumno besedo v javnosti nekdo takoj poroča oblastem. Komandir je bil dober človek, o tem sem se prepričal tudi pozneje.

Ko smo odhajali iz Dokležovja, smo se odločili, da moramo Madžarom na neki način pokazati, da so pri nas nezaželeni. Dogovorili smo se, da bomo prebarvali vse napise krajevne table ob cestah, ki vodijo v Beltince in napisali protimadžarska gesla. Najprimernejši čas za to je bila noč pred novo mašo, saj še vsake nove maše navadno udeleži ogromna množica ljudi iz bližnje in daljne okolice. Za ta

podvig smo vedeli le štirje: Miška, Janči, Pišta in jaz. Razdelili smo si delo: jaz poskrbim še za dva zanesljiva stražarja, nabavim bel in črn lak ter naredim primeren podstavek. Miška – brat slikarja Karla Jakoba – priskrbi čopiče, Janči in Pišta pa bosta za stražarja. Zberemo se v soboto ponoči na natančno določenem kraju.

Lak sem šel kupit v Osterčevo trgovino. Lastnik Perinko me je vprašal, čemu mi bo bel in črn lak. Ker mu nisem dal zadovoljivega odgovora, mi je samo pomežiknil in dejal, da sta laka zastoj, če bom z njima kaj posebnega naredil. Kakor da je slutil, kaj se bo zgodilo.

Prišla je sobota pred novo mašo. Zvečer sem bratu Tineku povedal, kam grem in ga prosil, naj me počaka. Previdno, da me ne bi kdo opazil, sem v gozdčku za vasjo čakal Pišto, ki ga pa ni bilo od nikoder. Splazil sem se do Cigütovega doma, oprezal okrog hiše in končno zvabil Pišto na dvorišče. Vprašal sem ga, ali je pozabil, kam gremo. Izgovarjal se je, da ne more nikamor, ker ga preveč boli glava. Razočaran sem odšel v noč. Miška in Janči sta me že čakala na dogovorjenem mestu, kmalu sta neslišno prilezla še dva beltinska fanta, Antólinov Draž in Péterkov Vanek, s katerima sem se že prj zmenil za stražo. Fantje so si izbrali primerna stražarska mesta, midva z Miškom pa sva se lotila prve table ob cesti, ki vodi iz Gančan v Beltince.

Ob steber table sem prislonil nalašč za to priliko narejeni podstavek, Miška je zlezal nanj, jaz pa sem mu podajal lak. Z belim je lepo prekril madžarski napis Belatinc, s črnim pa je v prekmurščini napisal VOGRI NAZAJ V AŽIJO. Na drugi strani ceste je bilo nekdanje sokolsko telovadišče, ograjeno z visokimi deskami. Hitro sva skočila k tej ograji in Miška je z velikimi črkami napisal ŽIVJO SLOVENJA, v silo je izpustil kar dva i-ja. Madžarski preiskovalci so pozneje za ta napis rekli, da ga gotovo ni pisala nevešča roka, ampak izobraženec, kar se vidi iz ravnih in pravičnih potez čopiča. Potem smo primerno poslikali še vse ostale table ob cestah, ki so vodile v Beltince.

Z Drašekom sva se previdno prikradla še do cerkve, kjer sem na steno tedanje nunske hiše nasproti cerkvi napisal BRATJE SLOVENI SVOBODA JE BLIZU, na sosednjo steno pa MI VSTAJAMO.

Nasproti orožniške postaje je bila vaška tehtnica in tudi njene zidove sem hotel olepšati s primernimi napisi, pa naju je govorjenje v bližini pregnalo. Pri tem nočnem delu smo bili udeleženi le Jakob, Sraka, Antólin, Peterka in jaz. O tem sta vedela še Cigüt in moj brat. Drugim o tem nismo pripovedovali ne takrat ne več let pozneje.

Tisto noč sem se vrnil domov ob treh po polnoči in brat mi je z bencinom opral roke tako temeljito, da niti za nohti ni ostala najmanjša sled laka.

Naslednji dan v nedeljo, na dan Bruncove nove maše, sem šel k maši ob desetih. Pri kapeli svetega Antona bi se moral kakor navadno srečati z drugimi kolegi. Nisem še prišel na kraj zbirališča, ko sem videl, da žandarji ženejo brata Lujza in Cirila Kúharja iz Izakovec. Z njimi je bil tudi beltinski župan. Ko me je ta opazil, je nekaj rekel žandarjem in eden je takoj stopil k meni ter me vprašal, kako se pišem. Ko sem mu povedal, me je prijel za roko in rekel, naj grem z njim. Imel sem prižgano cigareto in žandar mi je velel, naj jo odvržem. Ponudil sem jo znancu iz moje vasi, pa se je obrnil proč, kakor da me ne pozna in noče imeti z mejoj opravka. Iz gruče moških je izzivalno stopil drugi, iztegnil roko in dejal: »Vanek, kar meni daj cigareto.«

Z mojo udeležbo pri novi maši ni bilo nič, ker so nas vse tri odvedli na žandarmerijsko postajo v Beltincih. Popoldne so privedli še Jožka Györköša, Gustija Zvera in Pišto Cigüta. Pišto pa so proti večeru izpustili.

Vsi smo bili zaprti v isti sobi. Naslednji dan se je začelo zasliševanje. Zasliševali so nas člani tajne vojaške policije. Mene in Jančija Srako so tudi strahovito mučili. Vsekakor so nam hoteli izsiliti priznanje, kdo je delal napise in kdo je za to vedel.

Najprej so me mlatili po rokah z bikovko, kar je povzročalo hude bolečine. Še sedaj po eninpetdesetih letih ne morem razumeti, kako sem se prav takrat spomnil mame, ki mi je kot malemu rekla, ko me je boled zob: »Ne poslušaj in te ne bo bolelo.« Z vso močjo svoje volje sem se silil, da ne bi čutil bolečin, vzdržal sem strahotne udarce, ne da bi zakričal. Vmes so sikale madžarske kletvice in jezne besede: Kemény szlovén vér (trda slovenska kri) in podobno. Posebno zverinski je bil že na pogled oduren plešasti debeloglavec, ki je govoril še kar razumljivo medžimurščino. Zgrabil me je za lase in vpil: »Ve bum ja tebi pokazal, ve buš ti krš scal.« Potem so mi z vrvo zvezali roke pod skrčenimi koleni, med kolena in komolce zarinili palico (nekoč smo za to uporabljali domač način izražanja: »v treke so ga djali«), me prevrgli na glavo in tolkli z bikovko po poplatih.

Ko sem padel v nezavest, so me razvezali, polili z mrzlo vodo in mi zapovedali hoditi po sobi, da ne bi imel posledic pretepanja in dokazov mučenja. Znova so me zvezali in preteпали, razvezali in oživljali z vodo, to se je ponovilo še trikrat, vendar sem na neki način vzdržal. Ko pa me je mučitelj začel mlatiti po spolovilu, sem zarjul kakor žival. Nisem bil več čisto priseben, zavedal sem se le tega, da nem smem izdati ničesar. Ko so me zadnjč razvezali in polili z vodo, sem mislil samo na to, kako bi mučitelja zgrabil z zobmi. Na nizi sem pograbil peresnik in ga skušal mučitelju zariti nekam v obraz, toda dobil sem z ene strani udarec v roko, z druge strani pa hkrati udarec v oko in roko mi je spodneslo tako, da sem peresnik zasadil sebi v grlo. Udarci so me vrgli na tal. Slišal sem še glasove: Ver, vér, vér ... elég! (Kri, kri, kri...dovolj!), nato sem zgubil zavest.

Zavedel sem se šele, ko so me vlekli po gramozu čez dvorišče in so se mi pri tem do krvi ranile boste noge. Vrgli so me v posebno sobo in tam sem še nakajkrat močno zavpil: »Nič ne vem, nič nisem povedal!« z namenom, da bi me v sosednji sobi zaprti prijatelji slišali.

Kot sem že omenil, so mučili tudi Jančija Srako, potem pa se je za nas zavzel orožniški starešina, ki je rekel tajnim policistom: »Na mojo odgovornost, nobenega mučenja več!« Zato ostalih pri zaslišanju niso mučili, sicer pa o napisih tudi ne bi mogli nič povedati, saj o tem niso ničesar vedeli.

V posebni sobi me je stražil madžarski orožnik, ki je z menoj ravnal neverjetno človeško. Podložil mi je neko odejo, me ogrnil s svojim plaščem, zvil in prižgal cigareto in mi jo vtaknil v usta. Nazadnje mi je razkazoval celo fotografije svojih domačih; bil je nepričakovano dober.

Čez nekaj dni so nas spet zaprli vse skupaj. Hrano so nam domači morali pošiljati od doma. Potem so nas nekega dne poklicali k notarju na občino, kjer je že bila napisana obtožnica, da pripadamo tako imenovanemu TAJNEMU SLOVENSKEMU GIBANJU in smo nevarni v okolju, kjer živi okoli 60% »Vendov«.

Ni čudno, da smo bili slovenski študentje Madžarom sumljivi že takoj po njihovem prihodu, saj je bilo nekaj zelo strupenih in vnetih odpadnikov, ki so nam sledili na vsakem koraku in o nas stalno poročali madžarskim oblastem.

Po enem tednu so nam naročili, naj nam z doma pošljejo najnujnejše stvari, ker nas bodo poslali naprej. Zadnji dan nam je Osterčeva Tončka – Perinkova

žena – dala pripraviti za našo odhodnico odlično kosilo, ki so nam ga na žandarmeriji servirali kar iz kotla. Po polnoči so nas žandarji zbudili, nas z verigami zvezali po dva in dva skupaj, naložili na dva voza ter nas zastražene odpeljali na železniško postajo v Soboto. Prav grozljiv je občutek, ko imaš na rokah prvič hladne železne verige. No, v svojem poznejšem življenju sem imel dovolj prilike, da sem se tudi temu privadil.

Na vlaku proti Zalaegerszegu so nas potniki začudeno opazovali, saj takih prizorov takrat še niso bili vajeni. Spomnim se, da smo bili po dobri Tončkini hrani na vlaku precej žejni. S seboj sem imel steklenico piva, toda kako ga odpreti z zvezanimi rokami? Pomagal nam je orožnik, ki je s puškino muho odbil zamašek. Orožniki so nas izročili v zapore v Zalaegerszegu; tam smo prespali samo eno noč, naslednji dan so nas novi stražarji spet zvezane odpeljali v Veliko Kanižo. Tu so nam naslednji dan nadeli lisice in nas odpeljali v Budimpešto v zloglasno ječo Toloncház, ki jo je zgradila že Marija Terezija.

Razmere v Toloncházu so bile grozne. V velike sobe, ki so bile namenjene največ 60 jetnikom, so stlačili po 200 ljudi. Spali smo v okvirjih nizkih železnih postelj brez mreže, ki se je že zdavnaj strgala, ali pa kar na betonskih tleh. Žrle so nas uši in stenice, ljudi so morale lakota in razne bolezni. Doma sem tehtal 74 kg, v zaporu sem jih imel kmalu samo 51. Če ne bi dobivali redkih paketov od doma, bi tudi mi od lakote pomrli. Pakete sta nam posredovala pater Dominik Ratnik, doma iz tišinske župnije in pater Fidel Sreš, doma iz moje vasi. Ta dva sta nam dajala pogum in nas tolažila, da nismo obupali.

V Budimpešti smo bili zaslišani le enkrat. Po nekem hrvaškem zaporniku, ki je bil po poklicu advokat, tu pa jetniški tolmač, so nam spročili, da je zaradi pomanjkanja dokazov sodni postopek zoper nas ustavljen, izpustili nas pa le niso.

Po nekaj mesecih smo se rešili zloglasnega Toloncháza, odpeljali so nas na Erdeljsko ali Sedmograško, v mesto Kolozsvár, Nemci mu pravijo Klausenburg, to je današnji Cluj v Rumuniji. Med vojno so te kraje okupirali Madžari. To je rojstni kraj kralja Matjaža – Matije Korvina. V Kolozsváru smo stanovali nekoliko boljše kot v Pešti, hrana pa je bila prav tako zanič, mnogi so umrli zaradi lakote. Ko smo končno dobili zvezo z domačimi, sa je vsaj za nas veliko izboljšalo. Vsak jetnik je lahko mesečno prejel po en paket in ker smo trije naredili skupinico, smo dobili vsakih deset dni paket. Seveda je paket romal tudi do deset dni, vendar smo še tako trde in skoraj že neužitne domače dobrote s slastjo do zadnjega pospravili.

Tudi delali smo lahko, v začetku papirnate škrniclje, pozneje so nas vabili v jetniške pisarne, vendar smo se raje odločili za delo na mestnem pokopališču, ki je bilo podobno parku. Tam smo pulili travo, čistili potke in spomenike, če se je pa le dalo, smo poležavali za drevjem in spomeniki. V naši jetniški sobi smo celo ustanovili svoj glasbeni trio: Ciril je imel kitaro, Gusti orglice, meni pa je Vinko Casar poslal gosli. Tako smo imeli vsaj včasih tudi malo zabave.

Končno se nam je čas iztekel in leta 1943 so nas posamezno s precejšnjimi presledki spuščali domov. Najprej je prišel na vrsto Janči, čez nekaj tednov oba brata Kúharja, nato so izpustili mene, zatem pa še Gustija in Jožka. Tako smo bili sicer na prostosti, vendar ne svobodni.

Doma nismo imeli obstanka, ker smo bili kot bivši kaznjenci povsod sumljivi. Z Jančijem sva se odpravila v Budimpešto, kjer je bil on vpisan na veterino, jaz pa na agronomijo. Toda slab politični sloves je prišel za nama in kmalu sva spoznala, kako sva nezaželena. Da naju ne bi vpoklicali k vojakom, sva se začasno v Pécsi vpisala na pravo. Vendar nama to ni nič pomagalo. Janči je že tja dobil poziv,

jaz sem se pa vrnil domov, ker se nisem imel več s čim preživljati. Kmalu sem tudi sam dobil poziv. Jožko Györköš je bil že prej vpoklican, Zverovega Gustija je med tem pobrala galopirajoča jetika, Ciril pa je sprejel učiteljsko službo in se kmalu oženil.

Po vojni sem bil zopet dve leti zaprt od komunistične oblasti, toda to je že druga zgodba, ki bi potrebovala širšo obdelavo. Imel sem neprijetne težave, ko sem prosil Odbor zveze borcev v Soboti za priznanje delovne dobe za čas, ki sem ga med vojno prebil v madžarskih zaporih. Odbor mi je prošnjo zavrnil, češ da sem bil po vojni tudi zaprt, zato mi zapora za časa okupacije ne morejo priznati. Pritožil sem se višjim glavam v Ljubljani in ponižne soboške glavice so nemudoma popravile svojo »napako« in mi priznale madžarski zapor kot enojno dobo.

Ker sem v tem članku napisal in obrazložil, je bilo potrebno tudi zato, ker si je zasluge za protimadžarske napise od vsega začetka prisvajala partija. Leta 1955 sem v Slovenskem poročevalcu v članku, ki je pisal o desetletnici osvoboditve Prekmurja, bral tudi sledeče: Napredna mladina, organizirana v OF, pod vodstvom KP je že leta 1941 delala protestne napise v Beltincih.

Če bi hoteli pisati resnico, bi morali napisati: Mladina, organizirana v Prekmurškem katoliškem akademskem društvu ZAVEDNOST, je že leta 1941 delala protestne napise v Beltincih.

Štrkov Jožko

Bravci Stopinj tokrat ne bodo našli Pisem iz stare skrinje; za spremembo imajo zdaj na voljo modernejšo snov. Upam, da bom tako ustregel tistim, ki težko prebavijo starine, posebno v t.i. romanu v pismih. Obenem pa bom, upam, izpolnil prošnjo svojemu sorodniku, naj opišem neki njegov nevsakdanji dogodljaj. Voljan sem ustreči celo njegovi tihi želji, da izide »pod kakšnim dostojnejšim naslovom«, kakor je moj Črvivi prečnjek.

Premoljeni roženkranc

Od štrkov je bilou v našen kalendari ži precī spisanoga, nej pa tou, ka je dosta vėrtov v našoj okroglini goriprijalo njuvo imė za svoje domaće, hižno imė. Tū pa tan se je šteri cilou začno ponašati kak njegov fričji patrón, visiko lejtati, po svejti šrajati, mladijée dolmetati z gnejzda i tak dele.

Tak se je blūzi Mürskij bėrekov najšeo tūdi štrk, kij je šteo biti za nikaj više od svojij vrstnikov. Gda so na jesen i na prōtlike lejtali v toplėjše kraje prej od visikij brgov, je leto ober drūgij pa se njemi tak povidilo, ka se ločo od svoje čūpore; spūsto se je med hejle vršace, ka si tan spletė gnejzdo. Šteo je dosėgnoti nikaj več kak njegoviva prōstiva stariša, zato je ostao pri Brgošcaraj.

Bejli vršaceje so pa bilij fajni samo odeleč; gda je mladi štrk dolseo pa si hāpo povati gnejzdo, je vido, ka se je znajšeo v skalovitij brgāčaj. Dūgo se mantrao, ka je med kamenjon najšeo pravo škėr, vejke pa blato za gnejzdo, dosta duže, kak njegovi vrstnicje v rodovitnoj nižijni Mürske krajine. V ton je vido kaštigo za svojo nadūtost, eli je seadno nej zdvojo i povrgco, liki je z delešnij krajov fkūpnavlāčo vse potrebno pa si postavo precī trdno gnejzdo, v šteron je s svojov zvōljenov štrkieov zgodnjao zdrav rod – trij črstve štrkove mladijée. Čiglij sta nej mela vsega zadovolė, sta niti adnoga nej vrgla dol z gnejzda.

Mladičje so rasli i gda so ži precj velki bilij i se lejtati fčilij, je oča Štrk z ženov vřed sklenu, ka je po zgledi svójij vörnij starišov načijj tudi fkúp rokě držatí i bogamoliti.

Na Vernij dš den, gda se v deželi Brgoščekov trij čisla molijo, je držino posado za sto, zéo čislo pa hápo naprěj moliti. Čislo se pa od dugolejtne molbe ži natrgalo, eli, rokou na srce, nej tëlko od molbe, kak od rejdkoga núcjanja: láncek je sčista zarjavo, jagode so dolletele. Štrk si nej znao kaj, pobérati je nej valálo, eden čas molí dële na pamet, to je na prste, te se pa pošikne k omari. V spodnjen přécnjeki so med vsefelé bagázon bila tudi ta nouva čisla na potáček, kak je zadnji čas šega goripřišla, ka se nosijo na prst nateknjena kak náprušnjek. Segne teda v omar pa rejsan pošlata v kmici eden te okrogeo molek, kak pravijo Brgoščeki. V pobožnost vtónjeni Štrk si ga natekne na prst i molí dële, držina njemi odgovarja. V okénčeki samo adna svejča gorij, eli oča Štrk je seadno zapázo, ka se njegova mladézen ravna po najnovějšoj sveckoj módi tudi pri molitvi: nej ka bi fkúp držali rokě, liki sakši po svoje. Eden z rokov podpěra glavou, kak da bi sedo v oštariji pri litri, drugi překržiža rokě kak da babe klepěčejo pa lidij ošpotavlejo, tretji pa oprě rokě ob kučet, kak da bi násenji přešecávao živino kodáji.

»Hajd na kolena!« brékne stari Štrk, ka bi odvado mladijčě te nakáznosti. Mladijči zozějvlejo, pglédnejo svojega bogzna od kój razkórjenoga očo (kak da bi malo vutnjeni búo), te pa prošěče obrnějo očij v mater Štrkíco. Ona pa gorizvižala, zakój se mož srdí pa njín nej pomògla v nevouli, liki je – vórna poziví svojega moža – bogavno pokléknola. Samo se znajšla pa ka je ne bi tíščalo, sí djála pod kóulina eden debeli podrítník. Kak bi mēgno, so tak napravili tudi vsi trije mladičje, čiravno bi se najraj reběřili, ar je klěčanje nej bijla šega v deželi Brgoščarov.

Molí, molí oča Štrk gorěče, kak so nigda svejta molili njegov oča, molí pa žméri i kresne zdaj adnoga zdaj drúgoga, gda njemi glava zakinka v drějmavico. Eli po dugo i nefraglívój molbi se njemi držina hápi púntatí.

»Hej, očka, izpustu si Část bodi. No, a ne?« se obrne srednji mladec k drugin. Pokijmali so i povedali, za këlko jagod je podúgšao desetko. Stari Štrk pa záprva niti nej v pámetzeo, ka je bilo ži vmes známenje za Dijka bojdi Bougi.

»No, no, ve to nej falinga, samo mij molimo«. Mísló si je, tou se Bougi ščě bole povídi. V to formo je nasledívao svojega preminóčěga očo, šteri je v věkšo čest božo radovolno rastěgno čislo v precj věkšo dužino, kak je bilou fkúpdjano.

»Stoj, očka! Spet si spustu Část bodi, a homo vso noč žebřali ta pospani roženkranc?! – je zacvilo najstarejši mladič, šteromi ži prvo kosminje pogánjalo pod noson.

»No, no, samo poměnje, ve ti node škodilo, či zmoliš malo óber, švanjar, ka se noš tëlko tēpeo okoli s svojev pajdašijov.«

»Hvala za tak poduk in tako pokoro!« je vrgeo oči mladi Štrk pa se ži šteo pognati vó, či ga mati Štrkíca ne bi zadržála pa njemi velějla mučati i ostati na méri. Oča Štrk pa se zaj malo bóle pglóbo v tē moderni rožni vejnec, na šteron nemre najti zarižnje eli búmbleka za Dijka bojdi Bougi, pa tudi kríjžeca nej po desetij gumbicaj. Šteo je ži goristanoti pa iti k svejči glédat, eli je nej to věčno, óvak bi si mladi míslili, ka ne zdržij věč klěčanja. Obřača potáček dële, dokač se ne oglasí starejša čij.

»Ja, očka, ti edini dremlejš, al' si pa na glavo padu! Pol desetke si žě čez. Mami, daj, vzemi mu molek in molí ti naprěj!«

Oča Štrk pa si nej dao zeti čisla zrouke. Drapno je po stouli, ka je réko čfstev bole kak vsi drugi, ona pa li naj duže klečij pa se kuče po prsaj za sakikratni grej, gda ga zbočki gléda pa ošpotavle, ka je ne pistij na veselico.

Molba se prevrgla ži v drugo polovico, pa je li nej štelo biti kunec. Zdaj je zavrejša krv čeri. Skoči gor pa brekne razkórjeno:

»Mejduš, očka, to je pa že smotan!«

Bogzna, ka bi šče dünola, či je ne bi brat posado dol pa njoj spravlivo pošepetno:

»Pust'ga pr'gmah, saj videš: ful je zadet.«

Oča Štrk je zarazmo tou z vsej jezikov fküpzmejšano kolbaščino i ži skočo gor, ka bi pokazao sini, što je zadeti, či ga ne bi mati Štrkica oberoč pocukala dol. S ten je štela moževi pokazati, ka je molitev spravlivo činjenje, nej pa prilika za sváje i obgrzavanja. Túdi sán je spoznao, ka se nej jako dostajalo začnoti kakšo rabúko pri zádnoj skróvnosti žalostnoga tála rožnoga venca Kij se za nas razpeti dao. Ob ton je staroga Štrka preblisnolo túdi spoznanje, zapijsano v Svétom pismi, naj očuvje nódo preostri do svoje dice, ka njín ne vgasne njüvo srce. Tak se je raj znouva zamékno v molitev. Vrto je dele svoj železni venček med trdimi prsti. Eli bole kak je šlatao ponjen, ge bi búo denok preslejdek, debelejši búmblek eli krijžec, menje njemi grátalo. Kak da bi sešeron vednako bilou.

Tak se molba na Vernij duš den rastegnola v Štrkovej izi na cejli večer, ravno tak kak nigda svejta pri Štrkovij v Slovenskoj Okroglini i to je navdájalo hižnoga vértá z velkin dopadénjon i nezgrúntanin dušnin méron. Nej samo, ka je šou po zglédi svojega pobožnoga očé, šteroga je v mladolejtnoj zblójenosti odúrjavao, zdaj je vórvao v potrejnost dugše molbe túdi z drugij zrókov:

Oprvin: obá roditela sta bila kotrigi Bratovščine živoga rožnoga venca i sta se nigdar nej navolila moliti čislo. Ob drugin: čislo se priporáča ken bole rastegnóti ži zatógavolo ka se zádostij prošnji Matere Cerkve za vse potrejbe krščanstva. Ob tretjin, či pobidij spomin na tisto spóvid v svojen mladolejtji, gda so njemi barat z Rovackoga dali átakši tanač: človik nesmi zandirati pa se nevolivati zavolo dužine čisla, ravno naópak more biti – nigdar se nesmi navoliti »kronicu« moliti. To je tak potrebno na svejti, kak nikaj drugo, kakšte dúgo bi bilou, nej pa samo na desetke raspelano. Bogaboječí barat so pravili, kak so njín v ton táli znali tanačúvati njúv redovni vučiteo: či bi čislo tak dúgo bilou, ka bi ségalo okoli cejloga svejta, šče té se ne bi smeli navoliti ga moliti, ár bi kumaj té bilo zadosta dúgo. Takše so réko potrejbe krščanske vóre i Sv. Matere Cerkve.

Tak je teda oča Štrk zafálo Boga, ka njemi té moderni molek brezi zarižnje, krijžeca eli búmbleka pomaga raztégnoti ga po miloj vouli pa se ravnati po svetlij zglédaj svojij pobóžnij préjdnikov. S samodopadénjon se čóvao po šče nej préveč pištrivój glavi, klúmao i fálo Bogá, ka se njegova zakonska tivarišica li ednok postavila na njegovo stran. Ži si je premišlavao, kak jo denok nagradij, gda priletij v njega njéni žmeten podritnik s takšov silov, ka se sirmak prevrže:

»Zdaj te 'mam pa jest zádost'! Ceu let' preždiš pred televizorjem, zdaj bi rad pa vse not' prnesu, ti zarukani močerad od Mure!!«

»Saj res, a ne, mami,« podpré mater čij, štera je bila prle potišana, »enkrat z bekam, enkrat s psam!«

Mólbni potáček se Štrki skótno dol, scinkao na lisenon podi pa se potóčo prti raskáčenój Štrkíci. Friško vížge létrko pa zgrabi očin molek, šteri je telko rabúke prneso v te rejdkí večer družinske zbranosti.

»Lej, lej, fant, kakšen čuden roženkranc!« skunča mati Štrkíca nezarensko premóljeni rožní vejnec, pa ga dá síni.

»To ni pa noben roženkranc, mami. Tristo zelenih, a veš, kaj je to?« vgòni sin, gda si pogledne tẽ malo zmetnejši železni venček prti letrki, »to ni neč drugga kuker navaden kroglični ležaj od bicikla.«

Vsi so si ga podávali pa z velkin smehon dokončali to nevsagdanẽjnjo pobožnijo Štrkove držine. Pretipávali so kruglični venček pa si gučali, ka nej čuda, či je »staremu zaštekalo«, ka nej najšeo zarižnje, bubike eli križeca za Dika bojdi Bougi, ve ga spoj nemre meti. Kak bi pa biciklin skakao, či bi ga môu! Ovak je pa praj sčista takši kak tej moderni molbeni venček – čisla za na prst, eli povẽjdano po brgòšcarsko – moleki.

Malo je falilo, ka so očo nej prosili odpũščenja za zandiranje med molbov, či ne bi mladi to ži davenvejk tanahali v svojij odnošajaj do starejšij lüdi.

Oča Štrk je nazadnje zẽo svoj »moderni« molek v rouke, ga prdejno, pa šče rejsan môu sago po mašinskõn olji, te ga pa djao nazaj v prečnjek kak kakšo dragotino. To je fẽtno s trdnin nakanenjon, ka ga ne ponũca za pestõu biciklina, kama edino paše, liki za takši nũc kak nõjco, gda de čuto za tou pã duhovno potrẽjbo.

Adnomi pa se duga molba Štrkove držine li povidila: Njemi, nevidnomi, kij je glẽdao na njou z najvekše vistne. Odpro je teda svoje dobrotivno srce i njõj pòslau naskori šče adnoga Štrka.

Naj končam zgodbo svojega soimenjaka z njegovimi besedami, s katerimi je očitno hotel posvetiti še prenekateremu našemu zdomcu in izseljencu:

»Što visiko lejče, un nisko spadne.«

Jože Zadavec

Fotokronika

– Draga 1992 – ali 27. študijski dnevi, od 4. do 6. septembra, v Parku Finžgarjevega doma na Opčinah pri Trstu – je bila nov premislek o sedanji Sloveniji: njeni demokraciji in krščanskih vrednotah. V treh dneh se je zvrstilo pet predavateljev: klasični filolog Gorazd Kocijančič je govoril o skrivnosti in strpnosti, predsednik SKD Lojze Peterle o kristjanovem deležu v političnem življenju družbe, minister za Slovence po svetu Janko Prunk o razvoju slovenske državotvorne zavesti, p. Edvard Kovač o slovenskem krščanstvu med tradicijo in etiko, Franc Rode o slovenski narodni zavesti.

- Letošnje »Košičeve dneve« v Bogojini so sklenili z blagoslovitvijo nove prijazne kapele sv. Janeza Krstnika na Ivancih. Kapelo je v nedeljo, 6. septembra, blagoslovil mariborski pomožni škof Jožef Smej.

- Župnijsko občestvo sv. Martina na Kobilju je v nedeljo, 30. avgusta, slovesno poromalo na kraj prve cerkve, kjer so postavili novo kapelo, posvečeno Mariji, Kraljici miru. Novo kapelo je blagoslovil mariborski škof Franc Kramberger.

– V maju 1944 so partizani požgali veličastno cerkev v Žužemberku. Domala 50 let se nihče ni smel dotakniti ruševin te cerkve, nihče je ni smel popravljati; bila naj bi »večen spomenik« na vojne čase. V nedeljo, 6. septembra, se je tam zbrala množica romarjev. Molitveno bogoslužje je bilo kot uvodni akord v ponovno pozidavo cerkve.

– V ruševinah je bila pet desetletij cerkev na Kureščku pri Igu. Dolga stoletja je bila romarsko svetišče. V nedeljo, 30. avgusta, je cerkev, posvečeno Mariji, Kraljici miru, na novo pozidano na starih temeljih, ponovno blagoslovil ljubljanski nadškof Alojzij Suštar. Zbranih je bilo nad 5000 romarjev. Obnovo cerkve je vodil izžanski župnik prof. Tone Košir, ki mu na Igu kaplanuje Štefan Krampač, doma iz Gornje Bistrice, katehistinja pa je s. Cilka Hozjan, doma iz Odranec; pri verouku na Igu pa pomaga tudi bogoslovec Matija Tratnjek, doma iz Lipovec.

- Srečanje treh dežel iz območja Alpe-Jadran je bilo letos na Rakovniku v Ljubljani v soboto, 22. avgusta. Zbralo se je nad 7000 vernih ljudi iz Avstrije, Italije in Slovenije. Somaševalo je 125 duhovnikov, med njimi 9 škofov in stiški opat Nadrah. Geslo letošnjega srečanja treh dežel, enajsto po vrsti, je bilo: Močni v veri, trdni v upanju.

- Na Kredarici, planoti pod triglavsko špico, je v sredo, 19. avgusta, ljubljanski nadškof Šuštar blagoslovil novo kapelo - Marije Snežne. Zbralo se je blizu 5000 ljubiteljev gora in Marijinih častilcev.

– Pavel Pucko, doma iz Bogojine, dolgoletni župnik na Hajdini, je v Slovenji vasi, nedaleč od Ptuja, dogradil prijazno cerkvico. V nedeljo, 16. avgusta jo je posvetil mariborski škof Franc Kramberger, leto pred tem jo blagoslovil pomožni škof Jožef Smej.

– Nov Slomškov dom je v nedeljo, 9. avgusta, na Zgornji Ponikvi pri Žalcu blagoslovil škof Kramberger. Dom želi nadaljevati kulturno tradicijo med krajanji, hkrati pa želi biti tudi pomnik osamosvojenе in suverene republike Slovenije.

– Pri Žiglovci, kraškem breznu na Mali gori pri Ribnici, na kraju, kjer je bila prelita nedolžna slovenska kri – devetih Prigoričanov ter štirih iz Strug – preprostih vernih kmetov, fantov, mož, starčkov, je v nedeljo popoldan, 2. avgusta, ribniški dekan Maks Ipavec blagoslovil spominsko ploščo ter križ. K spravni mašni daritvi se je zbralo nad 600 okoličanov.

– Pred župnijsko cerkvijo na Razkrižju je bil v nedeljo, 2. avgusta, dopoldan opozorilni shod. Vhod v cerkev je bil zablokiran. Vrstili so se razni govorniki. Njihova temeljna zahteva je bila: verouk, bogoslužje, uprava naj bo poslej v slovenskem jeziku! Shod, ob petju slovenskih cerkvenih in domoljubnih pesmi, je bil miren, strpen, kulturno, brez kakršnih koli izzivalnih besed.

– V sredo, 15. julija, je v ljubljanski stolnici prvič javno nastopil prvi nuncij v samostojni Republiki Sloveniji nadškof Pier Luigi Celata. Z njim so somaševali slovenski škofje. Ta dan je tudi v slavnostni dvorani republiškega predsedstva izročil poverilno pismo državnemu predsedniku Milanu Kučanu. V stolnici je med drugim dejal: »Tukaj sem med vami in za vas, da bi vam povedal, kako vas papež ceni, ljubi, kako je solidaren z vami v Cerkvi in v civilni družbi. Najprej se je ta solidarnost svetega očeta izkazala na poti k neodvisnosti in suverenosti vaše države. Zdaj se ta kaže v vedno večjem utrjevanju temeljnih vrednot človeške osebe in družbe.«

– V Pečarovcih je v nedeljo, 12. julija, imel zlatomašno slavje salezijanski duhovnik Aleksander Horvat, ki že vsa povojna leta deluje v Čilu. Tam je prejel več državnih odlikovanj, pa tudi priznanj drugih mednarodnih ustanov – kot biolog, pedagog, filozof, teolog, raziskovalec. V Čilu je ustanovil združenje biologov in zdravnikov za preučevanje vzrokov raka z vidika biologije, sodeloval je na mnogih mednarodnih simpozijih ter srečanjih biologov. Ob vsem svojem znanstvenem delu, je Horvat, tako povedo njegovi čilenski sobratje, predvsem duhovnik.

– Tistim zdravim, mladim in odraslim, ki vam je težko priti v cerkev. Na prevatu čudež zori! V Brezah ali Sv. Rupertu nad Laškim. Ob praznikih in ob nedeljah, poldrugo uro pred mašo. Barica položi Pepco na samokolnico in jo pelje, počasi, toda vselej z isto močno voljo, da s sestro prideta k maši. Pot je težka in tri kilometre dolga.

– Na praznik apostolov Petra in Pavla, v ponedeljek, 29. junija, so slovenski škofje ordinariji posvetili v mašnike 26 mladih Slovencev. Mariborski škof Kramberger je v svoji stolnici posvetil 6 novomašnikov, med njimi tudi dva iz Prekmurja: Alojza Benkoviča iz Bogojine in Tomislava Šantaka iz Dobrovnika.

V Postojnski jami so 6. junija ponovno uvedli binkoštno bogoslužje. Mašo v koncertni dvorani postojnskega podzemlja je imel postojnski dekan msgr. Vladimir Pirih. Pri maši se je zbralo okrog 600 ljudi. O binkoštnih praznovanjih v Postojnski jami so prvič pisali leta 1825; takrat je prišlo 774 obiskovalcev, ob stoletnici, leta 1925 pa 13.700 ljudi.

– Tudi iz župnij Pomurskega pastoralnega področja so se mnogi ministranti udeležili »Dneva otrok«, srečanja z geslom »Čarno jezero«, ki je bilo v soboto, 6. junija pri cerkvi Marije Pomočnice, Ljubljana-Rakovnik.

– »Nacionalna razstava Slomšek 1992« v Pokrajinskem muzeju v Mariboru je bil osrednji slovenski kulturni dogodek leta. Slovesno odprtje razstave je bilo v petek, 29. maja. Udeležili so se je slovenski in avstrijski škofje ter najvišji predstavniki slovenske politične oblasti. Osrednja govornika sta bila mariborski škof Franc Kramberger ter predsednik predsedstva Milan Kučan.

– Med predstavniki Univerze v Ljubljani ter Teološko fakulteto je bila v torek, 20. maja, spet podpisana nova pogodba, ki je korak bližje dokončni vključitvi Teološke fakultete v Univerzo. Podpisnika sta bila veliki kancler Teol. fak. ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar ter rektor Univerze akademik prof. dr. Miha Tišler.

– Mednarodna žirija ustanove Serra international, Okrožje 78 Treh bencij in Ljubljane (CNIS) je vročila literarno nagrado pisatelju Lojzetu Kozarju, duhovniku iz Odranec. V njegovem imenu je nagrado prevzel v Ljubljani njegov nečak in soimenjak, sedanji župnik v Odrancih. Kozar je prejel nagrado za kratko prozo »Napisan na božjo dlan«. To besedilo je prejelo najboljšo oceno. Med drugimi nagrajenci je bil tudi škof Smej in nedavno umrli pisatelj Pavel Židar. Za isto besedilo je Kozar prejel drugo mednarodno nagrado, ki jo je 3. oktobra v Benetkah ista ustanova podelila najboljšim prispevkom iz posameznih držav.

– V prvi uradni obisk je tudi Avstrija vključila obisk najvišjega predstavnika Cerkve na Slovenskem, metropolita nadškofa Šuštarja. V daljšem pogovoru v škofijskem domu sta se zadržala nadškof Šuštar ter avstrijski minister za zunanje zadeve dr. Alois Mock.

– V hotelu Radin v Radencih je v soboto, 11. januarja, ustanovljena »Fundacija akademika Trstenjaka«. Fundacija ali sklad sprejema vse avtorske pravice akademika Trstenjaka, pa tudi od drugih. Sredstva se zbirajo z namenom: štipendirati najboljše talente Prlekije ter intelektualna dela, ki bodo ta predel naše države čim prej pripeljala v gospodarske tokove Evrope.

– V božične praznike 1991 v Fokovcih in v Selu na Goriškem se je žalostno zasekala novica o razbitih nagrobnih spomenikih. Predvsem na božič in štefanovo so se na razdejanih pokopališčih zbirali domačini, tujci, kriminalisti, milica, časnikarji. Miroljubnim prazničnim dnevom navkljub nihče ni imel dobre besede o neznancih, ki so s svojimi grozodejstvi presegli vse mere barbarstva.

– Radgonski zvonik, ki ga je jugosoldateska v svoji junijsko-juljski agresiji, sestrelila, je zadnje oktobrsko nedeljo spet dobil svojo tradicionalno obliko. V veliko pomoč so bili sosednji Avstrijci. V listini vrh stolpa je zapisano med drugim, da je bil izdelan v letu, ko je Slovenija postala samostojna država, ko je okupatorska jugoslovanska vojska, dne 2. julija med drugim razstrelila gornji del zvonika cerkve sv. Petra.

- Celovec je v ponedeljek 28. oktobra, prvi počastil 140. letnico rojstva Mohorjeve družbe. Proslava je bila v veliki dvorani Slomškovega doma. Ministrski predsednik RS Lojze Peterle je na proslavi prejel v pomoč Sloveniji »za odpravo posledic vojne in za humanitarne namene« denarni znesek v vrednosti 10 milijonov šilingov. Dobrotniki so bili naši rojaki iz Kanade, ZDA, Avstralije, Nove Zelandije in od drugod. V njihovem imenu je slavnostni zbor nagovoril kanadski Slovence Jože Slobodnik iz Toronta.

- Na praznik Marijinega vnebovzvetja, 15. avgusta 1992, se je slovenski narod posvetil božji Materi Mariji. Dneva posvetitve se je predvsem na vseh osrednjih Marijinih svetiščih udeležilo veliko ljudstva, največ kajpada – do 12000 – v Turnišču pri Mariji pod logom. Prijazno in zgovorno bogoslužje je bilo tudi v Apačah. Tu se je pri cerkvi Marijinega vnebovzvetja zbralo deset župnijskih občestev dekanije Ljutomer; navzoči so bili vsi dekanijski duhovniki na čelu z dekanom Izidorjem Veleberijem, s predstavniki oblasti – občine in krajevnih skupnosti. Podobno je bilo tudi pri Gradu.

– Na dan proščenja pri Sv. Benediktu v Kančevcih, 12. julija 1992, je stranka krščanskih demokratov priredila veliko zborovanje, ki se ga je udeležilo nepričakovano veliko ljudi. Na njem je govoril tudi bivši predsednik slovenske vlade Lojze Peterle.

– Odranski in beltinski peveci otroškega cerkvenega zbora so letos bili na izletu v Ljubljani. Na sliki jih vidimo pred rakovniško cerkvijo, kjer jih je poslikal in pozneje lepo pogostil Odrančar, prof. in urednik Jože Zadavec. Ogledali so si tudi živalski vrt.

- Mladinsko srečanje v Stični 18. 9. 1992.

Janez Puhar

Malgaški misijon

Splošno o Madagaskarju

Madagaskar ali drugače Veliki otok, tudi Rdeči otok (ker je zemlja rdeča) kot velika ladja spremlja Afriko na vzhodu, v Indijskem oceanu. Velik je za dve nekdanji Jugoslaviji in ima 12 milijonov prebivalcev. Deli se na dva dela: na visoko planoto, kjer so prebivalci večinoma Azijci in na nizki predel, vse kar je ob neskončni obali. Tu pa so prebivalci mešanci Afro-Azijci. Čeprav je v deželi več dialektov, je skupen, uradni jezik malgaški, ki je malezijsko-polinezijskega izvira. Kot se otok zemljepisno deli na dva dela, se tudi gospodarsko in kulturno. Lahko rečem, da je ves nižinski del v vseh ozirih precej zaostal za visoko planoto, tudi v verskem pogledu. Tako je na primer na visoki planoti, z glavnim mestom Antananarivo, že več kot 70% ljudi krščenih, pri nas na obali, kjer dela večina slovenskih misijonarjev, pa je krščenih le 9% prebivalcev. To je poljedelska dežela (90%), kjer pridelujejo predvsem riž, manioko, sladek krompir, kavo in poper. Madagaskar je tudi velik izvoznik vanilije. Industrije je zelo malo, v glavnem pa večjih mestih (tekstilna in živilska). Nekoč so bile največje malgaško bogastvo crede govedi (leta 1971 okrog 10 milijonov glav), danes jih je ostalo le 5 milijonov. Veliko število govedi so v zadnjih 16 letih marksistične vladavine roparji s pomočjo

visokih državnih uslužbencev mogli kmetom ukrasti in z ladjami izvoziti na bližnje otoke (Komori in Reunion). Sploh so bili roparji tisti, ki so malgaško podeželje izpraznili in ljudi potisnili v hudo revščino in beg v mesta. Bili so dobro oboroženi in imeli so (ali še imajo) celo ruske vojaške puške kalačnikov. Ker je uprava vsa sprijena (predvsem sodstvo in policija) so ubogi ljudje prepuščeni milosti in nemilosti, brez vsake zaščite.

Če je v času osamosvojitve 1960 (prej francoska kolonija) Madagaskar veljal za eno najbolj razvitih in bogatih dežel v vsej Afriki, je oblastnikom v zadnjih 20 letih uspelo spraviti otok na skrajni rep nerazvitih. Danes je med deseterico najbolj revnih dežel na svetu. Sam sem bil od 1971 nemočna priča temu propadu. Z gospodarskim propadom se je seveda poslabšalo na vseh drugih področjih: zdravstvo, šolstvo, morala, itd. Večina prebivalstva živi danes človeka nevredno življenje. Koče v propadanju, hrana slaba in nezadostna, zdravstvene pomoči skoraj nobene, večina šol na podeželju zaradi strahovlade roparjev zaprte.

Za golo preživetje so ljudje pripravljene prodati vse, svoje otroke, svoje telo ali celo svoje vest.

K vsej tej domači bedi, povzročeni od nesposobnih in brezvestnih oblastnikov dodajajo svoje še bogate dežele, ki pod ceno kupujejo osnovne surovine in pridelke, zelo drago pa tam prodajajo svoje industrijske izdelke. Takoimenovana pomoč, ki jo dajejo kot miloščino deželam v razvoju, je le hinavščina razvitih dežel. Danes mora malgaški kmet prodati eno tono banan, da si kupi srajco, šest ton kave, da si kupi kolo, za dva aspirina mora dati pol kile kave!

Ko večina ljudi postaja vsak dan bolj revna, se peščica drugih brezmejno bogati. V glavnem mestu človek vidi avtomobile in vile, ki so v Ameriki redki. Ta peščica ima v zakupu politiko in seveda vso oblast. Vse to pa z blagoslovom nekaterih evropskih dežel, ki te politike zaradi svojih neokolonialističnih koristi tudi podpirajo. Da se ohranijo na oblasti so pripravljene uporabiti vsako sredstvo, podkupovanje in celo umor nasprotnikov.

Cerkev tega splošnega razkroja malgaške družbe ni od daleč gledala, sama je prizadeta, saj je velika večina članov Cerkve ravno iz najbolj revnih podeželskih slojev. Že od 1972 so škofje v svojih pastirskih pismih opozarjali na zlorabe oblasti in klicali ljudi, predvsem kristjane, naj živijo po vesti, predvsem tisti, ki imajo v družbi kakšno odgovorno mesto. V vseh pismih so pozivali kristjane h kritičnemu odnosu do oblasti, vzgajali ljudi za politično zrelost. Predvsem je treba spremeniti mišljenje, da politika ni slaba stvar in da je nimamo pravice pustiti tistim, ki z njo le brezvestno iščejo lastno korist. Že papež Pavel VI. je poudaril, kako važna je vzgoja za politično življenje. Z veseljem ugotavljam, da smo v tem smislu, kar se tiče političnega osveščanja na Madagaskarju naredili velik korak. Če je po enoletnem splošnem štrajku vlada končno le padla in ostane »večnemu predsedniku« in velikemu občudovalcu korejskega Kim il Sunga Didier Ratsiraku le simbolično mesto predsednika države, je to gotovo največ po zaslugi vseh krščanskih Cerkva, ki so ljudi vzgajale, da se je diktatura zrušila. Danes imamo na Rdečem otoku začasno vlado. Kmalu naj bi bil referendum o sprejetju nove ustave, nato pa splošne volitve. Čeravno nekdanji samodržci poskušajo na vse načine preprečiti ta demokratični razvoj (tudi s tem, da svojim privržencem delijo orožje), vsi upamo, da Gospod ne bo zapustil svojega ljudstva, ki v stiski kliče k njemu. Ko smo spremljali vse to ljudsko vrenje, vse te napore, da potrga verige sužnosti, pohojenega dostojanstva in išče pravičnejšo in bolj bratsko družbo, smo se počutili zelo blizu latinoameriški Cerkvi, za katero jo osvoboditev človeka srčica Evangelija.

Nekaj o malgaškem krščanstvu

Danes, po dobrih sto letih prihoda prvih misijonarjev, šteje malgaška Cerkev okrog 6 milijonov krščenih. Nekaj več kot polovica teh je katoličanov, ostali so člani različnih protestantskih Cerkev. Protestantški misijonarji so prišli na Rdeči otok še pred časom kolonizacije, predvsem so to bili angleški misijonarji, katerim so se pozneje pridružili še norveški in ameriški. Tudi anglikanska Cerkev je številna na visoki planoti. Vse krščanske Cerkve na Madagaskarju so povezane v Svet krščanskih Cerkev in prav ta Svet je bil gonilna sila vseh političnih sprememb zadnje čase. Katoliških škofij je 17 in 14 je domačih škofov.

V protestantski in anglikanski Cerkvi je večina kadra (pastorji) že domačega, medtem ko je v katoliški še okrog 500 tujih misijonarjev in 300 domačih duhovnikov. Razlog, da ima protestantska Cerkev več domačih pastorjev je gotovo njihova poročenost in manj zahteven študij. Kandidatov za semenišče je veliko. Dolg študij in razni staži, ki jih mora kandidat pred posvečenjem opraviti pa so dobro cedilo, tako da jih do konca pride le malo, verjetno 5% tistih ki so bili v malem semenišču. Pri ženskih redovnih družbah je nevarnost, da je za dekleta vstop v red oziroma družbo lahko le beg iz tega sveta in iskanje bolj varnega življenja. Zato začenjajo vse ženske skupnosti podaljševati čas priprave in omogočajo dekletom šolanje in usposabljanje za poklic, da je potem izbira bolj svobodna. Zaradi slabega gospodarskega položaja in pomanjkanja domačega kadra večina bremen v kat. Cerkvi sloni še na misijonarjih in misijonarkah. Ti bodo verjetno še kakšno desetletje Madagaskarju potrebni.

Med množico misijonarjev na Rdečem otoku je danes tudi 21 slovenskih misijonarjev in misijonark, od tega 8 duhovnikov (7 lazaristov in 4 škofijski), 5 sester (4 usmiljenke in 1 salezijanka – Marjeta Zanjčević iz Razkrižja) ter 8 laiških misijonarjev (5 žensk in 3 moški).

Misijonarjem in ljudem med katerimi živimo se zastavlja vprašanje: Kako biti kristjan v tem svetu siromakov in bednežev? Kako hoditi za Kristusom tak kot sem? Če je Cerkev, katere poslanci in služabniki smo, zares »vesoljni zakrament odrešenja«, kako to odrešenje (osvoboditev) posredovati? Naše delo je, da usmerjamo, vodimo ljudi k Jezusu, ki je edini Misijonar, ki je edina pot v odrešenje, osvoboditev. Bajje je neki avstralski domoroдец rekel misijonarju: »Če si prišel, da mi pomagaš, te ne rabim. Če si me pa poiskal, da se skupaj osvobodiva zla, ki ga nosiva v srcu, si dobrodošel.«

Prva osvoboditev mora biti osebna, od greha (lenobe in sebičnosti), potem pa zunanja osvoboditev od krivice, zatiranja, nečloveškega načina življenja. Kristus nas osvobaja za milost, za pravičnost, za bratstvo.

Če je nekoč misijonar prišel »odreševati« ljudi, pomagati materialno in duhovno, živel in delal za reveže, ne sme danes ničesar storiti sam, pač pa vse skupaj z ljudmi. Skupaj z ostalimi odrešuje, osvobaja tudi samega sebe, danes Cerkev ni več Cerkev za revne, temveč Cerkev revnih in z revnimi. Prva stvar, ki jo misijonar pove ljudem je, da brez njih noče in ne more ničesar storiti. Tudi Bog nas noče in ne more odrešiti (osvoboditi) brez našega sodelovanja. To sodelovanje je nujno, pa najsi bo na duhovnem ali socialnem področju.

Misijonar posreduje svojo vero, vero, ki je dejavna, ki rojeva in prižiga novo vero v srcih ljudi, vero, da je Jezus Kristus edini Odrešenik – Osvoboditelj. Misijon ni neko podjetje za duhovne potrebe ali za socialni razvoj. Misijoni so predvsem božje delo. Bog Oče je Gospodar, njegovo delo so. Misijonarji so le žanjci na Kristusovem polju.

In kakšno je naše delo? Najprej spoznavati jezik, vero, običaje naroda in tako odkrivati Kristusovega Duha, ki je bil na delu v misijonu že pred nami. Nato pa s svojim življenjem pričati za Kristusa. Oznanjati ljudem, da Jezus Kristus živi med njimi, čeprav ga še ne poznajo. Živi med nami, da nas odrešuje, osvobaja. Seveda pa brez našega sodelovanja ne more kaj dosti narediti, saj potrebuje ude. Krščeni postanemo njegovi udje. Usta, ki bodo vzpodbujala in tolažila, noge ki bodo obiskovale potrebne, roke, ki bodo lajšale telesno bedo. Predvsem pa srce, ki bo ljubilo s Kristusovo ljubeznijo.

Vsak od nas duhovnikov ima na skrbi več kot 10 župnij. Ena od mojih najbolj oddaljenih župnij je 62 km daleč. Kadar je suho, potrebujem za pot 5 ur vožnje s terenskim vozilom, potem pa še dve uri peš. Na nekatere župnije se pride le peš ali s pirogo. Vsake tri mesece pridem na vsako župnijo, razen če pride kaj vmes. navadno grem na pot v petek ali soboto. Ob prihodu v župnijo je najprej kontrola pouka verouka, ki ga redno poučuje katehist, pomagajo pa mu mladinci, nato je spoved, v nedeljo pa maša, ki traja precej dolgo, saj je veliko petja. Bogastvo malgaške liturgije je v obilici pesmi, katere vsi iz vsega srca pojejo. Sodelovanje je izredno. Večino psalmov se da peti.

Vsako župnijo vodi župnijski svet skupaj s katehistom. Ta poleg verouka vodi tudi redno nedeljsko bogoslužje božje besede, kadar ni maše. Ob duhovnikovem obisku je poleg maše tudi seja župnijskega sveta ali sestanek te ali one organizacije. Enkrat je krst otrok v vsaki župniji. Starši se na krst otrok pripravljajo z daljšo in večkratno poglobitvijo vere. Katehist je tudi odgovoren za različne organizacije v župniji. Organizacije otrok, mladine in odraslih so stebri župnijskega življenja. Duhovnikova naloga je tudi povezovati in združevati različne župnije. Posebno to je moje važno delo, ker v 13 župnijah, ki jih oskrbujem, živi pet različnih plemen, ki se nekatera ne gledajo preveč lepo zaradi zgodovinskih vzrokov. Duhovnik mora biti predvsem vzgojitelj (formator) župnijskih svetov, katehistov, vodij organizacij. Ker večina bremena sloni na teh laikih, je njihova vzgoja izredno pomembna. Katehista največkrat izberejo župljani in ga predlagajo duhovniku. Potem opravi katehist dvoletno katehetsko šolo in nato je »poslan« na delo v svojo župnijo. Katehisti v naši škofiji ne dobivajo osebno od škofije nobene pomoči, pač pa mora vsaka župnija skrbeti za svojega katehista, ki seveda ni polno zaposlen v Cerkvi. Bolj važno kot imeti duhovnika, je na Madagaskarju imeti dobrega katehista.

Misijonar in kristjani ob zanimanju za nebesa ne pozabijo na zemljo. Na socialnem področju so potrebe zelo velike, ker države praktično ni. Ljudje so prepuščeni samim sebi in lastni iznajdljivosti. Tako je misijonar primoran, da se angažira na socialnem področju. Skupaj z ljudmi gradi ceste in mostove, zdravstvene centre in šole, pogozduje, itd. itd. K meni prihajajo vsak dan nove prošnje za pomoč, ne le od kristjanov, tudi iz vasi, kjer še ni nobenega kristjana. Ljudje se želijo izkoptati iz revščine, potrebujejo pa nekoga, ki jim pri tem pomaga, moralno in materialno. Naše redovnice delajo v glavnem na zdravstvenem področju, tudi laiške misijonarke. Na šestih »slovenskih« postojankah so zdravstveni centri in šole. Laiški misijonarji pa nam pomagajo v mizarstvu, zidarstvu in mehaniki.

Doslej je bilo na Madagaskarju okrog 15 laiških misijonarjev in misijonark, vsi Slovenci, iz domovine, Argentine in Kanade. Delali so tri leta povsem zastonj. Že nekaj let se v Sloveniji redno zbirajo in pripravljajo mladi, ki želijo iti v misijone. Pogoji, ki jih zahtevamo za Madagaskar, pa so sledeči: biti mora praktičen kristjan, ki se udejstvuje v domači župniji ali v kraju kjer prebiva, mora

imeti poklic, ki mu bo v misijonih služil, potem dobro zdravje in seveda pripravljenost delati zastonj. Vsi laiški misijonarji, ki so v misijonih so doma socialno zavarovani. Kandidat mora vedeti, da v misijonu ne bo le kot prostovoljec za razvoj (kooperant), kot jih pošiljajo nekatere laiške oziroma državne ustanove v tujini, ampak predvsem misijonar, pričevalec Kristusove ljubezni z življenjem in delom. Ker to ni lahka stvar, je toliko bolj važno, da ima močno in živo vero.

Pa še nekaj besed o ekumenizmu. V škofiji Farafangana, kjer delujemo v glavnem Slovenci je okrog sedemdeset tisoč katoličanov in ravno toliko protestantov. Skoraj v vsaki katoliški župniji je vsaj eden protestantski tempelj. Na področju, ki ga oskrbujem sam, je sedem domačih pastorjev. Sodelovanje z njimi je različno od pastorja do pastorja. Z nekaterimi smo osebni prijatelji, drugi pa so srečni, če mi »speljejo« kakšnega katoličana, predvsem s pomočjo izganjanja hudobnega duha. Potem takega še enkrat krstijo, kar je v nasprotju s splošno prakso na Madagaskarju. Pri večini pastorjev občudujem njihovo preprostost in skromnost, saj živijo skoraj enako življenje kot večina ljudi okrog njih. Velika je tudi njihova ljubezen do sv. pisma, žal pa ga nekateri razlagajo, kot jim je trenutno prav brez ozira na kontekst. Intelektualni nivo je največkrat enak nivoju naših katehistov, kar dostikrat otežkoča dialog. Vsaj enkrat letno je skupna ekumenska molitev na vseh župnijah, ob bedenju pri mrliču pa celo noč izmenično pojejo katoliške in protestantske pesmi, tako jih vsi znajo. Dostikrat se zgodi, da so v isti hiši različnih veroizpovedi. V glavnem to ne povzroča nobenih problemov, ker so Malgaši že po naravi zelo strpni. Ker je v škofiji še 81% nekristjanov, ni potrebna nobena konkurenca. Sicer se pa ekumenizem na Rdečem otoku lepo razvija, saj direktno ni obremenjen z nobeno zgodovinsko tradicijo. Večkrat je bilo poudarjeno, da če se bo vsak držal tistega, kar je v krščanstvu res bistvenega, edinost Cerkve ni daleč. Na žalost pa dostikrat v celem gozdu ne vidimo drevesa, vse nam je enako važno, ne ločimo bistvenega od nebistvenega.

Zdaj med dopustom me sprašujejo, če se bom še vrnil v misijone. V vesti ne bi mogel narediti drugače. Žetev je tako velika in delavcev tako malo, da bi bilo vsakega misijonarja škoda, če se ne bi vrnil. Res so že tudi tukaj »misijoni«, vendar mislim, da v Sloveniji nihče ne potrebuje celega dne, da pride do duhovnika, če hoče in tudi drugih možnosti je na pretek, da lahko o Kristusu vse zremo, če hočemo. Iz hvaležnosti Bogu, da nam je pred stoletji poslal misijonarje, moramo biti tudi mi pripravljene pošiljati slovenske misijonarje.

Jože Smej

Introitus za Kleklove dni

*Možem z majhnimi zaslugami
je potrebna izmišljotina,
da se tako ovenčajo s slavo.
Bolj ko pride vsa resnica
na dan,
bolj bodo zrasli
Ivanocy, Klekl st. in Baša.*

Na soboški božji njivi je na grobu Jožefa Klekla st. leta 1957 še zmeraj stal le preprost hrastov križ. Omenjenega leta je ta grob obiskal Polde Tomšič, brat narodnega heroja. Izjavil je tole: »Čudim se, da ima Klekl tako preprost grob,

brez spomenika, brez napisa. In vendar tega človeka pozna vsa Slovenija, saj je največ storil za osvoboditev Prekmurja.«

Klekl je sicer pokopan v Soboti, toda velik del svojega življenja, se pravi skoraj 40 let (če štejemo tudi leta izgnanstva med vojno) je preživel v Črensovcih, zato je primerno, da se Kleklovi dnevi obhajajo v tem kraju. Jožefa Klekla sicer v razpravah imenujemo Klekl st., da ga razlikujemo od istoimenskega Klekla ml., vendar ga je ljudstvo navadno klicalo »črensovski Klekl« z razliko od »dolénskoga Klekla«. Zato lahko za Črensovce prilagodimo znane prerokove besede: »Črensovci, niste najneznatnejši kraj v Slovenski krajini. Med vami je bival on, ki je bil poklican za voditelja svojega ljudstva.«

O Kleklu st. so razpravljali in še bodo razpravljali pod mnogimi vidiki: goreč duhovnik, mož molitve in dnevnega reda; voditelj tretjerednikov že od leta 1910 in s tem njegove zveze z Ljubljano in s Sv. Trojico v Slovenskih goricah; nabožni pisatelj in pesnik; začetnik dijaškega zavoda Martinišče že pred letom 1914; prosvetni in socialni delavec; narodni buditelj; ustanovitelj mesečnika Marijin list in tednika Novin v težki dobi madžarizacije ipd.

Nekje v bližnji sosesčini je hiša s spominsko ploščo, da je tam 5. oktobra 1934 izšla prva številka Ljudske pravice.

Veliko bolj bi si zaslužila spominsko ploščo črensovska župnijska cerkev. Trideset let pred Ljudsko pravico, leta 1904, so črensovski verniki več tednov pod vodstvom kaplana Klekla v cerkvi molili, da bi madžarske oblasti dovolile izdajati Marijin list. Do tistega časa v Prekmurju še nikoli niso dovolili lista v slovenskem jeziku. Klekl je namreč že leta 1899 kot tišinski kaplan začel izdajati mesečnik Dober pastir, in sicer v gajici, a že prva številka je bila zabranjena.

Na črensovskih Kleklovih dnevih

Prav tako bi si zaslužila spominsko ploščo hiša Ivana Bedernjaka v Črensovcih, kjer je Klekl decembra 1913 urédil prvo številko *Novin*.

Pričujoči introitus ali uvod v Kleklove dni noče biti obramba (apologetika) Kleklove osebnosti. Klekl tega ne potrebuje. Pošten, nepristranski raziskovalec Kleklovega življenja in dela bo prej ali slej spoznal, kako krivično je bilo posplošeno in slabšalno etiketiranje te naše izjemne osebnosti.

Ta introitus (vhod, začetna beseda) hoče osvetliti ali postaviti na pravo mesto tri momente v Kleklovem delu, ki so bili najbolj pogosto predmet oporekanja. To so: uporaba narečja v periodičnem tisku, zahteva avtonomije januarja 1919 in Odgovor na obtožbe, pisan po madžarski zasedbi Prekmurja leta 1941.

1. Uporaba narečja v periodičnem tisku. Z izdajanjem Marijinega lista in *Novin* ter z drugimi knjižicami je Klekl le nadaljeval več kot 200 let staro prekmursko književnost. Tako je ohranil marsikatere lepe starinske slovenske izraze. Kako naj bi sicer pisal v knjižni slovenščini, ko pa ni obiskoval slovenskih šol? Pač pa je od leta 1910 v svojem molitveniku in od leta 1913 v Marijinem listu in *Novinah* dosledno uporabljal slovenski črkopis gajico. Tudi med vojno leta 1943 je v gajici izdal knjižico Kaszap Števan in bil zaradi tega v časniku Muraszombat es vidéke napaden kot »črensovski apostol panslavizma«.

Kleklov sodobnik pesnik Ivan Trinko-Zamejski – tako očitajo Kleklu – je pisal v knjižni slovenščini in ne v rezijanskem narečju. Toda takoj odgovorimo: Klekl je s svojim periodičnim tiskom v narečju pripeljal svoje ljudstvo v Slovenijo, medtem ko je Trinko s svojimi beneškimi Slovenci ostal za mejo, zato »Zamejski« v pravem pomenu besede.

2. Zahteva po avtonomiji januarja leta 1919. Štirinajstega januarja 1919 je v Bedernjakovi hiši v Črensovcih sedem duhovnikov s Klekлом na čelu zahtevalo avtonomijo Slovenske krajine v sklopu Ogrske. In vendar je bilo to tedaj drzno dejanje, saj je Prekmurje še zmeraj pripadalo Ogrski. Črensovska zahteva po avtonomiji je bila ponovitev zahteve bogojanskega narodnega sveta z dne 1. decembra 1918. Prva številka *Novin* v letu 1919 piše o tem takole: »Posebna slovenska županija ne bo odvisna od nobene madžarske županije. To se pravi avtonomija, samoravnjanje. To je najmanj, kar želimo. Če nam tega ne dajo, je upravičena želja tistih, ki v združitvi vseh Slovencev vidijo rešitev našega naroda« (*Novine* 6-1919, 1,1).

Torej vidimo, da je bila zahteva po avtonomiji le prehodna stopnja k zahtevi po združitvi vseh Slovencev.

Očitati Kleklu zahtevo po avtonomiji je isto, kot če bi slovenskim politikom in borcem leta 1943 ali 1945 očitali, zakaj so se odločili za Jugoslavijo in ne za samostojno neodvisno Slovenijo.

3. Odgovor na obtožbe, Kleklov tipkopis med konfinacijo od leta 1941 – 1945. Ne glede na to, da izjave, dane pod grožnjo smrtne kazni nimajo pravne veljave, glejmo v njegovem Odgovoru na obtožbe tudi pozitivne stvari. Npr. izjavo glede krvnega sorodstva prekmurskih Slovencev z drugimi Slovenci: »Tistim, ki menijo, da je naše ljudstvo vandalskega rodu, svetuje Bitnitz (dr. Lajos Bitnitz, madž. zgodovinar od 1790 – 1871): Memento dierum antiquorum... Spomni se dni starodavnih, premisli leta od roda do roda! Vprašaj svojega očeta, da ti oznani, svoje starce, da ti povejo (prim. 5Mz 32,7), in če sinem dostaviti: vprašaj svoje krvne brate prek Mure (na Štajerskem in Kranjskem) in te bodo poučili: Mi smo Slovenci, saj nobenemu izmed nas nista oče in mati rekla 'Ti si Vend, Vendka,' marveč samo 'Ti si Slovencec, Slovenka...' Bodimo pravični in se imenujmo s pravim imenom v miru in poštenju« (str. 1 in pripombe 60-61).

Ko je dr. Vilko Novak pisatelju Mišku Kranjcu rekel: »Zakaj si Kleklu st. prilepil narodno izdajstvo in druge izmišljotine, ki so nečastne zate pisatelja?« je ta odgovoril: »Nikomur nočem delati krivice, tudi Kleklu ne. Obljubim, da bom to popravil.« Žal, tega ni naredil (prim. Stopinje 1991, str. 97).

Naj končam z mislijo, omenjeno na začetku: Kleklu st. črensovskemu ni potrebna prevleka človeške umišljenosti. Njegovo življenje in delo ga dvigujeta nad povprečje. In bolj ko pride vsa resnica na dan, bolj bo zrasel.

(Prebrano v Črensovcih, 25. 4. 1992)

J. S.

Slikar Jože Zel

Slika na ovitku letošnjih Stopinj predstavlja domačijo na Goriškem v opoldanski tišini. Naslikal jo je Jože Zel.

Rodil se je 5. februarja 1930 v župniji Sv. Martin pri Vurberku. Slikar, svobodni umetnik, veliko slika za cerkve. Freska, prizori iz življenja sv. Jakoba st., apostola v dobrovniški cerkvi, slika sv. Jožefa v strehovski kapeli (župnija Bogojina), slike na Pertoči, steklena poslikana okna v šoštanjski cerkvi, oljnata slika sv. Frančiška As. v Radvanju, križev pot prav tam, slika sv. Janeza Boska in Marije Pomočnice s šmarnicami v roki v cerkvi sv. Janeza Boska v Mariboru itd., vse to je le majhen odsek njegovega opusa.

Stanuje v Mariboru, Goriška 23 B

Stopinje mu želijo še veliko plodnih let!

Lojze Kozar ml.

Porabje živi in umi..

*Pot je odprta,
srce je odprto.
Romam k tebi,
spet k tebi,
kakor sleherni dan.
(Štefan Steiner)*

»Umrla je norost – meja je odprta.« S tem naslovom na prvi strani je šla k bralcem 17. številka Porabja, časnika Zveze Slovencev na Madžarskem. Da je bila zaprta meja norost, je ob odprtju meddržavnega mejnega prehoda Martinje – Gorenji Senik, 21. avgusta 1992, priznal madžarski predsednik Árpád Göncz. Norost je umrla, žal pa je v svojih letih naredila veliko zla, zadala veliko ran, ki še krvavijo. Zato kljub veselju nad odprto potjo ne morem misliti na Porabje drugače kakor z bolečino.

A vendar: Pot je odprta. Odprta za medsebojna srečanja. Odprta za obiske treh porabskih župnijskih cerkva, pa še monoštrske povrhu. Odprta za občudovanje Stvarnikovega dela: hribi so nizki, zaobljeni, kakor da bi jih sam Stvarnik pobožal s svojo roko; gozdovi so en sam opoj zelenja in skrivnostne tišine.

Pot je odprta Porabcem v Slovenijo. Pot je odprta gorenjeseničanki Esteri v soboško gimnazijo. Pot je odprta k sorodnikom, na razne prireditve, za izlete in za romanja, čeprav v porabskih vaseh še nimajo toliko avtomobilov kakor na tej strani meje.

Srce je odprto. Srce porabskih ljudi, ki jih srečujem po cerkvah, po gostilnah, po domovih. Srce je odprto, kakor je odprto na drugi strani meje, kjer so ravno tako sledovi Stvarnikove roke.

Srce je potrpežljivo. Vztraja in trpi. Že leta in leta. »Boug pomagaj, ka si pa moremo!«

Srce je prebodeno. Koliko ran je že bilo zadanih temu dobremu, nežnemu srcu! Izseljivanje, zapostavljanje, omejevanje svobode...

»Popravljamo krivico, ki smo jo tudi mi prizadejali temu ljudstvu,« je povedal predsednik Kučan ob odprtju mejnega prehoda Martinje – Gorenji Senik. Popravljamo krivico, čeprav pozno in le delno (prehod velja le za državljane Slovenije in Madžarske, odprt je le podnevi, in zaprta meja ni bila edina krivica).

Kaj pa Cerkev? V porabskih cerkvah je še zmeraj bogoslužje le v madžarščini. Kdaj se bosta v gorenjeseniški cerkvi srečala sombotelski in mariborski škof ob umestitvi novega župnika, ki bo obvladal in uporabljal tudi slovenski jezik? So otroci tega sveta res modrejši od otrok luči?

Nekaj drobcev iz življenja porabskih župnij:

Ob lanskem božiču je bilo v cerkvi na Gorenjem Seniku dvakrat praznično. Najprej pri slovenski polnočnici, ki jo je daroval Jože Zadavec, profesor in urednik Družine iz Ljubljane, drugič pa na sam božič popoldne, ko se je cerkev napolnila s pevci in ljubitelji lepe božične pesmi. Na koncertu božičnih pesmi so poleg domačih cerkvenih pevcev sodelovali še cerkveni pevci iz obmejnih goriških župnij: iz Dolenc, iz Markovec, moški kvartet in pevke iz Martinja, mešani zbor in dekleta od Grada. Domači pevci so zapeli štiri božične pesmi: Marija se zdaj trudi, Veselite se pasterje, Angelsko petje in Z neba je prišo. Tudi ostali pevci so poleg novejših pesmi prepevali tudi stare, že skoraj pozabljene, npr. Narodil se je kral nebeski, Čujte, čujte, vsi lidje, Oj, pasterci vi. Lepa pesem je obogatila duše pevcev in poslušalcev in marsikdo je izrazil željo, naj bi takih prisrčnih srečanj bilo še več, v porabskih ali goriških župnijah.

Na veliko noč, ko je bila odprta meja tudi pri Čepincih oz. Verici, v gorenjeseniški cerkvi sicer ni bilo slovenske maše, so pa bile v števanovski cerkvi slovenske večernice, pete litanije Matere božje.

V porabskih župnijah je bila letos tudi birma. V Števanovcih 10. maja, kjer so verniki med sv. mašo peli tudi slovenske pesmi. Že prej, 26. aprila, pa je bila birma na Gorenjem Seniku. Zakrament sv. birme so prejeli tudi birmanci z Dolenjega Senika. Birmoval je sombotelski škof Konkoly István. Verniki pa bi ob svojem škofu želeli videti še katerega škofa iz Slovenije in slišati slovensko besedo, tako kot lahko madžarski verniki v Lendavi ob mariborskem škofu, vidijo in slišijo tudi madžarskega škofa.

Pomemben dogodek za vernike Gorenjega Senika je bila blagoslovitev novega župnišča. 8. avgusta ga je blagoslovil mariborski pomožni škof Jože Smej (sombotelskega škofa ni bilo zaradi bolezni). Z gradnjo župnišča, ki so jo v celoti vodili cerkveni odborniki, predvsem Istvan Györvári, so gorenjeseniški verniki dokazali, da so živa župnijska skupnost, živa Cerkev, vredna spoštovanja in pozornosti. Kakor prazna hiša še ni dom, tako prazna stavba še ni župnišče. Verniki so večkrat izrazili željo, pri svojem škofu in pri mariborskem, da si želijo rednega dušnega pastirja. Takega, ki bi upošteval njihove želje po slovenskem

bogoslužju. Sombotelski škof, ki je pristojen za urejanje razmer na Gorenjem Seniku, bo gotovo gledal na blagor zaupanc mu črede na slovenskih pašnikih in jim poiskal primerne pastirja. So duhovniki na Madžarskem, ki znajo slovensko, ki so Slovenci. So duhovniki v Sloveniji, ki bi bili pripravljene, vsaj začasno, prihajati na Gorenji Senik. Pot je odprta. So tudi vsa srca odprta?

»Romam k tebi, spet k tebi, kakor sleherni dan.« Romam k tebi, Porabje, v tvoja svetišča: k sv. Janezu Krstniku na Gorenji Senik, k Mariji na Dolenji Senik, k opatu Štefanu Hardingu v Števanovce, k sv. Florjanu v podružnični cerkvi v Slovenski vesi. Romam k tvojim pokojnim dušnim pastirjem: h Košiču, h Kodeli in Kúharju na Gorenji Senik, k Šakoviču na Dolenji Senik, k Matiju Ivanocyju, h Kocjanu in k Markoviču v Števanovce. Romam h kapelicam in križem ob poteh, tudi k tistemu na števanovskem pokopališču, ki so ga »na spomin verni dušicam nastavili D.J. z Andovec i farniki« leta 1949. Romam k tebi, rojak, ki ti je srce odprto, ki ti je srce prebodeno. Romam pogosto čez mejni prehod Martinje – Gorenji Senik, skozi zelenje borovih gozdov. Romam tudi takrat, ko je mejni prehod zaprt ali ko sem daleč, romam z mislijo in molitvijo, romam s pesmijo števanovskih pevcev:

»Jezuš, Sin božji, daj nam svete duhovnike
to je želja duše naše, veren pastir vsaki čas,
naj nam širi vesel glas.

Jezuš naj živi, Jezuš v meni naj živi!

Jezuš, Sin božji, žalostne so vse ovčice,

z tvojim pastirrom čuvaj je; daj mladini pozvanj
da ti srce daruje.

Jezuš naj živi, Jezuš v meni naj živi!«

Martin Horvat

Zdomci iz Berlina na obisku v Kanadi

Po skoraj dveletni pripravi nas je 46 Slovencev iz Berlina v nedeljo 28. junija 1992 nizozemska kraljevska letalska družba (KLM) dvignila nad mesto Berlin in nas preko Amsterdama ponesla v Toronto. Vsi, razen enega, so v Torontu prvič stopili na tla druge največje države na svetu, Kanade (9.976,100 km²). Našo skupino so pričakali Štefan Horvat iz Londona in družina Matija Balažica, ki je bila naš organizator za mesto Toronto.

LONDON – Na hiši Tončke in Štefana Horvata nas je pozdravil napis: »Dobrodošli Slovenci iz Berlina v Londonu.« Sledil je stisk roke, pozdravi, poljubi znancev in prijateljev. V vsakem mestu, kjer smo se zaustavili, smo imeli organizatorja za tisto področje. Tako je teža organizacije v Londonu prevzela družina Tončke in Štefana Horvata (hčerka Mihaela in sin Pavel), kateri so še pomagale družini Marije in Ivana Horvata in Anike in Ignaca Kotnjeka – vsi s Hotize. Po večerji, pri družini Štefana Horvata, so prišli Slovenci iz Londona po svoje goste. Tako se je začela plesti mreža med Slovenci, ki so zaradi teh ali onih razlogov odšli v glavnem v letih 1945–1970 v Kanado in generacijo, ki se je iz Slovenije podala v Berlin v letih 1966–1972. S Slovenci smo se v tem mestu srečali na dan apostolov Petra in Pavla (29.6.). Naše srečanje je imelo dva dela: srečanje ob oltarju in kulturni program. Iz Londona smo si šli tudi ogledat naravni čudež sveta – Niagarske slapove.

V kanadskem Londonu

HAMILTON – Po ogledu Niagarskih slapov smo se ustavili v slovenski župniji Sv. Gregorija Velikega, ki jo vodijo slovenski salezijanci. Kaplan Štefan Križnik nas je pozdravil v imenu župnije in z nami, skupaj z dr. Jožetom Bajzekom, daroval sv. mašo. Slovence je pri maši in nato pri kulturnem programu posebej navdušil oktet iz Berlina, pod vodstvom g. Franca Pukmeistra. Prav gotovo pa zaslužijo posebno pohvalo slovenske žene, ki so nam v dvorani pripravile odlično večerjo. Hvala!

K temu še moram dodati, da sem v svojem privatnem potovanju po Hamiltonu srečal mnoge Hotižance: Lackovičevega Jožka, Ftičarjevega Jožka in Lizo, Kiricoviva, Farkašovo Lizo, Hancove, Ftičar Štefana in Liziko, Farkašovega Ivana in ženo Lizo iz Odrancec... Posebej sem bil vesel srečanja z najstarejšo Prekmurko in Hotižanko, Mlinarič Maričo (86 let) in njeno hčerko Cecilijo, ki sta vse skozi tesno povezani z župnijo Sv. Gregorija Velikega. Srečal sem se še z družino Stadler in Mes iz Bakovec, z Nedelkovimi iz Odrancec, z mnogimi iz vseh treh Bistic, Črensovec, Trnja, Velike in Male Polane. Sicer pa sem posebej hvaležen za vse, kar sem videl v Hamiltonu, Farkaševi Marički in njeni hčerki Rosemary.

SLOVENSKI PARK – Pot iz Londona nas je preko Slovenskega parka vodila v Toronto. Po napornih dnevih, ki so bili za nami, smo imeli malo oddiha v »pravem slovenskem okolju«: bazen, vikend hišice, slovenska beseda, prijazni Slovenci. Posebnost tega parka je bila tudi v tem, da so se mladi Slovenci iz Berlina z mladino Slovenskega parka tako povezali, da so pozneje še sem prihajali iz Toronta.

TORONTO – V četrtek, 2. julija 1992 sta nam pri namestitvi v motelu »Venture Inn« pomagala zakonca Vera in Matija Balažić. Naslednji dan smo že začeli uresničevati naš program za Toronto in okolico: ogled mesta z ulice, iz avtobusa, iz zraka (CN – TOWER, 553 metrov). Posebno doživetje je za nas vse bilo srečanje

Družini Balazič in Časar

z domom »Lipa«, v katerem so slovenske izgarane matere in ostareli očetje. Mnoge solze so drsele po licu, ko je oktet pel slovenske pesmi. Tudi nam »bolj trdnim« so nehote tekle solze, pa ne zaradi starosti, ki nam je zrla v obraz, temveč zaradi veselja, da smo tudi tem »ob robu« prinesli del slovenstva.

Med posebna doživetja v Torontu še spadajo obiski družine Vere in Matija Balažica (hčerke: Nataša, Elizabeta in Mihaela) in družine Elizabete in Jožka Fotivec. Pri Fotivčevi družini smo bili ravno ob 45. Lizinem rojstnem dnevu. Slavljenka je dejala, da je ta rojstni dan najlepši v njenem življenju.

Prvo nedeljo našega bivanja v Kanadi smo praznovali s Slovenci na Lovskem letovišču. Prijazno sprejeti, z nageljčkom in aperitivom, smo kmalu po prihodu začeli s sveto mašo, nato s kosilom in s kulturnim programom, pri katerem so največ aplavza dobili Laura Weber za svoje recitacije; Karmen Stavec in Kristjan Božič pa za pesmi zapete ob spremljavi kitare. Za vse lepo, kar smo doživeli na Lovski farmi, smo še posebej hvaležni gospodu Lojzetu Kocjančiču, predsedniku lovskega društva. Obiskali smo tudi Midland, kraj kanadskih mučencev.

MONTREAL – Iz Toronta smo prišli v Montreal preko Ottawe, glavnega mesta Kanade, kjer smo si ogledali kanadski parlament (zgrajen 1867. leta). Tudi tukaj sta nas spremljala dva Slovenci in sicer Betty in Jahn Balažič.

V Montrealu so nas pričakali v dvorani slovenske župnije Sv. Vladimirja, skupaj z gospodom župnikom Francem Letonjem. Naše bivanje v Montrealu sta organizirali družini Agice in Jožka Časar (sinovi: Tami, David in Pavel) ter Anike in Ivana Glavač. Dva dni smo si ogledovali olimpijsko mesto (olimpijada 1976), en dan z nemško govorečim vodičem, drugi dan pa z gospodom Letonjem. Tako smo si kar dobro ogledali »otok« Montreal (51 kilometrov dolg in 16 kilometrov širok), ki je v 1992. letu praznoval 350. obletnico obstoja. Veličastnost Montreala smo

doživeli tudi ob baziliki Notre Dame in mogočni cerkvi sv. Jožefa. Tudi mladi so prišli na svoj račun, posebej še na jazz koncertu. Za program mladih pa sta skrbeli Rosie in Jenny Glavač.

SLOVENSKA CERKVENA FARMA – Dva in pol dnevno bivanje na farmi bo marsikateremu ostalo v posebnem spominu. Skupaj z montrealskimi Slovenci smo tukaj praznovali »Slovenski dan«, ki smo ga začeli s sv. mašo. Sodeloval je domači mešani zbor pod vodstvom gospoda Rogana in oktet iz Berlina. »Takega mogočnega in slovesnega petja še ni bilo na naši farmi«, je dejal Jožko Časar, ki je vsa leta z dušo in srcem ob slovenski župniji.

Na popoldanskem kulturnem programu pa so nastopili domači plesalci: skupina »Rožmarin« in skupina »Mlade lastovice«. Po končanem programu so nekateri zaplesali ob zvokih ansambla, drugi so našli kotichek za miren pogovor, tretji pa so čofotali v bazenu...

Mladi s Karmen in Kristijanom na Lovski farmi pri Torontu

V ponedeljek, 13. julija, je bilo slovo od Slovencev v Montrealu in Kanadi. Marija in Janez Milharčič sta povedala: »Če se že morava odločiti za najlepše med lepim, potem morava reči, da so to bili dnevi pri Slovencih oziroma Prekmurcih v Montrealu in na njihovi cerkveni farmi. Ko sva slišala o vikendih, sva si predstavljala male hišice in se spraševala, kako nas bo vseh 46 moglo dobiti prenočišče. Toda zagledala sva pravo prekmursko vas in prav tu sva preživela najlepše dneve. Sicer pa o Slovencih v Kanadi lahko rečeva samo najboljše.« Ponosni smo na take zapise in izjave vsi, še posebej ste lahko ponosni nanje Prekmurci v Kanadi, saj so jih izrekli Slovenci, ki do sedaj Prekmurja in Prekmurcev niti dobro poznali niso. Sicer pa je moje sree, kot organizatorja potovanja, polno hvaležnosti do vseh od Londona do Montreala. **HVALA VSEM, DRAGI SLOVENCIM V KANADI!**

Domovina je ena, vsem dodeljena

Slovenci v zamejstvu (v Italiji, v Avstriji in na Madžarskem), kot tudi v zdomstvu in izseljeništvu, smo leto 1991 drugače doživljali kakor Slovenci v matični domovini. Zato ni čudno, da so se takratni oblastniki spomnili na Slovence zunaj in prosili, naj pomagamo krvaveči domovini. Srca so se odprla in čut za domovino se je povečal iz dneva v dan.

Ena od zelo delavnih in zavednih slovenskih verskih skupnosti v Evropi, je v Stuttgartu. Po napadu na Slovenijo junija 1991 je prav ta verska skupnost v sodelovanju s Svetom slovenskih krščanskih izseljencev Evrope in s Svetovnim kongresom v Nemčiji takoj z letaki in drugimi pismi v več jezikih predstavila pravičen boj slovenskega ljudstva za suvereno državo. Skupaj s hrvaškimi društvi smo že 29. 6. 1991 organizirali največjo demonstracijo v Stuttgartu, ki jo je kdaj sklical kak tuj narod. Demonstrantov je bilo 15.000 ali še več. Govorniki so svetu prikazali pravičen boj obeh narodov za samostojno državo, do katere imajo vse pravice. Na tem demonstrativnem srečanju je bilo sklenjeno, da Slovenci ne bodo svoje domovine pustili same. Poleg pomoči v denarju so zbirali obleke, zdravila in vse, kar je potrebno v takem času, tudi sanitetni avtomobili in druga tehnična sredstva niso bile izjema. Že konec septembra so v Stuttgartu predstavniku takratne vlade izročili ček v višini 150.000 DM, vsota pa se je do konca leta še povečala. V adventnem času pa so zbrali in odposlali tudi 150 paketov za hrvaške begunske otroke.

Škof Smej izročča cerkv. odborniku Györvariju darilo, ki ga je prinesel T. Casar

Poleg tega so se predstavniki udeleževali vseh pomembnejših demonstracij evropskih držav in zastavili besedo za priznanje samostojne Slovenije in Hrvaške, tako v Belgiji, na Nizozemskem, Franciji in po vsej Nemčiji. Povsod so zahtevali samostojno državo in končanje vojne in njenih grozot.

V Stuttgartu delujeta Kulturno društvo Slovenija in odbor Sveta slovenskih krščanskih izseljencev Evrope, ki ga vodim kot dolgoletni učitelj slovenske verske šole. Ob vseh težavah nismo pozabili tudi na zbiranje pomoči našim zamejskim Slovencem na Gornjem Seniku za gradnjo novega župnišča. Drugo vsoto denarja smo izročili prav na dan blagoslovitve župnišča na G. Seniku.

Omeniti moram še naše pridne šolarje iz treh oddelkov, ki skrbijo za popestritev naših prireditev, potem mladinski dekliski pevski zbor, ki predvsem skrbi za mladinske maše, mladinski orkester, pevski zbor »Domači zvon«, ki je bil letos gostitelj 5. revije slovenskih pevskih zborov zahodne Evrope. Naše pridne žene in matere pečejo dobro pecivo in izkupiček namenijo za razne dobre namene. Mladinske telovadne skupine so naredile velikonočne sveče in dobiček namenile za Dom srečanja na Sv. Višarjih.

Jože Kovač

Kapela Kraljice miru na Kobilju

(Iz govora ob blagoslovitvi 30. 8. 1992)

Že od rane mladosti me je navdihovala, in vedno na novo pritegovala ta dežela na levem bregu Mure. Bila mi prijazna je zibelka in prostrano igrišče mojega, veselega otroštva. Neizmerno imam rad to ravninsko polje in valovito gričevje. Šumeče gozdičke, svetlo zelene jase in tiho, žuboreče potočke, ki kot krvne žile prepletajo pokrajino ob Muri. Zaljubljen sem v nizke, domače čuteče, človeku prilagojene, s slamo pokrite hiše, ki še le tu in tam kljubujejo času. V cvetoče akacije, zlatorumena pšenična polja in v nebo štrleče zvonike naših, prekmurskih cerkva, kapel in kapelic. Neločljivo sem vezan na to prgišče zemeljskega raja. Na preproste, prijazne, poštene, kmečke ljudi, dobrih po duši, mehkih po srcu, kar premehkkih za vso trdoto, ki že stoletja pritiska na njih.

Neizmeren je ta zemeljski opoj, ki pa se nikakor ne pogreza v sanje preživete preteklosti, ampak drami zgodovinski spomin, opogumlja in dviga, kljub poplavi bede blišča in duhovne izpraznjenosti, ko našo deželo, ta svojevrstni prekmurski raj, ki ga je naš človek stoletja varoval pred potujčenjem in nam odtujeno kulturo, že peto desetletje preplevajo uvožene, čudne bahave, brezosebne, brezčutne in brezdušne arhitekture, ki z našo pokrajino, kulturno zgodovinskim spominom, temperamentom in dušo prekmurskega človeka nimajo nič skupnega.

In žal v tej igri, ki ni ravno v ponos deželi in našim očetom, so sodelovali tudi izobraženci, ki so z nepremišljenim posegom, v imenu nove pridobitve razvrednotili marsikatero krajinsko zanimivost in kulturno značilno stvaritev.

Pristno kulturno je le tisto, kar je pognalo iz domačih tal in zrastle iz človeških src, radosti in strahu, zmagoslavja in sanj sebi zvestega človeka (govori pesnik).

Zato naslonitev na izročilo v danem trenutku ni bila nostalgija, ampak kulturna nuja. Rastlina raste in se razvija, če se hrani iz korenin.

Tako je svetišče, ki se zrcali pred Vami, odsev občutij, nasledek smotrnosti, zgodovinskega spomina, konstrukcij, terena in graditeljstva.

Na danih osnovah sem postavil izhodišča:

- ohraniti krajevno značilnost, oblike in izročilo,
- poiskati prostorsko rešitev, ki bo prispevala h kulturni sliki pokrajine in upoštevala kulturno preteklost izbranega prostora, ter kvaliteto naravnega okolja in privlačnost ambienta,
- objekt – svetišče komponirati kot likovno dominantno v prostoru, v povezavi sedanjosti s preteklostjo; misel župnika Halasa.

V iskanju spodbud sem se zgledoval po naši prekmurski, cerkveni arhitekturi, ki je sicer odsev tujih gradbenih vplivov, a je vendar zanimiva, privlačna in naša domača, še posebej, ker je zraščala s pokrajino, se prilagajala značaju tal, ter drugim regionalnim posebnostim.

Naslanjal pa sem se predvsem na panonsko hišo kot edino izvirno prekmursko arhitekturo. Kapelo končujeta spredaj prezbiterij, trapezne oblike, zadaj pa pokrita lopa z vetrolovom in nad njim kor, ki povezuje zidove kapele in zvonik v trdno jedro. Zavoljo kompozicijske skladnosti zvonik raste iz vhodnega dela stavbe, skozi streho in se na zgornjem delu končuje z napol zaprtimi linami, oblikovanimi v obliki klopotca, ki s svojim nemim klopotom nikogar ne odganja, in s čopasto – piramidalno streho ter križem na vrhu.

Na bočnih straneh prezbiterija sta na obeh straneh po dve svetlobni odprtini, ki segata od tal do vrha, skozi kateri lije svetloba in prostor podaljšuje navzven ter staplja z obdanimi goricami tako, da je kljub skromnim dimenzijam dan občutek prostornosti!

Transparentni steni sta predvideni v izvedbi klasičnega vitraža, ki še kliče po izvedbi. Prednjo sklepno steno prezbiterija pa že krasi freska, Kraljica miru, varuhinja kapele in svetnika sv. Rok in sv. Martin, v ozdaju pa Kobilje. Vse je naslikal akademski slikar Štefan Hauko.

Stavba je zidana klasično, protipotresno ojačana z armiranim betonom. V okolje se vključuje s streho dvokapnico, ki se spredaj in zadaj končuje piramidalno kot čop panonske hiše in v beli obleki – teranovi. Komponirana napetost med strešinami nad klasično ladjo in novodobnim prezbiterijem vzpostavlja vez med sedanostjo in preteklostjo ter objekt uvršča v prostor kot likovno stvaritev.

Pri oblikovanju notranjosti in elementov opreme sem sledil osnovni izhodiščni misli in simbolom, povzetim iz motivov neposrednega okolja.

Povedati moram, da se je misel simbola za oltar porodila v glavi in privrela iz srca, v katerem se skriva umetniško čutenje, domačega župnika Franca Halasa. Povzeta pa iz evangelija: »Jaz sem vinska trta, vi mladike moje ste, ki na meni rastete.« In tako je nastal žrtvenik – oltar, takšen kot je: Trta, ki raste iz korenine, mladike, ki so pognale iz trte, in grozdje, ki je zraslo na mladikah. Ambon v liturgični soodvisnosti z oltarjem je enak oltarju, izoblikovan po istem simbolu. Sedilje, oziroma hrbtišče sestavljajo in predstavljajo krogi; simbolna misel: grozdna jagoda in kaplja, ki priteče iz jagode. V oblikovanje tabernaklja pa je vpisana simbolika, ki simbolizira sad zemlje in delo človeških rok: Hlebec kruha, grozdi in sod, v katerem mošt dozoreva, pri mašni daritvi pa postane Kristusova kri, kruh pa Kristusovo telo.

Tudi v ograjo kora je vpisana simbolika, ki daje slutiti, da je svetišče v okolju, kjer uspeva žlahtna roža, na kateri grozdje zori.

Ves ta simbolični red, vpisan v opremo, in to stavbno telo želita s svojo likovno govorico izraziti značajske pomen stavbe in elementov opreme, v opazovalcu pa zbuditi domišljijo za nova likovna in prostorska doživetja v odkrivanju novih vrednot in zbliževanju človeka z Bogom.

Šolske sestre v Žižkih

Skoraj tri desetletja so med vaščani Žižkov živele, molile in se nesebično razdajale ukaželjni mladini redovnice – šolske sestre. Še danes se čuti njihovo delo v tej vasi, čeprav jih pomnita samo še srednja in starejša generacija. Prav bo, da se 72. obletnice njihovega prihoda v Žižke spomnijo tudi Stopinje.

Šolske sestre so prišle v Žižke 24. 2. 1920 na prošnjo upokojenega župnika Jožefa Klekla. Vodstvo samostana pri Sv. Petru pri Mariboru je tega daljnega datuma poslalo v Žižke tri sestre: s. Ladislavo Pavel s Cankove (sestro dr. Avgusta P.), s. Petronilo Kegl od Sv. Jurija ob Ščavnici in s. Rudolfino Domanjko s Kapele. Nastanile so se v osnovni šoli v Žižkih in nemudoma začele poučevati tamkajšnjo šolsko mladino.

Vprašali bi se, kateri je bil glavni vzrok, da so poklicali ravno šolske sestre v Žižke? Po prvi svetovni vojni je v Prekmurju zelo primanjkovalo usposobljenih učiteljev. Številni madžarski učitelji so zapustili dotedanja službena mesta in odšli na Madžarsko. Izpraznjenih učiteljskih mest ni bilo mogoče zapolniti v kratkem času. Poleg tega so iz srbsko-hrvatsko govorečih banovin prihajala priporočila, če ne že zahteve, naj bi tudi v Sloveniji bila učni jezik srbohrvaščina. Slovensko čuteči izobraženci (duhovniki in laiki) so se trudili, da bi se šolstvo v Prekmurju čimprej normaliziralo. Zato so bile šolske sestre toliko bolj dobrodošle.

Osnovna šola v Žižkih, pozidana leta 1906, je bila ob prihodu sester enorazrednica. Bila pa je zgrajena tako, da jo je bilo z malimi posegi mogoče preurediti v dvo- ali celo trirazrednico. To pa samo tedaj, če učitelji ne bi stanovali v šoli. Zato so sestre že kmalu po prihodu v Žižke pričele razmišljati o lastni hiši oziroma o gradnji samostana.

Zeljo o gradnji lastne hiše so sestre začele uresničevati leta 1928, ko so poleg šole kupile zemljišče od beltinske grofice Zichy. Kupnino šest tisoč takratnih dinarjev je sestram poklonil Matija Žižek iz Žižkov. Že naslednje leto so pričele z gradnjo samostana. Zidarska dela je prevzel zidarski mojster Matija Čurič iz Žižkov, tesarska dela Ivan Mesarič iz Lipovec, mizarska pa Jožef Doma iz Trnja. Za gradnjo samostana so sestre najele posojilo od takratne črensovske hranilnice, ki jo je ustanovil Jožef Klekl. Ves dolg so sestre z leti poravnale. Prevoze materiala so vaščani opravili sestram zastonj.

15. septembra 1929 so se sestre preselile iz šole v lastno hišo, v Samostan sester v Žižkih. Naslednje leto, 6. novembra, jim je bogojanski dekan Ivan Baša slovesno blagoslovil samostansko kapelo, posvečeno sveti Tereziji Deteta Jezusa. Poslej so imele žižkovske sestre lastno hišo, hkrati pa so bili vsi šolski prostori na voljo samo šolski dejavnosti.

Sestre v Žižkih so bile vsestransko dejavne. Poleg poučevanja šoloobveznih otrok, so prirejale še številne gospodinjstvo-gospodarske tečaje. Žižkovski samostan in tamkajšnja šola sta postala žarišče kulturno-prosvetne dejavnosti, še posebej ob dolgih zimskih večerih.

Od vsega začetka je zavzemala vodilno vlogo v šoli in v samostanu zelo izobražena s. Ladislava Pavel (tudi sestra A. Pavla). V tej vasi je ostala 28 let, vse do jeseni 1948, ko je nevarno zbolela. Zaradi akutnega vnetja slepiča so jo prepeljali v čakovsko bolnišnico, kjer pa je čez dva meseca umrla. Šestega decembra so jo prepeljali v Žižke. 9. decembra 1948 je črensovski župnik Ferdinand Herman opravil v samostanski kapeli za pokojno sestro Ladislavo

Bivši samostan šol. sester v Žižkih

pogrebno sveto mašo. Se isti dan je bil pogreb zaslužne redovnice in odlične pedagoginje na žižkovskem pokopališču. Pokopana je poleg sestre Ignacije Prša.

Pogrebna maša za pokojno sestro Ladislavo v samostanski kapeli je bila hkrati zadnja maša v samostanu v Žižkih. Prav tiste dni je takratna tako imenovana ljudska oblast s kratkim odlokom odpravila samostan šolskih sester v Žižkih. Poverjeništvu socialnega odseka v Lendavi je prevzelo samostan in ga preimenovalo v Dom počitka. Žalostne dneve razpusta samostana so doživele: s. Gabrijela Pernat iz Cirkovec, s. Jerneja Kranjec iz Polane, s. Altonza Gomboši iz Male Polane, s. Miroslava Ranil in s. Evangelista Koštric. S seboj so smele vzeti samo osebno prtljago. Bile so tako rekoč na cesti. Dne 27. 12. 1948 so možje z okraja izročili črensovski cerkvi tamkajšnjo kapelsko opravo: oltar, mašna oblačila in druge kapelske predmete. Konec leta 1948 je v Žižkih prenehalo obstojati odlično versko-kulturno-prosvetno žarišče. Vaščanom je ostalo ♥ nepozabnem spominu vzorno redovno in molitveno življenje žižkovskih sester.

Grobovi na pokopališčih najbolje odslikavajo odnos živih do pokojnih. Sredi neusmiljene suše 1992 sem se napotil na pokopališče v Žižkih, skoraj na drugi konec, v neposredno bližino grobov sestre Ladislave in sestre Ignacije. Nobena od njiju nima v Žižkih sorodnikov. In vendar raste na obeh gonilah živopisano cvetje, skrbno zalivano, da mu ne more blizu niti najbolj brezobzirna suša. To dejstvo je dovolj zgovorno, kako so vaščani Žižkov spoštovali svoje sestre in jih še spoštujejo!

Ob 20. obletnici cerkve na Gornji Bistrici

Dogodki, ki so bili še pred leti blizu, se naglo pogrezajo v zgodovino. Leta se nizajo kakor desetke rožnega venca. Šestega avgusta 1992 je preteklo dvajset let od blagoslovitve nove cerkve na Gornji Bistrici, streljaj daleč od Murc. Na tem mestu je bil nekoč močvirnat travnik, porasel z grmičevjem, danes pa je tu vzorno urejeno dvorišče z gredami rož pred cerkvijo sv. Antona Padovanskega.

Dvajsete obletnice bistriške cerkve se želimo spomniti v Stopinjah iz dveh razlogov: prvič zato, ker je bila ta cerkev v tistih, še vedno svinčenih časih, ena med redkimi novimi cerkvami na Slovenskem, in drugič v zahvalo rojakom – izseljencem; brez njihove izdatne pomoči cerkev na Gornji Bistrici najbrž še danes ne bi stala.

Zamisel za novo cerkev na Gornji Bistrici je dala rojakinja – izseljenka Gizela Hozianova (roj. Rebrica, rojena 1911). Prav ona je tudi sprožila obsežno nabiralno akcijo v ZDA, Kanadi, Avstraliji, pa tudi v nekaterih deželah zahodne Evrope. V Nemčiji je znatno pomagal izseljeniški duhovnik, Ivan Ifko, rojen na Gornji Bistrici.

Posvetitev oltarja na G. Bistrici 1972

Želja Bistričanov je padla na rodovitna tla. Vendar se rojaki v Ameriki niso navduševali za kapelo, ampak od vsega začetka za cerkev. Sklenili so: na Gornji Bistrici se naj zgradi cerkev.

Parcelo za cerkev je darovala Evelina Copot, ki je bila že nekaj let v Ameriki. Lendavska občina se je končno, na podlagi potrjila o delu zbranih sredstev, omehčala. Privolila je v lokacijo in izdala gradbeno dovoljenje na osnovi

Evelina Copot z družino v Čikagu

gradbenega načrta, ki ga je izdelal višji gradbeni tehnik Jože Požauko v Mariboru. Pozno jeseni 1969 so vaščani Gornje Bistrice začeli urejati gradbišče za cerkev. Znatne težave so imeli z izkopom jarkov za temelje, ker jih je voda vedno znova zalivala. Pa tudi to oviro so obvladali.

Gradnja nove cerkve na Gornji Bistrici je bila izročena v varstvo Matere božje in priprošnji božjega služabnika Antona Martina Slomška. Za zavetnika novi cerkvi so izbrali svetega Antona Padovanskega. Pokojnemu škofu dr. Maksimilijanu Držečniku je ugajala zamisel rojakov iz Amerike, naj bi cerkev dobila za glavnega zavetnika Antona Martina Slomška, seveda, ko bi ta dosegel čast oltarja.

Temeljni kamen je blagoslovil takratni generalni vikar mariborske škofije dr. Josip Meško. Slovestnost je bila na peto navadno nedeljo, dne 9. maja 1970. Generalni vikar je naglasil v svoji pridigi, naj bodoča cerkev pomaga graditi v sreih vernikov trdnejši temelj krščanskega življenja.

Sredi leta 1972 je bila cerkev na Gornji Bistrici v glavnem dograjena. Ob navzočnosti velike množice, tudi številnih rojakov iz Amerike in drugih dežel, ter zastopstva civilne oblasti je škof dr. Maksimilijan Držečnik slovesno blagoslovil novo cerkev. Asistirali so mu generalni vikar dr. Josip Meško in okoliški duhovniki. Nedelja, dne 6. avgusta 1972, je bila vsa sönčna, kar je slavje še povzdignilo.

Po tej prelepi slovesnosti je v gornjebistriški cerkvi vsako nedeljo božja služba. Tu sta bili že dve novi maši: Štefan Hodnik jo je pel 6. julija 1977, Stefan Krampač SDB pa 15. julija 1990. V tej novi cerkvi so izrekli svoj »da« številni pari zaročencev. Sem hodijo k verouku tudi šolarji vseh treh Bistric.

Ko so pred leti v vasi Črensoveci poimenovali nove ulice, so pozabili na izredno zaslužnega moža za Prekmurje, duhovnika in častnega kanonika Jožefa Klekla. Upamo, da Gornja Bistrica ne bo pozabila velike dobrotnice Gizele Hozianove

(umrla 6. 9. 1989). Tudi njej pripada pomnik! V prvi vrsti v cerkvi na Gornji Bistrici. Pa še morda v hiši, ali na hiši, v kateri je preživela svojih prvih šestnajst let življenja.

Molitveni spomin si zaslužijo tudi vsi ostali rojaki doma in po svetu, ki so kakorkoli pomagali pri nastajanju novega svetišča na Gornji Bistrici. Prav letos se spominjamo desete obletnice smrti izseljenškega duhovnika v Nemčiji, Ivana Ifka, ki si je srčno želel, da bi vsaj enkrat maševal v cerkvi, za katero se je osebno požrtvovalno razdaljal. Žal tega ni doživel. Počiva v Essen-Altenessenu v Nemčiji. Tudi darovalka gradbene parcele je že v večnosti. Počiva na pokopališču v Čikagu.

Nepozabno leto 1992 se naglo oddaljuje in si že nadeva patino zgodovine. Spomin nanj smo obudili duhovniki lendavske dekanije na dekanijski rekolekciji, skupno s številnimi verniki, prvo sredo v Marijinem mesecu. Somaševanje je vodil pomožni škof dr. Jože Smej. V mašnem nagovoru nas je vodil po štirinajstih postajah, na katerih se je Jezus ustavil po svojem vstajenju. Bistriški Jarmov križev pot ima namreč poleg štirinajstih postaj še petnajsto: **KI JE OD MRTVIH VSTAL!**

Zahvala in priznanje za cerkev na Gornji Bistrici pripadata v veliki meri tudi domačinom. Brez njihovih žrtev in izdatne pomoči takega uspeha gotovo ne bi bilo. In ne nazadnje: hvala vsem črensovskim kaplanom, ki so v minulih dvajsetih letih najpogosteje opravljali božjo službo in ostale dušnopastirske obrede v tej cerkvi.

J. S.

Življenjski jubileji 80 let

Naše Stopinje, zbornik Pomurskega pastoralnega področja, ne morejo iti mimo življenjskih jubilejev 80 let, ki so jih v letu 1992 obhajali tile duhovniki:

1. **Ivan Camplin**, sin Ivana in Terezije, roj. Pucko, rojen 23. junija 1912 v Bogojini. Po mašniškem posvečenju 7. julija 1935 v Mariboru se vrstijo njegove dušnopastirske postojanke: kaplan pri Sv. Juriju v Prekmurju, stolni kaplan v Mariboru, izseljenški duhovnik v Franciji, kaplan v Lendavi, škofijski tajnik v Mariboru, župnijski upravitelj v Gornjih Petrovcih, budimpeštanska ječa zaradi sodelovanja pri osvoboditvi Prekmurja, kaplan v Bánokszentgyörgyü, ječa v Komáromu, župnik v Dobrovniku. Tu poleg obilnega pastoralnega dela pozida še nove kapele: Gospodove spremenitve v Dobrovniku, Marijinega obiskanja v Radmožancih in Marije Snežne v Genterovcih. Od leta 1981 slušbuje kot župnik v Gornjih Petrovcih.

Krajevni leksikon Slovenije IV., Ljubljana 1980, str. 286, ga omenja kot pesnika in publicista. To razodevajo tudi njegovi članki in pesmi v Stopinjah.

»Poezija je zdravje, čeprav si bolan,« je zapisal avtorju tega prispevka Božidar Rozman v izvod svojih pesmi: Prah molčanja – Slap besed. Spodbuda, da bi jubilat Camplin zbral in izdal svoje pesmi! – Več o njem gl. Stopinje 1986, 185-187.

2. **Jože Gutman**, rojen 25. aprila 1912 v Bogojini, v duhovnika posvečen 9. julija 1939 v Mariboru. Od leta 1991 biva kot upokojeni lovrenški župnik v Bogojini in pomaga bogojanskemu župniku v dušnem pastirstvu.

Kot bogoslovec je znal pritegniti bogojanske dijake in jih navdušiti za kulturno udejstvovanje. Režiral je marsikatero gledališko igro.

V svojih pridigah zna neminljivo evangelijsko resnico obrniti na dejanske življenjske okoliščine. Če bi jih zbral, kako dragoceno gradivo bi bile oznanjevalcem božje besede!

Več o njegovem življenju in delu gl. Stopinje 1990, 107-108.

3. **Rado Junež**, rojen 26. julija 1912 v Kostrivnici. Po maturi na državni klasični gimnaziji v Mariboru se je vpisal na Visoko bogoslovno šolo v Mariboru, kjer je bil 5. julija 1937 posvečen v duhovnika. Sedaj je že celih 45 let dušni pastir pri Sv. Juriju ob Ščavnici.

Zanj je značilno, da je deloval zmeraj v župnijah in cerkvah, ki so posvečene sv. Juriju.

Več o jubilantu gl. Stopinje 1978, 123 in 1988, 196-197.

4. **Ludvik Lajnsček**, rojen 6. junija 1912 v Rakičanu, v duhovnika posvečen 3. julija 1938 v Mariboru. Sedaj preživlja svoj življenjski večer v Koroškem domu starostnikov Črneče, 62370 Dravograd.

Njegovo življenje in delo je opisano v Stopinjah 1989, 164-165.

5. **Štefan Zver**, rojen 14. julija 1912 v kraju Lipa (pod Lipo!), župnija Turnišče, v duhovnika posvečen 5. julija 1936 v Mariboru.

K podrobnemu opisu njegovega življenja in dela v Stopinjah 1987, 147-149, naj dodamo še tole: Ko so se med vojno vsi madžarski duhovniki branili iti za kaplana k Jožefu Pehmu, opatu v Zalaegerszegu (poznejšemu škofu in kardinalu Mindszentiju), je Zver privolil, rekoč: »Četudi bodo drva cepili na meni, bom vzdržal.« In škof ga je objel.

Uredništvo Stopinj vsem petim jubilantom želi, naj jih Bog še naprej spremlja s svojim blagoslovom. Več kot vsa odlikovanja, vključno tudi papeška, pomeni to, da so zvesti Kristusovi duhovniki. Za slehernega od njih velja napis na steni lovrenške župnijske cerkve na Dravskem polju:

»Hic quiescit Ant. Bruner, ad St. Laurent. Parochus, non quidem 1us ordine sed nec 2us virtute. Obiit 1831.« V prevodu: »Tu počiva Ant. Bruner, župnik pri Sv. Lovrencu. Ni bil sicer prvi glede na odlikovanja, pa tudi ne drugi glede na krepost. Umril 1831!«

Jubilanti! Niste prvi glede raznih priznanj, pa tudi ne zadnji glede na krepost.

Jožc Smej

Szentbeszéd Tomislav Šantak újmisén

Pridiga na novi maši Tomislava Šantaka
(Dobrovnik – Dobronak 1992. július 5)

Kedves Tomislav újmisés, kedves paptestvéreim, Dobronak plébánosa, az újmisés kedves szülei, rokonai, dobronaki hivek, valaményi jelenlévó!

A maribori szeminárium kápolnájában, abban a padban, ahol az újmisés Tomislav az utolsó három évben imádkozott, elmélkedett, van a bibliája, újszövetségi szentírása. Ebben a szentírásban egy kis emlékkép található megboldogult bátyjáról, Józsefről. Fellapoztam ezt a szentírást és azt a szöveget olvastam benne, amelyet ma Szent Cirill és Metód ünnepén olvasunk: »Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért...« És Jezus ismét hangsúlyozza: »Én vagyok a jó pásztor. Életemet adom juhaimért« (Ján 10, 11-15).

Isten megváltahatót volna minket egyetlen szavával, egyetlen mozdulatával. De Isten megmutatta nekünk végtelen szeretetét. Nagycsütörtökön este Krisztus, Isten Fia az egyetlen legkedvesebb áldozatot ajánlotta fel Istennek: saját magát. Vette a kenyeret, átváltoztatta testévé, majd vette a bort és átváltoztatta verévé. Így már nagycsütörtökön bemutatta igazi áldozatát, vértelenül. Nagypénteken pedig bemutatta véráldozatát is.

Krisztus áldozata nem szűnt meg. Azért parancsolta meg apostolainak: »Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!« Ezekkel a szavakkal Krisztus parancsot adott áldozatának megújítására. Krisztus, a jó Pásztor, minden nap újra és újra misztikusan, de mégis valóban életét adja juhaiért.

Szentmisét naponta, sőt óránként mutatnak be földünkön. Így minden embernek lehetősége van arra, hogy belépjen az élő Krisztus kálváriai áldozatának miszteriumába.

Ha pap nincs – akkor Krisztus mindennapi kálváriai áldozata sincs.

Ha pap nincs – akkor Oltáriszentség sincs.

Ha pap nincs – akkor ciborium, legyen akár aranyból is, csak üres edény.

Ha pap nincs – akkor a mi templomunk csak hideg múzeum.

Ha pap nincs – akkor a gyóntató szék csak négy szál deszka, mert nincs ott senki, aki felemelné kezét és mondaná: »En most feloldozlak bűneidtől.«

Ha pap nincs – akkor senki sincs, aki Krisztus áldozatának gyümölcsét a halottakért bemutatná.

Nem hiába mondta a püspök az áldozó pap szentelesnél: »Vedd a hatalmat, hogy áldozatot mutathass be az Istennek, és a szent misét mondhass élőkért és holtakért!«

Mindezt kifejezi Tomislav újmisesnek szentírásban található szentkép is: Jézus a keresztfán függ és atszurt szívéből csepegó vért egy angyal kehelybe fogja fel.

Atlapoztam a helyi Egyház történetét. Itt Dobronakon a mai napig négy újmises volt. Mindnyájan dobronaki születésűek.

1. Fliszar Ferenc, újmise 1756-ban. 2. Németh Peter, újmise 1786-ban. 3. Németh Istvan, újmise 1787-ben. 4. Augustič Adolf, újmise 1809-ben.

Tehát valeményi majdnem 200 év előtt!

Hogyan is folyt le az akkori újmise ünnepe? Megkísérlem elmondani.

Újmisére harangoznak... A harangok szeliden hívogatják az embereket. Tavol falvaktól is... Az oltár készen áll már. A falú utra kelt. Az újmise alatt még a házörzök sem maradnak otthon. A betegek elhagyják az ágyat. Az öregek érkeznek elsőnek. Jönnek a szülők is. Soha nem vettek olyan áhitattal kezükbe az imakönyvet mint ma. Az első szentmise a szülők életében igazi gyertyaszentelő ünnep (mint február 2). Gyermeük mutatja be a misét. Ők pedig Istennek nem egy pár gerlicét mutatnak be, hanem saját gyermeküket.

Egy régi mondas szerint, újmisen való részvételért érdemes elkoportatni egy pár új cipőt.

Így volt az 200 évvel ezelőtt itt Dobronakon és így van ez ma is.

Dobronaki fiúk! Isten titeket is hív. Ma hív! Nem várunk megint 200 évig. Az Úr Isten hív. Izaiás jóvendelésében olvassuk: »Hallottam az Úr szavát, aki azt mondta: Kit küldjek? És ki megy el nekünk? Es mondtam: IME ÉN, KULDJ ENGEM!« (Iz 6,8).

(Opomba uredništva: Škof Smej je imel zatem še pridigo v slovenskem jeziku.)

Prof. Viktorju Smoleju v spomin

Dr. Viktor Smolej

»Grob se za grobom vrsti...« (J. Stritar) tistih, ki so delali na sobočki gimnaziji v njenih prvih časih in se tesneje povezali z našo krajino. Tak je bil tudi njen profesor Viktor Smolej, katerega plodna življenjska pot se je dokončala v Ljubljani 5. aprila 1992 po večletnem trpljenju. »Prekmurska deželica je živela z nami in mi z njo, kmalu bo živela mimo nas in brez nas« – je zapisal v Stopinjah za leto 1979, ko je obujal svoje spomine na Soboto in Prekmurje. Slovenski biografski leksikon je že 1967 imel več kot stran o njegovem delu, ki se je potem še podvojilo. Označili so ga: publicist, literarni zgodovinar, izdajatelj, kritik, prevajalec in leksikograf.

Naróдил se je 15. sept. 1910 v Prvačini pri Gorici, čeprav je bil gorenjskega rodu. Živel je s starši v raznih krajih, dokončal sedem razredov gimnazije v Šentvidu, po maturi v Ljubljani je študiral slavistiko, se leto dni izpopolnjeval v slovaščini v Bratislavi, nato delal pri pisatelju Finžgarju v uredništvu Mohorjeve družbe in Mladike do 1936, ko je postal suplent na gimnaziji v Soboti, kjer je ostal do 1939, ko se je preselil v Maribor. Tu so ga 1941 Nemci zaprli in preselili v Srbijo, odkoder se je poleti 1941 vrnil v Ljubljano, kjer je bil brezposeln. 1943 bil zaprt v Trstu, odšel v partizane, kjer je opravljal razne kulturne službe, vodil oddelek za srednje šole na osvobojenem ozemlju, kar je ostal tudi na ministrstvu za prosveto do 1947. Tedaj je postal profesor za slovaščino na ljubljanski filozofski fakulteti do upokojitve 1976.

Delo Viktorja Smoleja je zelo mnogostransko: pisal je leposlovne črtice, knjižne ocene, poročila in članke o slovaški, češki literaturi in življenju sploh; izredno mnogo pa je prevajal iz slovaščine, češčine, lužiške srbščine, pa tudi iz slovenščine v slovaščino.

Priredil je izdaje del slovenskih pisateljev z uvodi in opombami, predvsem šest zvezkov Izbranega dela Ksaverja Meška z nadrobnimi opombami. Napisal je Slovenski dramski leksikon v dveh zvezkih. Posebno pa je raziskoval slovensko slovstvo in kulturo v letih 1941–1945, kjer je upošteval tudi pisatelje, o katerih tedaj drugi niso pisali. Strnil je svoja dognanja v zadnji knjigi Zgodovine slovenskega slovstva (VII), ki jo je izdala Slovenska matica.

Mnogo je delal Smolej pri Mohorjevi družbi ne le kot njen dolgoletni odhornik, marveč tudi kot urednik Nove Mladike, s katero je skušal oživiti predvojni Finžgarjev časopis, in kot pisatelj knjig. Če še omenimo dve veliki deli iz njegove stroke: Slovaško-slovenski slovar (1976) in Slovensko-slovaški slovar (1983), smo mogli našteti le delno uspehe njegovega prizadevanja.

Posebej pa se spominjamo Viktorja Smoleja kot profesorja na soboški gimnaziji, ki se je – kot pred njim Franc Sušnik – z ljubeznijo vživel v našo krajino in njene ljudi, o čemer sam piše v članku Prekmurska deželica (pod imenom France Gorenjec) v Stopinjah za 1979 (str. 32-34): Jaz pa sem bil vesel, da so me po treh letih brezposelnosti usmerili v Soboto. – Ob sobotnih in nedeljskih popoldnevih smo s prijatelji razkrili ljubeznive in skrite znamenitosti deželice. – In pripoveduje o posebnostih zemlje in ljudi, našteva imena profesorjev in dijakov, omenja napetost pred izbruhom druge svetovne vojske. »Svoje slovensko, jugoslovansko in slovansko prepričanje smo tik pred vojnimi dogodki izpričali s poimenovanjem soboške gimnazije po knezu Koclju. (Ne pove, da se je za to prav on trudil.) – V tem slovenskem in slovanskem duhu je bila mišljena tudi uprizoritev igre Kralj Svetopolk, ki jo je spisal Slovak Ivan Stodola: igro so igrali soboški dijaki, režiser je bil njihov profesor (Jože Potokar) in tudi prevajalec (V. Smolej)«.

Prijatelj Smolej je tudi do zadnjega, dokler je mogel, spremljal naše Stopinje in se zanimal za življenje v nekdanji »deželici« z zvestobo, ki jo je ohranil vsemu svojemu nekdanjemu mišljenju in življenju.

J.S.

Ob slovesu od dr. Franca Bajleca

V torek 2. julija 1991 je v Buenos Airesu umrl dr. Franc Bajlec, bivši odvetnik in narodni poslanec. Pokopali so ga v Olivosu. To kratko vest je prineslo tudi naše časopisje po takrat 10 dni trajajoči vojni na Slovenskem, daljši članek pa dnevnik Slovenec.

Dr. Franc Bajlec (foto Kološa, 1944)

Franc Bajlec se je narodil 17. marca 1902 v Bogojini očetu Jožefu in materi Ani, rojeni Smejh. Njegov priimek je v bogojanski krstni knjigi zapisan v dveh različicah: Ballek in Bajlec. Ta druga različica je zapisana v oklepaju. Po pričevanju učitelja Ivana Bajleca naj bi priimek Ballek nastal iz »Palek«. Še danes pravijo v Bogojini »Palkovi« ali »pri Palkovih«.

Po osnovni šoli v Bogojini je Bajlec prva dva razreda gimnazije končal v salezijanskem zavodu v Veržeju, kamor ga je napotil župnik I. Baša, nato pa se je 15-leten med prvo svetovno vojno leta 1917 odpravil v Št. Vid nad Ljubljano, kjer je študiral na knezoškofijski klasični gimnaziji. V šentviškem zavodu sv. Stanislava in na klasični gimnaziji je imel dobre vzgojitelje in profesorje. Rektorja zavoda sta bila dr. Janez Gnidovec, poznejši skopljanski škof in dr. Andrej Karlin, bivši tržaško-koprski škof. V gimnaziji mu je bil razrednik veliki slavist in slovničar dr. Anton Breznik. Takrat so na šentviški gimnaziji študirali dijaki iz vseh slovenskih dežel: s Krajskega, Štajerskega, Koroškega, Primorskega in Prekmurja (poleg Bajleca osmi razred še Ivan Jerič).

Po maturi leta 1923 na državni klasični gimnaziji v Mariboru (zadnja dva razreda je opravil tam) se je Bajlec vpisal na ljubljansko univerzo, na arhitekturo pri prof. Plečniku. Ta je bil bogojanskemu župniku Ivanu Baši že znan iz revij. Župnik je naprosil Bajleca, naj pridobi Plečnika, da bi izdelal načrte za novo bogojansko cerkev. To je tudi storil.

Zaradi revščine (starši niso mogli plačati stroškov za drage instrumente) se je Bajlec po prvem semestru arhitekture vpisal na ljubljansko pravno fakulteto. Pravne študije je končal v Zagrebu, vendar je ostal v stalnem stiku s Plečnikom in študenti arhitekture.

Na veliko mašo 15. avgusta 1931 se je Bajlec poročil z Mariborčanko Zorko Koširjevo in nastopil advokatsko službo v Soboti. Poleg te službe je kot banski svetnik in narodni poslanec globoko posegel v takratno politično, prosvetno in kulturno življenje Prekmurja. Prizadeval si je za izpopolnitev soboške gimnazije. »Soboški okraj je v lepi složnosti in sporazumu izvolil svojega kandidata za bližajoče se skupščinske volitve. Dosedanji poslanec g. Benko je že ponovno izjavil, da zavljo obilnega posla v svojem podjetju ne more več nositi poslanskega bremena. G. Bajlec, naprosen od številnih prijateljev, naj bi prevzel poslansko dolžnost. Poudaril je, da je pripravljen to sprejeti, vendar pod pogojem, da se tako katoličani kakor evangeličani složno združijo okrog enega kandidata... V četrtek 20. oktobra 1938 so tako katoličani kakor evangeličani soglasno in z navdušenjem sprejeli g. Bajleca kot edinega in najprimernejšega kandidata... G. Bajlec je kot banski svetnik za Sobotu in soboški okraj toliko napravil, kot pred njim še noben drug« (prim. Novine 25 – 1938, 46, str. 2).

Že v dijaških in visokošolskih letih se je Bajlec ukvarjal tudi s fotografiranjem. Tako je s svojimi fotografskimi posnetki rešil pozabe marsikatere naše osebe, kraje in dogodke.

Bil je aktiven član akademskega društva Zavednost, sodeloval pri ustanavljanju vaških hranilnic in posojilnic v Prekmurju. Nekaj časa je urejeval tudi Novine (1927-29).

Mnogo je delal med počitnicami z dijaki kot zborovodja, režiral je med prvimi igre v Prekmurju in delal kot prosvetni organizator predvsem v Bogojini v orlovskem odseku, drugem v Prekmurju. Slikal je kulise za odre, pomagal ustanoviti knjižnico, predaval dijakom v počitniškem društvu itn.

Franc Bajlec je med drugim pisal tudi v Novine in Kalendar Srca Jezušovoga. Tehten je njegov članek: Mi zidamo Bogi na čast (Kalendar Srca Jezušovoga 1928,

50-68), kjer je opisal gradnjo Plečnikove cerkve v Bogojini in nekaterih drugih cerkva. V rokopisu nam je zapustil 14 tipkanih strani: Spomini na zidanje cerkve v Bogojini.

»Franc Bajlec, publicist in klerikalni prekmurski politik,« tako ga označuje Krajevni leksikon Slovenije IV., Ljubljana 1980, str. 286.

Gotovo je to premalo. Do njegovega dela moramo biti pravični in mu ne nalepiti le pavšalne (slabšalne) etikete. Prav gotovo ni bil ovaduh, kot mu to očita pisec Preimenovanja ulic, v: Vestnik 44-1992, 31, str. 13. Da bi bil Bajlec izdal partizane 16. ali 17. oktobra 1944 v Brumnovi hiši v Soboti, o tem ni znal 48 let nihče ničesar. Tudi knjiga D. Novaka, J. Orešnika in H. Štigla: Pomniki NOB v Slovenskih goricah in Prekmurju, Pomurska založba 1985, ki opisuje dogodke 16. in 17. oktobra 1944, ne ve o tem prav nič (str. 306-307).

Že pred vdorom Nemcev na slovensko ozemlje leta 1941 so ga kot rezervnega častnika poklicali k vojakom. Med bitko je prišel v nemško ujetništvo. Ko se je po več mesecih vrnil v Prekmurje, mu Madžari niso priznali pravne diplome, zato je v Pečuhu vnovič opravil vse izpite in dosegel doktorat.

Sodeloval je pri ustanovitvi Slovenskega narodnega odbora leta 1944, zato je še pod madžarsko oblastjo večkrat ilegalno potoval v Ljubljano.

Malo pred božičem 1944 se je z družino umaknil v Ljubljano, maja 1945 pa v Avstrijo. Kmalu nato je odšel v Rim, kjer je bival eno leto. Po taborišču se je leta 1948 odselil v Buenos Aires. Pri tamkajšnjih oblasteh je dosegel, da je bil našim abiturientom srednjih šol v Avstriji in Italiji omogočen vstop na argentinske visoke šole.

V emigraciji je ostal ves čas stalni član zbora zaupnikov SLS in svetovalec v raznih zadevah. V »Vestnik« je pisal zanimive članke o medvojni in povojni dobi.

Vsakokrat ob novem letu je željno čakal tudi naše Stopinje.

Bajlečeva hiša v Soboti je vrsto let rabila za kirurški oddelek soboške bolnišnice. Torej dobrodelni ustanovi.

Na mestu, kjer je v Bogojini stala njegova rojstna hiša, je sedaj vrt, poln raznobarnih rož. Spominjajo na okraske, ki jih je narisal za stropno keramiko nove bogojanske cerkve. Ko je namreč prof. Plečnik želel, naj domači lončarji izdelajo in okrasijo krožnike za strop, so le-ti bili v veliki zadregi, ker niso vedeli, kako bi to naredili. Rešil jih je Bajlec, ki jim je narisal krožnike in okraske nanje. Spisi o bogojanski cerkvi pa nič ne vedo o tem, ker vsi njeni opisovalci mislijo, da so bili narejeni po Plečnikovih risbah.

Njegovo življenje in delo je kamenček, in sicer ne najmanjši v mozaiku zgodovine Slovenske Krajine.

Profesorju Jožetu Benkoviču v spomin

Prof. Jože Benkovič

Še zmeraj nam je pred očmi pokončna postava Jožeta Benkoviča, upokojenega profesorja zgodovine.

Z izrazom »pokončna postava« ne mislimo samo na njegovo zunanjo podobo, marveč tudi na njegov značaj. Nikoli, tudi v tistih »svinčenih časih« ni skrival svojega verskega prepričanja. Iz ulice Kneza Koclja 27 v Mariboru, kjer je stanoval, se je dolga leta dan na dan napolil v službo poučevat predmet, ki so mu že od nekdaj rekli, da je »magistra vitae«, »učiteljica življenja«. Stopal je pokončno, s cigaro v ustih. Če bi ga bili vprašali, zakaj tako, bi nam bil odgovoril: »Že vnaprej naj se dviga moja molitev kakor kadilo...«. Zanj namreč ni bilo nedelje brez maše. Kadar je ob koncu tedna prišel v svoj rojstni kraj Bogojino, se je tam udeležil nedeljskega bogoslužja.

Kot profesor je svojo službo opravljal vestno. V svoji stroki je bil dobro podkovan, zmeraj pošten in odkrit, zato so ga spoštovali tudi drugače misleči. Nekoč mu je »spodrsnilo«, ali hote ali nehote, ne vemo. Na nekem uradu je pozdravil navzoče uslužbenke in uslužbenke s krščanskim pozdravom: »Hvaljen Jezus!« Seveda so ga takoj zatožili in je bil zaradi tega kaznovan z nekajmesečnimi odtegljaji pri plači, kar so mu pozneje povrnili. Svojim dijakom ni bil samo suhoparen predavatelj, marveč tudi vzgojitelj. Ob njegovem pogrebu je to izrazil njegov bivši učenec: »Bil mi je več kot oče.«

Svoja predavanja o zgodovini slovenskega naroda je dopolnjeval z osebnostmi iz cerkvene zgodovine, zaslužnimi za dom in rod. Imen, kakor so Slomšek, Janez Ev. Krek, Ivanocy itd., v tedanjih učbenikih ni bilo najti. Zato je poslal kakega svojega dijaka, navadno semeniščnika, na škofijo po zadevno literaturo.

Ko v boleznih zadnja leta ni mogel več iz svojega stanovanja, je njegov rojak, škof Smej, pred božičem in veliko nočjo daroval sv. mašo v njegovi delovni sobi. Zakramente je prejemal tudi v bolnišnici.

Narodil se je 15. marca 1912 v Bogojini očetu Jožetu in materi Klari, roj. Horvat. Gimnazijo je obiskoval v Soboti in Ljubljani, kjer je leta 1931 maturiral. Na filozovski fakulteti v Ljubljani je vpisal zemljepis in zgodovino.

Njegovo prvo službeno mesto je bilo v Ljubljani pri uršulinkah. Tam je poučeval eno leto, nato pa eno leto na Viču. Med vojno je bil zaposlen v knjižnici v Ljubljani.

Od šolskega leta 1946/47 pa vse do upokojitve, se pravi dobrih 40 let, je poučeval zgodovino na prvi gimnaziji v Mariboru. Med njegovimi učenci so bili tudi semeniščniki, gojenci Slomškovega dijaškega semenišča, sedaj duhovniki, ki ga imajo v najlepšem spominu.

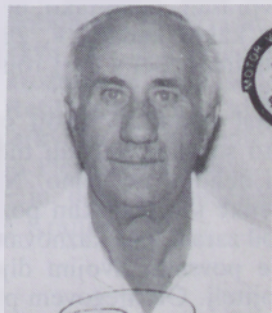
Z ženo Emo sta imela tri sinove, ki jim je profesor dal imena slovenskih knezov: Mojmir, Borut, Gorazd.

Po dolgi bolezní je 15. januarja 1992 umrl v Mariboru. Pogreb je ob asistenci dveh duhovnikov in profesorjevega pranečaka diakona Lojzeta, vodil mariborski pom. škof dr. Jožef Smej 17. januarja v Kamnici.

Zapis dopolnimo iz pisma njegovega sina Boruta: »Oče! Nismo živeli razkošno, toda v prijetnem družinskem razpoloženju. Nikoli ne bomo pozabili lepih večerov, ki smo jih preživeli skupaj, posebej ob svetih večerih. Dostikrat razmišljam, kakšno notranjo srečo so nam prinesli tisti večeri. Tega ni mogoče pozabiti. Ne bodo te pozabili tvoji učenci, za katere si se še bolj razdajal kot za svojo družino. Nismo ti zamerili, saj so tudi oni bili tvoji. Kalil si jih za pošteno življenje. Umrl si na dan priznanja neodvisnosti Slovenije. Lahko bi še živel v svobodni Sloveniji in pozdravljal HVALJEN JEZUS in zaradi tega ne bi bil kaznovan.« Z Gallusom bi lahko rekli: Ecce, quomodo vivit et moritur iustus! Glejte, kako živi in umira pravični! Njegov spomin bo trajen.

J. S.

Odšel je Karel Puhan

Karel Puhan

V mestu Calgary v Kanadi so se v soboto 21. marca 1992 v cerkvi sv. Marka in na božji njivi poslovili od Karla Puhana.

Rodil se je 5. februarja 1920 v Bogojini. Po maturi na soboški gimnaziji leta 1941 se je vpisal na univerzo v Ljubljani. Študija zaradi vojne ni mogel dokončati. Leta 1945 se je umaknil v tujino. Naselil se je v Calgaryju.

Ohranil je vero svojih staršev in slovensko narodno zavest. Med podpisniki Slovenske izjave iz leta 1952 za samostojno in suvereno slovensko državo najdemo tudi njegovo ime.

Bil je glasbeno nadarjen. Prepeval je v cerkvenem pevskem zboru v cerkvi sv. Marka v Calgaryju.

Avgusta leta 1985 je ljubeznivo sprejel in vodil škofa Smeja in dekana Jožeta Horvata, ko sta bila na obisku rojakov v Kanadi.

Nikoli ni obiskal rodne domovine, čeprav bi jo bil lahko, pač pa si je dopisoval s svojimi sošolci in znanci.

V petek 13. marca se je zatekel v calgaryjsko bolnišnico, kjer je pet dni nato, 18. marca umrl. Na njegovem pogrebu je sredi 56 zastopnikov raznih pevskih društev plapolala tudi nova slovenska zastava. Doma pa so mu zapeli v slovo bogojanski zvonovi.

Franc Tement

V spomin sestri Evangelisti Koštric

Sestra Evangelista Koštric

Dan pred 78. rojstnim dnevom je odšla k Bogu po zasluženno plačilo vzorna redovnica in odlična pedagoginja, frančiškanka Brezmadežne, sestra Evangelista Koštric. V svojem življenjepisu piše, da se je rodila 2. junija 1914 kot sedmi otrok vernim staršem Martinu in Tereziji v vasi Žižki, v župniji Črensovci. Pri krstu je dobila ime Olga. Njen oče je bil mizarški obrtnik. Huda gospodarska kriza je bila vzrok, da je zabredel v dolgove. Z velikimi upi se je odpravil v Ameriko, kjer je doživel bridko razočaranje. Domotožje, hrepenenje po družini, slab zaslužek in ponižujoča dela so očetu izčrpale moči. Od kapi zadetega so ga našli mrtvega v njegovem stanovanju. Ob očetovi smrti je bila Olga stara dva tedna. Odslej so skrbi za družino bremenile mater. Ni klonila. Ljubeče, a strogo je vzgajala številne otroke. Kljub skromnemu življenju niso čutili pomanjkanja. Na delu je bila božja Previdnost.

Po prvi svetovni vojni je v Prekmurju močno primanjkovalo učiteljev, ki bi dobro obvladali slovenščino. Zato so narodno zavedni duhovniki in drugi izobraženci iskali pomoč v samostanih. Jožef Klekl st. se je obrnil po pomoč k sestram pri Sv. Petru pri Mariboru. Sestre so leta 1920 prevzele pouk na osnovni šoli v Žižkih. Tu so priredile tudi številne gospodinjske in kuharske tečaje in najrazličnejše kulturne prireditve. Obenem so skrbele še za črensovsko cerkev.

Solarka Olga se je zelo rada mudila pri sestrah v samostanu. Sestra prednica ji je večkrat rekla: »Ti boš naša!« In tako se je leta kasneje tudi zgodilo.

Ko ji je bilo deset let, je nastopila kot deklamatorica ministru dr. Antonu Korošču, ki je ob narodni manifestaciji obiskal tudi Črensovce. Spominja se, kako so jo dvignili na stol in je povedala zelo glasno pozdrav, ki ga ji je sestavil J. Kleki: »V imenu šolske mladine stopam pred vas, da vam izrečem par reči v prisrčen pozdrav. Prišli ste k nam, da z nami branite kinč, šteri je vsakšemi najdražji, naš materinski jezik, ki nam ga hočejo vzeti in vreči iz šol. Za trud, da se to ne bo zgodilo, da bi se morali v šoli učiti tujo nam srbohrvaščino, vam hvaležno poklanjam šopek rož, ki so se nam razvele na naših slovenskih gredah. Bog živi!« Dr. Korošec jo je spraševal, kako ji je ime, kje je doma in podobno. Na kraju jo je še vprašal, kaj bi želela postati. Odločno je odgovorila: »Sestra!« Vsi gosti so se prisrčno nasmejali, ona pa je planila v jok, misleč, da ga je krepko polomila. Potolazila jo je s. prednica Lina. To se je dogodilo leta 1924.

Meščansko šolo je končala v Lendavi, na Državnem učiteljišču v Mariboru pa je dosegla učiteljsko diplomu. Po učiteljišču se je dokončno odločila za življenje po evangelijskih svetih.

Že pred preobleko so jo nastavili za učiteljico pri Sv. Petru pri Mariboru. Slovesnost preobleke je doživela v Slovenski Bistrici. Po noviciatu je bila vključena v prosvetno službo v Apačah. Tam so sestre že od leta 1938 doživljale nacistično divjanje. Ko so Nemci napadli Jugoslavijo, so morale sestre zapustiti Apače. Sestra Evangelista je pristala v turniški osnovni šoli, kjer je bil pouk v madžarščini, a se spominja, da so s sestrami lepo ravnali. Tu je leta 1942 pred generalnim vikarjem Ivanom Jeričem naredila večne zaobljube. Takoj po vojni je nekaj časa službovala zopet v Apačah. Kmalu nato je nastopila službo učiteljice še za nekaj časa v Žižkih. Prav v rodni vasi – v Žižkih – je konec decembra s sosestrami doživela usodo begunke, ker je tedanja oblast samostan nasilno razpustila.

Sestri Evangelisti vest ni dopuščala, da bi se vključila v proces ateizacije mladine, rajši se je dalj časa prebijala skozi življenje z delom na domači kmetiji. Leta 1963 je uspešno opravila katehetski izpit. Se istega leta jo je pokojni škof dr. Maksimilijan Držičnik imenoval za katehetsko pomočnico pri Sv. Ladislavu v Beltincih in pri Sv. Križu v Črensovcih. S. Evangelista je bila ena prvih katehistinj v mariborski škofiji s škofovim poslanstvom. V Beltincih je poučevala verouk nad deset let, v Črensovcih pa vse do leta 1985. V času svoje katehetske službe je odlično pripravila na prvo sveto obhajilo številne letnike. Učenci in njihovi starši so pokojni sestri iz srca hvaležni za izredno vzgojiteljsko delo v službi Cerkve. V Črensovcih je še mnogo pomagala pri krašenju domače cerkve. Tudi tu je pokazala svoj izreden dar. Rada je tudi pesnikovala. Napisala je številne pesmi verske vsebine, pesmi za razne slovesnosti in pozdrave. Prav bi bilo, da bi kdo strokovno pregledal in ocenil njen pesniški opus. Njena pisava je pravi lep opis. Lepo je znala risati in lahko bi našli še druge njene talente.

Prišla je njena kalvarija z zorenjem za večnost. Nerada – zaradi bolezni – je odložila službo katehistinje. Zadnja leta je bila priklenjena na bolniško posteljo. Nekaj časa so zanjo skrbele sestre v Veržeju, zadnja leta pa v Slovenski Bistrici, kjer je tudi odložila breme tega življenja in odšla k večnemu Umetniku 1. junija 1992.

Somaševanje dvanajstih duhovnikov v bistriški cerkvi je vodil pomožni škof dr. Jože Smej. V lepem mašnem nagovoru je orisal življenjsko pot pokojne redovnice, njene talente, zvesto službo Bogu, Cerkvi in vzgoji mladega rodu. V imenu njene rojstne župnije se je poslovil črensovski župnik. Med mašo sta izrekla misli slovesa in zahvale rojaka dr. K. Bedernjak in č. dekan T. Žerdin. Sestra Emanuela Žerdin se je zahvalila svoji nekdanji katehistinji, Jože Horvat nekdanji učiteljici v Žižkih

na pokopališču pa svoji birmski botri Kristina Kolenko. Kratko besedo zahvale je povedal tudi domači župnik Danijel Slatinek in nečak pokojne sestre Jože Sobočan. Pogreba se je udeležilo veliko število redovnic, med njimi generalna predstojnica reda Frančiškank Brezmadežne iz Avstrije. Pesem slovesa so pokojni sestri Evangelisti zapele njene sosesestre. Beltinski in črensovski župljani se bomo v molitvi spominjali vzorne redovnice in katehistinje.

S. Evangelista za zemeljskega življenja ni prejela javnega odlikovanja. Trdno pa upamo, da je pri Bogu že prejela neprimerno dragocenejši.

Knjige naših ljudi in o nas

MSGR. JOŽEF KERÉC – SLOVENSKI MISIJONAR NA KITAJSKEM. 1921–1952 Ob 100-letnici rojstva 1892–1992. Franc Halás – Tone Ciglár. Ljubljana – Rakovnik 1992 – 431 strani.

Lepa knjiga! – rečemo, ko jo zagledamo: s črnega ovitka z vtisnjenimi kitajskimi pismenkami nas gledajo žive oči našega slavnega rojaka... In če pogledamo pod ovitek, zagledamo na črnih platnicah v zlatu odtis njegovega pečatnika, s katerim se je po kitajski navadi podpisoval. Če zajetno knjigo najprej prelistavamo, pritegnejo naše zanimanje na posebnih prilogah neštete fotografije, črno bele sicer, vendar danes velika zgodovinska vrednost, saj nam kažejo Keréca, njegovo sorodstvo in njegovo okolje v Evropi in na Kitajskem. Na posebnih prilogah je tudi več barvnih slik kitajske slikarice Wang Huiqin, ki nam pričarajo kitajsko vzdušje, o katerem je v knjigi toliko govora.

Tisti, ki smo vedeli, da se ta knjiga že dolgo pripravlja, smo je še posebej veseli. Župnik Fr. Halás je z neutrudno vztrajnostjo zbiral dokumente o Kerécu po vsem svetu takorekoč in pričevanja o njem. S salezijancem T. Ciglárjem – oba sta iz črensovske fare! – sta sedaj dodala še nova pričevanja, predvsem Keréčevega še živega 88 letnega sodelavca, misijonarja Andreja Majcna, ki mu je knjiga upravičeno posvečena, in mnoge dosegljive slike. Med našimi misijonarji je komaj o F. I. Baragi toliko napisanega, vendar v slovenščini nimamo tako obsežne knjige o njem. Jožef Keréc je danes tudi v naši domovini že mnogokrat omenjano ime tudi v znanstvenih knjigah kot nekdanji naš zastopnik in širitelj tudi splošne kulture na Daljnem Vzhodu. Odslej ga bomo pa še bolj poznali. Obenem s knjigo referatov na strokovnem zboru o njem 30. septembra 1992 v Ljubljani je ta knjiga vredna počastitev našega velikega rojaka.

Čeprav se pričujoča knjiga bere kot napet roman o nenavadnem življenju goriškega fanta, ki se z močno voljo v poznih letih prebije skozi šole in tujino v skrajno oddaljeni azijski svet in tam takorekoč čara novo življenje z novimi stavbami, ki jih sam načrtuje in vodi njih zidavo ter s širjenjem krščanstva in splošne omike, ki jo je širil z ustanavljanjem in vodstvom vsakovrstnih šol – jo je treba počasi in dolgo preučevati, če hočemo priti do bistva Keréčevega dela in pomena. Naši mladini, ki ji moramo pokazati pot do pravega branja, bo odprla knjiga čisto nova obzorja.

V prvih poglavjih spremljamo svojega goriškega rojaka na ogrsko veleposestvo kot poljskega delavca, v Ljubljano kot hlapca, v Italijo, v Veržej, kjer postane salezijanec, v naslednjih poglavjih pa ga vidimo na Kitajskem v raznih krajih – potem ko je tam prejel mašniško posvečenje – v raznih službah. Vmes pride 1932 za krajši čas v domovino, da ponovi svojo novo mašo, nato pa misijonari po Sloveniji. Ko se vrne na Kitajsko, ga čakajo mnoge težave in nevarnosti, ustanavlja

šole, dela načrte kot pravi stavbenik za cerkve, šole, domove, doživi priznanje oblasti, ki ga imenujejo za vladnega svetnika. Pomaga ustanoviti katoliški dnevnik, postane apostolski administrator in opravlja del škofovske službe, itn. do 1952, ko ga komunistična oblast zapre in potem izžene. Naseli se v raznih krajih v Franciji, ker mu v domovino ne dovolijo priti. Prihaja le na krajše obiske, dokler se leta 1960 ni vrnil za stalno in v Veržeju dokončal svoje življenje. Mnoga pisma, njegova in drugih, nazorno prikazujejo vso to težko in plodno življenjsko pot.

V zadnjem delu knjige so objavljena posebna pričevanja o msgr. Kerčcu, zlasti njegovega sodelavca Andreja Majcna. Strokovnjak za kitajščino na ljubljanski univerzi M. Sajč pa je napisal poglavje o Kitajski in sestavil seznam v knjigi omenjenih kitajskih krajevnih in osebnih imen, njih sedanjo uradno obliko in izgovor.

Knjiga, ki jo le toplo priporočamo, tudi tistim, ki določajo ulična imena v Soboti in drugod.

V. N.

NARODNE MANJŠINE. 2. Položaj Hrvaške, slovenske in srbske manjšine na Madžarskem. Urednika Čedomir Popov, Anton Vratuša. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1991, 325 str. V Stopinjah za 1991 smo poročali o prvi knjigi z enakim naslovom in grajali pomanjkanje temeljite razprave o Slovencih na Madžarskem. Ta druga knjiga zbornika vsebuje enajst prispevkov akademikov raznih narodnosti iz bivše Jugoslavije, ki so med 22. in 29. majem 1989 opravili študijsko potovanje na Madžarskem ter preučevali položaj jugoslovanskih manjšin. Tako potovanje bi bili morali člani Slovenske akademije opraviti že davno, pa večkrat. Le sodelavci njenega Inštituta za slovensko narodopisje so pred mnogimi leti raziskovali v Porabju in posamezni jezikoslovci pravtako. Premalo se brigajo za Slovence v Porabju in Taranyu, za katere smo zvedeli šele zadnji čas, da jih je še precej, čeprav so nam tudi slovenski obiskovalci že pred desetletji dopovedovali, da jih ni več. To so ostanki tistih Slovencev, ki so se izselili v 18. stoletju v županijo Somogy in je med njimi v Šurdu deloval Števan Kuzmič, prevajalec Novega zakona (1771). Vsi so se (povečini luterani) pomadžarili, ostali so katoličani v Taranyu.

O Slovencih govorita prispevka akad. Boga Grafenauerja v članku: Vprašanje položaja manjšin jugoslovanskih narodov na Madžarskem (553-62) in njegov ter akad. Antona Vratuše skupni članek: Pri Porabskih Slovencih (67-70), ki govori zelo skopo o obisku na Gorenjem Seniku (oblika Sombatej je tu edinokrat zapisana in nesprejemljiva nam: Sombotel, ki se je že dokaj uveljavila na obeh straneh meje). A. Vratuša je prispeval še članke: Vtisi in spoznanja, o Srbih v vasi Desk in Pogovor: Družbene spremembe na Madžarskem in položaj Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Tu moremo le na kratko opomniti na to publikacijo (v prilogah vsebuje še prispevek geografa L. Olaš: Demografske razmere v Porabju) in poudarjamo še nujno potrebo, da Akademija, Univerza in muzeji ter druge znanstvene ustanove čimprej pošljejo raziskovalno odpravo v Tarany ter v Porabje.

Vilko Novak

Jože Smej: KAPLJA NA VEDRU, Oznanjenje, Maribor 1992, str. 104.

»Že štirideset let ljubosumno hranim in varujem pesniško zbirko v rokopisu: Smehljaj neba (1941-1947, 177 strani). Ko jo prebiram, čutim, da sedaj pišejo drugače, zato se bojim, da bi kdaj ta ali ona pesem zagledala beli dan.« Ob svoji sedemdesetletnici se je vendar odločil, da zaupa nekaj svojih pesmi slovenskemu

bralcu. V knjigi Kaplja na vedru so zbrane pesmi, ki jih je Jože Smej napisal kot bogoslovec med leti 1942-1945 in še kakšno leto po vojni. Te pesmi izpred 40 let napovedujejo Jožefa Smeja, pesnika, domoljuba, predvsem pa globoko čutečega duhovnega človeka, ki mu je Bog največja vrednota.

Po dveh uvodnih pesmih Kaplja na vedru in Srečanje, objavlja Košičev zapis o treh Marijinih božjih poteh. Ta zapis je uvod v tri pesnitve: Gračka Marija, Marija pod logom (Turnišče) in Marija na Tišini. Nekaj pesmi je posvečenih raznim osebam: Jožku Kuzmi, ki je umrl »malo prle, kak bi služo svojo prvo mešo«, bogojanskemu župniku Hauku, bratu Ivanu, ki je umrl kot vojak na ruski fronti, dedku Juriju, enemu izmed »najbole poštüvanih i najstarejših moški v našoj vesi«. Svojo presunjenost ob Kristusovem trpljenju je izpovedal v pesnitvi Križev pot. Zbirko zaključuje Marijin venec, to je sonetni venec, ki »ni 'skočil' iz slovarja ali slovnice, ni papirnat, mrtev, neživljenjski, temveč je srénokrven. Privrel je iz srca mladeniča, ki je 18 leten stopil v bogoslovje in bil 22 leten na Marijin praznik posvečen v duhovnika ter leto za tem izlil na papir, kar je čutil do resnične osebe, ki živi, kot živiva ti in jaz.«

Knjigo krasijo barvne in črno bele fotografije.

Lojze Kozar ml.

Bela Sever: POMURJE A-Ž, Priročnik za popotnika in poslovnega človeka, Pomurska založba 1990.

Priročnik o pokrajini in ljudeh ob Muri, ki skuša zajeti vsa področja dela in življenja, je namenjen popotniku, poslovnežu in ljubitelju severovzhodnega dela Slovenije. Prvi del priročnika krasí 112 barvnih fotografij, ki nam približajo naravne lepote, različne znamenitosti in dejavnosti tega dela Slovenije. V osrednjem delu priročnika so na 143 straneh opisani vsi kraji v Pomurju (manjši le s stavkom ali dvema), različne dejavnosti in znamenitosti. Če nas zanimajo razne znamenitosti Pomurja, poiščemo gesla: Gozd, Jedi, Klopotec, Ljudski grbi, Park, Rastlinstvo, Ribe, Štoklja, Umetnostni spomeniki, Znamenje... Če hočemo kaj več zvedeti o raznih dejavnostih, izbiramo med gesli: Galerije, Gostilna, Industrija, Kmetijstvo, Kultura, Lončarstvo, Lov, Ples, Prireditve, Šport, Toplice... Opisi posameznih krajev nam odkrivajo krajevnost, tiste iz starih časov in današnje. Podani so tudi naslovi obrtnih storitev, gostiln, župnijskih uradov in drugih ustanov.

Kljub skrbnemu delu se je v priročnik prikradlo nekaj napak. V Kančevcih ne gradijo benediktinskega samostana, pač pa kapucini vodijo gradnjo duhovnega centra za Pomurje. Marijinega kipa iz gračke cerkve ne hranijo v Budimpešti, ker je še zmeraj na velikem oltarju župnijske cerkve, pač pa v Budimpešti hranijo stare reliefe s krilnega oltarja. Na Dolnjih Slavečih v zaselku Kukoja zaman iščemo Kuzmičevo domačijo, ker je sploh ni, čeprav v priročniku piše drugače. V Nuskovi pa zaman iščemo cerkev sv. Trojice, kajti tam stoji le manjša kapela.

Kljub nekaterim pomanjkljivostim in napakam je priročnik dragocena knjiga za popotnika in človeka, ki mu je pri srcu ta del slovenske zemlje.

Lojze Kozar ml.

Jože Zadavec: ZBOGOM, ARIADNA – Potopis o potovanju v Grčijo. Radovljica: Didakta, 1991. – Od 25. do 31. marca 1990 je bilo ekumensko potovanje v Grčijo, ki se ga je udeležilo 205 slovenskih romarjev, ljubljanski nadškof dr. Šuštar in beograjski nadškof dr. Franc Perko, ki sta imela duhovno vodstvo romanja. Slovenski metropolit je knjigi napisal uvod.

Knjiga ima 256 strani in je izredno bogata po vsebini, bogati pa jo tudi lep jezik in odličen Zadravec slog. Vsebina je večplastna in se giblje na različnih ravneh.

Prvo raven, vsakdanjo, zunanjo in prijemljivo osnovo vsebini daje razlaga krajev in dogodkov, kakor jo podaja vodnica Tita Kovač – Artemis, Slovenka poročena z Grkom, vozi pa jih ves čas grški šofer Jorgos.

Na to realistično predstavo grških krajev in dogodkov naveže avtor knjige svoja razmišljanja, ki obsegajo sedanost, predočijo pa tudi davno preteklost dogodkov, ki so se zgodili na obiskanih krajih bodisi resnično ali pa so bili le plod brezmejno razmahnjene domišljije grških pesnikov, zlasti Homerja, ki ga avtor na mnogih mestih citira. To je druga raven knjige in ob njej se spomnimo, obnovimo in poglobimo svoje znanje o grških junakih, boginjah in bogovih, ki so začuda podobni zemljanom z vsemi dobrimi in menda še bolj s slabimi lastnostmi. Največkrat je citirana Homerjeva Iliada, žal je pri osemnajstih navedbah speva in vrstic kar deset navedb napačnih, kar lahko pripišemo stavcu ali tiskarskemu škratu. Nekaj navedkov je tudi iz del pesnika Propercija.

Tretja raven, na kateri je zgrajena vsebina knjige Zbogom, Ariadna, je svetopisemska, saj romarji hodijo tudi po poteh svetega Pavla in po sledih prvega krščanstva na evropski celini. Teolog Anton sproti bere iz Apostolskih del in »Vse drugače je teologovo branje odmevalo v nas na teh spominskih tleh kakor doma v cerkvi. Saj se je tukaj dogajalo pred dawnimi stoletji prav to, kar smo sedaj slišali,« pravi pisatelj.

Na četrti ravni pa domuje Ariadna, pisateljeva spremljevalka od prve do zadnje strani. Ariadna je lahko pisateljev pesniški navdih, lahko njegova vest, usmerjevalka v večje globine občutja in razumevanja, njegovo višje dopolnilo, boljši jaz, ali končno vse to skupaj, saj že na začetku pisatelj pravi: »Vsak ima svojo Ariadno – misel in besedo, knjigo in rožo, človeka in še kaj – ki ga opogumlja in odrešuje, dan za dnem, leto za letom. ... Rojena na domačih tleh, v našo domačo, sočno, pravično lepo deželo vsajena. ... Ariadna, ti si vselej navzoča in pleteš niti svojega odrešenja. Ariadna, ti si kakor zrak, ki ga vdihavamo; brez njega ne bi mogli živeti.«

Ariadno poznamo iz grške mitologije. Bila je hči kralja Minosa. Junak Tezej bi zaman ubil Minotavra, ko ne bi več mogel najti poti iz labirinta na ta naš svet. Pri tem mu je pomagala Ariadna, ki mu je dala klobčič namotane niti, ki se je za njim odvijala in je po njeni sledi prišel srečno ven.

Ob Ariadni se spomnimo spremstva, ki ga je imel pesnik Dante, ko je obhodial pekel in vice in ga je v raji ves čas spremljala njegova izvoljenka Beatrice, ki je že uživala nebeško veselje in zemljanu Danteju pomagala razumeti dogajanja v nebesih.

Knjiga Zbogom, Ariadna ima pet delov. Prvi del potovanja: Solun – Filipi – Kavala – Solun. Drugi del: Solun – Ouranopoli – Atos – Larissa. Tretji del: Larisa – Meteore – Delfe – Atene – Korint. Četrti del: Mikene – Medeja – Naupolion – Epidaurus – Atene. Peti del: Atene – Akropola – Kessariano – Ljubljana.

Knjigo poživlja in nam vsebino približa petdeset zelo dobrih črnobelih posnetkov, ki jih je naredil avtor knjige Jože Zadravec. Potopis je odličen in knjige ne moremo odložiti, dokler je nismo prebrali do konca.

Lojze Kozar

Franc Puncer: DUHOVNIK V TABORIŠČU SMRTI – Mohorjeva družba Celje, 1991.

Besedo o avtorju in njegovi knjigi je napisal dr. Jože Smej, mariborski pomožni škof, ki piše tudi o tem, kako je avtor želel ohraniti prvotni naslov knjige *Iz nenapisanega dnevnika*, pod katerim je delo izhajalo zaporedoma v raznih letnikih *Stopinj* in je le nerad privolil v novi naslov: *Duhovnik v taborišču smrti*. Kdor knjigo pazljivo in s srcem prebere, gotovo da prav Smeju, ki v Besedi o avtorju med drugim pravi: Med knjige trajne vrednosti moramo šteti tudi to Puncerjevo knjigo, in sicer iz zgodovinskega, občečloveškega in tudi slovstvenega razloga.

Hvaležni smo pisatelju, da nam je v knjigi opisal eno izmed mnogih usod slovenskih duhovnikov, ki so v tistih strašnih in norih časih doživeli enako ali še hujše trpljenje, o katerih pa skozi vsa štirideseta leta ni bilo slišati skoraj ničesar in o katerih avtor knjige pravi: »Za to pisanje se na koncu opravičujem tistim, ki so več trpeli, pa ne morejo napisati, ker so morali v teh grozljivih letih umreti.«

V kratkem uvodu pisatelj svojo knjigo posveti spomину svoje dobre matere. Sledijo dogodki, ki so se zvrstili za nas Slovence tistega strašnega leta 1941, ko so nam domovino raztrgali na kose Nemci, Italijani in Madžari in se je pisatelj knjige pripravljaval in dosegel duhovništvo s predčasnim posvečenjem šestega aprila v mariborski stolnici med tuljenjem siren in ropotu zrakoplovov, ko so verniki pobegnili iz cerkve, škof Tomažič pa je kljub vsemu obred mašniškega posvečenja opravil do konca. Na veliki četrtek pa je Puncer imel novo mašo v domači cerkvi v Braslovčah, zapel je slovesno Slava Bogu na višavah, zadonele so orgle, zapeli zvonovi, potem pa je vse utihnilo, kakor da dogodki sami napovedujejo težak križev pot, ki ga bo moral mladi novomašnik nastopiti. Kmalu so namreč pregnali skoraj vse duhovnike iz mariborske škofije, Puncerja pa še niso imeli na spisku duhovnikov, ker je bil pravkar posvečen, zato je lahko še poldrugo leto deloval med svojimi ljudmi in oskrboval vernike ne samo v župniji Sv. Jurij ob taboru, ampak tudi v bližnji in daljni okolici.

Puncerjevo dušnopastirstvo pa je bilo preveč na očeh, da bi moglo ostati skrito in dvajsetega oktobra dvainštiridesetega lega so ga Nemci aretirali in zaprli najprej v Celju v Starem piskru, kjer so ga pretepali in izmučili do kraja. Po dveh mesecih so ga premestili v Maribor. Dva dni je preživel v bunkerju in čeprav je bilo ležišče le goli cement, vendar je bilo lažje kot v Celju, ker ga niso več pretepali. V celici številka 87 in 91 je v strahu in upanju prebil mesec dni, proti koncu januarja leta triinštiridesetega pa je nastopil svojo pot v Dachau, kjer so ga skupaj z drugimi stlačili v barako, pripravljeno za 25 ljudi, sedaj so vanjo spravili okrog tristo kaznjencev in so jim za »predstojnike« postavili navadne kriminalce. V Dachau je avtor knjige ostal do aprila, ko je po naključju prišel med delavce zaposlene zunaj matičnega taborišča, v delovno taborišče Haunstetten, doživljal strahote, ko so zavezniki bombardirali nemška mesta in predvsem industrijske obrate, upal in dvomil v svojo rešitev iz tega pekla, moč pa je dobival v božjem kruhu, ki ga je nosil s seboj in ga zaužival po drobtinicah, da mu te edine tolažbe ne bi prehitro zmanjkalo. Eno leto je delal v obratu, kjer so izdelovali dele Messerschmittovih letal. Po napadu zaveznikov na njihovo tovarno in taborišče se preselijo v novo taborišče Gablingen in od tam odhajajo na svoja prejšnja delovna mesta. Potem jih preselijo v Pforsee, kjer je Franc Puncer ostal eno leto, nato je 27. aprila 1945 dočakal poraz Nemčije in osvoboditev. S prijateljem s kolesi prideta iz daljnih krajev Nemčije v domovino, toda tu jo čaka hudo razočaranje, odzamejo jima kolesa, zamerijo, da sta se vrnila, kajti duhovniki so v »novi stvarnosti« odveč.

Zadnji del knjige na šestih straneh opisuje »svobodo«, tako željno pričakovano in doma tako do brezumja izmaličeno.

Lojze Kozar

Bogdan Novak: LIPA ZELENELA JE, slovenska saga. Drugi del: Krvave reke, tretja in četrta knjiga, Ljubljana, Kmečki glas, 1991.

V lanskih Stopinjah smo ob predstavitvi prvega dela velikega romana »Lipa zelenela je« omenili, da je že izšel drugi del opusa pod naslovom Krvave reke. Zdaj obe knjigi predstavimo nekoliko podrobneje.

Naslov dela Krvave reke lepo ustreza vsebini teh dveh knjig, saj se dogaja med prvo svetovno vojno, ki je zahtevala okrog dvanajst milijonov človeških življenj, predvsem vojakov in se je veliko manj znesla nad civilnim prebivalstvom kakor druga vojna, ki je terjala nekaj nad šestdeset milijonov vojaških in civilnih žrtev.

V obeh knjigah je toliko dogodkov, da v tem kratkem zapisu lahko sledimo samo v zelo skopih potezah glavnima nosilcema dogajanj, kakor sta jih doživljala Prekmurec Štefan Godina in Primorec Karlo Kolar.

Tretja knjiga se začne s splošno mobilizacijo na Ogrskem na zadnjo julijsko nedeljo leta 1914. Tudi Štefan Godina mora na fronto. Po štiridnevnem nesmiselnem čakanju na vlak v Soboti se znajde z drugimi domačimi pred Lvovom na ruskem bojišču, kjer doživi strahovit ruski napad, v katerem je njihov vod izgubil kar četrtno ljudi. Ko odpravljajo mnoge ranjence v zaledje, se sreča s Karlom Kolarjem, ki ga pomaga ranjenega spraviti na isti vlak. Doma v Beltincih morajo skrivati, kar so pridelali, da jim ne bi vsega pobrala prisilna oddaja, v vas pa kar naprej prihajajo sporočila: ta je padel, oni je padel za cesarja. Štefan je po mnogih silnih naporih in stradanju zbolel in dobil hudo vročino. Prav to ga je rešilo pred ruskimi puškami in ujetništva. S prijateljem Vargo sta se napotila domov, zdaj pešačila, zdaj se vozila z vlakom. Nekje sta dobila civilno obleko in se srečno vrnila domov. Toda Štefan je dobil sušico in po dolgem poležavanju se mu je življenje izteklo in sin Vanek je ostal brez očeta, Marica pa brez dobrega moža. Godinov rod bo torej nadaljeval Vanček, toda že po očetovi smrti je dobil bratca, ki so ga krstili na ime Peter.

Nadporočnik Karlo Kolar se je moral posloviti od svoje Primorske, kajti poslali so ga v daljno Galicijo. Že pri prvem napadu je bil ranjen v bok. Spravili so ga v zaledje in na Dunaju so ga začasno odpustili, da se je lahko vrnil domov. Po enem mesecu okrevanja doma so ga dodelili za instruktora prostovoljcev v Ljubljani, kjer se je spajdašil z neko učiteljico Francko, vendar se je še pravočasno zavedel, da ima doma dobro družino. Nato so ga poslali v Judenburg, kjer so bili sami ranjenci. Zaradi njegove slovenske zavesti so ga ponovno poslali na fronto in sicer sedaj na italijansko, na odsek, ki je bil med najbolj nevarnimi. Ob priliki prestolonaslednikovega obiska fronte je dobil že drugo odlikovanje, veliko svetinjo za hrabrost z reliefno podobo cesarja Franca Jožefa. Odličnemu gostu v čast so izvedli čelni napad na italijanske utrdbe, toda morali so se umakniti, ne da bi kaj dosegli, le v Karlovi 106. diviziji so imeli nekaj uspeha. Potem so njegovo divizijo premestili v Lokvico nad Opatjim selom in nekaj časa potem zopet nazaj na prejšnje mesto. Proti koncu leta 1916 je Karlo zbolel, po okrevanju so ga poslali v Radgono, kjer pa ni dolgo ostal, saj se je začel zaplet z Romunijo, ki je Avstro-Ogrski napovedala vojno. Karlo se je kmalu znašel v Karpatih, kjer so mu zmrznile noge, da je zdravnik določil amputacijo, rešil pa mu jih je sluga Hudej s preprostimi domačimi sredstvi. Nato je Karla usoda zanesla v Cmurek ob Muri, potem v Gradec na pregled zaradi suma želodčnih čirov. S prijateljem Vilfanom sta se trudila, da bi bil razrešen vojaške službe, vendar so minili meseci,

preden je rešitev proti koncu maja leta 18 vendarle prišla in prvega junija je bil Karlo doma pri svoji družini.

To je v kratkih potezah zunanja usoda obeh nosilcev rodov, ki sta izkustila strahote in nesmisel prve in z njo vsake vojne. Za bogastvom zunanjih dogodkov pa se skriva žlahtnost in dobrot, pa tudi zloba in pokvarjenost človeških src, ki jo pisatelj Bogdan Novak zna z nekakšno neverjetno lahkoto priklicati na površje naše zavesti. Bralci pa čakamo, kdaj se bodo usodi dveh rodov združili v eno in s kakšnimi prijemi nas bo pisatelj držal v napetosti vse do današnjih dni.

Lojze Kozar

Ferdo Godina: GLAS SAMOTNE PTICE – Najnovejši roman pisatelja Ferda Godine je izšel v sodelovanju Državne založbe Slovenije in Pomurske založbe, ob avtorjevi 80. letnici skupaj z novim ponatisom njegovega najbolj znanega romana Bele tulpike.

Dogajanje romana je vpeto v širši časovni lok, od prvih poveljnih let, prek poskusov kolektivizacije vasi in ustanavljanja zadrug pa vse do poloma socialistične politike na vasi in prvih znakov razpadanja države. V ta zgodovinsko-socialni okvir postavi pisatelj trdnega kmeta Raja, čigar usoda odseva takorekoč polpreteklo zgodovino našega kmečkega stanu po 2. vojni. Od vseh dosedanjih Godinovih del se tu najbolj razgali grenka usoda našega kmeta, žrtve enoumne politike, ki ga peha proč od rodne grude v zdomstvo in izseljenstvo, le-to pa rodi spet novo nesrečo – družinske razprtije. Škoda le, da tekst ni izšel v 50-ih, 60-ih letih, ko je bil aktualen, saj bi takrat vžgal neprimerno bolj in tudi bolj zalegel: vsaj nekoliko bi lahko omilil kalvarijo našega kmetstva v onih krutih časih, ko se je lahko take teme lotil le pisatelj z določenim družbenopolitičnim statusom, in z dovolj poguma, seveda.

V romanu se prepletata dve vzporedni zgodbi: bolj obrobna zgodba podeželskih zdravnikov dr. Petra in njegove žene, in osrednja pripoved Rajeve družine. Od teh nastopa še vrsta epizodnih likov različnih rodov in slojev.

Ideološka nasprotja porajajo nenehne konflikte med ljudmi, a še močnejši od njih je moralni kodeks; ta se obrača navznoter in pri slehernem junaku terja obračun, bodisi z dobro ali s slabo vestjo. Očitno pisatelja čedalje bolj zaposlujejo bivanjska vprašanja, vendar ne na račun kakršnesibodi teznosti, temveč kot problemi, izjavajoči iz dogajanja, ki se jim ni mogoče izogniti.

V ogrodje že naznačenih družbenih premis Godina vešče vtke usode posameznih družin in jih realistično razpleta. Najmočnejše izstopa sovraštvo med kmeti in njihovimi zatiralci na eni in ljubezensko razmerje med Rajevim sinom in hčerko vaškega aktivista na drugi strani. Razmerja med nastopajočimi so psihološko v glavnem dobro orisana in pripovedno zanimivo stopnjevana, da prebereš roman takorekoč na dušek.

J. F.

Dušan Rešek: PREKMURJE, DOBER DAN – Prejšnje leto je v založbi Militaria Slovenika izšla tretja knjiga Dušana Rešeka z gornjim naslovom. V njej je zbral in na svojstven način obdelal anekdote iz življenja prekmurskega podeželja, predvsem iz dólinskega območja. Medtem ko je v prejšnjih knjigah ljudsko izročilo podal v njegovi pristni, neobdelani obliki, je šel tu korak dalje in nabrano gradivo literarno oblikoval. Tu se s svojimi junaki strne takorekoč v eno in zaokroži zgodbo na kar najbolj neposreden način z namenom, razvedriti bralce in jih zabavati. Skozi usode preprostih vaških ljudi oriše pisatelj posebnosti prekmurskega žitja in bitja, s posebnim ozirom na doživljaje, ki jih prebije v

svojem poklicnem delu. Pripovedi iz njegovega »koršmitskega« vsakdana so namreč posebno sočne in hudomušne. Doslej najbolj svojska avtorjeva knjiga priča o literarno sicer neambicioznem, vendar izkušenem peresu, saj nam svoje štorije pove tako strnjeno in gladko obenem, kot bi nam jih posredoval kak izjemno »rečlivi« in v ljudskem upovedovanju verzirani vaški očanec.

Rešekova knjiga tokrat vsebuje blizu sto kratkih zgodbic; od teh jih je nekaj avtobiografskega značaja. Začetne spomine posveti svoji materi in jih postavi s tem lep spomenik. Nekaj jih zajame iz študentskega življenja pa se spet povrne k vaškim pripetljajem, življenju v naravi ob Muři, veselim in neveselim zgodbam rodne vasi (običaji ob delu, sezonstvo, izseljenstvo). Sploh je v Rešekovih zgodbah obilje narodopisnega blaga. Tu in tam ureže tu kakšno okroglo in pokaže na ljudi bolj robotih čudi, a slej ko prej preplete vse z dobršno mero humorja. Z vedro šegavostjo prežeti realizem in ljudski, kramljavači slog, zabeljen z narečnimi izrazi (škoda, da niso razloženi) dajeta knjigi posebno privlačnost; kot taka bo nedvomno pritegnila veliko bravcev. Poživljajo jo značilni motivi iz prekmurskega okolja (foto posnetki J. Kološe-Kološa) in lična naslovnica s cimprano kmečko hišo (Lado Klar).

J. Ftičar

PREKMURSKO – HRVATSKO – ANGLEŠKI SLOVAR – Hrvaški izseljenski duhovnik p. Irenej Petrićak je 1963. sestavil v Chicagu poljudnoznanstveni trojezični slovar, kot praktični jezikovni pripomoček za hrvaške duhovnike, delujoče med prekmurskimi Slovenci v izseljenstvu (ZDA).

Dokaj obsežni slovar (čez 300 strani) ima tri dele. Prvi vsebuje osnovna pravila o izgovorjavi prekmurskih besed, kot tudi najosnovnejše slovnične pokazatelje (vokalizem, konzontanizem, sklanjatev, števniki, zaimki, glagol s spregatvijo, pridevnik s stopnjevanjem). Drugi, najobsežnejši del predstavlja slovarsko gradivo, medtem ko tretji pod naslovom Zgodovinske črtice na kratko podaja zemljepisni položaj Prekmurja in zgodovinski očrt njegovih prebivalcev. Tu je na kratko podan oris prekmurske pokrajinske književnosti in razprostranjenost prekmurskih izseljencev v ZDA ter njihovega periodičnega tiska.

Tako v prvem kot v drugem delu avtor besede naglašuje, vendar označuje le mesto naglasa, ne pa tudi njegove kvalitete. Enako so naglašeni dolgi, kratki in široki vokali, zato bi kazalo slovar naknadno dopolniti, če naj bo dodelan za znanstveno rabo. Velja pa poudariti, da je vsaka prekmurska beseda ob hrvaški in angleški soznačnici podana z vsem bogastvom besednih zvez oziroma zgledi v celih stavkih. Le-te črpa avtor v glavnem iz nabožnega čtiva pa tudi iz pokrajinskega tiska. Avtor je poleg tega sestavil tudi Hrvatsko – prekmursko – angleški slovar, v katerem prav tako zavzema osrednjo pozornost prekmurski del z vsem bogastvom besednih zvez.

Obe knjigi (zaenkrat v tipkopisu) sta avtorizirani in predstavljata delo meniško pridnega sestavjalca, ki je zbral obsežen besedni zaklad in ga popestril z značilnimi stavčnimi zgledi. Kot taki sta vredni širšega znanstvenega zanimanja, tako s stališča prekmurske narečne leksike kot slovaropisja.

J. Ftičar

Jože Bajzek: NEMIRNO ISKANJE, sociološka raziskava: slovenski veroučenci 6. in 7. razreda, Katehetski center – Knjižice, Ljubljana 1992, str. 216.

Bajzekova raziskava med učenci šestega in sedmega razreda, tiskana v knjigi NEMIRNO ISKANJE, je sicer prvenstveno zaznamovana s predznakom religioznosti, vendar je tudi pokazatelj za vso mladino, trinajst- in štrinajstletno; za

razmerje mladih do prostega časa, do duhovnih, kulturnih, verskih, narodnih vrednot.

Raziskava odstira vpogled v konkretno dogajanje, izpostavlja prave pokazatelje, nadvse potrebne za odgovorne odzive pedagogov, psihologov, učiteljev, duhovnikov. Bajzek v raziskavi vrsti konkretne dogodke, statistične podatke. Tako denimo razmišlja o tem, kaj stori mladim Slovencem televizija? Anketirani učenci jo gledajo na dan: 2 uri (39,8%), 3 ure in več (37,3%), 1 uro (17%). Tisti, ki prečepijo pred malimi zasloni več ur, so bolj skeptični. Ali se v družini kaj pogovorijo o tem, kar so na televiziji gledali, se sprašuje Bajzek? 66% včasih, 20,9% nikoli, 11,3% vedno. Tisti »včasih« se bolj nagiba k »nikoli«. Televizije ni mogoče nikomur odreči, zato pa je rešitev le v »vsestransko pretehtanih televizijskih programih«. V pluralistični družbi bodo potrebne zasebne televizijske postaje. Vzgajati pa predvsem osebnosti, dovolj zrele, osvobodjene, premočrtne, ki odgovorno izbirajo med tistim, kar mu televizija ponuja. V to smer mora družinska vzgoja, oziroma taka mora biti komunikacijska naveza v družini. Mladi imajo svoje probleme. Kakšna je družinska pogovorna naveza? Anketirani so povedali: pogosto se pogovarjam z mamo (60,3%), pogosto z očetom (20%), nikoli se ne pogovarjam z očetom (23,6%), nikoli z mamo (4,6%). O pomembnosti življenja se v družini pogovarja 72,9% anketiranih s prijatelji 18,1%, v šoli 19,7%, družina jim je »vse«, tako se je izrazilo 65,5% anketiranih, le 4,9% je v šoli videlo večjo vrednoto.

Res je temeljno poslanstvo šole pridobivanje znanja, na isti vrednostni ravni pa je tudi vzgoja za življenje. Vzgoja za sobivanje z ljudmi je temeljnega pomena v uresničevanju šolstva. »Za to govori tudi dejstvo, da 60 odstotkov izobraževanih za določen poklic pozneje spremeni svojo smer; dosežen kapital informacij počasi zbledi, ker gre njihovo delo v druge smeri, za katero je neuporaben zaklad človečnosti, kultiviranosti, poštenosti, plemenitosti, odprtosti, pokončnosti, načelnosti, resnicoljubnosti in kar je še kaj takega pa gre z njim kot nekaj najbolj osrečujočega.«

Bajzekova razprava ali knjiga NEMIRNO ISKANJE je priročnik, ki ga mora vzeti v roke slednji, ki ima opravek z mladim človekom.

Jože Zadavec

Hotimir in Gorazd Tivadar

PESNIK VLADIMIR KOS

Besede ustvarjajo.

Tudi takrat, ko pokličejo znane stvari

bliže, bliže k srcu.

In daljne stvari, da se v nas razvrstijo,

naš svet da postane podoben vrtu,

kjer svod ni le svod,

tudi pot hrepenenja po večnosti;

pot ni le pot,

tudi vonj spominov in grud od nekoč.

(Tisoč in dva verza, stran 9)

Nekaj lepega je v besedah. Malo je ljudi, ki jim znajo vdahniti pravi pomen, ki jim umejo dati dušo. Pesnik potrka na vrata okamenele duše sodobnega človeka, da doživi očiščenje. Pesem je kot oznanilo apostolov na binkoštni dan.

Slovenska dežela je po vojni doživela tragedijo, podobno vojni. In sedaj živi tretjina Slovencev v diaspori. Odšli so, da bi jim je bilo zunaj boljše; ogromno jih je zbežalo pred koso gospe Smrti. Sedaj so zunaj in so Slovenci. V njih je slovenska duša. Duša, ki govori v pesmi, povesti, romanu, govori o slovenski deželi, seveda pa mora govoriti tudi o svojem sedanjem domu. Njihova dela zasledimo v njihovih časopisih in revijah.

Slovenske kulturne ustvarjalce v tujini je v veliki meri združevala Slovenska kulturna akcija. Ustanovljena je bila februarja 1954 v Buenos Airesu v Argentini. v »prostem svetu Slovencev«. SKA kaže drugo stran slovenskega narodnega bivanja in je opravila izredne duhovne naloge: prevod Danteja, odkritje duhovno prečiščenega Majcnovega in Pregljevega ekspresionizma v času, ko v centralni Sloveniji o posebnem pomenu slovenskega ekspresionizma ni bilo ne duha ne sluha! Jurčec, Simčič, Beličič, Kos, Kociper, Papež, so nekatera pisateljska imena, ki jih ne bo mogoče v zgodovini slovenske lepe besede zamolčati ali obravnavati s pomanjkljivim jecljanjem pod črto. Tudi Balantič je bil v domovini zamolčano ime, ki pa ga je SKA vedno znova odkrivala. Natisnila je mnoge knjige, med katerimi so tudi knjige Vladimira Kosa (sedaj je, kot piše V. Kos, finančno izčrpana).

Ce odpremo Zbornik Svobodne Slovenije za leto 1954, vidimo tudi pesmi Vladimira Kosa. Poleg njegovih pesmi so še mnoge druge. Leta 1970 so v Zborniku Svobodne Slovenije Pesmi iz Tokia, ki jih je prav tako napisal p. Vladimir Kos. Leta 1990 je Ciril Bergles uredil Antologijo slovenske zdomske poezije zadnjih štirideset let z naslovom To drevo na tujem raste. Ta knjiga vsebuje najboljše slovenske zdomske pesmi od leta 1950 naprej. Med temi pesmimi so tudi pesmi Vladimira Kosa, čigar poezijo Ciril Bergles oceni s pridevnikom blesteče.

Kos je na Japonskem že skoraj 40 let in piše imenitno poezijo, čeprav kot sam pravi, nima dosti časa. Kosova poezija je nekaj posebnega, enkratnega, že zaradi tega, ker je nastala v deželi Vzhajajočega sonca. Bila je po krivici zamolčana. Kos poleg poezije piše tudi kratko prozo. Kosova ljubezen do slovenskega jezika se kaže v mnogih pismih. Kos pravi, da bi Kristus, ko bi bil Slovenec, v čisto posebnem smislu govoril materinščino, zato moramo ohraniti našo slovenščino čisto in lepo (Slovenski jezuiti, oktober 1971). Toda vprašanje je, ali bi pesnik Vladimir Kos sploh postal tak pesnik, ko ga ne bi bila pot zanesla na Japonsko, kjer je lahko ljubezen do slovenskega jezika povezal s skrivnostno japonsko kulturo. O svoji življenjski poti, o svojem odhodu in prihodu na Japonsko, o svoji življenjski usodi pravi Kos »Sredi stoterih nevarnosti vojne in nemških in italijanskih koncentracijskih taborišč, ki sem jih moral okusiti, sem v srcu držal prižgano drobno svečo upanja v božjo Previdnost, ki me je klicala v tuje kraje; čutil sem – pa ne vem, kako – da me bo privedla k cilju nekje v misijonih... A po vojni sem spoznal, da se vse moje težnje osredotočijo na japonskem Daljnem Vzhodu!« (SJ, julij 1968).

Kos je prevzel nekatere japonske navade, se je »pojaponil« a vedno je imel del srca, če ne celega na domači zemlji: »... In mimogrede mi pozdravite slovenske hribe in slovensko nebo in kar je čisto mariborsko lepega okoli Vas – dasi se teh stvari le spominjam in so postale neke vrste izkristalizirana perspektiva. Sedemindvajset let je že, ko sem zadnjič strmel – nekako zamaknjem – v s snegom obložena in svetlikajoča se drevesa in poslušal sladko-močni polnočni zvon s frančiškanske cerkve, ki nas je vabil k polnočnici. Sedemindvajsetkrat je že božični sneg padel

na moje mlade stopinje odtlej in jih zbrisal – morda le pokril, ne vem; nekaj snega je zdrknilo na kri in solze in mrtve obraze...» (pismo p. Jauhu, v: Slovenski jezuiti, julija 1968).

Romanje Vladimira Kosa – življenjska pot

Vladimir Kos se je narodil v Soboti 2. 6. 1924 kot prvi izmed peterih otrok, očetu Hinku in materi Jelki, ki še živi v Mariboru v 91. letu starosti. Toda v Prekmurju je preživel le rano otroštvo.

Večino svojega življenja v Sloveniji je preživel v Mariboru, kjer je končal ljudsko šolo. Že zelo zgodaj je začel pisati prve pesmice in v tretjem razredu mu v Jutru objavijo prvo pesem. V Mariboru je hodil tudi v klasično gimnazijo, na katero ima lepe spomine: »Še danes sem hvaležen mariborski klasični gimnaziji, da nas je, takratne pobaline, usmerjala v znanje trpežne kakovosti, z enim pogledom na v sedanost segajočo preteklost, z drugim pa na v bodočnost se raztezajočo sedanost.« Kot petošolca so ga pri mariborskem Večerniku povabili na časnikarsko amatersko sodelovanje; prispeval je članke, v sobotno prilogo pa novelice in pesmi; že kot tretješolec je napisal dramo v verzih. Gimnazijo je dokončal v Ljubljani, kamor se je zatekel pred vojno vihro. Njegovo družino pa so Nemci izgnali v Srbijo, ker se je oče drznil vzpodbujati k odporu vojaško enoto, v katero je bil vpoklican. Vojna tudi njemu ni prizanesla, saj so ga junija 1942 Italijani internirali v Gonarsu, hkrati kot Franceta Balantiča. Po vrnitvi iz Gonarsa je dokončal gimnazijo in se vpisal v bogoslovje ter dosegel na ljubljanski univerzi bakalavreat iz filozofije. Leta 1944 se je tudi sam priključil obrambi slovenskega naroda – domobrancem, pri katerih je prebil dve leti in bo do smrti na to ponosen. Tako se je uprl komunistični OF:

»OF nisem maral, posebno ne zato, ker je sredi tistih težkih časov okupacije zahtevala še težje žrtve – za svoj komunizem. Nesmiselno (a seveda v skladu s svojo politiko) je ubijala po Ljubljani izvrstne Slovence. In potem lagala o njihovi dozdevni zvezi z okupatorjem. Vem za zveze, ki so jih komunisti vzdrževali z nacisti, a o tem se navadnemu smrtniku še sanjati ni smelo. V Ljubljani sem spoznal višji kader nacistov in višji kader tajnih komunistov – Slovencev; oboje je »odlikovala« zavest elite, ki si lahko vse dovoli, ker jim je bila stranka najvišja sila.«

Po končani vojni je po fašističnem in nacističnem preganjanju moral zbežati še pred komunisti, saj je bil na njihovi črni listi.

V Rimu je na Gregorianski univerzi dosegel licenciat iz filozofije in doktorat iz teologije. Leta 1950 je bil posvečen v duhovnika, čez tri leta pa je vstopil v jezuitski red.

Leta 1956 odpluje na Japonsko kot misijonar Družbe Jezusove. Še sedaj živi v Tokiu, v najrevnejši četrti – »okraju cunjarjev« s 600 tisoč prebivalci, kjer skrbi za dom socialno ogroženih, telesno šibkih otrok na robu Božične vasi (Christmas Village). Obenem pa tudi poučuje na katoliški univerzi Sophia – jap. Jochi Daigaku – filozofijo v angleščini.

Vladimir Kos ima Japonsko (Nippon) zelo rad in je hvaležen Gospodu, da ga je vodil na te čudovite otoke, kjer je ustvaril svojo blestečo poezijo.

Pesmi Vladimira Kosa

Leta 1960 je izšla prva slovenska tiskana knjiga na Japonskem, in sicer pesniška zbirka Vladimira Kosa: Dober večer, Tokio, s podnaslovom Pesmi zate in zame. Leta 1971 izide v Buenos Airesu pri SKA zbirka Ljubezen in smrt. In še nekaj,

leta 1978 Spev o naši gori, in leta 1991 še zbirka Tisoč in dva verza. Napisal je še tudi nekaj rokopisnih zbirk (Dnevnik ugaslih trenutkov iz Fudži, Jesen otoške postojanke 81, leta 1972). Še letos pa bi naj pri tržaški Mladiki izšla nova zbirka Pozdravi mi Slovenijo, veter!

V pesmih poje o svojih doživetjih ob japonski naravi, vendar vdahne nadčutno, abstraktno in metafizično vsebino. Druga pomembna in vodilna prvina njegove poezije pa je Ljubezen, ki jo povezuje s smrtjo. Ljubezen je njegova interpretacija narave, Človeka in vesolja. Veruje, da v »vesolju nismo več mrtvaško sami, z nami je Gospod, ki je Živi Zakrament in je pot, resnica, in življenje.«

*Nekoč je živel Hírano,
kjer veter pere čolne ribičem,
citronček.*

*Ne vem, kako je čul
narcise vzdih za kapljico
v palači sonc stoječih,
kako je skušal sneti z ustnic
mrtve mamice solzô,
pod krili skrito,
in vsi so spomnili se
mlekastih snopov,
in tiho so zaprli
okna.*

*Nekoč je živel v Hírano,
kjer veter boka mreže ribičem,
citronček.*

(Dnevnik ugaslih trenutkov iz Fudži)

Vendar pa Kos »ne živi le med oblaki« in poje tudi o svoji japonski sedanjosti in slovenski preteklosti in sedanjosti.

Dober večer, Tokio

*Pred toliko meseci. Rodil se je
Nov človek,
ki je zvezal v smisel vse
te prazne ulice. Vendar,
Tokio,
dober večer!
Iz teme izstopi, med
tisoč in enim smehljajem na ustnici,
s komaj priprto laterno pod vekami,
šepetaje mi: gospod.*

*Koliko staneš?
Le tisoč yenov. In greva,
vštric,
da ji v dlan pogreznem tisoč yenov.
Nocoj ne smeš grešiti.
Nocoj je božja noč.
Prídi, gospod, z menoj
zastonj. In greva,
jaz na postajo, in ona
v temnejši del četrti, oziraje se,
noseč moje srce.
In tisoč yenov.*

(Dober večer, Tokio, stran 5)

Za hudiča

*Cesta se zvije in vzpne v Kočevski Rog,
da omahne v strojnic ropot
skozi toliko zadnjih poletij.*

*O, dež, tega ne moreš razumeti!
Le jokaj v bolno srce živali.*

*Veter obriše osti tipalk ob breg,
kot da ni očitnih sprememb
v šahovnici skepljeno sivih ljudi.
Le voz za h klavnici se giblje v meglo -
hudiču ta pelin riža!*

(Dnevnik ugaslih treutkov iz Fudži)

Njegove pesmi so polne japonskih elementov, ki pa so zapisani v slovenskem jeziku in dajo njegovi poeziji še posebno vrednost.

*Zadnja bela roža v senčnici večera:
gora Fudži.*

*Sedel bom tebi nasproti v Kunoo,
na prag mahat
ugaslega svetišča Kunoo,
čakajoč teme s teboj.*

*Zadnja svetla roža v senčnici večera:
gora Fudži.*

*Veter se vzpel je iz dola,
tramovom torii šepetaje:
praznik križa je;
bobni rajajo; žene pojo.*

*Zadnja tiha roža v senčnici večera:
gora Fudži.*

*Zvezde boš srečala,
gori:
odkod so doma, jih vprašaj,
kaj odhajajo.*

*Naj s seboj me vzamejo
na smelo pot,*

*zadnja divja roža v senčnici večera,
gora Fudži.*

(Ljubezen in smrt. In še nekaj, stran 66)

Na najino vprašanje, kaj misli o svojih pesmih, je na kratko odgovoril: »In moje pesmi? Se zmeraj stremim, da bi z njimi bolj in bolj izrazil lepoto, ki jo od Boga ustvarjen svet – kljub zlu tega sveta – vsebuje, a ki hoče biti izražena na človeški način, kolikor je tega zmožen določen jezik. Kadar se mi kakšna pesem »posreči«, to je, kadar me tudi ob ponovnem branju zadovolji, se mi zdi, da se je svet v tem oziru malce spremenil, ker je bilo »ustvarjeno« nekaj lepega, čeprav v silno majhni meri v primeri s celotnim stvarstvom. To stvarstvo je nekaj čudovitega, a ga je treba znati odkrivati: v stvareh, v živih bitjih, v človeku in med ljudmi.«

Končati morava

*Cesta čaka za jablano vasi,
brez opominov.*

Boječ se raje.

*Mojo culico noseča
v Tokio.*

*Cesta mojega bitja,
snov besed.*

Kot tista prva,

izgovorljiva zmeraj lažje.

Drobna sled v brezkončno smer.

(Dnevnik ugaslih trenutkov iz Fudži)

Vladimir Kos se je odločil, »kljub novemu času v naši deželi«, da bo še naprej pel in pisal v zdomstvu in za zdomske časopise. Tako se svobodno odloča. A še ne misli pozabiti na svojo Slovenijo. »V nagrajeni tržaški zbirki – pod naslovom Pozdravi mi Slovenijo, veter! – opevam spočetje in rast človeka v materinem telesu; plaši me dejstvo, da se vedno manj Slovencev rodi, čeprav Slovenija v vsej svoji državni mladosti potrebuje Slovencev.«

VIRI:

- Raziskovalna naloga za »Gibanje znanost mladini«;
- Pesnik ljubezni in smrti – in še nečesa, Vladimir Kos
avtorja: Gorazd Tivadar, Hotimir Tivadar
Gimnazija v M. Soboti, april 1992
- Pesniške zbirke V. Kosa

Važnejši dogodki župnij pomurskega pastoralnega področja

POMURSKO PASTORALNO PODROČJE

Srečanje katoliških pedagoških delavcev Pomurja v Murški Soboti

Pomursko pastoralno področje želi razvijati načrtno, organsko pastoralo, v kateri bi zajeli vsa področja našega življenja in delovanja.

Tako smo ob podpori dekanov ljutomerske, soboške in lendavske dekanije organizirali 26. aprila 1991 srečanje vernih pedagogov Pomurja v Murški Soboti. Na veliko presenečenje vseh se je odzvalo 25 pedagogov. Po predavanju p. Silva Šinkovca o vsebini vzgoje, smo se vsi navzoči predstavili. Verni učitelji so pripovedovali, kako trnjeva je bila njihova službena pot samo zato, ker so želeli ostati verni, koliko ponižanj in zasliševanj so morali prestati. Vsi navzoči so ta dan izrazili željo, da bi se smeli srečati, se svobodno pogovarjati, izmenjavati svoje izkušnje in se dodatno izpopolnjevati, da bi delo v šoli postalo bolj humano in plemenito.

Skupina je ob koncu šolskega leta izrazila željo, da s srečanji nadaljujemo. Tako se dobivamo tudi v šolskem letu 1992/93. Prvi dve srečanji sta posvečeni naslednjim temam: dr. Jože Bajzek, Podoba slovenskega mladostnika in Vinko Kobal, Tveganje v vzgoji.

Skupina katoliških pedagogov Pomurja je odprta in želi ostati odprta za vse, ki želijo pomagati mlademu rodu pri njegovem zorenju in dostojanstvenemu življenju: za učitelje, profesorje, vzgojitelje, starše. Smo še na začetku naše poti, a nosimo v sebi željo po sodelovanju, izmenjavi pogledov, potrebo po duhovni poglobitvi in po oblikovanju nas samih, da bi bilo naše delo še bolj kvalitetno.

Marija Sraka

BAKOVCI – Tertulijan je zapisal: »Anima humana naturaliter christiana«, kar pomeni, da je človeška duša že po naravi krščanska. Čeprav človek s svojo grešnostjo kakor s pepelom prekrije svoje krščansko jedro, vendar pod tem pepelom grešnosti in pozabe še vedno tli nekaj žerjavice človekove vernosti. Od časa do časa, ko zapiha veter, ki raznese pepel, izpod pepela zopet zažari žerjavica.

Tak božji veter Svetega Duha je zapihal tudi v mladi bakovski župniji ob njeni desetletnici in prvem misijonu od 8. do 17. novembra 1991. Ob tem misijonskem vetru so mnoge duše živo začutile tista prastara vprašanja: Kaj je življenje? Kaj je človek? Čemu živimo? Ali je vredno da živimo? Kaj nas čaka po smrti? Po dobri molitveni pripravi, ki je bila v zimskem času in se je ponovila še zadnji teden pred misijonom, je bil odziv zelo dober. Tudi izbira časa je bila primerna. Delo na polju je bilo končano in ni bilo prehudega mraza. Pri splošnih govorih je bila cerkev vsak dan bolj polna. Štirje stanovski govori za starše-zakonce, so

privabili do 200 parov. Tudi mladi so prišli v lepem številu. Na povabilo šole je gospod misijonar imel v šolskih prostorih za 7. in 8. razred predavanje o svetosti življenja. Predavanje je spremljal z diafilmom. Odmev je bil zelo dober. Za bolnike smo opravili sveto mašo na domu, zlasti pri tistih, ki nikoli ne morejo v cerkev. 800 spovedanih odraslih vernikov je dober zunanji pokazatelj uspešnega misijona. Kaj pa se je spremenilo v dušah, to pa ve samo Bog. Pohvalno je to,

da so mnogi verniki po misijonu dolgo časa vztrajali in vsako nedeljo pristopali k svetemu obhajilu. Bog naj še dolgo ohrani to razpoloženje!

Bakovski prvoobhajanci

BELTINCI – Poleg rednega obilnega dela je bila župnija dejavna na področju dobrodelnosti.

Z novim letom uradno deluje župnijska Karitas. Odsek za bolnike in ostarele vodi Milka Kavaš iz Beltincev, odsek za družine Janez Erjavec iz Lipovec, odsek za mladino vodi kaplan. Odsek za potrebne v različnih stiskah vodi Regina Sraka iz Melincev, odsek za misijone pa sestra Ema Sobočan.

Karitas je organizirala srečanja za starše birmancev ter pripravo na velko spoved.

Našim misijonarjem smo večkrat poslali pakete. Karitas je obdarovala bolnike naše župnije na domovih, v bolnišnici in v domu oskrbovancev.

Večkrat smo s kamioni poslali humanitarno pomoč na Hrvaško in v Bosno. Predvsem pa je Karitas skrbela in skrbi še naprej za 30 žena in otrok, ki so od aprila do oktobra bivali v župnijskem domu, sedaj pa smo jih preselili v staro šolo, ki je prej bila cerkvena last.

Slavili smo dva duhovniška jubileja.

12. julija je v župnijski cerkvi obhajal svojo zlato mašo salezijanski duhovnik Jožef Bakan iz Bratoncev. Zlatomašnik je veliko časa deloval v diaspori bivše Jugoslavije, predvsem na Kosovu in v Črni Gori, od leta 1981 pa vodi župnijo Gora pri Sodražici.

16. avgusta pa je v domači vasi Bratoncev obhajal svoj srebrni jubilej salezijanski duhovnik in misijonar Jože Mlinarič. Kot misijonar že dolga leta deluje v Burundiju v Afriki. Ko je bil izgnan za nekaj časa iz Burundija, je deloval v Ruandi.

Zlatomašna daritev Jožefa Bakana v Beltincih

Po škofovi volji je prišlo do zamenjave kaplanov. Štefan Grabar, ki je bil pri nas pet let kaplan, je odšel na novo kaplansko mesto k Sv. Juriju ob Ščavnici. Za novega kaplana pa je prišel Zoran Kodela iz Maribora, ki je bil tri leta kaplan v Markovcih pri Ptuju.

BOGOJINA – Dokaj razvejano je bilo minulo pastoralno leto v naši župniji.

Začeli smo ga s III. Košičevim tednom, ki je bil posvečen profesorju Jožetu Maučecu. Ves teden so se vrstile verske in kulturne prireditve. Katehetska nedelja je pridružila vrsti ministrantov nove, hkrati pa izzvenela v povabilo vsej župniji k pripravi na birmo in novo mašo. Z misijonsko obnovo (tridnevnic), ki sta jo vodila p. Lojze Markelj in p. Tomaž Podobnik, smo začeli z devetdnevnic v čast Sv. Duhu, ki so jo nato nadaljevali duhovniki iz dekanije, vsak dan drugi. Birmoval je 31. maja škof dr. Jožef Smej; birmancev je bilo 88. Pripravljali so se v štirih skupinah, ki so jih vodili katehisti. Prvoobhajancev smo imeli 23; ob koncu veroučnega leta pa je izpovedalo vero 24 osmošolcev.

Vsa župnija se je seveda najbolj veselila nove maše g. Alojza Benkoviča, ki je bila 12. julija. Novomašnik, ki je doma iz Bogojine, se je tako pridružil vrsti rojakov, ki pristopajo h Gospodovemu oltarju. Zadnja nova maša v Bogojini je bila 1. 1969, daroval jo je g. Janez Puhan, sedaj misijonar na Madagaskarju, ki se je ob letošnji novi maši pridružil novomašnemu slavju, saj je po štirih letih prišel na zaslužen dopust. Novomašni pridigar je bil g. Jožef Horvat, dekan in župnik pri Sv. Ani v Slovenskih goricah.

Mladi iz veroučne skupine »Upanje« so novomašniku in škofu Smeju (ob 70. letnici) pripravili igro Duhovnik v krvavi obleki, ki so jo potem v okviru priprave

Nova maša v Bogojini

na novo mašo uprizarili v dvorani kulturnega doma. Dva dni pred novo mašo pa so Plečnikovo svetišče napolnili molilci za duhovne poklice iz vse dekanije.

Na bogato obloženo mizo slovesnosti smo ob sklepu pastoralnega leta položili še eno: IV. Košičev teden. Bil je posvečen g. škofu Smeju ob njegovi 70-letnici. Spet so se vrstile ves teden prireditve, ki so izzvenele v sklepno slavje 5. sept., ko je somaševanje obeh škofov bogatila pesem sedmih cerkvenih zborov. Vsak od teh je po končani maši zapel še po eno staro nabožno pesem. V lepem nagovoru je g. škof dr. Franc Kramberger naglasil lepoto in veličino pesmi in misel povezal s »pesmijo« življenja g. Smeja. Naslednji dan se je sklepno slavje Košičevih dni preneslo na Ivance, kjer je škof Smej v objemu velike množice ljudi blagoslovil novo kapelo, ki je posvečena sv. Janezu Krstniku. Na »belo nevesto«, kot je kapelo poimenoval očanec, so verniki Ivanec res lahko ponosni. Zgradili so jo v dobrem letu. Iskrena čestitka. Svetišče naj bo sedanjim in prihodnjim rodovom priča krščanskih korenin na robu prekmurske ravni.

Tudi romali smo. Mladi v Stično. Vsi »mladi in malo manj mladi« v Maribor na Slomškovo proslavo; na novomašniško posvečenje... Ob skupinah mladih, ob katehistih in župnijskem pastoralnem svetu je lepo delovala Župnijska karitas.

Na »gospodarskem področju« smo ob omenjeni novi kapeli veseli, posebej šolarji, novih veroučnih prostorov, ki smo jih pridobili iz dela gospodarskega posloplja.

Bog daj, da bi nas zgoraj omenjeni »kvas« v župniji družil kot drobtine v kolaču, ki se daruje za Življenje.

CANKOVA – Po temeljiti obnovi župnijske cerkve in kapele v Skakovcih farani cankovske župnije v pastoralnem letu 1991/92 nismo imeli posebnih obnovitvenih del na cerkvenih stavbah. Edina izjema je bila majhna, a lepa vasica Topolovci. Tam so postavili novi križ na svojem pokopališču. Po madžarskem zakonu v prejšnjem stoletju je morala imeti vsaka vas svoje pokopališče. Vaščani Topolovce so ga dobili 1886. Takrat so postavili tudi nov križ, ki je bil lesen. Sedaj je Rudi Kerec iz Korovec naredil deloma betonski, deloma kamniti križ; podobe pa so ostale od starega. Križ je blagoslovil domači župnik v nedeljo, 17. novembra 1991.

Veliko gospodinjstev v tej vasi in še v nekaterih drugih vaseh cankovske župnije je dobilo telefon.

Pastoralno delo v župniji je potekalo v mejah možnosti; versko in duhovno življenje pa mirno in normalno. Letos smo romali 11. julija k Svetemu Benediktu v Kančevcih in potem še po celem Prekmurju; kot pripravo na posvetitev Devici Mariji smo poleg drugih cerkva Prekmurja obiskali tri Marijine cerkve: Grad, Turnišče in Tišino. Pozneje pa smo dvakrat romali še k Mariji Tolažnici pri Grazu in obiskali lepo Marijino cerkev v Pöllaubergu ter se preko Gradiščanskega srečanja mladih v Stični. Mladi so imeli v začetku marca tečaj o pripravi na zakon. Kakor drugod po župnijah našega področja, so se tudi cankovski fantje in dekleta tega tečaja z veseljem udeleževali. Z zadovoljstvom ugotovljamo, da se mladi zavedajo pomembnosti zakonskega in družinskega življenja ter se na ta poklic tudi pripravljajo. Če ne misli na duhovni poklic, človek ne more v življenju ustvariti kaj večjega, kot da ima srečno družino. Veliko smisla za družinsko življenje mlad človek pridobi ob svojih starših in drugih sorodnikih, nekaj pa tudi v občestvu z drugimi ljudmi, pa tudi v šoli in pri mladinskih verskih razgovorih. Lepo versko doživetje je bilo ekumensko bogoslužje na »Margejtino« nedeljo, 12. julija, v

Blagoslovitev gasilskega prapora v G. Črncih

Puževcih. Ob velikem številu vernikov in pevskih zborov iz Puconec in Cankove sta ga vodila gospod Balažič iz Puconec in gospod Fakin in Cankove.

Posebnost letošnjega leta so bile v naši župniji različne gasilske prireditve. Pred vsako gasilsko prireditvijo je bila sveta maša, ki so se je udeležili tudi gasilci v gasilskih oblekah. Tu naj omenimo samo tri take prireditve: 10. maja so ob številnih gostih in domačinih razvili svoj prapor gasilci v Gornjih Črncih; 7. junija so obhajali 90 letnico obstoja Gasilskega društva v Korovcih; 28. junija pa so obhajali 100 letnico gasilci na Cankovi. Kakor gasilci v Korovcih, tako so tudi

Novi križ na pokopališču v Topolovcih

cankovski gasilci izdali posebno knjigo, v kateri domiselno podajajo razvoj kraja in Gasilskega društva. Gospod Peter Obal pa je pripravil posebno razstavo, na kateri je poleg drugih sodelovala tudi šola in župnijski urad z listinami in drugimi dokumenti iz župnijskega arhiva. Začeli smo se obnašati »evropsko«, čeprav smo že od nekdaj v Evropi; naša župnija leži namreč čisto ob Republiki Avstriji.

S posebnim zadovoljstvom še zapišimo, da sta 11. julija 1992 obhajala zlato poroko Jožef Šinko in Neža r. Kerec iz Skakovce. Jožef je bil dolga leta zvonar pri kapeli Svete Trojice v Skakovcih; pa tudi član Župnijskega pastoralnega sveta. Čisto na kratko povejmo: Hvala obema; tudi za dobro vzgojo otrok in Bog naj jima vrača z dobrimi darovi in blagoslovom.

Na velikonočno nedeljo pa sta imela zlato poroko Alojz Gomboc in Justina r. Recek.

2. aprila 1992 je Gospodar življenja odpoklical v 84. letu starosti Karla Kočarja, dolgoletnega cerkvenega pevec; 25. junija pa je umrl Jožef Benko, kmet in gostilničar v Gornjih Črncih in član Župnijskega pastoralnega sveta.

V septembru je bil v naši župniji na pastoralni praksi bogoslovec 4. letnika teologije gospod Franc Zorec, doma iz Podgradja v ljutomerski župniji.

Svoje poročilo končujemo s prošnjo, da molite za uspeh svetega misijona v naši župniji, ki bo od 2. do 3. adventne nedelje. Mi se na ta veliki dogodek pripravljamo že vse leto, predvsem z molitvijo pri sveti maši in po družinah.

ČRENSOVCI – Lani, 20. oktobra 1991 je domači župnik F. Tement blagoslovil novo mrliško vežo, ki stoji tik ob gornjebistriškem pokopališču. Vežo so zgradili s prostovoljnimi prispevki vaščanov. Nekaj so primaknili tudi rojaki iz Amerike in Kanade. Povezanost z domovino je ponovno dokazala Marija Rebrica iz Čikaga, ki je plačala pokopališki zvon in tudi stolpič. Darovalcem in organizatorjem hvala za to razmeroma veliko delo. Vaščani se mrliške veže redno poslužujejo. Za pieteto do rajnih je v tem Domu pokojnih dobro poskrbljeno, največkrat boljše kot na domu.

Naslednjo nedeljo je obhajal svoj 40-letni jubilej mašništva Štefan Žerdin SDB, rojak iz Žižkov. Slovesnosti se je udeležilo veliko število vernikov od blizu in daleč. Pridigal mu je sošolec in prijatelj Franc Levstek SDB. Štefan Žerdin, nekdanji salezijanski inšpektor, je že več let vzgojitelj dijakov v slovenskem Mohorjevem domu v Celovcu. Jubilantu želimo še mnogo srečnih Bogu posvečenih let življenja!

S skoraj polstoletno zamudo je žižkovska kapela končno dobila dolgo željeni zvon. Marca 1992 ga je izdelalo podjetje Ferralit v Žalcu. Menda ni bilo družine, ki za novi zvon ne bi prispevala svojega deleža. Pri organizaciji se je izkazal Štefan Hanc, kot velikodušni darovalec pa še posebej boter Elemer Zver. Blagoslov zvona in sveto mašo je opravil domači župnik ob asistenci kaplana Jožeta Turka na cvetno nedeljo 1992.

Že pozimi 1991 je bila sklenjena obnova črensovskih orgel. Slovesno blagoslopitev smo preložili na toplejši čas z željo, da bi se redke slovesnosti moglo udeležiti

Dviganje zvona v žižkovski stolp

čim večje število ljudi. Orgle je obnovilo in znatno povečalo Škofijsko orgelsko podjetje v Hočah. Naše orgle imajo sedaj nov dvomannualni igralnik, hrbtni pozitiv, vso mehaniko, številne nove piščali, motor-puhalnik itd. Prejšnje orgle so imele 14 registrov, obnovljene jih imajo dvajset. Število piščali v orglah se je povzpelo na prek 1200. Za obnovo orgel so darovali skoraj izključno domači farani. Nekaj rojakov iz inozemstva se je vključilo v krog darovalcev iz lastnega nagiba. Darovalcem in vsem, ki so kakorkoli priskočili na pomoč, tudi pri oskrbovanju mojstrov, bodi izrečen prisrčen Bog plačaj! Naj velja to še posebej za oba botra: Gustija Smodiša iz Črensovec in Marijo Rebrica iz Amerike. Za pogostitev številnih gostov sta se vzorno potrudila zakonca Jaklin. Številne gospodinje so pripravile za sodelujoče in goste okusno pecivo. Vsem, tudi neimenovanim, lepa zahvala!

Mariiborski škof dr. Franc Kramberger je na velikonočni ponedeljek, 20. aprila 1992, pred slovesnim somaševanjem opravil obred blagoslovitve orgel. Med slovesnostjo je prepeval domači mešani pevski zbor pod vodstvom organista Franca Kolenka. Pri orglah je bil prof. Marijan Potočnik. Po končani maši v cerkvi, je g. škof blagoslovil še novo mrliško vežo. Tam so domači mladinci in pevski zbor priredili krajši kulturni spored. Gospoda škofa je pozdravil tudi predsednik vaše skupnosti Danijel Kolenko. Vsem sodelujočim, v prvi vrsti gospodu škofu, naj bo tudi na tem mestu izrečena prisrčna zahvala!

Blagoslovitev mrliške veže v Črensovcih

Petek in sobota pred belo nedeljo sta bila vsa v znamenju spomina kulturnega velikana prvih štirih desetletij tega stoletja in nato skoraj pol stoletja hote pozabljenega častnega kanonika Jožefa Klekla starejšega. V petek zvečer je bilo srečanje v črensovskem kulturnem domu ob sodelovanju deceta in mešanega pevskega zbora z Razkrižja. Slišali smo tudi nekaj odlomkov Kleklovih del, ki so jih recitali v narečni prekmurščini mladinci tukajšnjega KUD-a. Lik Jožefa Klekla nam je predstavil bogojanski župnik Stanko Zver.

V soboto smo Kleklove kulturne večere nadaljevali v črensovski cerkvi. Sobotno srečanje je požlahtnil mariborski pomožni škof dr. Jože Smej s predavanjem o pomenu Jožefa Klekla. Večji del sobotne prireditve je bil namenjen orgelskemu koncertu na obnovljenih orglah. Profesor Marijan Potočnik je izvajal vrsto skladb

Kleklov delovni odbor Novin in M. lista: Jožef Klekl, Anton Horvat, Štefan Lebar, Veronika Horvat

ob odlični spremljavi trobentarja Janeza Vouka iz Maribora. Številno občinstvo, med drugimi tudi predsednik občine Lendava, je nagradilo izvajalca umetniškega programa s pristrnim ploskanjem in šopki svežega evetja. Dvorana kulturnega doma in cerkev sta bili za gornji prireditvi izbrano okrašeni. Posebno so se potrudili mladi krščanski demokrati.

Prvo majniško sredo, 6. 5. 1992, smo se spomnili 20. obletnice dograditve cerkve sv. Antona Padovanskega na Gornji Bistrici. Slovesnost smo povezali z dekanijsko rekolekcijo. Somaševanje je vodil in pridigal pomožni škof dr. Jože Smej. Obsežnejši opis te slovesnosti glej na drugem mestu.

Šmarnični mesec smo sklenili v naši župnijski cerkvi z nastopom pevskih zborov župnij pomurskega pastoralnega področja: Sv. Jurij, Gornja Radgona, Pečarovci, Dolenci, Martjanci, Murska Sobota, Odranci, Beltinci in Črensovci. Pod vodstvom področnega referenta za cerkveno petje Andreja Maroša so zbori nastopili posamič in skupno. Za požrtvovalno delo v zborih doma in za sam uspeli nastop se jim je pristrčno zahvalil pomožni škof dr. Jože Smej. Zaželel jim je še naprej uspešno petje na domačih korih, ki naj bo vedno samo čiščenje Boga in pomoč molitvenemu vzdušju vernega ljudstva. Po končanem nastopu je škof izročil zakoncema Maroša odlikovanje mariborskega škofa dr. Franca Krambergerja. Zakonca sta prejela priznanje za številne uspele nastope na predzakonskih tečajih in na srečanjih mladih zakoncev. Po nastopih v cerkvi so se vsi pevski zbori in gosti zbrali k družabnemu srečanju v bližnji šoli Franceta Prešernā. Vodstvo šole nam je dalo na voljo tamkajšnjo obednico že ob kulturnih večerih v spomim

Jožefa Klekla. Za prijazno gesto se zahvaljujemo posebej ravnatelju šole Štefanu Ftičarju in referentu za kulturo Tonetu Ternarju.

Prvo sveto obhajilo smo imeli na binkoštno nedeljo. Slovesnost bo ostala v lepem spominu faranom, še posebej sedeminpetdesetim prvoobhajancem, ki jih je pripravil katehet Jože Turk.

Štirideseto obletnico mašništva je domači župnik s svojimi sošolci obhajal na Brezjah 30. junija 1992. Somaševanje je vodil in nam pridigal ljubljanski nadškofijski kancler, kanonik msgr. Franci Vrhunc.

Sredi julija je molitveno obhajala svojo 80-letnico življenja zaslužna sestra Regina Čurič FBS. Dolga leta je poučevala verouk v naši župniji. Poleg tega je vzorno skrbela za hostije, cerkveno perilo, krašenje oltarjev, za bolnike in osamljene. Ob lepem življenjskem prazniku jo je odlikoval mariborski škof dr. Franc Kramberger za vse požrtvovalno delo v krajevni Cerkvi. Vsi, še posebej njeni nekdanji veroučenci, ji želimo še mnogo Bogu posvečenih let življenja!

Prvega avgusta je sklenil kaplansko službo v naši župniji Jože Turk. Za štiriletno zvesto služenje Bogu in tukajšnjim faranom, smo mu iz srca hvaležni. Naj ga dobri Bog spremlja s svojim blagoslovom tudi na novem službenem mestu!

Prav tako prvega avgusta je postal po vrsti 65. črensovski kaplan Ivan Krajnc. Do sedaj je bil kaplan v Slovenj Gradcu. Njegova rojstna župnija je Sv. Bolfenk v Slov. goricah (Trnovska vas). Želimo mu obilno božjo podporo na novem dušnopastirskem mestu!

Samo molitveno, brez posebne slovesnosti, je 23. avgusta 1992 obhajal svoj zlatomašni jubilej, tukajšnji rojak z Gornje Bistrice, **Ignac Kreslin**. Rodil se je na Gornji Bistrici 22. 1. 1917. V mašnika je bil posvečen v Bogoti v Kolumbiji. Vzornemu duhovniku naj dobri Bog nakloni še mnogo srečnih duhovniških let. Zlatomašnik Nace živi sedaj v Duhovniškem domu v Mariboru, a je še vedno na voljo za pomoč v dušnem pastirstvu, kjerkoli ga prosijo. Gospod Nace se je vse duhovniško življenje izpopolnjeval v študiju teologije. Dosegel je magisterij. V svojem petdeset let trajajočem duhovniškem življenju je doživel tudi marsikatero preskušnjo. Videl je mnogo sveta, a vedno se je rad vračal v rodno domovino.

Če bo božja volja, bo 16. decembra 1992. obhajal stoto obletnico življenja upokojeni župnik **Matija Zadavec**. Med leti 1934 in 1941 je bil župnik v Črensovcih. Svoje spomine na to župnijo in na trnovo pot v drugi svetovni vojni je povzel v knjigo Oko, ozri se nazaj! Jubilant uživa zasluženi pokoj v Duhovniškem domu v Mariboru. Matija Zadavec je najstarejši duhovnik v Cerkvi na Slovenskem. Vsi, ki poznamo vzornega duhovnika Matija, želimo, da bi mu dobri Bog še podaljšal čas popotovanja. Ob številnih primerih v sv. pismu, je visoka starost posebna božja nagrada!

Na angelsko nedeljo, 6. septembra 1992, je pomožni škof dr. Jože Smej blagoslovil temeljni kamen za novo telovadnico ob šoli Franceta Prešerna v Črensovcih. Med sveto mašo, ki je bila v bližini gradbišča, je spregovoril tudi g. pom. škof. Z lepimi mislimi iz nedeljskega evangelija je nagovoril vse številne udeležence slavja, med njimi pomočnico ministrstva Vido Križmanovo, oba predsednika lendavske občine g. C. Pucka in g. Jerebica, domače zastopnike političnega življenja, številno učiteljstvo pod vodstvom domačega ravnatelja Stefana Ftičarja in druge.

Škofovo priznanje sestri Regini –Skoraj natanko sredi julija 1992 je sestra Regina Čurič FBS, duševno in telesno sveža, obhajala osemdeseto obletnico Bogu in bližnjemu posvečenega življenja.

Sestra Regina Čurič

S. Regina (krstno ime Kristina) se je rodila v Trnju (župnija Črensovec) 17. julija 1912. Po osnovni šoli v Trnju in meščanski šoli v Lendavi se je mlada Kristina odločila za življenjsko pot redovnice. Redovno obleko je sprejela leta 1930, večne zaobljube v redu franciškanek Breznadežne pa je izrekla leta 1940. V tridesetih letih je službovala v zavetišču za zapuščene otroke. Vmes je obiskovala šolo za bolničarje in dosegla ustrezno diplomo. Rada bi se bila pridružila misijonarjem in misijonarkam na Kitajskem, a zaradi vojne ni mogla na dolgo pot.

Po daljši bolezni in okrevanju je deset let pomagala pri operacijah v čakovski bolnišnici. Po drugi svetovni vojni je kot druge številne redovnice ostala brez službe. Pozneje je delala najprej v črensovski in nato v beltinski ambulanti.

Po upokojitvi leta 1966 in skoraj do nedavnega je sestra Regina poučevala krščanski nauk, največ na Bistrici. Nad dvajset razredov veroučencev je vzorno pripravila na prejem prvega svetega obhajila. Mnogo skrbi je posvetila bolnim, osamljenim in ostarelim. Kot izredna delivka svetega obhajila jim prinaša na dom kruh močnih. Že desetletja peče hostije, pere cerkveno perilo, krasí oltarje itd.

Vedno delavni, izredno socialno čuteči in za versko vzgojo mladine zavzeti redovnici, je mariborski škof dr. Franc Kramberger *podelil lepo priznanje, ki se glasi: »MARIBORSKO-LAVANTINSKI ŠKOF DR. FRANČ KRAMBERGER IZREKA ZAHVALO IN PRIZNANJE S. REGINI ČURIČ FBS, KATEHISTINJI IN MEDICINSKO-SOCIALNI DELAVKI V ŽUPNIJI ČRENSOVCI OB 80-LETNICI ŽIVLJENJA ZA DOLGOLETNO, ZVESTO IN NESEBIČNO SODELOVANJE V DOMAČI ŽUPNIJI IN PODELJUJE SVOJ BLAGO-SLOV.«*

Sestri Regini kličemo župljani Črensovec, pa tudi njeni nekdanji pacienti: »NA MNOGA LETA!« Želimo, da bi kljub osim križem še dolgo služila Bogu, Cerkvi in bližnjemu!

DOBROVNIK – Leto 1991, v katerem smo se pripravljali s posebno vnemo na diakonsko posvečenje našega domačina Tomislava Šantaka, je žal pokvarila agresija na Slovenijo v noči ob slovesni razglasitvi samostojne Slovenije. Tako diakonskega posvečenja nismo dočakali v župnijski cerkvi, ampak je bila slovesnost kar v stolnici.

Udeležili smo se tudi obiska papeža Janeza Pavla II. na Madžarskem lansko leto 19. avgusta v Sombotelu. Prav ta dan pa smo tudi začeli z obnovo fasade župnijske cerkve, ki smo jo končali novembra ob vseh svetih. Dela je vodil ing. Stjepan Sakač iz Lendave, z zidarskim mojstrom Francem Šumenjakom s Hotize. Dela so potekala zelo tekoče kljub nekaterim nepredvidljivim težavam (odstranitev vsega starega ometa, česar nismo načrtovali). Obnovitvena dela so stala

1,350.000,00 SIT. Ob tej priložnosti se naj zahvalim vsem župljanom, ki so radi segli v svoj žep. Bog plačaj!

Od 8. do 16. marca letos smo imeli tudi osemdnevni ljudski misijon, kot pripravo na novo mašo in prošnjo za nove duhovniške poklice. Misijonarji so bili: za madžarski del. P. Soti János in g. Erős Mihály, oba iz Banata (škofija Zrenjanin), za slovenski del pa p. Placid Prša OFM Cap iz Celja.

Kapela v Žitkovcih

Desetega maja na Florijanovo (4. maja) je bila v Žitkoveih dvojna slovesnost: prošenje in blagoslovitev gasilskih avtomobilov iz Dobrovnika, Kamovec, s Kobilja, Genterovec in Radmožanec. Domačinom iz Žitkovec se zahvalimo za topel sprejem in se priporočamo v prihodnje!

Največji dogodek v župniji skoraj po 200 letih je bila nova maša, ki jo je daroval 5. julija 1992 naš domačin Tomislav Šantak. Zadnja nova maša v Dobrovniku je namreč bila leta 1809, ki jo je imel domačin Adolf Augustič. ato smo vsi hvaležni

Nova maša v Dobrovniku

našemu Slavku za vztrajnost na tej težki poti do oltarja in mu tudi želimo božjega blagoslova pri dušnopastirskem delu. Novomašnikov zgled pa naj pritegne mlade iz župnije na duhovniško pot, kajti ob naslednji novi maši bo še slovesneje!

Ob tem se naj zahvalim tudi vsem, ki so kakorkoli ob slovesnosti nove maše pomagali: mladincem (strežnikom in strežnicam), odraslim iz vseh vasi pri pripravi na novo mašo, najbolj pa našemu ceremoniarju bogoslovcu Srečku Hrenu s Koblja na Pohorju. Vsem Bog plačaj!

Nekaj stavkov iz župnikovega nagovora na novi maši (pred tem je isto povedal v slovenščini):

Kedves újmises! Nézd, innen nem mesze van a szerencsés szülői hazad, ahol Klara édesanyád és János édesapád 1963 október 22-én fogadtak el mint Benjámint, kilencedik gyermeknek, az itt jelenlevő Ivan Camplin akkori plébános, azon év október 26-án adományozta isteni gyermekkorodat. Gratulálok hősies szüleidnek, testvéreidnek, keresztszüleidnek, a három elhunyt testvéreidnek is, hogy veled együtt vészelték át Szeilát és Karibdát 60 nehéz even át. Megérte, hiszen most mindannyian szerencsések vagytok és nagyon boldogok! Most hangzott el

az újmiséshimnusz: Újmiséslégyüdvözölt, figyelmesen hallgattad az üdvözölőszavakat az otthonodon és itt a jókívánságokat az újmisésnapodon. Lehet hogy majd még valamelyik megismétlésén. De, kedves Slavkom, amikor mindez elmúlik és az újmisésről való szép emlékek lassan feledésbe merülnek, a Jópásztorélete igazán csak akkor kezdődik! Kegyetlen ez az élet, sokszor nagyon kínos, teli sztrészekkel, kudarcokkal, de mindez bevezető, hogy Isten segítségével mindig szerencsésebb, mindig hajthatatlanabb legyél és emelt fejjel nézz a jövőbe.

Kérd idősebb szent Jakab apostolt minden hozadtartozóért (előkert és holtakért), rokonaidért, jötevoidért és mindanyunkért, akik szívből gratulálunk és kiáltjuk: **Üdvozlünk, Krisztus lelkipásztora!**

DOLENCI – Po štirih letih smo imeli ponovno tečaj priprave na zakon. Vršil se je šest petkov, od 8. februarja do 13. marca. Predavatelji so skušali osvetliti zakonski poklic in mlade pripraviti na življenje. 22 udeležencev je prejelo potrdilo o obisku tečaja.

V prejšnjem letu smo sklenili, da bomo kritino na cerkvi v celoti zamenjali. Tega dela smo se lotili v mesecu maju. Z udarniškim delom naših dobrih požrtvovalnih faranov in pod vodstvom mojstra g. ing. Jožeta Rahleta iz Slovenske Bistrice je bilo to veliko delo v zadovoljstvo vseh tudi dokončano.

Prekrivanje cerkve

15. 5. smo se poslovili od pokojnega Antona Horvata. V spremstvu množice ljudi od blizu in daleč in štirih duhovnikov in diakona smo ga pospremili na njovo vstajenja. Pokojnik je v težkih letih pred in med drugo svetovno vojno stal ob strani svojemu bratu župniku Francu, ki je v župniji Dolenci župnikoval 9 let.

Na binkoštno nedeljo smo imeli prvo sveto obhajilo. Zadnja leta se število prvoobhajancev vrtilo od 3 do 6. Vsi kazatelji nam govorijo, če pogledamo statistike matičnih knjig, da življenje počasi, a vztrajno umira.

Ponovitev nove maše

Velika duhovna poživitev in spodbuda za duhovne poklice je za našo župnijo bilo v tem letu, ko se pripravljamo na misijon, ponovitev nove maše g. novomašnika Lojzeka Benkoviča iz Bogojine 19. julija. Vzrok njegovega prihoda med nas je namreč bil njegov »rod«. Pokojni g. Franc Horvat, ki je pred leti umrl v Ameriki, je dolga leta deloval v naši župniji. V družbi staršev, ožjega sorodstva in naših domačih pevcev smo se po slovesnosti v cerkvi zbrali k skupni mizi v župnišču. Za lepo doživetje se mu vsi prav pristržno zahvaljujemo.

Veliki dogodek in pridobitev za naš kraj pa je vsekakor nova asfaltna povezava iz Dolencev preko Budincev v Markovce. Slovesna otvoritev in blagoslovitev je bila v prijetnem razpoloženju 12. septembra ob udeležbi predstavnikov občine, krajevnih skupnosti, izvajalcev del, domačega župnika in velikega števila ljudi. Potem je sledil bogat kulturni spored. Želja nas vseh in prošnja Bogu je bila, naj bi ta cesta povezovala ljudi med seboj in da bi nas Bog varoval pred prometnimi nesrečami, ki so vse številnejše na naših cestah.

Naš cerkveni pevski zbor pod vodstvom organista Jožeta Slavičeka si zelo prizadeva za lepo pesem in se zaveda pomena cerkvenega petja, zato se je v tem

Dolenski cerkveni pevski zbor

letu tudi udeležil dveh revialnih nastopov in sicer 24. maja pri Sv. Aní v Boreči in 31. maja v Črensovcih.

GORNJA RADGONA – V lanskih Stopinjah smo naše poročilo zaključili s stavkom: »Vojna v Radgoni pa ni prizanesla našemu skupnemu domu. Uničen je bil zvonik. Spet smo se s skupnimi močmi, ob nesebični pomoči in sodelovanju Avstrije, lotili obnove naše župnijske cerkve.«

Tako smo namestili novi cerkveni stolp in ga prekrili z bakreno pločevino, zamenjali vso poškodovano opeko in z bakreno pločevino prekrili desno cerkveno ladjo. Očistili in na novo smo prebelili celotno fasado cerkve, na okna v zvoniku montirali nove hrastove naoknice, elektrificirali zvonove. Iz pločevine poškodovanega stolpa je bil izdelan peti zvon, ki stoji pred cerkvijo, s posvetilom: »V meni zapreden čas«, v spomin in opomin pred nasiljem, sovraštvom in vojno, delo akademskega kiparja Mirka Bratuša. Pri vseh velikih delih smo bili deležni nesebične pomoči vernikov v domovini in tujini, še posebej iz sosednje Avstrije, Nemčije, Madžarske, Kanade in od drugod. Iz srca smo hvaležni vsem velikodušnim dobrotnikom. Spominjamo se jih v molitvi in pri daritvi svete maše.

Vsa opravljena dela je ob navzočnosti velikega števila vernikov in dobrotnikov, predstavnikov republiške in občinske vlade ter ob navzočnosti škofa iz Gradca, g. Webra, slovesno blagoslovil škof dr. Franc Kramberger. Hvaležni farani so vse navzoče pogostili s hrano in pijačo.

Kot zaključek vseh zunanjih del smo polepšali še prostor pred cerkvijo s škarpo in grede zasadili z okrasnim grmičevjem. Škarpo je izdelal Janez Perko iz Lastomerc. UNZ je s helikopterjem omogočila popravilo križa na cerkvenem stolpu, ki našim vernikom nakazuje spremembo vremena.

*Podjetje Prangl namešča
novo stroho na zvonik*

26. 10. je bila slovesna blagoslovitev spominskega obeležja na rojstni hiši dr. Antona Trstenjaka in blagoslov nove asfaltne ceste do njegove domačije v Rodmoščih.

22. decembra smo imeli koncert božičnih pesmi v izvedbi mešanega pevskega zbora Pro musica iz Maribora. 29. 12. je nedeljsko bogoslužje polepšal mešani pevski zbor iz Murske Sobote.

4. julija letos je poteklo 100 let od slovesne posvetitve našega svetišča. Vojna vihra nam je onemogočila, da bi za to slovesnost uredili notranjost svetišča kot smo načrtovali. Zato smo šele julija z obnovo začeli. Demontirali smo orgle in delavnica v Hočah izdeluje nove z uporabo nekaterih starih registrov. Odstranili smo stari kor in po načrtih arhitekta Kvaternika izdelali novega in stopnice nanj. Zidarska dela je opravil Franc Pintarič iz Sp. Ščavnice. Zamenjali smo celotno električno napeljavo in dodatno namestili svetlobna telesa, ter obnovili vsa svetila. Ta dela je opravilo podjetje Elsa – Sašo Fekonja iz Gor. Radgone.

Notranjost svetišča in učilnice smo prepleskali. Dela je opravilo podjetje Dekor iz Murske Sobote. Mariborska restavratorska delavnica je očistila vse obstoječe freske v svetišču. Da so vsa dela lepo potekala, je veliko pripomogel odlično postavljen gradbeni oder podjetja Osterž. Restavratorska delavnica v Mariboru je obnovila nekoč glavni oltar naše cerkve, ki bogati in krasi levo cerkveno ladjo. Odslej bo to Marijin oltar.

Prav tako smo po načrtu arhitekta Kvaternika z oblogami obogatili in polepšali prezbiterij. Mizarska dela je opravil Andrej Vreča iz Podgrada, tapetniška dela pa Franc Rožman iz Lomanoš. Tudi okvir slike svetega Petra smo obnovili. Prezbiterij bosta v prihodnje krasila kip Srca Jezusovega in Marijinega, ki pa se še prenavljata. Do konca leta želimo obnoviti tudi križev pot. Odslej bosta lepšala

Blagoslovitev obnovljenega stolpa

prezbiterij dva nova vitraža. Načrte je izdelal akademski slikar Tomaž Perko, vitraže pa Stojan Višnar. Okvire je mojstersko izdelal Vlado Kranjec. Vitraž na krstni steni predstavlja Jezusov krst, v drugem delu pa simbolizira evharistijo. Drugi vitraž pa razodeva razpoloženje v binkoštni dvorani. Prihodnje leto bomo ob 100-letnici slovesno blagoslovili orgle in obnovljeno svetišče.

Vse počitniške dni smo dušni pastirji uporabili za to, da smo vsa dela dokončali v zelo kratkem času. Kot lani, je tudi letos svoje počitnice žrtvovala gospodinja Kristina Buček in z ljubeznijo kuhala in stregla številnim izvajalcem del.

Misijon – Ob vseh materialnih delih pa nismo pozabili na rast duhovnega in verskega življenja v župniji. Tako smo imeli od 29. maja do 7. junija v župniji sveti misijon, katerega so vodili patri: Lojze Markelj, Tomaž Podobnik in Miha Žužek. Ob 241 birmancih, ki so v tem času opravili devetdnevnicu, so se v veliki meri vključevali tudi starši. Kljub organizirani pripravi v prvem delu leta, pa so ostali dremavi mladi in mnogi zakonci. V začetku postnega časa smo razdelili 34 križev in svetih pisem, ob katerih so verniki prosili blagoslov za uspeh misijona. Mnoge je priprava bolj nagovorila kot sam misijon. V sklopu priprave na sv. misijon smo imeli šmarnične pobožnosti po vaseh v šestih kapelah, kjer smo tedensko dvakrat maševali, misijonarji in nekateri duhovniki pa so spodbujali vernike enkrat mesečno pri nedeljskih mašah in mlade pri mladinskem verouku. Da bi bila res vsa župnija seznanjena z dogajanjem, so požrtvovalni raznašalci poneli program misijona v vsako stanovanje in hišo. 60 mladih je obiskovalo predzakonski tečaj, kar je bilo prav tako vključeno v pripravo mladih na sveti misijon. Program je bil izdelan tako, da so se lahko vključili prav vsi od otrok, mladine, zakoncev, bolnih in ostarelih, še posebej pa birmanci. 1500 spovedi priča, da so te nedeljniki še poglobili svojo vero. V začetku misijona so osmošolci slovesno izpovedali svojo

vero. Isto nedeljo so se v cerkvi z misijonarji srečali naši bolniki in ostareli. Ob koncu misijona je 83 otrok prejelo prvo sveto obhajilo. Kaplana iz Gor. Radgone in avstrijske Radgone povezujeta mlade z obeh bregov Mure. V času misijona so se zbrali na prijetnem srečanju ob daritveni mizi.

Mladi iz naše župnije so v dveh skupinah iskali smisel življenja in poglobljali svojo vero pri Sv. Križu nad Belimi vodami in na Homecu. Veseli in obogateni so se vračali s teh srečanj. Kaplan že drugo leto vodi bralsko skupino, ki se srečuje vsako soboto in pripravlja ter oblikuje mašo. Prav tako se ob sobotah redno srečujejo ministranti, ki so šli z veseljem na duhovne vaje v Želimlje. V župniji je precejšnje zanimanje za branje svetega pisma. V zavesti, važno je sodelovati, ne zmagati, sta dve ekipi vestno predelali sveto pismo in spoznavali verske resnice.

Tudi planinarili smo. 40 mladih se je povzpelo na Okrešelj in občudovalo lepote narave vse do Jezerskega. Stična je še bolj kot sicer navdušila 50 mladih iz župnije. Z dvema avtobusoma smo poromali v Marijino Celje in na Ptujsko goro. V ožjem

Pred odhodom proti vrhu

krogu smo se poslovili od pokojnega domačina Franca Fekonja, ki je deloval kot duhovnik v Kramsachu na Tirolskem.

Ob misijonu smo sklenili, da bomo obnovili v župniji verska znamenja in kapele. Z deli so pričeli že na Meleh in v Stavešinskem vrhu. To naj bo vzpodbuda drugim, da uredijo številna znamenja po župniji, ki so prav tako izraz naše vernosti in kulture.

V nedeljo, 20. septembra so se župnijskemu občestvu predstavili domača bogoslovca in semeniščnika, ter bogoslovce 4. letnika, ki je bil pri nas na praksi. Radi smo jim prisluhnil z željo, da vztrajajo na poti k duhovniškemu poklicu. Podpirajmo jih in radi zanje molimo.

Z Božjo pomočjo smo v tem letu veliko naredili. Vsak posameznik, vsi skupaj, vsa župnijska skupnost. Hvala Bogu, hvala vsem!

GRAD – Pastoralno leto 1991/92 je bilo v znamenju bližnje priprave na sv. birmo. Z birmanci, njihovimi starši smo se vsako prvo nedeljo v mesecu popoldne zbirali pri molitvenih srečanjih. Takih molitvenih srečanj je bilo devet in po vsakem srečanju je bil tudi razgovor s starši. Razen domačega dušnega pastirja so pomagali pri posameznih srečanjih tudi p. Stanko Matjašec, OFM Cap, župnik v Kančevcih ter. g. Andrej Zrim, župnik v Gornji Radgoni. Mnogi starši in nekateri botri so se udeleževali tudi devetdnevnice pred sv. birmo, ki jo je začel dekan, g. Martin Poredoš. Ob tej priložnosti se je srečal z birmanci, starši in nekaterimi botri. Med devetdnevnicco je bilo tudi srečanje z birmovalcem, škofom dr. Francem Krambergerjem, ki je potekalo v pristrénem vzdušju. Slovesnost sv. birme je bila v nedeljo, 21. junija 1992, ko je bilo v naši župnijski cerkvi birmanih 132 birmancev, od tega 128 domačih. K lepi slovesnosti je pripomoglo zborovsko, mladinsko in ljudsko petje ter lepo sodelovanje vseh.

V tem pastoralnem letu (22. septembra 1991) je bila naša župnija gostiteljica študijskega srečanja članov ŽS dekanije M. Sobota. Študijsko predavanje pod naslovom Cerkev gradi Cerkev je imel g. Franc Levstek SDB iz Radenec. Na Andrejevo (30. november) je že od neklaj sejem v zgornjem Gradu. Da ne bi ta navada popolnoma izumrla, je bila po dolgih desetletjih na Andrejevo (sobota, 30. november 1991) sv. maša v grajski kapeli. Ob tej priložnosti se je zbralo v grajski kapeli nad dvesto faranov, v glavnem domačinov. Mnogi med njimi, tudi starejši, so bili prvič v grajski kapeli. Za božič (1991) so mladinci skupaj z odraslimi pripravili božičnico po predlogi g. Lojzeta Kozarja Begunka med begunci. Ob lepi stari pesmi: Lepa roža, Mati božja, Marija sedem žalosti... smo se spomnili vseh tistih, ki niso mogli doživljati svete noči doma. Na božič popoldne so se naši cerkveni pevci udeležili tudi srečanja, ki je bilo na Gorenjem Seniku. Prav tako so se udeležili srečanja dekanijskih pevskih zborov, ki je bilo maja pri Sveti Ani v Boreči. Tečaja priprave na zakon se je v župniji od 25. januarja do 9. februarja 1992 udeleževalo 14 deklet in 25 fantov. Osmošolci so imeli izpoved vere v nedeljo 24. maja 1992. Z nageljčki na prsih jih je 30 slovesno stopalo v cerkev, kjer so se Bogu zahvalili za dosedanje rast ter se izročili v božje in Marijino varstvo. Ob sodelovanju staršev in župnijskega občestva je na binkoštno nedeljo (7. junija 1992) prejelo prvo sv. obhajilo 29 prvoobhajancev. Za »velko mešo« (Marijino vnebovzetje – 15. 8. 1992) je nudil duhovno pomoč p. Bernard Jauk OFM Cap., župnik župnije Sv. Jožefa iz Maribora. Že med devetdnevnicco za sv. birmo se je župnija pripravljala na slovesnost posvetitve Mariji. V nedeljo pred praznikom je bila v župniji »velka spoved«, slovesna posvetitev pa na sam praznik pri romarski sv. maši ob 10. uri, ob lepi udeležbi domačih in vernikov iz drugih župnij.

V tem pastoralnem letu smo v župnijski cerkvi obnovili orgle. Delo je prevzel orglarski mojster Gabrijel Posavec, dominikanski redovni brat iz Zagreba. Kontakova I. Ni bil naš namen razširiti instrument, ampak usposobiti za igranje vse dosedanje registre. Z delom smo začeli v zadnjem tednu julija 1991, po končani vojni v Sloveniji. Čeprav je bilo dogovorjeno, da se bo po štirih mesecih delo končalo, se je zavleklo, ker so nastopile vojne razmere na Hrvaškem. Zaradi tega je delo trajalo do binkošti 1992.

Orgle so bile razstavljene, očiščene, leseni deli so zaščiteni proti lesnemu črvu, dotrajani deli zamenjani z novimi. Meh je premeščen v prostor v zvoniku, povezan z novim kanalom za zrak, priklopljen motor z regulatorjem zraka. Igralnik ima en manual. Prestavljen je za 30 cm naprej od orgel, da lahko organist normalno igra na pedal. Po stari meri je narejena nova pedalna klaviatura, povezava med tipkami in ventili, novi pod za pedalno klaviaturo s klopjo. Prospekt orgel je

Gostje in pevci pred obnovljenimi orglami

očiščen, leseni deli pobarvani in okraski pozlačeni z zlatimi lističi. Tipke na igralniku smo pustili s starimi oblogami, čeprav so nekatere obrabljene, kot spomin na starost naših orgel, vendar so centrirane in je postala igralna mehanika mehkejša. Na pokrov igralnika lahko organist postavi note, po želji lahko še dodatno osvetli, ker ima pred seboj kontrolna stikača.

Orgle imajo 10 registrov. V njih je 510 piščali. Po stari meri je bilo narejenih 162 piščali iz lesa ter manjkajoče kovinske piščali. Orgle so bile nujno potrebne obnove, ker so bili trije registri (flaute 8; rohrlöte 4; mixtur 2) mehansko blokirani. Tudi pri ostalih registrih so manjkale posamezne piščali. Nekoliko se je lahko igralo s principalom 8, principalom 4 in delno s pedalom.

Na igralniku je vgrajena porcelanasta ploščica z napisom: Peppert Nandor es fia. Župnik g. Ivan Kolenc je leta 1956 zapisal v kroniko: »Orgle so stare in mehanične. Izdelal jih je Peppert Nandor in sin. Kdaj, ni znano. Zadnjic so bile generalno popravljene 1955. Popravilo je izvršil orglarski mojster Fujs Jožef iz Prosečke vasi.« Tudi nam se ni posrečilo v orglah najti letnice izdelave. V mehu smo našli zapisano: »Orgle temeljito renovirane in popravljene 20. 7. 1928 – Josip Fujs, Prosečka vas.« Zraven je še naslednji zapis: »Ponovno renovirano in popravljeno – 14. 8. 1952 – Josip Fujs.« V župnijskem arhivu se nahajajo ponudbe za popravilo orgel iz leta 1923 in 1928, ki jih je dala za časa župnikovanja g. Rudolfa Bednarika orglarska delavnica iz Zagreba. Med ostalim ponudbe omenjajo nabavo 23 novih piščali, ki manjkajo v prospektu, novi meh itd. Lahko sklepamo, da je prva svetovna vojna nekaj pobrala, nekaj uničila. Takrat so se odločili, da manjkajoče piščali in meh naročijo v tovarni Laukhuff v Weikersheimu v Nemčiji, kar potrjuje račun, ki je datiran 28. aprila 1928, leta na ime Fujs Jožef, Prosečka vas. Sedaj obnovljene orgle je ob navzočnosti domačih vernikov in gostov na

binkoštni ponedeljek – na praznik Marije Matere Cerkve (8. junij 1992) blagoslovil mariborski škof dr. Franc Kramberger. Ob tej priliki je bila izrečena iskrena zahvala Bogu in vsem navzočim, posebej še domačim vernikom in dobrotnikom, ki so denarno pomagali, da smo lahko delo dokončali. Ob končani slovesnosti v cerkvi so se gostje z g. škofom zbrali v župnišču. Poleg redovnega brata, mojstra Gabrijela Posavca, je bil še prior dominikanskega samostana v Zagrebu p. Nikola Mioč, rektor bogoslovnega semenišča v Ljubljani dr. France Suštar in sestra Regina Lins iz Švice, generalna vizitatorka sester sv. Križa ter drugi. Vrhovna predstojnica sester sv. Križa iz Ingenbohla v Švici, sestra Gertrud Furger, je imela že pred šestimi leti generalno vizitacijo pri sestrah pri Gradu. Pri njih se je oglasila tudi 28. maja 1991 na vljudnostnem obisku, tako je letos za to priložnost poslala svojo spremljevalko sestro Regino Lins. Želja nas vseh je, da bi zvoki obnovljenih orgel skupaj z nami dajali Bogu čast in hvalo še mnogo let.

HOTIZA – Od časa do časa se moramo kristjani duhovno prebuditi in poglobiti svojo, včasih tako plitvo vero. Po desetih letih nam je dobri Bog naklonil milost svetega misijona. Ta je potekal od 28. marca do 5. aprila 1992 leta.

Misijon sta vodila patra Štefan Balažic in Stanko Matjašec. Že prej je župnik obiskal vsako hišo in faranom izročil »spoved misijona«. Vsakega je povabil, naj se udeleži misijonskih srečanj.

Vsak dan, ko so bila misijonska srečanja, je prihajalo do 350 vernikov. Spoved je opravilo čez 450 vernikov. V času misijona smo podelili 2250 obhajil.

Uspešnost samega misijona ni toliko v statistiki, ampak v izboljšanjem vsakodnevnem življenju. Mnogi so po dolgih letih opravili sveto spoved. Uredili so se samo civilno sklenjeni zakoni in zakrament svetega krsta je prejelo nekaj starejših otrok.

Misijonarja sta ves čas priporočala družinsko molitev, dobrodelnost in vzdrževanje dobrih sosedskih odnosov. Za župnijo je bil misijon močan duhovni dogodek. To je prav gotovo začetek in poskus poglobljenega verskega življenja.

Zato je bilo toliko bolj doživeto velikonočno praznovanje. Dober obisk in sodelovanje vseh navzočih pri obredih.

Vsako leto prejmejo Jezusa v svoja otroška srca prvokrat učenci drugega razreda. Tokrat jih je bilo dvanajst. Kot vedno, je slovesnost potekala ob navzočnosti množice otrok, staršev, sorodnikov in ostalih vernikov.

V tem letu se nismo lotevali kakšnih večjih obnov ali novih gradenj. V načrtu je bila razsvetljava cerkve in tudi uredničenja. Mnogo pa se dela pri vzdrževanju župnijskega vinograda, ki smo ga nanovo zasadili lansko leto. Dosedaj je vse šlo brez težav in trta dobro raste.

Zaradi naraščajočega cestnega prometa, je postalo naše naselje nevarno. Predvsem so v nevarnosti pešci in kolesarji. Tako je tovornjak, ki ga je vozil šofer iz Češke, povozil dva kolesarja, ki sta se iz sosednje Kapce peljala k sveti maši v cerkev na Hotizi. To se je zgodilo 30. avgusta. Ostale prometne nesreče so se na srečo končale brez smrtnih žrtev.

KANČEVCI – Čeprav je tradicionalno srečanje katoličanov in evangeličanov v Andrejcih v času počitnic in dopustov, se je na tretjo nedeljo v avgustu zbralo lepo število vernikov obeh cerkva. Bogoslužje sta vodila evangeličanski pastor g. Evgen Balažic in domači župnik.

Skupaj z martjanskimi verniki, smo imeli župnijsko romanje v znano avstrijsko Marijino svetišče Mariazell. Ker je Marija tudi naša mati, so mnogi še dolgo po maši ostali ob njenem oltarju v molitvi.

V adventnem času je bil poudarek na bolj poglobljenem verskem življenju v družini in župniji. Da so farani želeli lepo doživeti božične praznike, je bilo razvidno iz opravljene božične spovedi.

Da bi se lahko večernih božičnih maš udeležilo čim več vernikov, so bile maše v Selu, Andrejcih in Kančevcih. Ker je božič postal dela prost dan, se je praznične maše udeležilo večje število vernikov kot prejšnje leto.

Razveseljiva je statistika za leto 1991: imeli smo kar 11 krstov in 7 porok. Upajmo, da bo naše Goričko postalo bolj privlačno in bolj cenjeno kot doslej.

Posebno slovesna je bila letošnja vstajenska procesija. Oživila jo je godba na pihala iz Sobote. Kljub temu da so bili že pri dveh procesijah: v Soboti in Martjancih, so še tretjič z zvoki velikonočnih pesmi spremljali Vstalega.

Prvo sv. obhajilo smo imeli na praznik sv. Trojice. Kljub temu, da je bilo samo pet prvoobhajancev, je bil za prvoobhajance, njihove družine in župnijo lep in doživet praznik.

Praznik farnega zavetnika sv. Benedikta smo zaradi nove maše v sosednji župniji Bogojini obhajali na sam godovni dan v soboto 11. 7. 1992. Slovesno sv. mašo je ob somaševanju 23-duhovnikov vodil g. kanonik msgr. Viljem Pangerl iz Maribora. V nagovoru je lepo orisal delo sv. Benedikta, ne samo v njegovem času, ampak tudi za naš čas in poudaril, da bi moralo biti delo sv. Benedikta ovrednoteno prav zdaj, ko stopa Slovenija na pot Evrope.

V nedeljo 19. 7. 1992 pa je bil na Bedeniškem bregu shod krščanskih demokratov soboškega območja. Shoda se je udeležil tudi predsednik SKD g. Lojze Peterle, ki je nagovoril zbrano tisočglavo množico in odgovarjal na vprašanja.

Prvo obhajilo v Kančevcih

Zapisati pa moram seveda, da smo v mesecu juliju dobili asfaltno povezavo celotnega benediškega območja, kar je seveda pomembno tudi zaradi Duhovnega centra. Upam, da bomo lahko že v prihodnjih Stopinjah napisali kaj o delu v Duhovnem centru.

KOBILJE – Z deli v kapeli smo nadaljevali v septembru 1991, ko je k nam prišel akademski slikar Štefan Hauko in naslikal v fresko tehniki sliko patrone kapele – Marije Kraljice miru z dvema angeloma nad njo ter v podnožju slike farnega patrona sv. Martina in sv. Roka ter v ozadju vas Kobilje.

Idejo za sliko je kljub nasprotovanju nekaterih dal domači župnik. Sliko so plačale tri naše družine, ki živijo v Franciji.

Jesen je naše prošnje v zadovoljstvo vseh vodil domačin Janez Ferencek, kaplan v Lendavi.

V veliko božično veselje so nam bile nove jaslice znanega kartuzijanskega umetnika – kartuzijana iz Pleterij p. Wolfganga.

Novo leto smo pričakali v novi slovenski državi v miru in upanju, da nas bo mir spremljal skozi vse leto in nas tudi je.

Kapela Kraljice miru je dobila električno napeljavo in celotno opremo iz masivnega hrastovega lesa, narejeno po načrtih arhitekta Kovača. Hvala Bogu se je našlo nekaj dobrotnikov, ki so poravnali stroške opreme. Večno luč so plačale družine Gjerek-Recek-Gjerek-Nemet, tabernakelj družina Berden 57, ambon družini Domonkoš, korno ograjo družine Ferencek 70 in 115 ter Balaje 114, zasteklitev Miholič 179 itd.

Ljudje so želeli tudi osvetlitev kapele. Zanj so prispevale družine Nemet s Kobilja 16 in iz Trbovelj ter iz Francije, za vhodna vrata pa cerkovnik in organist.

Za blagoslovitev smo določili 30. avgust 1992 in tako je na ta dan prišel med nas naš ordinarij iz Maribora, šel v procesiji z nami iz župnijske cerkve h kapeli in jo slovesno blagoslovil. Pred blagoslovom je domači župnik podal zgodovinski

Procesija k novi kapeli

prerez fare, potem je spregovoril predsednik gradbenega odbora Gusti Gjerek ml. in arhitekt Kovač in nam lepo razložil vsebino kapele kot zgradbe in njene opreme. Kapela na hribu Svetega Martina bo trajno odsevala talent arhitekta Kovača in slikarja Hauka.

Med mašo je bilo izmenično zborovsko in ljudsko petje, pri katerem je sodelovalo vsaj nekaj sto ljudi od blizu in daleč.

Na večer pred blagoslovitvijo kapele smo imeli tudi krajši kulturni program, v katerem so sodelovali otroci, domači pevci in študentka glasbene akademije v Ljubljani Betka Tisel, ki je igrala na violino iz Bacha in Tartinija. Na koncu pa so bile pete »semeniške« litanije Matere Božje, ki so jih poleg nekaj domačih mož peli bratje domačega župnika.

Dolgoletna želja Kobiljančarov, da bi na mestu nekdanje župnijske cerkve zrastle vsaj skromno svetišče, se je s tem uresničila.

Naša župnijska cerkev nikdar ni imela orgel. Nepričakovano hitro smo jih naročili in deloma tudi plačali v Nürnbergu v Nemčiji. So izdelek orgelske tovarne elektronskih orgel Ahlborn. Imajo 24 pojočih registrov in dva manuala.

Bugu in vsem dobrotnikom – HVALA!

KUZMA – Vsako leto župnija doživi na posebne načine poglobitev v duhovnih vrednotah. Čeprav ni posebnih slavnosti, je kljub temu vedno priložnost, da vsak poglobi svojo vero. Najprej so to župnijski prazniki. V naši župniji sta predvsem dva: glavni župnijski praznik VNEBOHOD. Letos je to slovesnost opravil kaplan Ivan Kranjec iz Gor. Radgone. Ob tej slovesnosti prihaja precej romarjev iz sosednjih župnij in tudi iz sosednjih držav, Avstrije in Madžarske. Na žalost vsi ne kot romarji, ampak kot izletniki »na senje«. Na jesen meseca septembra pa doživlja naša župnija še dva praznika. Včasih je bil to en praznik, in sicer Sv. Kozma in Damijan, ter obletnica posvetitve cerkve 27. septembra. Zaradi spremenjenega cerkvenega koledarja ima župnija dva praznika; 26. septembra sv. Kozma in Damijana, ki sta župnijska zavetnika in 27. septembra obletnica posvetitve naše župnijske cerkve. Letos je to bila 23. obletnica. Slovesnost je opravil župnik iz Gor. Radgone in domačin Andrej Zrim ter bogoslovec Hren, ki je na študijskem in pastoralnem izpopolnjevanju.

Letos je župnija Kuzma imela 13 prvoobhajancev; izpoved vere pa 15 osmošolcev.

Beseda Karitas je že dolgo navzoča med našimi ljudmi. Tako radi priskočijo na pomoč.

S ponosom so naši ljudje iz vasi Doličev praznovali 7. 6. 1992 svoj praznik, 60. obletnico gasilskega društva Dolič. V ta namen smo obhajali skupno evharistično bogoslužje in blagoslov gasilskih vozil. Lepa je bila po končanem obredu izročitev priznanj za 60 letno delo pri Gasilskem društvu Dolič. Pohvalo je izrekel predsednik Gasilske zveze M. Sobota. Za našo župnijo je bil pa prav tako velik dogodek slavlje v Trdkovi 15. avgusta, blagoslovitev gasilskega doma in kipa sv. Florijana, ki je zaščitnik gasilcev.

Blagoslovitev gasilskih vozil

Ob navzočnosti domačega župnika in gospoda Camplina ter predsednika Izvršnega sveta gospoda Obala in drugih gostov je bila najprej posvetitev Materi božji s sveto mašo. Naj ob tem mestu veljajo besede zahvale vsem gasilcem naše župnije in vseh sosednjih župnij saj se še nikoli ni zgodilo, da gasilci ne bi priskočili na pomoč ne samo ob požaru, ampak tudi v drugih stiskah in težavah.

Kako dobro in prijetno je, če bratje prebivajo skupaj, se je uresničilo tudi letos, dne 30. 8. 1992, ko smo se zbrali na tromeji. Čeprav iz treh držav in različnih jezikov, smo se razumeli z vedrim in smehljajočim obrazom, z namenom, da bi vedno ostali v medsebojni ljubezni.

Pretresljivo je bilo dne 2. 3. 1992 ob 19. uri, ko sta Oto Gaberšek in Karel Bunderla iz Kuzme v župnišče prinesla kip Marijinega brezmadežnega spočetja, visok 1 m, ki ga je zob časa že načel. Našli so ga v gozdu gospodarja Gaberška. Ob 19.45 uri so prišli policisti Rogašovca. Naredili so zapisnik. Bog daj, da najdejo »gospodarja«.

Vsaka smrt je boleča, vendar slovo od Majde Grah iz Doličev, ko sta ob krsti stali dve deklici, ki še nista razumeli odhoda svoje matere, je bilo še bolj boleče. Skupaj z njo naj vsi plemeniti verniki, ki so se letos od nas poslovili, v večnosti prosijo za našo župnijo.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU – V letu, ki je minilo, smo križevski farani s spominom posegli sto let nazaj. Toliko časa je namreč minilo, odkar so naši predniki obnovili in razširili župnijsko cerkev.

Prav pod temi zidovi smo se zbrali na žegnanjsko nedeljo 13. septembra. Z g. Martinom Marošem in domačim župnikom smo se s hvaležnostjo spomnili vseh, ki so pri tem velikem delu pred sto leti sodelovali.

Še posebej nam je prišla do srca beseda voditelja slovesnosti, ki je izrekel misel, da so danes v duhu zbrani z nami vsi tisti, ki so v tej cerkvi za časa svojega zemeljskega življenja, pod sv. križem iskali pomoči in tolažbe.

Tudi mi smo v minulem letu nekaj storili za lepo podobo naše župnije.

Prve, čeprav mrzle zimske mesece smo nadaljevali s popravilom orgel, ki so nam 22. marca prvič po dolgih letih zapele v vsej svoji veličini. Ta dan smo v srcih sklenili, da bomo njihove lepe zvoke okrasili še s svojimi glasovi.

V marcu smo pripravili dvorišče pred župniščem za asfaltno prevleko, ki jo je Cestno podjetje iz Murske Sobote naredilo v mesecu juniju. Ostali prostor, kjer so še bili ostanki gospodarske zgradbe, smo uredili v zelenico.

Na Grlavi je v maju domači župnik blagoslovil podobo sv. Florjana, ki bo odslej krasila gasilski dom. Svetnik pa naj varuje naše domove pred ognjem.

V juliju smo se farani skupaj z župnikom veselili s prabivalci Grab. V kratkem času jim je uspelo obnoviti gasilski dom, asfaltirati cesto in obnoviti kapelo. Ob blagosloplitvi kapele smo jim vsi zaželeli še veliko hožjega blagoslova.

V septembru smo postavili nov križ ob glavni cesti iz Križevca v Veržej.

Upamo, da so zunanja dela, ki smo jih opravili v minulem letu, gradila tudi vezi prijateljstva in povezanost med farani. Duhovno življenje v župniji smo začeli obnavljati v temeljih, to je pri mladih.

Že v februarju je skupina mladih z župnikom odšla na duhovni teden k Sv. Ignaciju na Pohorje. V juliju so osmošolci prav tako z g. župnikom odšli na duhovne vaje v Podčetrtek. Vrnili so se zadovoljni, kar nam je bilo vsem v veselje.

Blagoslovitev kapele na Grabah

Med letnimi počitnicami smo imeli v gosteh skupino mladih pevcev iz Dolskega pri Ljubljani. V nedeljo so prepevali pri obeh mašah Bogu v čast in nam v veselje ter duhovno korist.

Konec poletja smo se, kot že nekajkrat doslej, odpeljali na romanje na Ptujsko goro, za tem pa še po sledih škofa Slomška. Obiskali smo Ponikvo in si ogledali razstavo v Pokrajinskem muzeju v Mariboru.

Leto 1992 je odšlo, čas je minil. Ostala pa so naša dela, tista, ki jih vidijo ljudje in tista, ki jih vidi samo Bog.

LENDAVA – V Petišovcih smo imeli 22. marca slovesnost blagoslovitve temeljnega kamna za kapelo svete Rozalije. Obred blagoslovitve je opravil gospod kanonik dr. Stanko Lipovšek. Med drugim je poudaril, naj bo nova kapela vez edinosti in miru med različnimi narodi. Poleg domačih dušnih pastirjev so bili navzoči: gospod Štefan Zver, dolgoletni župnik v Lendavi, in gospod Franc Režonja, župnik iz Murske Sobotе. Dela pri kapeli napredujejo in upamo, da bo kapela pred zimo pod streho. Pomoč počasi tudi prihaja, predvsem iz Kanade.

Obnova župnijske cerkve tudi počasi napreduje. Računamo, da bo do praznika svete Katarine zunanost popolnoma obnovljena. Prvega marca smo imeli s člani župnijskega pastoralnega sveta poldnevno romanje v Körmend in Sárvár. Med potovanjem smo obravnavali tekoča, pereča vprašanja naše župnije.

Osmega marca 1992 (po socialističnem koledarju – dan žena) smo razveselili pevke (+ en pevec) s podobnim romanjem v Sárvár in Körmend. Zdi se, da je

Blagoslovitev temeljnega kamna nove kapele

bil župnik dobre volje. Ko je videl, da pevke niso navdušene za pijačo, je vsem plačal, kar so popile.

Župnijsko romanje v Szekesfehervar smo imeli 18. julija 1992. Čeprav je bil cilj romanja precej daleč, so bili romarji zelo zadovoljni, saj so videli v tem starodavnem mestu veliko lepih cerkva.

Tudi mladina ni hotela zaostati in kot po navadi, so tudi letos poromali v Stično.

Poleg prijetnih in lepih stvari smo doživeli tudi nekaj žalostnih.

Izgubili smo rojaka dr. Janoša Horvátha. Gospodar življenja ga je poklical k sebi 13. 01. 1992. Janoš je bil star 79 let in je kot mašnik 54 let služil Gospodu. Pokopan je v Peču, v grobnici župnijske cerkve, kjer je služboval več let. Iz naših

Dr. Horvath Janos

krajcev so bili poleg sorodnikov navzoči: Ivan Caplin, župnik Štefan Zver, upokojeni župnik in Jožef Bernad sedanji župnik v Lendavi. Pogreb je vodil domači ordinarij, homilijo je imel generalni vikar. Sožalje sta izrekla tudi naša škofa in se pokojnemu zahvalila za vse, kar je storil dobrega našim ljudem. V imenu naše škofije in znancev se je poslovil g. Štefan Zver. Pokojni Janoš je rad prihajal domov, dvakrat je bil tudi delivec birme v naši župniji.

LJUTOMER – Letošnja suša je dobro osušila zemljo. Pozna se tudi v našem vsakdanjem življenju – v medčloveških odnosih in po naših cerkvah marsikaj »ovene«, ker je bilo nekoč še polno življenja. Spremembe se odražajo v zelo važnih momentih našega življenja. Prejšnje leto je bilo v naši župniji tako malo cerkvenih porok – le 14 – kar se še ni zgodilo v zgodovini ljutomerske župnije. Letos so mladi le začutili, da tako ne gre živeti krščanskega življenja. Življenje jim postaja »prazno«. Predzakonski tečaj, kot daljna priprava na zakon, je bil bolj obiskan.

To leto smo imeli v župniji sv. birmo, zato smo vabili starše birmancev na srečanje staršev vsak prvi četrtek in petek. Večina staršev se je lepo odzvala vabilu in le upamo lahko, da bo to naše prizadevanje obrodilo sadove v družinskem življenju. Tem srečanjem, našemu prizadevanju in delovanju milosti pripisujemo zasluge, da naši birmanci ne »odpadajo« po birmi od verouka, ampak še prihajajo k verouku. Radi bi, da bi tudi tako zvesto prihajali k sveti maši, jo vzljubili in bi vsa verna družina bila prisotna pri njej. To pa je le naše upanje in kdaj se bo uresničilo?

V dvorani MOJ DOM smo imeli ponovitev teološkega tečaja »mini tečaj« s tremi predavanji, ki je bil zelo lepo obiskovan. Če nam je v Mursko Soboto predaleč, radi pridemo, ko se nam prilika ponudi doma. Zelo lepa so bila naša župnijska romanja na Goro Oljko, na Ptujsko goro, na Brezje in v Apače. V Apačah smo doživeli lepo slovesnost posvetitev Mariji. Veliko se nas je zbralo in ob lepo pripravljene slovesnosti smo poglobili zavest, da smo Slovenci še vedno Marijin narod.

Karitas v naši župniji lepo opravlja svoje poslanstvo. Posebno bogato je bilo naše sodelovanje z Rdečim križem, ko je bilo v naši župniji ali veržejskem »kloštru« veliko beguncev. Delo Karitas je bilo učinkovito tudi, ko je bilo treba

Blagoslovitev kipa sv. Florjana na Cvenu

svetovati v raznih potrebah in stiskah ljudi. Obiskal nas je direktor evropske Karitas in bil vesel našega dela.

Na Cvenu je bilo lepo, ko so vaščani Cvena dali obnoviti podobo sv. Florjana in smo jo slovesno blagoslovili in vpeljali Florjanovo žegnanje, kakor je bilo nekoč. Gasilci so lepo sodelovali pri tej slovesnosti in tudi takrat, ko smo blagoslovili gasilski dom na Cvenu.

V naši župniji smo se še tesneje povezali z mnogimi ustanovami in lepo sodelujemo. Zato smo blagoslovili dirkališče v Ljutomeru na velikonočni ponedeljek. Tudi v Stročji vasi so se spomnili na blagoslov, ko so končali z gradnjo teniškega igrišča. Veseli nas, da nam vedno bolj prihaja v zavest, da poleg dela potrebujemo božjega blagoslova.

Na lepo jesensko nedeljo smo v Pristavi blagoslovili Pavličičev križ, ki sta ga dala obnoviti Pavličev Janez in Frančiška ob sodelovanju sorodnikov.

Višek slovesnosti pa je bila v župniji blagoslovitev podružne cerkve sv. Ane na Podgradju. Z veliko truda in dobre volje ter požrtvovalnosti smo delo končali.

Blagoslovitev cerkve sv. Ane na Podgradju

Obnovili smo notranjost cerkve. Delo so opravili domači mojstri s sodelovanjem domačih duhovnikov. Veliko dobrega in organizacijskega dela je opravila družina Smodišovega Slaveka, zato se jim je g. škof zahvalil s posebnim priznanjem. Veseli smo bili, da nas je obiskal g. škof, saj je to bil prvi obisk škofa v tej cerkvi.

Ob župnijski cerkvi pa smo se potrudili in lepo uredili okolico. Uredili smo poti ob cerkvi in nasadili cvetje. Tudi cerkev smo olepšali. Odstranili smo vlažen cementni omet in ga nadomestili z izolacijskim materialom. Želimo in trudimo se, da bo naša župnijska cerkev lepa. Naš rojak p. Karel Džjak, ki je starosta ljutomerskih duhovnikov – domačinov, je v domači župnijski cerkvi obhajal 65.

letni jubilej svojega duhovništva. Pripravili smo lepo slovesnost, sorodniki pa so lepo okrasili cerkev. Slavljenec se je zelo dobro počutil, ko se je Bogu zahvaljeval za bogato in lepo duhovniško življenje.

Pozabiti ne smemo lepega srečanja na Moti. Pripravila ga je Krajevna skupnost Cven. Imenovali so ga srečanje pod domačo lipo. Začeli smo s sv. mašo na Moti, sodelovali so tudi predstavniki Krajevne skupnosti. Poudarili smo potrebnost takih srečanj. Tako bi obnavljali stare lepe običaje. Po sv. maši pa je bilo lepo ob raznih igrah in tekmovanjih.

Po vsem tem lahko rečemo Bogu hvala! Leto je bilo lepo in bogato po doživetjih in srečanjih. Veliko truda smo vložili, Bog pa je blagoslovil naše delo in prizadevanja. Pripravljamo se za prihodnje leto, ko bomo obnavljali zvonik župnijske cerkve. Že sedaj vabimo vse dobre ljudi, verne in vse dobro misleče, da bi nam pomagali.

MARKOVCI – Vsako leto se po naših župnijah vrstijo pomembni in manj pomembni dogodki. Nič drugače ni v naši župniji.

Z novim letom smo začeli s pripravo na misijon, ki bo dosegla svoj višek v mesecu decembru. Pri vsaki nedeljski maši molimo molitev v ta namen.

Velika potreba po novi spovednici se je čutila še posebno ob velikih spovedih pred veliko nočjo in božičem. Ob prispevku borovih desk skoraj vsake družine (zaradi simbolike), smo to uresničili.

Ob koncu meseca maja, zaključku majniške pobožnosti je naš cerkveni pevski zbor sodeloval na nastopu pevskih zborov soboške dekanije pri Sv. Ani v Boreči.

Slovesnost prvega svetega obhajila in izpoved vere osmošolcev skušamo usmeriti v poglobitev naše vere. V veroučnem letu 1991/92 je bilo v župniji 6 prvoobhajancev in 6 osmošolcev.

Prvo obhajilo v Markovcih

7. junija na binkošti je bil velik dogodek in obenem lepo doživetje za farane najseverovzhodnejše vasi Slovenije v Čepincih blagoslovitev križa, ki ga je kot zaobljubo z lastnimi sredstvi in delom postavil g. Karel Jakič z družino. Srečno se je vrnil iz Švice, kjer je bil doga leta zaposlen. Slovesnosti se je udeležilo tudi

Blagoslovitev križa v Čepincih

lepo število porabskih Slovencev, ki živijo onstran meje, ker je na Verici priložnostno odprt mejni prehod z Madžarsko. Tudi števanovski gospod župnik Štefan Tot se je z veseljem odzval povabilu. Ob ubranem petju domačih cerkvenih pevcev je g. škof Jože Smej ob somaševanju duhovnikov po priložnostni pridigi o pomenu križa v življenju kristjana blagoslovil znamenje, ki naj bi nas opominjalo in vodilo k Bogu.

MARTJANCI – Mozaik je sestavljen iz mnogih majhnih kamenčkov. Tudi preteklo pastoralno leto so sestavljali življenje naše župnije majhni, toda pomembni kamenčki.

Vseslovenskega srečanja mladih v Stični, 21. sept. 1991 se je udeležilo čez 40 mladih iz naše župnije. Kako lepo bi bilo, če bi se jih toliko zbiralo tudi med letom pri mladinskih tedenskih srečanjih.

Praznovanje župnijskega zavetnika sv. Martina smo imeli kar dva dni. 10. novembra je bila zunanja slovesnost, ki jo je vodil rojak Jože Pasičnjek, soboški kaplan. V ponedeljek, 11. novembra smo imeli dan celodnevnega češčenja. Zaključno slovesnost je opravil p. dr. Vinko Škafar, provincial slovenskih kapucinov. Na božični praznik smo se pripravljali ves advent. Neposredna priprava je bila intenzivna devetdnevica in božična spoved. Že dobro uro pred polnočnico

so ljudje napolnili župnijsko cerkev in pol ure pred 24. uro pozorno spremljali besedila in pesmi, ki so nas uvajala v skrivnost Odrešenikovega rojstva.

Družina je ognjišče, ki ogreva ali hladi. Zato smo na praznik Svete družine posvetili pozornost tistim zakonskim parom, ki so praznovali okrogle obletnice skupnega življenja. Bogoslužje smo ta dan oblikovali z mislimi o pomembnosti lepega zakonskega in družinskega življenja. Zlatoporočenca Marija in Franc Žilavec zaradi zdravstvenih razlogov nista mogla praznovati svoje obletnice z drugimi. Praznovala sta jo na svojem domu v krogu otrok z družinama in obdana s sorodniki. Po opravljeni sveti maši se je veselje in praznovanje nadaljevalo ob bogato obloženi mizi.

Zlatoporočenca Žilavec

Ekumensko srečanje v osmini za edinost kristjanov smo praznovali januarja 1992 v evangeličanski cerkvi v Moravskih Toplicah. Bogoslužja se je udeležilo veliko število evangeličanov in katoličanov. Bogoslužje so vodili duhovniki: Škalič (evang.), Balažic in Matjašec. Pela sta martjanski in evangeličanski dijaški zbor iz M. Sobote.

V čudoviti naravi, v gozdu pri Sv. Ani v Boreči so 24. 05. 1992 nastopali pevski zbori soboške dekanije. Sodelovali so tudi naši pevci. Prav tako so naši pevci sodelovali 31. 05. 1992 na reviji pevskih zborov Pomurskega pastoralnega področja v Črensovcih.

Zadnjo nedeljo maja so letošnji osmošolci z izpovedjo vere, pred župnijskim občestvom izpovedali pripravljenost graditi svojo mladost in prihodnost na tistih temeljih, ki so jim jih položili v srce njihovi starši in osemletna veroučna srečanja.

V četrtek, 04. junija 1992 je naša župnija gostila osmošolce, njihovega župnika in nekaj učiteljev iz Blok pri Postojni. Sola in župnija sta skupaj organizirali zaključni izlet na Madžarsko. Na poti do Blatnega jezera so si ogledali nekaj lepot

Ekumensko srečanje v Moravskih Toplicah

Prekmurja. Zvečer so sodelovali pri sv. maši, nato pa se razšli po družinah, kjer so prespali. Ob tem obisku so se spletla razna prijateljstva in poznanstva. Zato hvala vsem gostiteljem.

Prvo nedeljo junija je bil za 16 otrok srečen dan, dan prvega svetega obhajila. Prvoobhajanci so se na ta dan pripravljali dve leti. V pripravo so bili vključeni njihovi starši (pogovori in srečanja) in vsi domači.

Prvoobhajanci v Martjancih

Kot pripravo na posvetitev slovenskega naroda Mariji, smo na prvo obletnico slovenske državnosti, tj. 25. junija porovali k Mariji na Brezje. Na Marijin oltar smo položili svojo hvaležnost in prošnje. Po končani maši in opravljeni skupni in zasebni pobožnosti pri Mariji Pomagaj, smo se peljali proti Vintgarju in si ogledali čarobnost njegove lepote. Nazaj grede smo se ustavili na Bledu in letališču Brnik.

Septembra 1992 bomo praznovali 600-letnico župnijske cerkve. Čutili smo dolžnost, da za to častljivo obletnico obnovimo zunanost našega gotskega »bisera«. Od 20. maja do 20. junija so člani ŽPS hodili po hišah in zbirali prostovoljne prispevke. Tako smo zbrali denar, da smo z obnovo lahko začeli. Obnovitvena dela je opravilo SGP Ljutomer v času od 22. junija do začetka avgusta. Pri tem sta nam finančno pomagali tudi R. Slovenija in občina M. Sobota. Zdaj je cerkev dostojno oblečena za praznovanje redkega jubileja. Hvala članom ŽPS, vsem darovalcem za finančno podporo in izvajalcem del. Naše sanje so še nova okna, ki ne bi kazila, temveč krasila in olepšala »belo golobico« na martjanskem hribčku. Če se bodo te sanje uresničile, še ne vemo. Nekatera podjetja so že obljubila svojo pomoč. Hkrati pripravljamo za praznovanje obletnice pester program, ki bo vseboval versko-liturgični, zgodovinsko-kulturni in pevsko-glasbeni del.

Posvetitev slovenskega naroda Mariji so nekateri verniki opravili pri Gradu, drugi v Turnišču, nekateri pa v domači župnijski cerkvi. Na ta dogodek smo se pripravljali z molitvijo in oznanjevanjem o vsebini in zavezi posvetitve. Na predvečer praznika Marijinega vnebovzeta smo imeli procesijo z litanijami. Sam dan posvetitve – ki je bil letos prvič praznik in dela prost dan – smo oblikovali tako, da je vsak začutil Marijino bližino in zavezo, ki jo s tem sprejema nase.

MURSKA SOBOTA – Na misijonsko nedeljo je bilo dekanijsko srečanje bolnikov in ostarelih, ki ga je vodil cankovski župnik g. Anton Fakin.

Župnijsko romanje je bilo k Maria Zell v Avstrijo. Zunanjo slovesnost župnijskega zavetnika sv. Nikolaja je vodil radgonski župnik g. Andrej Zrim.

Blagoslovitev kapelice pri sestrah v Soboti

Ob novem letu smo napovedali misijon, ki ga bodo vodili očetje kapucini od 28. 11. do 6. 12. 1992. Za uspeh misijona smo vse leto pri maši molili posebno molitev.

S prihodom sester Hčera Marije Pomočnice se je razgibalo pastoralno delo v župniji. Sestre so postale izredne delivke obhajila in nam tako vsako nedeljo in praznik pomagajo v cerkvi. Pripravile so miklavževanje v rakičanski kapeli, božičnico v cerkvi in v Domu oskrbovancev v Rakičanu ter lepo praznovanje materinskega dne. Vsako soboto zbirajo mlade v oratoriju. Ob prvi obletnici prihoda sester v Soboto, jim je g. dekan Martin Poredoš blagoslovil na njihovem dvorišču novo kapelico Lurške Matere božje. Redovni skupnosti naših sester se je ob tej priliki pridružila nova sestra Irena Benda, ki se je posvetila otrokom v vrtcu, ki ga sedaj imajo.

V nedeljo 2. avgusta 1992 smo na letališču v Rakičanu obhajali 80-letnico posvetitve nove cerkve sv. Nikolaja. Slovesnost je vodil g. škof dr. Jožef Smej, prej naš dolgoletni dušni pastir. Mašo je neposredno prenašal radio Murski val. Popoldanski družabni del prireditve so popestrili ansambli, ljudje so bili postreženi z dobro hrano in pijačo. Izkupiček je bil namenjen za nove orgle, za katere smo z dovoljenjem naše občine zbirali tudi prostovoljne denarne prispevke po domovih.

Ob osemdesetletnici župnijske cerkve

Meseca avgusta smo začeli z montažo novih orgel, ki bodo blagoslovljene na zahvalno nedeljo. Upamo, da bomo zbrali preostala denarna sredstva za dokončanje te velike naložbe. Pri pripravi na montažo orgel, smo na koru zabetonirali novo ploščo, uredili novo električno napeljavo, popleskali kor in cerkveno avlo ter naredili v njej mavčne kotne obloge. Prav tako smo uredili okolico cerkve.

Za veliko noč smo imeli v župnijskem domu razstavo: Kako na Slovenskem praznujemo danes. Pripravila sta jo zakonca Novak iz Sobote.

Že lani smo v Rakičanu blagoslovili obnovljen Mladinski križ.

Birma v Soboti

V soboto 20. junija 1992 je g. škof dr. Jožef Smej potrdil v veri 174 birmancev iz 7. razreda.

Glasbena skupina PAX iz naše župnije, v kateri nastopa tudi naš kaplan Jože, je izdala kaseto duhovnih pesmi: *Bliže tebi*. Lepo je bila sprejeta.

19. julija 1992 nas je pri nedeljski maši obiskal predsednik Slovenskih krščanskih demokratov g. Lojze Peterle.

S prvim avgustom je nastala osebna sprememba v župniji. Dosedanji g. kaplan Jože Pasičnjek je po šestletnem delovanju med nami, eno leto kot diakon in 5 let kot kaplan, odšel od nas za župnika v Zavrč. Na njegovo mesto je prišel g. Fredi Mlinarič, lanski novomašnik iz Petanjec iz tišinske župnije, do sedaj kaplan v Zrečah. Obema želimo obilo božjega blagoslova pri njunem poslanstvu.

Ustanovljena in potrjena je bila župnijska Karitas, ki že opravlja svoje poslanstvo.

ODRANCI – Za utrditev in poglobitev vere v naši župniji smo poleg rednih načinov oznanjevanja imeli še razna srečanja. V januarju, pred praznikom celodnevnega češčenja, smo imeli tridnevno duhovno obnovo, ki jo je vodil p. Lojze Markelj. Nagovoril je otroke, mladino, zakonce, ostarele, bolnike in vse vabil na ozko in strmo pot, na pot evangelija.

O vprašanih sedanjega časa so v zimskih počitnicah mladim spregovorili trije Jožeti. Dr. Jože Magdič je govoril o politiki in o našem odnosu do nje. O vrednoti življenja, o ljubezni in o splavu je govoril Jože Vinkovič, Jože Zadavec, časnikar in urednik, pa o sredstvih družbenega obveščanja.

Vera se kaže v življenju, v dejanjih. To dejavno vero smo pokazali tudi ob nabirkah hrane za begunce iz Hrvaške in iz Bosne. Župnijska Karitas je

Odranski osmošolci

organizirala nabirko za begunce v Šibeniku. Zaradi vojne pa je tovornjak s hrano pripeljal le do Novalje, kjer je blago prevzela župnijska Karitas Novalje. Nekaj hrane smo izročili tudi občinskemu Rdečemu križu. Organizirana je bila tudi nabirka za begunce iz Bosne.

Tudi otroci so se vadili v dobrotelnosti. Pri verouku so vse leto zbirali denar, ki smo ga namenili za begunce, za obdarovanje bolnikov in za duhovni center v Kančevcih.

V župniji je bilo še nekaj lepih prireditev:

Župnijska Karitas in krajevna skupnost sta skupaj z mladimi pripravili miklavževanje za predšolske otroke. Prireditev je bila v dvorani vaškega doma, kjer je vse zbrane najprej pozdravil predsednik sveta krajevnih skupnosti Franc Mlinarič, nato pa so mladi odigrali prizor Miklavžev večer.

V polnočnico je uvedel božični prizor Tončke Curk z naslovom Jezuščkov božični večer.

Župnijska Karitas je organizirala še eno prireditev in sicer kulturno prireditev ob očetovsko-materinskem dnevu. Zaradi obnovitvenih del v dvorani vaškega doma je bila ta prireditev v telovadnici osnovne šole. Sodelovali so otroci iz vrtea, učenci osnovne šole, mladinska veroučna skupina in cerkveni pevski zbor. Navzočim je v začetku spregovoril član župnijske Karitas Jože Kocipec in spomnil na lepoto pa tudi na poslanstvo in odgovornost očetovstva in materinstva.

16. avgusta, ko so praznovali nogometaši 20-letnico kluba, je domači župnik blagoslovil obnovljeno nogometno igrišče. Pri blagoslovu je sodeloval tudi cerkveni pevski zbor pod vodstvom msgr. Lojzeta Kozarja.

K duhovni obogatitvi so pripomogla tudi romanja. Mladi so romali v Stično, raznašalci verskega tiska in pevci otroškega zbora v Ljubljano (Rakovnik, Žale, živalski vrt), bolniki na Brezje, ministranti v Kančevce. Na župnijskem romanju pa smo obiskali Kočevski Rog in Baragovo župnijo Dobrnič.

Na praznik Marijinega Vnebovzetja smo se tudi mi posvetili Mariji, mnogi v Turnišču, drugi v domači cerkvi ali doma. Posvetili smo se zato, da bi napredovali v dobrem, da bi spolnjevali božjo voljo in se vse bolj bližali končnemu cilju – zveličanju.

3. oktobra 1992 so v Čakovcu, kjer je živela zadnja leta, pokopali s. Celino Raduha. Rojena je bila leta 1908 v Odrancih in je pri krstu prejela ime Kristina. Postala je redovnica, članica sester frančiškank Brezmadežne. Delovala je kot učiteljica in katehistinja. Za vse dobro naj ji bo Bog bogat plačnik.

PEČAROVCI – Tudi v naši župniji je suša znatno zmanjšala pridelke, vendar nas takšne ali drugačne nesreče ne smejo narediti malodušne ali celo neverne. Vedno holj se moramo zavedati, da je potrebno zaupati v božjo previdnost in biti zvest evangelijskemu veselemu sporočilu, ker naši rodovitnosti ne sme škoditi nobena suša. Verne vedno združuje dobrot, ljubezen, spoštovanje in tudi razne slovesnosti, ki se v župniji obhajajo. Tako smo se v naši župniji bolj množično zbrali 24. maja, ko smo slovesno predali nov oddajni center z UKV-radijskima oddajnikoma, največjo pridobitev na področju radiodifuzije v zadnjih desetih letih. Ker stoji oddajnik na župnijskem zemljišču, je vsa proslava, ki jo je organiziral Murski val in GD Pečarovci, potekala na župnijskem dvorišču. Oddajnik je blagoslovil domači župnik Friderik Gumilar. Govorniki pa so bili še: Minister za informiranje gospod Jelko Kacin, generalni direktor RTV-ja g. dr. Janez Jerovšek in gospa Marija Požonec, poslanka madžarske narodnosti v parlamentu. Poleg drugih pevcev in godcev so slovesnost popestrili tudi naši domači cerkveni pevci. Druga slovesnost, ki nas je ekumensko združevala, je bila na binškošno nedeljo, ko smo v Pečarovcih obhajali 70 letnico gasilskega društva ob lepo organiziranem programu. Gasilski dom in opremo je blagoslovil domači

župnik in evangeličanski g. Evgen Balažić. Še prej, to je na belo nedeljo, pa smo imeli v vasi Poznanovci na pokopališču blagoslovitev križa in Marijine podobe, kar sta skupaj blagoslovila domači župnik in evangeličanski g. Ludvik Jošar. Vsako leto se vsi veselimo tudi slovesnosti prvega obhajila in izpovedi vere naših veroukarjev. V nedeljo 12. julija je pri nas v rojstni župniji obhajal zlato mašo naš rojak g. profesor Aleksander Horvat – salezijanec, ki živi v Čilu. Njegov duhovni sobrat g. Martin Maroša je v slavnostnem nagovoru zelo lepo orisal njegovo življenjsko pot in strokovno delo, ki ga opravlja na univerzi v Valparaisu, kjer poučuje biologijo.

Ob vsem znanstvenem delu pa je predvsem duhovnik in vzgojitelj, ki je iz svojega življenja naredil čudovito skladje med znanostjo in vero. Kakor smo sebeščanski verniki ponosni na svojega velikega misijonarja Jožefa Kereca, rojenega pred sto leti v Prosečki vasi, tako smo ponosni tudi na našega profesorja in pedagoga Aleksandra Horvata, rojenega v Pečarovcih. Oh kako srečni bi bili, če bi Bog poklical iz naše župnije še plemenite fante v svojo duhovniško službo ali plemenita dekleta v redovniški poklic. Za vse to moli tudi naša molitvena skupina vsak dan, zlasti pa vsak teden pri molitveni uri.

Objavljeni sliki nam lepo prikažeta, kako tudi mi znamo sveto zbranost v cerkvi in pobožen prejem duhovne hrane združiti pri bratski mizi in telesnem okrepčilu ter veselem razpoloženju.

PERTOČA – Pogled na hribovska polja, goričke sadovnjake in vinograde pertočke župnije je bil v letu 1992 zelo žalosten. Katastrofalna suša nam je pobrala pridelke. Mnogi pa smo ostali tudi vse poletje brez pitne vode. Kljub zaprtim vodovodnim pipam pa je večina naših vernikov odpirala svoja srca božji milosti. Svetopisemsko vabilo: »Odpriete svoja srca božji milosti!« je najprej vzelo resno devetnajst prvoobhajancev. Kakor tudi ostali šolarji, ki so prav vsi v župniji redno obiskovali verouk.

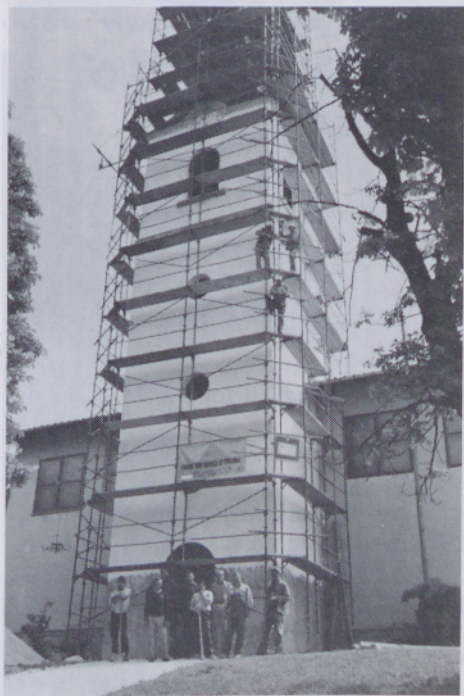
Srca so se odpirala na naših župnijskih romanjih. Poleti smo poromali v Maria Zell. Mašna daritev v Marijinem svetišču je bila prošnja za ves slovenski narod, ki se je pozneje (15. avg.) tudi posvetil Mariji. Poleg obiska lepega Marijinega svetišča pa so se nekateri po stopnicah povzpeli v zvonik in občudovali pettonski zvon in se čudili ob stolpni uri, ki ima devetmetrsko nihalo. Dogodki iz Jezusovega življenja pa so zaživeli pred nami, ko smo se ustavili v hiši z napisom: Mechanische Krippe. Jezus in njegovi sopotniki so v tej hiši upodobljeni kot premikajoči se, »živi« junaki.

Prav tako globoko doživetje je prevzelo romarje pri Mariji na Svetih Gorah. Na tem jesenskem romanju smo obiskali tudi znamenito Olimje in druge pomembne kraje naše lepe domovine.

Kakšnih trideset mladih se je tudi letos udeležilo mladinskega srečanja v Stični. Srečali so se s svojimi mladostnimi junaki: Mateja Svet, Mito Trefalt, ansambel Big ben kvartet... Pričevanja o veri, ki so jih izpovedali idoli mladih, so na večino poslušalcev delovala zelo spodbudno. Prežeti z novo močjo so se vračali v svoje vsakdanje življenje.

Klic Odprite svoja srca božji milosti pa je bil najbolj odmeven v adventnem misijonu. O tem bomo kaj več brali prihodnje leto.

Na prvo mesto smo dali skrb za duhovno življenje. Enako zavzeto pa smo v tem letu poskrbeli tudi za obnovo cerkve. Brez urejene, lepe božje hiše je težko priti do zakramentov. Težko jih je doživeto sprejeti. Dve leti je trajala notranja obnova. Letos pa je sledila obnova zunanosti. Najprej smo se lotili zvonika. Čeprav cerkev stoji na hribu, je bil že ves prepojen z vlago. Lansko leto je bila narejena hidroizolacija. Tako je bila vlaga zaustavljena. Po letu izsuševanja zidu je letošnji pomlad bil narejen nov omet na zvoniku. Zidarska dela je tudi tokrat

Obnova petoške cerkve

vodil zidarski mojster Anton Madjar s Pertoče. Mnogi farani, zidarji in delavci pa so prav tako priskočili na pomoč in prostovoljno delali. Nekateri tudi po več dni. Kakor je kdo mogel: s hrano, pijačo, denarjem, pa tudi z duhovno pomočjo, z molitvijo. Dober mesec dni je bilo okrog cerkve pravo gradbišče. Po končanem zidarskem delu so nastopili kleparji. Temeljito so popravili ostrešje. Zamenjali dotrajane tramove z novimi. Junaški kleparji mojstra Ludvíka Šinka iz Skakovec so prevzeli dela na strehi zvonika. Staro pločevino so zamenjali z novo, bakreno. Stolpna ura je bila deloma obnovljena že lansko leto. Letos pa so bili zamenjani kazalci z novimi, večjimi. Tako je ura še bolj vidna na daljavo. Urar Ivan Marič iz Beltincev je poskrbel za obnovo ure. Tudi lesena okna na zvoniku so bila potrebna zamenjave. Nova je izdelal domačin Alojz Recek iz Večeslavec.

Nova cerkev na Pertoči je bila zgrajena 1963. leta. Kakšne temeljite obnove še ni potrebna. Vendar pa smo jo olepšali. Dotedanje bele stene so bile prebarvane s prijetnim odtenkom oker fasadne barve. To delo je izvedel pleskarski mojster Alojz Berden iz Filovec.

Po vseh obnovitvenih delih smo si želeli, da bi Bog blagoslovil ves naš trud. Ta blagoslov je prišel po rokah škofa Jožefa Smeja. Na dan našega proščenja, »buče«, je blagoslovil obnovljeno cerkev. Tako je 23. avgust pomenil sklep triletnih obnovitvenih del na pertoški župnijski cerkvi. Bogu in dobrim ljudem hvala!

PETROVCI – NEDELA – Nekaj vernikov naše župnije se je pridružilo romarjem gračke župnije in smo s ponosom prisostvovali odkritju spomenika škofu Slovske v Mariboru 29. 9. 1991.

Na veliko noč popoldne je tudi naš župnik sodeloval pri slovenskih večernicah v Števanovcih na Madžarskem in nagovoril naše rojake. Meseca majnika so naši

Prvoobhajanci pri Nedeli

šolarji pred mašo vsak dan molili litanije MB, med mašo je bila homilija, ob koncu maše smo čitali iz knjige Stanka Janežiča: Slomšek in naš čas.

Naši veroučenci: Dana Kuhar, Goran Andrejek in Vlasta Sukič so tekmovali pri kvizu »koliko poznam sveto pismo« v Mariboru 16. 5. 92 in osvojili prvo mesto; žal se niso mogli udeležiti tekmovanja v Ljubljani v soboto 30. 5. 92.

Na binkoštno nedeljo 7. junija je tudi naš župnik somaševal, ko je škof Smej blagoslovil novi križ v Čepincih.

Na Alojzijevo nedeljo 21. junija so naši prvoobhajanci dobili v spomin tudi sliko sv. Alojzija, ohranjeno na našem mašnem plašču. Osemdesetletnico našega župnika so počastili župljani pri Nedeli in v Martinju z dobrimi željami in lepimi darili; 25. junija smo pa somaševali dekanijski in povabljeni gostje tudi iz Madžarske, obed je bil v gasilskem domu.

Osemdesetletnica Ivana Camplina

Naši tekmovalki pri kvizu ministrantov pri Sebeščanu 6. julija sta osvojili prvo mesto.

Za sodelovanje pri natečaju »Mladi se srečujejo z Evropo« je naš veroučenec Goran Andrejek prejel nagrado majico z znakom natečaja in čestitke Radio Vaticana. Škof Smej je 8. avgusta blagoslovil novo župnišče na G. Seniku, navzoči so bili tudi mnogi Martinci, saj so dolgo časa bili župljani Senika.

15. avgusta smo se tudi mi slovesno posvetili Mariji v naših bogoslužnih prostorih in v domovih. Slavnostno odprtje meddržavnega mejnega prehoda Martinje – Gorenji Senik v petek 21. avgusta ob 15. uri je veliko več kakor le dogodek leta!

Tečaja za dekleta pri Gradu sta se udeležili Marijana Šanko in Dana Sukič.

»Šla je Marija na božjo pot, šla je k svoji materi, k sveti Ani. Pot jo je vodila skozi borove gozdove, ki so jo sprejeli v svoje varstvo, šla je preko njiv, ilovnatih in kamnitih, šla je mimo naših domov.« Tako je povezovalc programa nagovoril

pevce iz župnij soboške dekanije, ki so se v nedeljo, 24. maja zbrali pri cerkvi sv. Ane v Boreči. Pevci iz Bakovec, Dolencec, od Grada, iz Markovec, iz Martjanec, iz Sobote, iz Martinja in Boreče so s pesmijo počastili Marijo, ki roma med nami, nam deli tolažbo in nas vodi k svojemu sinu Jezusu. Zbrali so se na starodavnem kraju, ob cerkvi, ki se v listinah prvič omenja leta 1405, sedanja zgradba pa je iz leta 1521. Pevci so peli na trati pred cerkvijo, v zavetju borovih gozdov, tam, kjer narava dan za dnem poje hvalnice Stvarniku. Peli so stare, narodne pesmi o Mariji, ki je zaspala pod lipcov zelenov, o ptički, ki je s svojo pesmijo spominjala Marijo na ure trpljenja, ko je stala pod Jezusovim križem, peli so o nesrečnem brodarju, ki je gledal le na denar. Vrstile so se tudi novejše ljudske in zborovske Marijine pesmi. Pevce in množico navdušenih ljubiteljev lepega petja je v začetku pozdravil domači župnik Ivan Camplin, ki pri osemdesetih letih, poleg Martinja in Nedele, obišče vsako nedeljo tudi to cerkev in opravi daritev svete maše.

21. septembra so v Veržeju pokopali Karolino Kozar, s. Sofronijo, redovnico sester Frančiškank Brezmadežne. Pokojna s. Sofronija je bila rojena leta 1899 v Ženavlju, v nedeljski župniji. Leta 1927 je stopila v samostan in delovala v raznih krajih: v Mariboru, v Slovenski Bistrici, na Golniku, v Čakovecu in nazadnje v Veržeju. Čez dober mesec, 30. oktobra 1922, je pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, kjer je živela zadnja leta, umrla še ena redovnica iz naše župnije in sicer s. Perpetua (Veronika) Ficko. Rojena je bila l. 1909 v Boreči, v družini s 14 otroki. Za vse dobro, kar je storila na svojem zemeljskem potovanju od Boreče do Sv. Trojice, naj ji bo Bog bogat plačnik.

RADENCI – Slovenski pregovor pravi: »Kdor z malim ni zadovoljen, velikega vreden ni!« Tako smo tudi mi zadovoljni z malimi koraki. Za velike je treba imeti že kar nekaj »kondicije«. Le-te še nimamo. Pa četudi je, je brez pravega pomena.

Miklavžev prihod

če ni zraven tudi prave motivacije. Lansko pastoralno leto je bilo leto po misijonu. Prah se je polegel in od misijona je ostalo, kar je.

Ker je bilo to tudi leto priprave na sv. birmo, smo skušali dati prednost birmancem in njihovim staršem. Za starše smo imeli kar 11 srečanj. Na njih smo obravnavali verska in vzgojna vprašanja, ki se tičejo problematike, s katero se srečujejo otroci v dobi odraščanja. Obravnavali pa smo tudi zakramente. Mnogi od staršev so imeli v otroštvu bolj pomanjkljivo versko vzgojo. Obisk staršev je bil sorazmerno zelo dober. Srečanja v tej smeri bomo nadaljevali tudi letos.

So trenutki in obdobja, ki že sama po sebi nudijo otrokom in odraslim posebno mikavnost. Otroci z nestrpnostjo pričakujejo **Miklavžev prihod**. In če jim prinese še darila, toliko bolj! Nekaj prizorov iz Grzinčičeve operete Miklavž prihaja, je samo še dvignilo temperaturo. Kako lepo bi bilo, če bi starši večkrat tako napolnili cerkev s svojimi malčki! Treba je priznati, da so se predvsem otroci lepo udeleževali **božične devetdnevnice**, ki je bila povezana s sv. mašo. Pripovedovanje o dogodivščinah njihovih vrstnikov je pritegnilo pozornost in sodelovanje. Morda je bilo včasih nekoliko živahno, vendar Gospod razume otroško razigranost.

Da bi imele tudi družine z majhnimi otroki nekaj od božičnega večera, smo imeli zanje božično mašo že ob 6 h zvečer. Zbralo se je veliko število otrok in

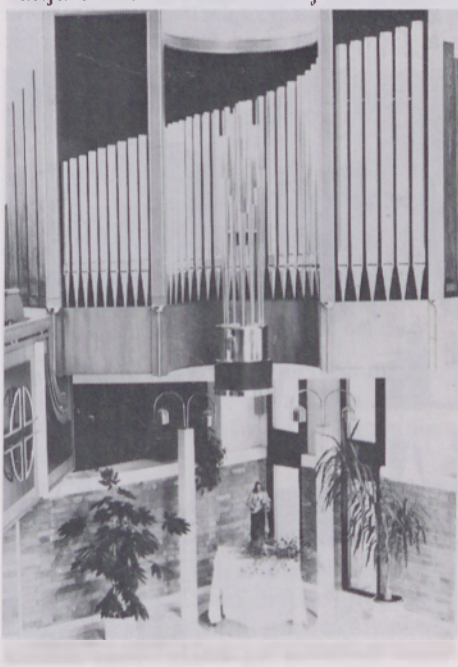
Božični večer najmlajših

staršev. Program je bil za majhne otroke. Zakaj bi prav te prikrajšali za božično doživetje.

Poleg velikonočnih dogodkov so **šmarnice** v pomladanskem času nekaj najlepšega. Marijine pesmi, maša in pripovedovanje o življenju sv. Dominika Savia je pritegnilo otroke, da glede obiska ves mesec niso opešali. Gotovo sta navzočim Marija in vzornik otrok Dominik Savio izprosila marsikatero milost, potrebno za življenje. Lepo bi bilo, če bi si še več odraslih, predvsem staršev, vzelo čas za »pomladitev« svojih duš.

Ob izteku veroučnega in šolskega lega, smo imeli v župniji poleg prvega obhajila, tudi **birmo**. 86 osnovnošolcev iz 6. in 7. razreda se je pripravljalo na prihod Sv. Duha. Kako je bil kdo pripravljen, ni bilo odvisno samo od kateheta, ampak tudi od staršev in predvsem birmanca samega. Birma je lepo potekala, brez nepotrebne prerivanja in v lepi zbranosti. Kdor je hotel je lahko lepo sodeloval. Vedno pa ostaja moteče vprašanje pretiranega obdarovanja birmancev, ki večkrat skali pravo namembnost birmo. To bi bilo treba rešiti na neki višji ravni. Če bo šlo v tej smeri, bo vedno težje dobiti pravega botra. Poleg blagoslovitve novih orgel, ki so omenjene posebej, je bil še en dogodek, ki je nekoliko predramil župnijo iz počitniškega mrtvila. To je bilo slovo od **dolgoletnega radenskega župnika, g. Franca Levsteka**, ki je bil imenovan za župnika na Gorenjskem, na Tresteniku. Slovo je bilo 9. avgusta. G. Levstek je bil ustanovitelj radenske župnije. Pred petnajstimi leti je nastala iz kapelske in radgonske. Prvi je bil, ki je v novi župniji »oral ledino«. Da mu ni bilo lahko, dobro vedo tudi župljani. Koliko prizadevanja, potov, zavrnitev in ponovnih poizkusov je moral opraviti, da je dobil dovoljenje za gradnjo nove cerkve, ve samo Bog. Prav tako pa tudi Bog najbolje ve za vse skrbi, ki jih je imel med samo gradnjo, saj je bilo potrebno imeti zagotovljen denar. Kljub vsemu je bila župnija pastoralno vedno dobro oskrbljena. Slovo je bilo težko tako za njega kakor za župljane. Med njimi so se spletle prijateljske vezi, saj so skupaj trpeli, garali in se tudi veselili sadov svojih naporov. Izrečenih je bilo veliko lepih besed zahvale, še več pa neizrečenega. Dovolj zgovorno so govorile solze hvaležnosti in priznanja. Vsi smo mu zaželeli na novem pastoraletu mestu veliko božjega blagoslova, uspehov in obilo zdravja!

Naše orgle so prvič v vsej mogočnosti zadonele na večer pred praznikom farnih zavetnikov sv. Cirila in Metoda, 4. julija. Naši župljani dolgo časa niso upali sanjati o orglah, kajti od gradnje nove cerkve, stalnega dograjevanja in dopolnjevanja so že nekoliko utrujeni. Toda ves čas so čutili, da v cerkvi nekaj manjka.

Novo orgle v Radencih

Prva razmišljanja in dogovori o orglah so bili še za časa g. župnika Franca Levsteke leta 1990. Nove orgle naj bi imele 13 registrov, kar bi zadoščalo za liturgične potrebe. Ko so se začeli tudi pogovori z Zdraviliščem »RADENSKA« glede finančne pomoči, je nastal predlog za povečanje števila registrov s 13 na 19, kar bi omogočalo tudi izvajanje samostojnih orgelskih koncertov. Predlog je bil sprejet. Ob raznih posvetovanjih je dokončno dispozicijo za orgle napravil skladatelj in virtuoz na orglah, profesor in akademik Primož Ramovš. Orgle naj bi bile pneumatske. Izdelava je bila zaupana orgelskemu mojstru Antonu Jenku iz Ljubljane. To je bil njegov 217. opus! Rok izdelave je bil: 5. julij – praznik sv. Cirila in Metoda, ko radenska župnija praznuje »farno žegnanje.« Zunanjo obliko orgel in prenovljenega kora je izdelal dipl. ing. arhitekt Blaž Slapšak, ki je izdelal tudi načrte za cerkev.

Kaj se da iz naših orgel izvabiti, nam je pokazal profesor Primož Ramovš. Najprej je poslušalcem, ki so dodobra napolnili cerkev, predstavil posamezne registre. Potem je z improvizacijami prikazal orgelsko izražanje skozi zgodovino do današnjih dni. Višek vsega so bile sodobne improvizacije na znane melodije cerkvenih pesmi kot npr. Salve regina, Ciril – Metodova pesem, Hvala večnemu Bogu.

Z blagoslovitvijo orgel na sam praznik, smo dostojno počastili naša zavetnika sv. Cirila in Metoda. Slovesnost je vodil salezijanski inšpektor g. Stanislav Hočevnar. Navzoči so bili predstavniki političnega življenja občine in krajevne skupnosti, botri orgel in drugi gostje ter verniki. Posebej moramo omeniti kot glavnega botra Zdravilišče »Radenska« ter predstavnike pobratene župnije iz Stuttgart – Rohra. Čeprav je bilo vreme nekoliko deževno, ni skalilo razpoloženja navzočih, predvsem župljanov, ki so se trudili, da bi bil praznik čim lepši.

SVETI JURIJ OB ŠČAVNICI - Naša župnija je v preteklem letu doživela več lepih in pomembnih dogodkov: posvetitev novega oltarja, tabernaklja, ambona in krstnega kamna. Vse je iz belega marmorja. Gospod škof dr. Franc Kramberger

Posvetitev cerkve

je posvetil tudi našo novo cerkev ob prisotnosti mnogih duhovnikov. O posvetitvi priča dvanajst križev na cerkvenih stenah.

Imeli smo obnovo svetega misijona. Lep obisk je bil tudi pri stanovskih govorih.

Gospod ordinarij je blagoslovil Tibautovo kapelo na Sovjaku. Kapelica je posvečena Brezmadežni. Slikarska dela v njej je izvršil domači umetnik Ivan Hodnik. V kapeli je tudi zvonček, ki vaščane kliče k molitvi.

Na slovesnost odkritja spominske plošče dr. Antonu Korošču v Biserjanih smo se pripravili z različnimi predavanji.

Naša igralska skupina je pripravila Meškov Pasijon. Kako dobro jim je uspel, vidimo iz tega, da so ga igrali kar enaindvajsetkrat.

Od naše župnije se je poslovil naš dosedanji kaplan Janez Gorgner in je odšel v Slovenj Gradec, na njegovo mesto k nam pa je prišel Štefan Grabar. Prvemu se zahvaljujemo za njegovo delo in dušnopastirsko prizadevanje v naši župniji in

Prvo obhajilo pri Sv. Juriju ob Šč.

mu želimo veliko božjega blagoslova na novem mestu, drugemu pa prav tako želimo veliko božje pomoči in da bi se v naši župniji vedno dobro počutili.

Na sliki je 37 naših prvoobhajancev.

SV. JURIJ V PREKMURJU – Rdeča nit vsega dogajanja v minulem pastoralnem letu v župniji Sv. Jurija v Prekmurju je bila priprava na sveti misijon. Deset let je preteklo od zadnjega župnijskega misijona. V drugi polovici adventnega časa 1991. leta smo sv. misijon napovedali. Ob tej priložnosti je bila duhovna obnova, ki jo je vodil g. provincial Vinko Škafar. Namen misijona je očistiti duše, utrditi vero, zlasti pa povezati vero z življenjem. Namenjen je vsem članom

Osmošolci v Rogašovcih

župnije: otrokom, mladim, samskim, in posebej zakoncem in starešim, pa tudi starejšim in bolnikom. Seveda se zavedamo, da sami nič ne zmoremo in da je potrebna božja pomoč, ki si jo moramo v času priprave na misijon izprositi. S tem namenom smo v postnem času pripravili romanje misijonskega križa po župniji. 15 križev je skupaj s Svetim pismom in vabilom v treh tednih obiskalo skoraj vse naše družine po naši župniji. En dan je bil križ gost vsake družine. Člani družine, ponekod pa tudi več družin skupaj so predvsem ob večerih brali božjo besedo in molili za uspeh misijona. Zdi se nam, da je ta molitvena akcija lepo uspela. Molimo tudi sedaj med letom, posamezni pa darujejo v ta namen tudi svoje preizkušnje, trpljenje in križe. Misijon bo od 12. do 20. decembra 1992. Vodila ga bosta patra iz kapucinske skupnosti.

Tudi ostalega dela ne zmanjka. V tem letu je bila na vrsti obnova rogašovske kapele. Do prošenja Marije Kraljice 22. avgusta je bila kapela zunaj in znotraj lepo obnovljena. Pri obnovi zaslužijo posebno zahvalo člani ŽPS iz Rogaševca Ferdinand Sinko in Jože Hajdinjak kot pridna in dobra zidarja, ter vestna in pripravna za vsako delo soseda Alojz Janič in Alojz Mekiš. Tako je kapela iz 18. stol. dobila novo podobo in še naprej ostaja med nami kot priča vere.

Prav v teh dneh je bil prekrit stolp na podružnici v Fikšincih, sedaj pa prekrivamo ostali del cerkve. Vedno lepšo podobo kažejo tudi naša pokopališča. Prav lepo sta bili urejeni pokopališči v Sotini. Lepo sta obnovljena križa, vežici in sami pokopališči. Zahvala gre Sotinščarjem samim. Tudi na serdiškem pokopališču je bil obnovljen križ. Prav tako je na novo postavljen Mešičev križ na Dolnjih Slavečih. Vse potrebno so uredili Karolina, Štefan in Milan Mešič, ter Franc Forjanič.

Kapela v Rogašovcih

Tudi v sami krajevni skupnosti je viden napredek. Najbolj smo veseli novih kilometrov asfaltiranih cest. Želja vseh pa je, da bi vse storjeno in načrtovano vedno bolj povezovalo tako župnijsko kot krajevno skupnost.

TIŠINA – Na farno proščenje 8. 9. 1991 – rojstvo Device Marije je pomagal – spovedoval, maševal in pridigal dr. Jožef Smej, pomožni škof. Na 25. navadno nedeljo, 22. septembra, nas je obiskal cerkveni pevski zbor iz Tržiča s svojim župnikom. Ob 10. uri je maševal in pridigal župnik Franc Maček, zbor pa je lepo prepeval na koru. Ob priliki češčenja Sv. Rešnjega Telesa 4. novembra smo imeli duhovno obnovo. Vodil jo je p. Francé Dular, cistercijan iz Stične. Gospod pater je navdušeno pridigal. V govorih je povedal veliko zgledov. Dve stvari nam je posebej priporočal: molitev in odpuščanje.

Polnočnico smo opravili v miru. Med mašo zunaj ni bilo streljanja. V Gederovcih je bila sv. maša ob 9. uri. Pred mašama je bila božičnica (Na stopnicah).

Starši, včasih predolgo čakajo s krstom otroka. Lepo bi bilo, če bi ga dali krstiti čimprej, mogoče v času enega meseca po rojstvu. Tečaj o pripravi na zakon smo imeli v mesecu februarju. Tri nedelje zaporedoma, vsakokrat od treh do petih. Vseh tečajnikov je bilo 20. Ko bo zopet tečaj, pridite iz vseh enajstih vasi, tudi iz Gradišča in Krajne. Četudi se ne boste poročili, pridite, slišali boste veliko lepega za življenje. Če se pa poročite, ne bo treba na tečaj v Soboto.

Na pustni torek, 3. marca smo imeli pri nas dekanijsko duhovno obnovo. Duhovne obnove imamo navadno prve srede v mesecu. Prva sreda v marcu je bila pepelnica in duhovniki niso imeli časa. Dekanijske obnove so se udeležili vsi duhovniki.

Pred Gospodovim Vnebohodom smo imeli prošnje dneve s procesijami. Prosilimo za blagoslov vsega našega dela in za odvrnitev naravnih nesreč. Udeležba: žene so še prišle, gospodarjev pa je bilo malo in vendar smo poučeni, da je Gospod tisti, ki daje rast. V mesecu maju smo dali v cerkvi napeljati alarmno napravo, ki je povezana z župniščem. Naredilo je je podjetje »J A N E Z« d.o.o. 61117 Ljubljana, Kranerjeva 8.

Na binkošti smo imeli slovesnost izpoved vere. Vseh osmošolcev je bilo 58. Na trojiško nedeljo je bilo prvo sveto obhajilo. Prvoobhajancev je bilo 40.

Tišinski prvoobhajanci

V mesecu juniju je bila obnovljena kapela v Sodišincih. Zgrajena je bila 1901. l. Postavljena v čast sv. Janezu Krstniku. Zemljišče je podaril Štefan Rogač, največji del gradbenih stroškov pa je plačal Ivan Domjan, oba kmeta iz Sodišincev. Kapela ima en zvon, vlit v Gradcu 1921. Napis na zvonu: Tri leta po svetovni vojni na spomin našim potomcem leta 1921. Pri obnovi je bil zvon boljše nameščen.

Obnovitvena dela sta vodila mojstra Ludvik Šinko iz Skakovec in Viktor Gaber iz Gederovec. Stolp je popravljen in pokrit z bakrom. Tudi ostrešje kapele je popravljen in pokrito z novo strešno opeko. Narejeni so tudi žlebovi. Strelovod je popravljen – v zemljo je položen valjanec. Spredaj na kapeli je lepa slika sv. Izidorja–kmečkega zavetnika. Naslikal jo je Martin Mertúk (Tinč). Pri obnovi kapele so pridno pomagali sodišinski in petrovski verniki. Obnovljen je bil tudi križ na koncu vasi. Obnovil ga je Franc Kerec iz Sodišincev. Tudi ograja okoli križa je nova.

Pri župnijski cerkvi je obnovljen strelovod. Na severni in južni strani cerkve je položen valjanec 60 cm globoko.

Do 13. septembra letos je umrlo v naši župniji 30 župljanov. Med njimi 5 nad 90 let starih: Janez Gergjek iz Tišine, Franc Gider iz Tropovec, Marija Horvat

Obnovljena sodišinska kapela

iz Tropovec, Marija Kos iz Krajne in Marija Dšuban iz Sodišinec, ki je živela 93 let. Vsi so bili dobri verniki. Radi so hodili k maši in prejeli sv. zakramente. – Zaradi prometne nesreče sta umrla Boris Vurcer, 18 let star in 15 dni za njim mati Slavica Vurcer, stara 46 let iz Gradišča. V Gradišču je umrl tudi Ludvik Flegar, 59 let star. Več let je hodil na dializo. Ko je zvedel, da lahko dobi ledvico, je vesel odšel v Ljubljano. Ledvico so mu namestili toda za teden dni je umrl. Vsi naj počivajo v miru pri Bogu, za katerega so bili ustvarjeni. Uživajo naj večno življenje, kjer ne bo več smrti, tudi ne bo več vpitja, ne bolečine, zakaj, kar je bilo prej, je minilo.

TURNIŠČE – Ta kroniški zapis bo šel tudi nazaj, v začetek leta 1991. Najprej nekaj statističnih podatkov. V župniji je 4480 krščanih, nedeljnikov 2340 ob štetju 12. maja, 95000 obhajil, Družine 270 izvodov, Ognjišča 560, Prijatelja 45, Mavrice 90, Ministrantov 20, Stopinj 420, Mohorjevih knjig 60, nekaj Misijonskih obzorij in še nekaj drugega periodičnega verskega tiska. Krstov je bilo 51, umrlo 60 ljudi, poročenih pa je bilo 24 parov. Po teh številkah bi mogli reči, da je župnija še tradicionalno vezana s Cerkvijo. Najbolj zaskrbljujoč je upad rojstev – krstov v zadnjih letih. Svetosti življenja ni več. Mnoge človeške vrednote so zamegljene. Komunistična ideologija je dodobra izvotlila življenje. Žena je postala predvsem delavka in ustvarjalka materialnih dobrin, vedno manj nosilka človeških in duhovnih, še manj tista, ki bi zmogla »tri ogle hiše podpirati.«

V tem letu smo se odločili, da nabavimo novi zvon pri firmi Gasmayer v Innsbrucku. Sam mladi šef Peter Grassmayer in glavni inženir Pitschl sta prišla 3. februarja, posnela tonsko analizo dosedanjih zvonov in določila v razmerju dosedanjih in tudi prostora v zvoniku težo in ton novega zvona, ki tehta 1150 kg.

Podpisali smo pogodbo in nakazali vsoto 27000 DEM brez carine. Tudi za elektrifikacijo smo se ob tej priliki odločili z izvajalcem Ivanom Bosiljem iz Nove Gradiške za cca 16500 DEM.

Posvetitev zvona v Turnišču

Konec junija, ko je srbski agresor hotel do kraja podjarmiti slovensko nastajajočo demokracijo in samostojnost, je iz Innsbrucka prišlo prijazno povabilo za udeležbo pri vlivanju novega zvona posvečenega Mariji Vnebovzeti. Vabilo je veljalo za 11. julij. Škofijski ekonom Mirko Krašovec, kaplan Karel Pavlič in župnik Lojze Ratnik smo se podali zgodaj zjutraj na pot po lepi avstrijski Štajerski, Koroški in vstopili v idilično Tirolsko. Točno ob določenem času nas je lastnik 400-letnega livarskega podjetja Grassmayer zbral: domačo družino, delavce in povabljeni goste k molitvi in blagoslovu. Nagovoril nas je nekako takole: z vsakim novim zvonom gre del našega srca in štiristoletne družinske tradicije in ljubezni do zvonov po vsem svetu, da ga sliši vsak na svoj način, tisti, ki je žalosten, mu poje žalostinko v srcu, tisti, ki je vesel, mu poje hvalnico, vsakemu pa naj bi prinašal upanje in klic k Bogu. Zares častitljiva tradicija 400 let in ohranili so moške naslednike, ker so poleg skrbi za kvaliteto izdelka še bolj skrbeli za kvaliteto življenja; ohranjali človeške in krščanske vrednote v družini.

Zvon smo brez večjih zapletov tik po končani vojni v začetku avgusta pripeljali na farno župnišče, stolp v enem tednu preuredili, pripravili elektrifikacijo in zvon slovesno s konji prepeljali na samo Velko mašo, kjer ga je pomožni škof. dr. Jože Smej ob navzočnosti g. dekana Kodila, domačega župnika Ratnika in kaplana Pavliča, predsednika občine Lendava g. Cirila Pucka, predsednika sveta krajevne skupnosti g. J. Benceta, predsednika vaškega odbora g. J. Koceta in več tisočglave množice posvetil. In zdaj nam poje in nas vabi k molitvi, da ga slišimo po vsej župniji. Duhovno pripravo na Velko mašo in romarski shod je vodil mlad salezijanec, rojak iz Beltincev, kaplan z Rakovnika Peter Štumpf, glavno romarsko

slovesnost pa pomožni škof dr. Jožef Smej, madžarsko mašo pa naš rojak Franc Režonja župnik v Murski Soboti.

V nedeljo po Velki maši se je poslovil g. Karel Pavlič, postal je župnik pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju. Po dveh letih odličnega bibličnega oznanjevanja mu želimo obilje božjega blagoslova v novem okolju in župniji. Spričo pomanjkanja duhovnikov v škofiji je župnija za eno leto ostala brez kaplana. Začeli smo novo pastoralno leto, leto priprave na birmo. Po srečanju s starši in predstavitvi programa smo birmance razdelili v 15 skupin, ki so se poleg rednega verouka tedensko zbirali pod vodstvom voditeljev ob svetem pismu. Prebrali in predelali smo prvi dve Mojzesovi knjigi in Lukov evanجيل in tako vsaj nekoliko spoznali zaklad božje besede. Z voditelji birmanskih skupin, ki so bili iz vrst staršev birmancev, absolventi pastoralno teološkega tečaja in članov župnijskega sveta smo se zbirali mesečno. Sredi birmanske priprave na drugo postno nedeljo nas je obiskal ordinarij škof dr. Franc Kramberger. Gospod škof je opravil vsa srečanja in vodil vse tri dopoldanske maše, pravitako tudi kviz iz SP, kjer so tekmovali iz posameznih skupin. Pokazali smo zelo dobro znanje, saj so isti zmagovali iz vrst naših birmancev zmagali pri dekanijem ministantskem kvizu pri Sv. Benediktu

Birmanka Milena pozdravlja birmovalca

na Goričkem. Tako smo se temeljito pripravljali na dan sv. birmine, ki je bila drugo nedeljo v mesecu maju, ko je pri zbrani in lepo oblikovani slovesnosti, kjer so poleg birmancev sodelovali tudi starši in botri, gospod škof dr. Franc Kramberger potrdil v veri 165 naših šesto- in sedmošolecev.

Prvoobhajancev je bilo 68 – trije iz višjih, 65 prvošolčkov. Na Binkošti so se ob lepem sodelovanju staršev in vseh župljanov srečali z Jezusom in pogostitvi tudi pri mizah. Že več let nas je prevevala misel, da bi turniško pokopališče oplemenitili z lepim in močnim križem. Idejo je uresničil akad. kipar Stane Jarm iz Kočevja. Ta mogočni križ 7 m visok in korpus 3,5 m velik mogočno kraljuje

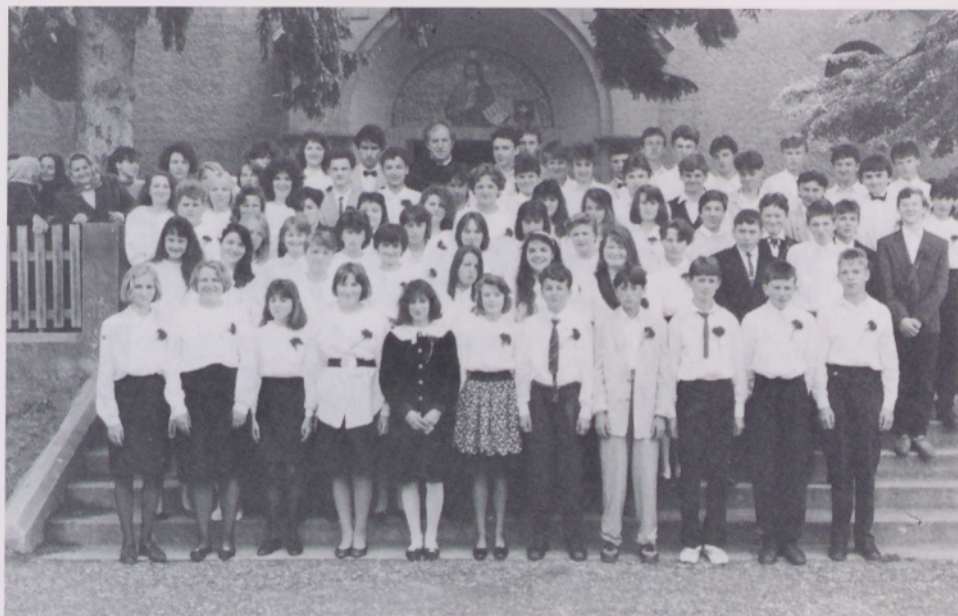
Jarmov križ na pokopališču v Turnišču

nad živimi in mrtvimi. Tudi na gomiliško pokopališče je isti kipar izklesal nekoliko manjšega Kristusa. Oba križa je g. škof ordinarij blagoslovil v nedeljo, 30. avgusta. V mesecu juliju smo imeli t.i. ekumenske pogovore. Gotovo je za tradicionalno katoliško župnijo bilo to posebno doživetje in srečanje z brati iz drugih Cerkva, kako oni »pasejo Gospodovo čredo.«

Župnijo, deloma dekanijo in še širše območje je s tridnevnicco na posvetitev slovenskega naroda Mariji pripravljajl provincial kapucinov p. dr. Vinko Škafar. Petnajstisoočglava množica se je zgrnila okrog turniške Marijine božje poti na sam praznik in predvečer. Duhovni voditelj nas je posebej angažirano vabil, da v novih časih ohranimo zdrave korenine vernosti, kakor so rodovi 900 let tukaj ohranjali vernost Bogu, zvestobo Cerkvi v mnogih prelomnih časih, tako je tudi naloga sedanjega rodu, da plamenico vere v Kristusa neokrnjeno preda rodovom, ki prihajajo. Radi romamo: Brezje, Rakovnik, mladina Stična, mladi pevci Sladka Gora, Trojica. Tudi romarje radi sprejemamo, skoraj vsako soboto se v tem letu ustavljajo romarji iz vse Slovenije, mnogi opravijo zakrament sprave: iz Dolenjske, Bele krajine, iz Gorenjske in Štajerske dežele.

Škof dr. Franc Kramberger je obljubo držal in župniji dal znova kaplana, g. Jožefa Turka. Želimo mu uspešno, angažirano duhovniško poslanstvo in varstvo Marije Vnebovzete.

Veliko upanje dajejo mladi, saj se je v preteklem pastoralnem letu udeležilo duhovnih vaj čez 60 šolarjev iz višjih razredov. V zadnjem letu so k nam poromali tudi najvišji predstavniki slovenske države. Tako se je mudil in poromal v cerkev ter ustavil na župnišču predsednik vlade Lojze Peterle kar trikrat, predsednik

Izpoved vere v Turnišču

države Milan Kučan pa si je z ženo Štefko ogledal cerkev in ostal v kramljanju na župnišču dobro uro časa.

VELIKA POLANA – Med važnejše dogodke polanske župnije v pastoralnem letu 1991/92 gotovo sodijo naslednji:

Sprejem v Marijino družbo na Novo leto 1992. Sprejetih je bilo: 27 deklet in 21 fantov po predhodni pripravi.

V letu 1992 smo imeli lepo število poročencev jubilentov. Biserno poroko v cerkvi in doma sta obhajala na zadnjo januarsko soboto Jožef in Ana Jaklin iz Velike Polana št. 44. Oba sta še redna obiskovalca cerkve. Skupno slovesnost jubilentov – zakoncev (1 srebrni par, 3 zlati in 6 srebrnih) smo imeli na velikonočni ponedeljek, 20. 4. 1992 pri sv. maši ob 10. uri.

Na zadnjo nedeljo v maju smo imeli slovesnost prvega sv. obhajila. Prvoobhajancev je bilo 21.

Izpoved vere (23 osmošolcev) je bila v nedeljo, 21. junija na god sv. Alojzija, zavetnika mladine.

25. junija je umrla duhovniška mati Ana Balažic stara 86 let. Njen sin mag. p. Štefan je sedaj župnik v Martjancih. Pogreb je bil v soboto 27. junija ob lepi udeležbi duhovnikov in vernikov. Drugi dan, 28. junija smo imeli zunanjo slovesnost župnijskega proščenja in srebrno mašo rojaka mag. p. Štefana Balažica, kapucina. Slavnostni pridigar je bil g. provincial dr. p. Vinko Škafer.

Temeljito smo obnovili – zamenjali streho na župnišču v začetku maja, v začetku avgusta pa tlak pred cerkvijo in osvetlitev cerkve. Mojstrom in župljanom, ki so bili vsestransko požrtvovalni za vse in vsem iskren Bog plačaj!

Polanski osmošolci

Poromali smo v juliju s pevci na Pohorje. Ustavili smo se v Zrečah, na Rogli in v Framu. Župnijsko romanje v začetku avgusta smo imeli z dvema avtobusoma na Brezje. Ogedali smo si še Bled in nazaj grede Petrovče.

Skupaj s slovenskim narodom smo se posvetili Mariji na Velko mešo doma in v Turnišču po predhodni pripravi – tridnevnicu, ki jo je imel p. Bernard Jauk, kapucin iz Maribora.

V petek, 18. septembra 1992, je v soboški bolnišnici umrl Jožef Horvat, oče istoimenskega nadžupnika in dekana v Laškem. Pogreb je v nedeljo 20. septembra vodil škof Smej.

Kazalo

	Stran
Koledarski del	5
Jože Smej: Premišljevalna molitev	19
Vilko Novak: Pozno v noč... sem sledil Stopinje	27
Irena Šavel: Pripoved o Pali bačiju, Martinu in starodavnih naselbinah	32
Janez Balažič: K podobi beltinskega gradu	34
Branko Kerman: Arheološka topografija Prekmurja	40
Metka Fujs: Zgodovinski spomin v kronikah	44
Jožko Vinkovič: Zgodovina župnije Pertoča	46
Štefan Balažič: Krščanstvo v našem vsakdanjem življenju	51
Vinko Škafar: Verske ločine in nova duhovna gibanja	56
Franc Puncer: Radgonski župnik Anton Belšak	59
Jože Smej: Pismo Jožefa Košiča iz leta 1863	62
Ivan Štuhec: Pred novimi izzivi	65
Franc Kuzmič: Ustvarjalnost Jožefa Košiča	68
Marija Sraka: Osebno vodene duhovne vaje	71
Jože Smej: Soneti z akrostihom ob jubilejih 1992-1993	73
Miroslav Slana-Miros: Bog je odšel iz človeka	75
Jakob Šešerko: PESMI – Jurjevina, Na večer, Grobar, Gosposki kmet, Starega Ženika letni časi	76
Stanislav Koštric: PESMI – Ko zadonijo cimbale, Spomladi, Soočenje, Kdaj	78
Jože Gerič: Okruški – Sled, Vračam se, Živeti s strastjo, Do večera	79
Sever: Trenutek vsak	80
Trezka Luk: Slišim sree	80
Avgust Pavel: Nekoč je oče hodil tod	81
Novogorski: Bogojanska legenda	82
Lojze Kozar ml.: Legenda o grački Mariji	85
Jože Zadavec: Čas je celil rane	89
J. Ftičar: Valovanje tesnobe	93
Lojze Kozar: »... in ste me sprejeli«	97
Lojze Kozar: Moji konjički	102
	239

Dolinko: Hrast	108
Šešjak: Vrata	110
Boleslav: V prisilnem jopiču	111
Vanek Mujdrica: Pozni spomini na madžarsko okupacijo	112
Štrkov Jožko: Premoljeni roženkranc	117
Jože Zadavec: Fotokronika	120
Janez Puhar: Malgaški misijon	135
Jože Smej: Introitus za Kleklove dni	139
J.S.: Slikar Jože Zel	142
Lojze Kozar ml.: Porabje živi in umi..	142
Martin Horvat: Zdomci iz Berlina na obisku v Kanadi	144
Tone Casar: Domovina je ena, vsem dodeljena	148
Jože Kovač: Kapela Kraljice miru na Kobilju	149
Franc Tement: Šolske sestre v Žižkih (1920–1948)	152
Franc Tement: Ob 20. obletnici cerkve na Gornji Bistrici	154
J.S.: Življenjski jubileji 80 let	156
Jože Smej: Szentbeszed Tomislav Šantak ujmisen	157
Vilko Novak: Prof. Viktorju Smoleju v spomin	159
J.S.: Ob slovesu od dr. Franca Bajleca	160
J.S.: Profesorju Jožetu Benkoviču v spomin	163
J.S.: Odšel je Karel Puhar	164
Franc Tement: V spomin sestri Evangelisti Koštric	165
Knjige naših ljudi in o nas: Halas – Ciglar: Msgr. Jožef Kerec – slovenski misijonar na Kitajskem – V.N.; Popov – Vratuša: Narodne manjšine – Vilko Novak; Jože Smej: Kaplja na vedru – Lojze Kozar ml.; Bela Sever: Pomurje A – Ž, Lojze Kozar ml.; Jože Zadavec: Zbogom, Ariadna – Lojze Kozar; Franc Puncer: Duhovnik v taborišču smrti – Lojze Kozar; Bogdan Novak: Lipa zelenela je – Lojze Kozar; Ferdo Godina: Glas samotne ptice – J.F.; Dušan Rešek: Prekmurje, dober dan – J. Ftičar; Irenej Petriček: Prekmursko-hrvatsko-angleški slovar – J. Ftičar; Jože Bajzek: Nemirno iskanje – Jože Zadavec; Pesnik Vladimir Kos – Hotimir in Gorazd Tivadar	167
Važnejši dogodki župnij Pomurskega past. področja	180
Kazalo	239

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA

MURSKA SOBOTA, p. o.

ŠTUDIJSKI ODDELEK

Grajska 2

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna št.	Tel. številka
Apače	69253	69-063
Bakovci – M. Sobota	69000	43-032
Beltinci	69231	42-239
Bogojina	69222	47-050
Cankova	69261	40-015
Cezanjevci – Ljutomer	69240	81-018
Črenšovci	69232	70-073
Dobrovnik v Prekm.	69223	79-018
Dokležovje – Beltinci	69231	41-604
Dolenci – Šalovci	69204	59-013
Gornja Radgona	69250	61-236
Grad	69264	53-010
Hotiza – Lendava	69220	36-001
Kančevci – Križevci v Prekm.	69206	
Kapela – Radenci	69252	73-305
Kobilje – Dobrovnik v Prekm.	69223	79-329
Križevci pri Ljutomeru	69242	87-406
Kuzma	69263	55-023
Lendava	69220	75-096
Ljutomer	69240	81-065
Mala Nedelja	69243	82-020
Markovci – Šalovci	69204	
Martjanci	69221	48-394
Murska Sobota	69000	32-121
Odranci – Črenšovci	69232	70-181
Pečarovci – Mačkovci	69202	51-057
Pertoča – Rogašovci	69262	57-028
Petrovci (Martinje)	69203	56-036
Radenci	69252	65-207
Sv. Jurij ob Ščavnici – Videm ob Ščavnici	69244	68-021
Sv. Jurij v Prekmurju – Rogašovci	69262	57-017
Tišina	69251	46-704
Turnišče	69224	72-015
Velika Polana	69225	70-083
Veržej	69241	87-556
Evangelikičanske župnije		
Bodonci	69265	49-006
Domanjševci – Križevci v Prekm.	69206	
Gornji Slaveči – Kuzma	69263	55-037
Hodoš	69205	
Križevci v Prekmurju	69206	54-003
Murska Sobota	69000	22-304
Moravci – Martjanci	69221	48-234
Petrovci	69203	56-039
Puconci	69201	45-581

